ADVERSVS Synodi Tridentinæ Restitutionem seu continuationem, à Pio IIII. Pontifice indictam, opposita grauamina: quibus causæ necessariæ et grauissimæ exponuntur, quare ea ELECTORIBVS cæterísque Imperij Principibus & Ordinibus Augustanæ Confessionis, neque agnoscenda neque adeunda fuerit.

PRO DEFENSIONE SYNCERæ & Orthodoxæ Religionis, proposita primum in NAOBVRGICO conuentu Principum: Et deinde repetita, atq; oblata MAIESTATI CAESAREAE in Imperij conuentu publico, qui ob Electionem & Coronationem Inclyti REGIS ROM. habitus fuit Francofurti: Nunc uerò summorum quorundam Imperij Ordinum mandatu & uoluntate, à delectis ad hoc Ecclesiarum suarum Doctoribus, & Consiliarijs politicis uberiore explicatione singulorum capitum, ex Sacrarum literarum testimonijs, Patrum scriptis, Theologorum scholasticorum commentarijs, ac Canonum interpretibus, alijsq; Scriptoribus compluribus, ad eum usum iampridem diligentia singulari collectis, illustrata: & hoc scripto, quod ad posteritatem de horum Ordinum erga Religionem & Rempub. studio extet, comprehensa.

E Germanico in Latinum conuersa à D. Laurentio Tuppio Pomerano, Scholæ Agentoratensis Iurisconsulto.

ARGENTORATI
Excudebat Samuel Emmel. ANNO Domini
M. D LXV.

Illuſtriſsimo Generoſiſsi-

MOQVE PRINCIPI ET DOMI-
no, Domino Nicolao Chriſtophoro Radziuuilo: Duci Olicæ, & Nieſuuiſij,
Comiti in Schidlouuiecz &c. ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS
NICOLAI RADZIVVILI, PALATINI VILNEN-
ſis & Magni Ducatus Lithuaniæ Archimareſchalli, Cancella-
rijq́; ſupremi &c. filio, heroicæ indolis ſummæq́;
ſpei Principi: Mœcenati
ſuo.

LAVRENTIVS TVPPIVS IVRISCONS.
S. P. D.

PROMETHEA CREDO, ILLVSTRISſime Princeps, ſi quis amicus uir bonus rogaſſet: quamobrem rem tantam aggreſſus eſſet, et ad cœlum conſcendiſſet, & facem hominibus detuliſſet: reſponſurum fuiſſe ſe hominũ cauſa feciſſe quod fecit, ut haberent quo carere poſt aquæ uſum non poterant: Et honeſta ratio eſt, facere, quod facis, non tua ſed hominum cauſa. Idem ego in huius uoluminis conuerſione reſpondeo: iſta me Polonis, Lithuanis, Vngaris, Gallis, Italis, Hiſpanis, Anglis ſcribere, qui niſi translata ſint, intelligere & legere non poſſent.

Sed præter hanc causam causæ sunt aliæ, quæ me ad huius laboris susceptionem sunt hortatæ: quarum una est non solum amicorum consilium, sed & magnorum Virorum uoluntas, in quibus unus est, qui in Imperio tanta est authoritate propter uarias & multiplices uirtutes, ut mihi gratissimum sit, illius me posse uel cogitatis satisfacere. Hic enim dum quæ emendanda sunt corrigit in populo: dum religionem, leges, iudicia pacemq; publicã ornare et tueri omni ratione conatur: dum quæ à parentibus iure accepit hæreditario exornat: dum exteris æquè ac ciuibus consulendo, pacando, omniq; officio adest: non solum amari dignus est, sed omnium in se amorem conuertit. Atq; utinam eius ego intelligens et grauissimum iudicium, expectationemq; industriæ alicuius sustinere in hoc opere possem, minus profectò me laborum, quos cœpi, mediocriter difficilium pœniteret.

Altera deinde causa est res ipsa, quæ in hoc uolumine pertractata est: qua nulla potest esse grauior. neq; periculi magnitudine, neq; explicationis difficultate. Quæ enim potest esse grauior quàm de concilio œcumenico, de emendatione pia Ecclesiarum, de religionis instauratione deliberatio? quæ non ad ciuitatem aliquam unam, aut populum unum: aut gentem aliquam atque nationem unam: non ad

unam

unam aliquam terrarum orbis partem: neq; ad Europam solam, uerùm etiam ad Asiam & Africam pertinere uidetur, quacunq; orbis Christianus patet et Ecclesia sparsa conseruatur: Siquidem in omnem partem exiuit Apostolorum Christi sonus. Hic sonus mirabiliter corruptus est, non solum hæreticis & schismaticis alienis, uerùm etiam à domesticis Ecclesiæ Christi. Quid enim tam domesticum est, quàm sedes Romana? at quanta huius animaduersa, notata, demonstrata uitia? quæ non solùm mores sed etiam doctrinam ipsam corruperunt: et in hac doctrina quot quantæq; disceptationes: ita agitatæ ab utraq; parte per homines doctissimos, ut utram in partem inclinandũ sit quotus quisq; est qui non dubitet? Nihil enim argumentorum est in utraq; parte dissidentium, quod non multis ac uarijs modis sit dilatatum, confirmatum, accumulatum, digestum, amplificatum: usq; adeò ut nisi diuinitus appareat cõsilium, causa ipsa nunquam queat explicari.

Et certè si principium aliquod esse debet harum difficultatum explicandarum, illud dubium non est à iudicij forma legitima & cognitione, qua docti & pij sententias placidè inter se conferant, sumi oportere. De qua ratione hic liber copiosè explicat, & ut propè affirmare ausim perfectè. Nam quid in hac rerum omnium perturbatione & tempo-

ribus miserrimis salutaria ac pia emendationum cõsilia impediuerit: per quos stet quominus legitima cognitio hactenus ulla suscipi aut progressum habere potuerit: quàm illegitimè et præposterè Concilia omnia à Pontificum factione indicta et habita sint hac nostra ætate et paulò uetustiore memoria: quantum in his præiudiciorum & grauaminum: quomodo denique Romani in hoc incumbant unum artibus miris & fraudulentis machinationibus, ut Concilij efficto nomine dominationem atque tyrannidem suam defendant, cõfirment, stabiliant: erroresque ueteres, superstitionem, uitiosos cultus, idola nouis pingant coloribus: ueritatem autem sophismatum præstigijs eludant, plenissima demonstratione scriptũ hoc exequitur. tùm quæ legitimi, pij atque Christiani Cõcilij forma, qui modus, quis ordo esse debeat, quis iudicij quæsitor, qui iudices, quiúe actores, prudenter & per quàm eruditè explicat. Quæ si, quibus harum rerum gubernatio incumbit, studiosius considerabunt, non incommodè imò cum utilitate his repertis utentur olim.

Mihi autem breuiter ita uidere uideor, scripto hoc explicari neruos controuersiæ omnis & disceptationum quæ de religionis emendatione iam annis amplius quadraginta inter utramque partem uariè fuerunt agitatæ: ac simul ita perspicuè aduersariorum errores de doctrina ex ipsorum libris,

libris, qui ab annis trecentis extant & in manibus hominum uersantur, poni in conspectum & ante oculos: inuicémque Scripturæ sanctæ, patrumque & antiquissimorum Conciliorum autoritate confici atque confutari: ut Magnatibus in gubernatione uersantibus atque grauius occupatis quàm ut prolixa disceptationum uolumina euoluere queant, ad iudicandum intelligendumque negociũ de quo agitur plus quàm alia quædam huius generis scripta profuturum uideatur.

Quare si officij mei mihi præstanda hic ratio est, qui illa ratione Promethei contenti esse nolunt quam de principio posui, sint contenti illa altera eiusdẽ uiri sapientis, quæ apud Lucianum est: δεινὰ γοῦν ἤδη πέπονθε: dum hæc ex lingua & sermone, qui multò quam cæterarum nationum à Romanis abest longius, mediocriter multo labore latina facere studeo. In iudicando autem & censendo æquitatem & candorem dignum bonis uiris adhiberi etiam atque etiam oro, ac ueniam mihi dari quod nonnunquam sententiarum potius germanicarum quàm uerborum singulorum rationem habui: quod & in cæteris linguis rectè ab interpretibus fieri iudicatum à doctis fuit semper. & mihi insuper in hoc uolumine conuertendo summi cuiusdam & autoritate præstantis uiri iudicio, qui partem non minimam operæ in tanto habet, concessum fuit atque permissum. Cum autem

causa sit huiusmodi ut uix alia grauior ea reperiri queat, spes bona me tenet, fore ut benè mihi eueniat, apud exteros præsertim qui Germanicè nesciunt, nuda hæc & simplex rerum maximarũ expositio: Sed ut in ea eruditi aliquando industria elaboraret magnopere optarim. Digna enim res esset in quam & operæ & studij plurimum collocaretur.

Quæ mihi etiam priuatim causa nonnulla fuit alacrius suscipiendi hunc laborem inter occupationes cæteras: quoniam tractatio hæc grauissima uisa fuit, et etiam ex parte maxima ad Iurisconsultos pertinere: ut in hac me grauioribus commentationibus & exemplis ad imitationem plus conducentibus nonnihil exercerem. Quare neq; illud rectè mihi obijci queat, quod studium in rem infrugiferam posuerim, aut alienam ab instituto & professione mea. Nam si ad Iurisconsultum ceu sacerdotem Iusticiæ, ut Vlpianus noster scripsit, omnia iudicia pertinent, quæ iusticiæ sunt, cur non & religionis? quæ omnis iusticiæ fons est, & origo, & parens.

Ergo & hanc quantulamcunq; operam non inuitus dedi ueritati & iusticiæ, causæq; ueritatis & iustissimæ: et si ab his instructus deinceps eiusdem generis uel ex hoc fonte deriuata, uel ad hæc capita reducenda iuuare possem

aliqua

aliqua mea industria: quoniam ita nati sumus ut communes utilitates in medium pro uirili conferre debeamus, & hunc fructum à singulis Ecclesia misere uexata, & Respub. iure suo repetit: nihil est rerum omnium ex quo ingenij, si quod in me esset, aut industriae fructum quaerere malim.

Et sane, quoniam plerique ex ijs qui primos sustinuerunt impetus huius dissidij diem suum obierunt, Principes in Repub. alijque uiri eruditi: laudabiliter à nostris fit, & pietatem suam erga Religionem atque Rempub. in eo declarant eximiè, dum operam dant ut quae praeclarè à maioribus instituta, acta, facta sunt, illorum ratio etiam posteris constare possit. Qui enim primi à Pontifice secessionem fecerunt durissimis difficillimisque temporibus, propè eos omnes uita defecit, dignissimi tamen qui sempiterna nominis memoria ad omnem posteritatem celebrentur.

Ex hoc numero liceat mihi apud Cels. T. Illustrissime Princeps eorum breuiter repetere memoriam, quorum prudentia, fortitudo, constantia uirtusque singularis aeternis monumentis posteritati commendatur: qui florente sed iam matura autoritate Pontificis, primi iugum Romanae tyrannidis liberius recusare sunt ausi, & sinceriorem amplecti doctrinam: summorum in Imperio Ordinum Principes Viri qui Confessioni quae extat nomina sua subscripserunt.

  pserunt.

pserunt: Ex quibus tamen præter Illustrißimum fortißimumq; Hessorum Principem Philippum Landgrauium pauci supersunt eius temporis, et in his: qui se istis temporibus huic statim Confeßioni singulari pietate adiunxit Bernimus Pomeraniæ, patriæ meæ, pater et Princeps Optimus constantißimusq;, Dominus meus Clementiß. Philippum enim patruelem eius, Principem omnibus summis uirtutibus præstantem, superiores anni Pomeraniæ cum dolore summo sustulerunt. imago autem paternarum uirtutũ, pietatis, clementiæ, constantiæ, prudentiæ, sobrietatis, gratiæ in liberis qui supersunt, heroicæ indolis optimisq; Principib. Ioanne Friderico, Bugslao, Ernesto Ludouico, Erico, Bernimo, patriam consolatur. Horum uirtutem præclaram sincerumq; ergà religionem et res optimas studium ut tacitus præterire nequeam, patriæ caritas & memoria maximorum beneficiorum facit. Superest & ex Comitib. Christophorus Comes ab Oldenburg, similiter religionis constantißimus propugnator, literarum & doctorum uirorum Mœcenas, quem uir Clariß. mihiq; amantißimus Ioan. Sturmius, gymnasij nostri Rector, patronum & alterum parentem suum nominare solet. Tum ex doctis summus uir Ioan. Brentius Theologus, in quo ornando Illustriß. Vuirtenbergensiũ Dux Christophorus ostendit quæ quantaq; uelit & faciat pro religione, ut hac

una uirtute reliquas omnes uirtutes quib. eximiè præditus est maximas indicet. Horum igitur causam cōmunem ut ꝑ tenuitate mea adiuuarem, libentius transferendi hoc munus atq; onus suscepi.

Sed præter has causas Illustriß. Princeps est & alia quædā quæ ad Cels. T. & me priuatim attinet, minimeq; mihi negligenda est. Multū enim & diu ante huius operis confectionē cogitaui quo tandem literato munere Cels. T. ergà me beneuolentiā & liberalitatē cōfiteri cōmodè possem: et quod non satis mihi sit abs te mea studia probari, nisi eadē etiā patri T. Principi magnanimo et sapiēti cōprobētur. Velim etiam si fieri poßit, auis & proauis & atauis non improbari. Quò enim antiquiores familiæ sunt, eò diligentius elaborandū est ut constet officij ratio. Audio enim post IAGELLONVM *Regiam familiam, uestram gentem multò uetustißimam esse: in consilijs summisq; Regni negocijs maiores Cels. T. principem locum habuisse: & proauum quatuor filijs in Regni consilio floruisse: Alberto Vilnensi Episcopo: Nicolao auo clemētiæ tuæ qui Lituaniæ supremus Mareschallus fuit: Georgio Vilnēsi Castellano, patre Nicolai Radziuuili Trocensis Palatini, qui superiore anno secūda prælia cū Moscouitarū duce fortiter geßit, cuius soror etiā Barbara Regina Poloniæ fuit: Et Stanislao Trocensi Castellano. His*

His etiam uelim si fieri posset grato aliquo officio et literato gratitudinis officiũ facere mortuis. sed imprimis patri tuæ clementiæ: uel ob hoc ipsum, ut reliquas illius uirtutes prætercam, quod in filio ostendit quanti literas et quanti religionem uerã faciat: Et certè etiã ob tuas uirtutes, quarũ summa cum uoluptate quotidiè à Clariß. in Repub. nostra Viris fieri mentionem audio. Cũq; moderatorẽ œconomicũ tibi et sapientem et industriũ pater sapientißimus præfecerit Virum nobilem Balthasarum à Leuualdt, gaudeo te ita illo uti ut nunc amicum & socium, nunc Principem & patronum magnum se habere sentiat. In hoc te pergere laudabile est, tum etiam in illis adolescentiæ exercitijs quæ in schola nostra instituisti, audiendis uiris doctis, exercitatione styli, ludisq; liberalibus.

Plura de tuis rebus scriberem libenter nisi epistolæ modum excessißem, & nisi ad te scriberem. tempus fortasse dabit, ut absentem te ad alios laudem, aut si non idoneus laudator esse poßim, ut DEVM orem, ut te saluum & incolumem et prosperum & fœlicem quàmdiutißime nobis conseruet. Benè & fœliciter ualeat Celſ. T. Dat. Argentorati pridie Calendas Aprilis.

M. D. LXV.

PRAE-

PRAEFATIO OPERIS.

SVPERIORE ANNO, QVI SVPRA MILLEsimum & quingentesimum salutis humanæ alter fuit et sexagesimus, Pius eius nominis IIII. Pontifex Romanus diplomate euulgato Concilium, vt ipse nominat, Vniuersale, aut verius, superioris Synodi Tridentinæ continuationem, eodem Italiæ oppido Tridenti indixit: propè iam, vt existimatur, finitam. Ad eam, missis, qui Regibus passim et orbis Christiani principibus per Germaniam ac nationes cæteras id Concilium denunciarent, oratoribus, legatis & nuncijs, singulos prolixè uocauit: inuitans, ac pro ea, quam sibi sumit potestate, monens, atque præcipiens, vt aut ipsi coràm adessent, aut legatos, procuratoresue suos cum plenis mandatis, pro rei scilicet magnitudine & dignitate, frequentes eò mitterent.

Atq; idem anno superiore Electoribus, cęterisq; Principibus et Ordinibus Imperij, qui confessionem fidei Augustæ exhibitam et editam amplexi, conuentū NAOBVRGI, Turingiæ oppido, habuerunt, itidem per legatos de indicto à se Concilio denunciauit: monens vt aut ipsi interessent coràm, aut oratores cum mandatis rectè mitterent. Id quod & Opt. Maximusq; Princeps FERDINANDVS Imperator noster inuictissimus et Clementissimus per oratores suos ab ijsdem Imperij Ordinibus perbenignè postulauit.

Etsi autem Principes, & cæteri Status, legatis Pontificijs eo tempore coràm ad ea quæ proponebantur, qua fieri decuit ratione, responderint grauiter: & extent eorundem Principum atq; Ordinum contra superiora Pontificum Concilia, Mantuanum scilicet & Tridentinum, edita grauamina, et

recusa-

recusationũ causæ legitimæ ac iustißimæ, nuper in conuentu Imperij Francofurtano, quo inclytus Rom. Imperij Rex inaugurabatur, Maiestati Cæsareæ quoq; oblatæ & exhibitæ, vt repetita commemoratio et quasi renouatio eorum non admodum necessaria videatur: tamen, cum plerịq; summorum Imperij Ordinum Principes viri, studiosi Euangelij & purioris doctrinæ, non leuibus causis abducti, et in futurum quasi prospicientes, tempestiuè metuendum putarent, ne harum rerum maximarum memoria & causæ recusationum multiplices et grauißimæ, hactenus in defendenda confeßione purioris doctrinæ aduersarijs oppositæ, paulatim, ut fieri solet, obsolescentes intercideret, & secus de his iudicaret posteritas, quasi temeritate, vel errore opinionis à maiorum institutis ætas nostra discessißet, & veluti seditione quadam iudicia, authoritatemq; grauißimam Ecclesiæ uoluisset subterfugere: necessarium fore rati sunt, vt de suspicione ista, nō tantum huic, qua cum nunc viuitur, ætati se purgarent, sed et posteritati dulcißimæ publico aliquo & fide digno testimonio de his rebus, deq; constantia & consensu suo in profeßione orthodoxæ religionis sese commendarent. Etenim res ipsa docet verißimum esse quod dicitur, Crudelem eum habendum & peßimè de se merentem, qui famæ & existimationis suæ rationem nullam habeat: Et inuicem, qui famam custodiat, hunc & in se & in alios esse misericordem, ut præclarè Augustinus scripsit.

Hoc itaq; consilio Principes, & Imperij status, quos diximus, pro suo in Rempub. studio, proq; amore & pietate erga puram et veram Ecclesię doctrinam, delectis ad eam rem Ecclesiarum suarum doctoribus, & consiliarijs politicis, id negotij dederunt, ut causam hanc longè grauißimam, pertinentem ad Ecclesię Dei, et communem totius Reipub. Christianæ

ſtianę ſalutem, in vnum ueluti corpus redactam, ſcripto complecterentur: nihilq́; eorum intermitterent, aut ſilentio præterirent, quæ ad integram, plenamq́; tractationem cauſæ huius pertinere arbitrarentur. Vt hoc quaſi teſtimonium eſſet conſtantiæ & conſenſus Eccleſiæ horum temporum, ſynceram doctrinæ Cœleſtiş ueritatem confitentis & profitentis, ac refutatio calumniarum, maleuolentię & obtrectationum, quæ pios conatus perſequuntur.

Vt igitur cauſa omnis facilius, et quoad fieri poſsit planiſſime, diſtinctè & ordinatè explicetur: placuit delectis ad hoc negociũ viris omnem ordine tractationẽ his locis cõcludere:

PRIMVM, ut rationib. firmis & apertis planum fiat atq; demonſtretur: Principes, cæterosq́; Auguſtanæ confeſsioni coniunctos Status nequaquã reformidare aut refugere cenſuram ac vera iudicia Orthodoxæ & Catholicæ Eccleſiæ.

DEINDE cauſis & rationibus adductis planiſsimè doceatur, Cur Principes & Imperij ordines, neq; hoc, quod nũc indictum eſt à Pontifice Rom. Concilium, neq; cætera quæ deinceps, pro ea quam ſe habere falſò iactat poteſtate, quandoq; ſit indicturus, agnoſcant: Quodq́; Pontificum authoritate indicta Concilia nullo, nec diuino, nec humano iure ipſis comprobanda fuerint.

AC TANDEM, qui tertius & vltimus locus ſit futurus, definiatur atq; declaretur, qualia ſint ea Concilia, & Eccleſiæ iudicia, quę hactenus ſemper in conuentibus Imperij publicis Principes & Status confeſsionis oblatæ ſe reuerenter agnoſcere teſtati ſunt, & etiámnum agnoſcunt: Nec per ipſos ſtetiſſe, quò minus eius generis liberum atque Chriſtianum Concilium (cuius quidem toties ſpes ſit facta Principibus) in Germania hactenus ſit coactum, doceatur.

Hiş locis cauſam omnẽ in uniuerſum comprehendi poſſe, co-

ſe, eorumq́ explicationem bonis omnibus, et veritatis amantibus non ingratam fore existimant.

¶ Prius autem quàm rem ipſam, cauſęq́ tractationem ingrediantur, hoc ab initio, non ſuo tantùm, ſed vel inprimis Principum & Statuum nomine præfandum ſibi exiſtimarunt: palàm ſe, & quò id melius rectiusq́ fieri poſsit modo, teſtari, inſtitutam ſcripti huius orationem ad nullius plane contemptum, inuidiam, aut contumeliam pertinere, neq́ cuiusquam exiſtimationi aut honori ea detractum velle, neq́ quidquam hîc ab ipſis quęri aliud, quàm vt pro officio ſuo, gloriam Diuini nominis, & propagationem doctrinæ ad agnitionem filij Dei neceſſariæ, ac cõmune bonum Reipub. Chriſtianæ, piamq́ Eccleſiarum emendationem pro ſua virili parte iuuiſſe: tùm mandato de re pia & longè honeſtiſsima ſuſcepto, pro ea quam magiſtratui debent obedientia, proq́ viribus, fide optima ſatisfeciſſe uideantur.

Deinde & hoc tam Principum quàm ſuo nomine teſtantur, nihil ſe aduerſus conſtitutam & multis iam Imperij decretis confirmatam, ęternumq́ ſancitam de religione pacem publicam, itemq́ tranſactionem pacificationis Paſſauienſis publicè ſtabilitam ſuſcipere, ſuſceptumúe uelle: Sed ſaluã ſemper & inuiolatam, quod quidem ad ipſos pertineat, earum legum autoritatem fore, idemq́ inuicem ſperare ſe ſine ulla dubitatione de cæteris Imperij Statibus & ſubditis, quò pax ea, publicis ſancita decretis, pia ſit & perpetua.

Deniq́, nihil ſe autoritati Orthodoxę & Catholicę Eccleſię, nihil iudicijs piarũ Synodorũ, cõgregationumúe hoc ſcripto detractũ derogatumúe uelle: ſed vt ſemper honorifica fuerit ipſis hactenus, ita deinceps quoq́ honeſtiſsimã fore ſemper de illis opinionẽ. Deq́ his omnib. et ſingulis ſe, quo melius, firmiusq́ fieri poſsit modo, inprimis teſtatũ publicè velle.

PRIMA

PRIMA INSTITVTI HVIVS SCRIPTI PARS.

IN QVA SVCCINCTA ET *breui grauissimarum rationum explicatione ostenditur, Principes & Imperij Ordines, qui oblatam Augustæ confessionem Fidei amplectuntur, Concilium liberum atq; Christianum nequaquam recusare aut defugere.*

VT IGITVR AD REM IPSAM PROtinus accedamus: Etsi in eam, quam diximus, sententiam Principes atq; Ordines amplissimi legato Pontificio Concilium denuncianti, re pro dignitate deliberata responderint: idq; ea moderatione, ut nihil Christiana pietate dignum in eo desiderari rectè possit: facile tamen est cogitare, & res loquitur ipsa, in quam partem id aduersarij acceperint. Etenim non obscurum est, homines maleuolos, & quorum iampridem Statibus notum est atq; perspectum ingenium, hac de re rumores uarios spargere, & ad exteras nationes augere, quibus omnia, ut solent, peruertere ac calumniari conantur iniquissimè, & in pessimam quæq; partem rapiunt. Cumq; con-

ſtet implacabili quodam odio conſtituiſſe ipſos aduerſum noſtros facere & ſtruere omnia, idq; vnum ſibi ſtudio habere, nihil expectandum eſt aliud, quàm tentaturos eos & aggreſſuros audaciſsimè quidquid cauſæ huic officere, & Imperij Ordinibus ignominiam adferre poſſe putauerint.

Etſi autem variæ ſint & propè infinitæ calumniæ, ac Sophiſmatum præſtigiæ, quibus cauſam hanc, & doctrinam quam Status profitentur, oppugnare ac prægrauare ſolent, Regumq; & Potentum odia in noſtros facilè accendere: illa tamen ſpecie vel imprimis audacter vtuntur, & hactenus vſi ſunt ſæpius, qua rectè dicta & facta noſtrorum eo detorqueant Sophiſticis deprauata cauillationibus, quaſi nullorum iudicia pati, neminem audire, nullum omnino ferre iudicem noſtri velint, neq; adduci poſsint vt ſe vlli Concilio ſubijciant.

Eadem calumnia et exterarum nationum animos haud dubiè inflãmaturi ſunt odijs aduerſum hos Ordines, quaſi hi cæteras nationes omnes præ ſe contẽnant & pro nihilo ducant, quarum tamen pro defenſione religionis Chriſtianæ multa præclara facta & merita ſumma ſint, quæ clariſſimorum & ſummorum in Eccleſia doctorum laude floruerint ſemper, quæq; literarum & eruditionis ſcholas habeant laudatiſsimas, in quibus incredibile ſit quantum laboris & operæ in religionis ſtudia collocetur.

Ad hæc dubitandum non eſt, quin & illud vehementer exaggeraturi ſint clamoribus, impiumq; eſſe & moribus Chriſtianis indigniſsimum vociferaturi, iudicia communis Synodi detrectare, & cenſuram ſummæ poteſtatis ſubterfugere uelle: cum conſtet Conciliorum autoritatem ſemper in Eccleſia Catholica fuiſſe grauiſsimam, coq; loco etiamnum

etiamnum meritò ac iure omnibus Christianis habendam.

Et, quæ illorum hominum est calumniandi audacia, protinus vociferaturos certum est, pudere iam nostros eius, quam hactenus adseruerunt, doctrinæ, atque ob id latebras quærere: aut seditione commota, nunc infinitas orbis Christiani distractiones & schismata moliri, nec ferre velle vllam ea de re cognitionem institui publicè: denique culpa horum & exemplo pessimo fieri, quo minus pax & concordia Reipub. & Ecclesiæ restituatur: et quæ sunt eius generis similia maledicta, ab hominibus maleuolis certò expectanda.

QVAE CRIMINA, longè grauissima, si ex meritò his Ordinibus inferrentur, &, vt proteruitate & petulantia aduersariorum ac maleuolorum cumulantur & augescunt indies, ita demonstrari etiam & rationibus veris probari si possent æquis iudicibus: (in quo profectò frustra laborem omnem sument homines improbissimi) non tantum id graue & auditu horrendum, sed & abominabile, & bonis omnibus supremè detestandum meritò foret. Non enim ignotum esse pôtest Statibus quod in hanc rem grauissimè ab Apostolo ad Galatas scriptum extat: *Qui conturbat uos portabit iudicium, quisquis ille sit.* Et quod Salomon ait: *Abominari Dominum eos qui discordiam serant inter fratres.* Cap. 5. Prouerb. cap. 6.

Maximis itaque & grauissimis de causis necessariò faciendum fuit, quod ad vniuersam Rempub. pertinebat, ut pro defensione piæ & syncerae doctrinæ; quæ sine

vlla dubitatione æterna est & immota veritas diuina, his et similibus aduersariorum criminationibus & calumnijs rectè & tempestiuè occurreretur publico aliquo scripto, quo ipso simul Maiestati Cæsareæ, Regibus, Principibus, omnibusq́ veram atq incorruptam Euangelij doctrinam secundum scripta Prophetarum & Apostolorum amantibus, horum Ordinum studium et voluntas erga puritatem religionis, quodq́ ipsorum, in vniuersum sit de TRIDENTINA hac Synodo iudicium, sine vlla animi affectione et maleuolentia exponeretur. In quo quidem spes bona proposita videatur, fore vt cognita oratione hac æquissima, iudicijq́ nostri rationibus iustissimis, maximeq́ consentaneis diuinæ Scripturæ, ipsa Maiestas Cæsarea, cæteriq́ Reges & Principes, & in vniuersum boni omnes vbiq, non tantum de criminationibus aduersariorum falsissimis nos, pro eo ac decet, excusatos sint habituri, verumetiam (quod ad officium gubernatorum & summorum in Repub. Ordinum vel imprimis pertinet) rationes omnes sanandorum Ecclesiæ vulnerum inituri, & operam daturi quàm maximam, vt de causa hac longè grauissima, in qua versatur salus omnis Reipub. tandem constituatur: Vtq falsa doctrina, cultus impij, & abusus multiplices, quibus religio variè & miserrimè inquinata iacet, è medio tollantur, nec permittatur deinceps Pontificum factionibus, vt impio religionis prætextu, & Concilij specie fraudulentissima veterem, quam moliuntur, tyrannidem stabiliant, et veritatem Cœlestis doctrinæ, quæ summo Dei beneficio illuxit, impia crudelitate rursus è medio tollant & extinguant.

Etenim veris, firmissimis & immotis rationibus, Deo iuuante,

fuuante, demonstraturos se delecti ad hanc causam viri confidunt, doctrinam quam amplexi sunt & tuentur hi Status & Imperij Ordines, verum esse, Pium, & Orthodoxum Ecclesiæ Catholicæ dogma, & consensum certissimum: & quidquid in hac causa ab ipsis susceptum sit, id omne spectare imprimis Diuini nominis gloriam, ac Reipub. Christianæ salutem: In eoq; ab omni ipsos pertinaciæ, ambitionis, contentionum & dissentiendi studio ac crimine longissime abesse.

NAM QVOD maleuoli homines, vt exterorum in nos incendant odia, Status & Imperij Ordines, quos diximus, aspernari clamitant, & superbe contemnere cæterarum nationum, adeoq; commune Ecclesiæ Catholicæ iudicium & censuram: id quàm sit falsum & vanum, uel ex eo manifestissimum fit, quod tot iam annos hi Status prope solos se, & quidem labore maximo, difficillimis, periculosissimisq; temporibus, Romano Pōtifici opposuerint, ne qui actor vel reus esset in hac causa, idem & iudicem se constitueret: idq; vnum hactenus constantissime flagitarint semper, vt controuersia omnis legitime per viros idoneos, intelligentes, ac Deum timentes, quarumcunq; sint nationum, modo amantes sint pietatis & veritatis, ac neutri partium magis addicti, disceptetur, cognoscatur atq; iudicetur: Id quod haud dubie Pij omnes & boni viri, pacis & concordiæ amantes, per varia regna & nationes, ardentibus votis & pio gemitu iampridem nobiscum precantur & optant.

Ac sane non pauci extant exterarum nationum libri, & scripta permulta, quibus longe ante hæc tempora homines docti & intelligentes passim conquesti sunt publice de

erroribus doctrinæ, de multiplici abusu, & superstitione infinita quæ in Ecclesiam irrepsisset: ex quo genere sunt, quæ iampridem edita extant:

Scriptum Scholæ Parrhisiensis de Periculis Ecclesiæ, compositum circiter annum Domini M. D. LXXXIX.

Speculum aureum Papæ, eius Curiæ, Prælatorum & aliorum Spiritualiũ, Scriptum ante annos CL.

Item Francisci Petrarchæ, Baptistæ Mantuani, Ioannis Pici Mirandulæ, L. Vallæ, Hieronymi Sauanorolæ Italorum: Guilielmi Occam, Roberti Barns Anglorum: Ioannis VVesseli & Abbatis Spanheimensis Germanorum: Ioannis Gersonis Galli, de uita Spirituali animæ & potestate Ecclesiæ & auferibilitate Papæ ab Ecclesia.

Item: Marsilij Patauini tractatus de translatione Imperij, & Liber de defensorio pacis.

Antonij de Rosellis, de Potestate Imperatoris & Papæ.

Alberici de Rosate, & Petri Ferrariensis commentarij passim.

Confutatio Primatus Papæ, à Gregorio Heymburgensi,

burgensi, ante annos CXXVII. *conscripta,* & alia pene innumera. Vt dubium non sit, quin & his nostris temporibus, & in hac doctrinarum omnium & verbi Diuini luce, multi passim apud omnes nationes inueniantur Viri docti & pij, qui Orthodoxæ religionis doctrinam rectissime intelligant, quantumuis oppressi Pontificum tyrannide exaudiri nequeant. Hos ipsos quoque admitti, vt, vel discendi vel iuuandæ veritatis gratia, sententiam in Concilio libere dicerent, nonne æquissimum foret? Etenim nullum fugiunt nostri, quod quidem liberum & neutri partium magis addictum sit Concilium, neque vllius intelligentis iudicium aut cognitionem metuunt: imo multis iam annis flagitarunt talem indici Synodum, in qua vera religio per viros pios, amantes veritatis, minimeque suspectos, ab errorum deprauatione, recte vindicata in lucem suam adsereretur, &, erronea ac falsa doctrina omni exterminata, inuicem, quæ syncera, vera, & incorrupta esset, restitueretur, doceretur, & conseruaretur.

QVOD AVTEM obijciunt lucem & conspectum intelligentium hominum fugere, & latebras quærere hos Status, qui Pontificum insidiosa & impia Concilia adire recusant, id multo facilius etiam & optimis nominibus refelli potest. Extant enim publice, & quidem ante multos annos editi libri, & scripta grauissima, quibus Ecclesiarum nostrarum doctrina, & omnis Fidei ratio ipsis CAROLO V. ET FERDINANDO I. IMPP. cæterisque Imperij Ordinibus non priuato consilio obtrusa, sed poscentibus in consessu totius Imperij,

multarumq; nationum frequentia exhibita est Augustæ & edita publicè, quæ constantiæ atq; consensus horum Ordinum, veram Euangelij de filio Dei secundum diuina Prophetarum & Apostolorum scripta confitentium & profitentium, testimonium illustre ad omnem posteritatem perhibebit.

Ad hæc, eadem doctrina Euangelij in Ecclesijs & Scholis horum Principum & Ordinum tot iam annos, ex quo Confessio Augustana oblata est & edita, docetur publicè, eaq; fide & diligentia vrgetur in populo, vt omnibus ex æquo in medio posita sit, ac cuilibet eam ad gloriam nominis Diuini, salutemq; suam discere & priuatim & publicè liceat. Extant similiter libri & scripta Theologorum nostrorum plurima Latinè & Germanicè edita, ad vsum Ecclesiæ publicum & priuatum. Quo ore igitur aduersarij nostri dicere audent? lucem nostros fugere, & doctrinæ suæ rationem reddere nolle. Nec enim pudere nos potest Euangelij de filio DEI, non magis quàm nec Paulum Apostolum eius puduit: At qui malè agit, *Ioan. cap. 3.* is, quemadmodum ipse Dominus testatur, lucem odit, ne arguantur opera ipsius. Qui veritatem operatur, prodit in lucem conspectumq; hominum, vt facta ipsius conspiciantur, quod per DEVM sint facta. Deniq;, quod verum est, neq; angulos neq; latebras vllas quærere solet.

IAM QVOD ijdem Ordines præter culpam & immeritò accusantur, quasi qui iampridem, damnatas ab Ecclesia hæreses in lucem reuocarint, eamq; ob causam indigni sint, de quorum dogmatibus & disputationibus cognitio publica instituatur; siquidē veteres quoq; Impp. grauissi-

grauissimarum pœnarum comminatione vetuerint, ea, quæ Conciliorum autoritate semel determinata sint, & decreta, in disputationem & controuersiam reuocare: *& iniuria* (vt Martiani Imp. constitutione hic abutuntur iniquissimè) *Iudicio reuerendissimæ Synodi fiat, si quis semel iudicata ac rectè disposita reuoluere, & publicè disputare contenderit, &c.* Id sine ulla ratione & falsò obijci Statibus, ac verbo vno facillimè dilui posse, ij norunt omnes, qui horum Ordinum confessionem publicè exhibitam, eiusdemque Apologiam mediocriter saltem inspexerunt. Neque enim nouum doctrinæ genus est, quod amplexi sunt Status & doceri curant, sed ipsius veteris & Catholici dogmatis viua vox, & consensus doctrinæ inde vsque ab initio per Prophetas & Apostolos humano generi traditæ: id quod & veteris, puriorisque Ecclesiæ testimonijs & autoritate antiquissimorum Conciliorum, ac patrum scriptis euidentissimè demonstrari potest, atque in progressu huius operis, quantum quidem eius necessarium videbitur, abundè suo loco ostendetur.

L. nemo C. de summa Trinitate & Fide Cath. De qua materia latè Conrad. Brunus libro 3. De hæretic. cap. 12.

Ac sanè Principes nostri, cæterique Status, qui Confessionem fidei Augustæ exhibitam, eiusque Apologiam syncere amplexi sunt, verè de se affirmare possunt, in eoque piè gloriari, tantum abesse, vt vllam hæretici dogmatis opinionem, quæ cum veteris & Orthodoxæ doctrinæ ac Catholicæ Ecclesiæ consensu pugnet, receperint, vt etiam doctrinam & autoritatem veterum Conciliorum ac Patrum multis in locis renouatam in lucem reuocarint his temporibus, & illustrarint, quæ Monachorum & Scholastico-

rum doctorum inscitia densissimis tenebris obscurata, & propè extincta iacuit, dum inani Philosophia & quæstionibus ineptissimis, nouisq́ ac superstitiosissimis opinionibus implerentur omnia, & cultus Idolorum tetri, neglecta ac spreta prorsus omni antiquissimorum Conciliorum & Patrum autoritate, inueherentur.

Etenim vsq́ eò auctas fuisse superstitione & barbarica inscitia tenebras in doctrina eius temporis scimus, vt & ipsos Theologiæ & Sacrarum Literarum studiosos, qui superiore seculo, & ante annos quadraginta Scholasticam Theologiam, quæ sic dicebatur, didicerant, confiteri de se hominibus fide dignis non dubitasse constet, lectiones quidem se frequentasse diligenter, & tempora studijs Theologicis perdiscendis constituta ac præfixa complevisse sedulò, verè tamen affirmare posse, se toto illo quinquennio aut sexennio, quo in Scholis didicissent, nullam de filio Dei, vel nominis saltem, mentionem, à Præceptoribus factam audiuisse: atq́ ita occupatos fuisse homines miseros ineptissimis libris Magistri Sententiarum, Scoti Bonauenturæ, Alexandri de Ales, Thomæ Aquinatis, & similium eius farinæ Scholasticorum, vt Prophetarum & Apostolorum scriptis legendis nullus omnino relictus esset locus, ac ne quidem vlla de his in Schola mentio fuerit reliqua, nedum vt his aliquid serij studij attribueretur.

Quo nomine non vno in loco Scholasticos Theologos summus ætatis nostræ vir Erasmus quoq́ grauiter reprehendit, quòd in quęstionibus friuolis, nihili, superuacaneis, obscuris, nonnunquam etiam manifestè impijs ætatem malè tererent. *Totis* inquit *seculis disputamus*,

an gratia

an gratia, qua Deus nos diligit, ac trahit, & qua nos illum uicissim diligimus, eadem sit gratia, & an sit aliquid creatum uel increatum? Digladiamur sine fine, quid distinguat Patrem à Filio, & utrumque à Spiritu Sancto, res an relatio? & qui consistat, tres dici, quorum nullus sit qui alius, cum sit una essentia: Disputamus qui fieri possit ut ignis quo cruciabuntur impiorum animæ, cum sit materialis, agat in rē incorpoream, &c. Quibusdam tota ætas in huiusmodi quæstionibus consumitur, & res usque ad clamorem, usque ad uera dissidia, usque ad conuicia, nonnunquam usque ad pugnos procedit. Quot quæstionum examina suscitamus circa Baptismum, circa Synaxin, circa Pœnitentiæ sacramentum, quorum nonnulla sunt eiusmodi, ut nec scire magnopere referat, & ut asseuerari possint, ita nec refelli, nec probari: Et idem paulò post: *Quid autem nunc loquar de quæstiunculis, non solum superuacaneis, sed penè dixerim impijs: An Deus possit quiduis malum, etiam odium sui præcipere? & omne bonum prohibere, etiam amorem & cultum sui? An potuerit hunc mundum ab æterno meliorem facere, quàm fecit? An possit producere hominem, qui peccare nullo modo queat? An reuelare*

In annotat. Epistolæ Pauli ad Timotheum prioris.

possit

poßit alicui suum futurum peccatum, aut damnationem? An poßit respectum producere sine fundamento, & termino? An poßit naturam uniuersalem producere, et conseruare sine singularibus? An poßit aliquo prædicamento contineri? An potestatem creandi poßit communicare creaturæ? An poßit ex facto facere infectum? ac per hoc ex Meretrice facere Virginem? Ac rursus: *Quærimus ea quæ nec scire possumus, nec scire iubemur. Illa negligimus, quæ sola fuerant meditanda.* Item *Os consecratum est Euangelio, & nihil crepat nisi Auerroen & Aristotelem. Noui, inquit, quendam Theologum, qui negabat annos nouem sufficere ad intelligenda, quæ Scotus scripsisset tantum in Præfationem Petri Lombardi. Rursus, inquit, audiui alium, qui prædicabat fieri non posse, ut quis intelligeret unam propositionem in toto Scoto, nisi Metaphysicen ipsius uniuersam memoria teneret. Huiusmodi labyrinthis Basilides, Valentinus & Marcion animos simplicium captabant, &c.* Et alibi infinitas Scholasticorum quæstiones ridet. *De notionibus, relationibus, de formalitatibus, quidditatibus, ecceitatibus, differentijs, indiuidualibus et indiuiduationibus.*

Talia

Talia sunt & paradoxa eorum: *Leuius esse crimen, homines mille iugulare, quàm semel in die Dominico calceum pauperi consuere*: & infinita similia portenta verborum atque opinionum monstra.

His nugis, ac praeterea tot scholasticorum vijs, & inuolucris realium, nominalium, Thomistarum, Albertistarũ, Occanistarum, Scotistarum ita occupati fuerunt homines verè miseri, vt neque de Prophetarum & Apostolorum scriptis legendis, neque de beneficijs filij Dei, & salute in ipso proposita, vllam vel cogitationem apud se, nedum orationem aut disputationem apud alios instituere potuerint. Quòd si qua nonnunquam de Christo necessariè tractanda esset oratio, eam omnem in rebus inutilibus & quaestionibus insulsissimis, quae neque coelum neque terram, quod dicitur, attingebant consumpserunt: cuius generis, exempli causa, sunt: An haec propositio sit vera? Christus fuit ab aeterno. Item. An rectè compositus dicatur ex vtraque natura? an verò constare? an commixtus? an conglutinatus? an coagmentatus? an ferruminatus? an copulatus? An haec propositio, Deus est scarabaeus: aut cucurbita, tam possibilis sit, quàm haec: DEVS est homo? An DEVS adsumserit indiuiduum humanum, an speciem? An haec propositio sit possibilis? Pater DEVS, odit DEVM filium. An anima Christi potuerit falli? an fallere? mentiri?

Hae sunt arduae illae, si Dijs placet, et necessariae quaestiones, in quibus explicandis aetatem & uitam omnem consumpserunt summi ac praecipui Theologi, & in quibus consenuerunt, quibus denique etiam immortui sunt, post-habitis

habitis planè libris ſcripturæ ſanctæ, ad quos cognoſcendos omninò eis ocium neceſſariò deſuiſſe apparet. Vtrecte & piè dictum ſit, breue tempus eſſe, arduum verò negocium agere verè Chriſtianum. Quin igitur omiſsis rebus ſuperuacaneis ea potiſsimum ſpectamus, quæ Chriſtus nos ſcire voluit, quæ prodiderunt Apoſtoli, quæ propriè ad charitatem faciunt, de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta, quam vnam Paulus appellat perfectionem & finem totius Legis.

Hęc, niſi fallimur, omnia ſatis ſuperq; oſtendũt vtra pars falſam & nouam doctrinam, errores atq; tenebras in Scholas & Eccleſiam inuexerit, orbis Chriſtiani periculo grauiſsimo, & diſpendio irreparabili: deniq; cum æterna iactura infinitarum animarum, quas miſerrimè in æternum interitum iſti præcipitarunt, dum lucem verbi Diuini denſiſsimis tenebris inuoluerunt, ac penè totam extinxerunt.

RESTAT TANDEM illa calumnia & dira criminatio, qua diſtractionum omnium & ſchiſmatum, quibus orbis Chriſtianus concutitur, cauſas in hos Ordines conferunt, quaſi qui ſine vlla iuſta cauſa petulanter ſeditiones commouerint, & à communi conſenſu temerè diſceſsione facta infinitas diſtractiones moliantur: quod crimen longè grauiſsimum & atrociſsimum, profecto indignè & immeritò in hos Ordines confertur. Teſtari etenim DEVM poſſunt, vehementer ſe & ex animo dolere, orbem Chriſtianum hac de cauſa diſtrahi, atq; inter ſe diſsidere. Sed ita ſemper comparatum fuiſſe & prudentes intelligunt, & non vno in loco ſacræ literæ teſtantur, vt omnem religionis mutationem, comitentur ſemper

offenſiones

offensiones ac dissidia. Nam hac de causa ipse Christus ait dissidere à patre filium, & à matre filiam diuelli, suamq; doctrinam adferre non pacem, sed gladium, & inter propinquiores etiam excitare incendium. Atq; is semper rerum status fuit inde ab orbe condito. Cum autem nullum maius sit scelus, quàm aduersari veritati agnitæ, quemadmodum scriptum est, blasphemiam Spiritus non remitti vnquam: adsentiri eos manifestæ veritati, propter gloriam DEI: & propter suam ac multorum salutem amplecti doctrinam puriorem, eamq; constanter confiteri & profiteri necessariò oportuit, seq; ab his seiungere, qui manifestos errores & idolatriam in Ecclesiam Christi inuexerunt.

Itaq; in hanc sententiam coniunctis voluntatibus et ore vno conuenerunt: Deo iuuante nunquam se à consensu vero Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ discessuros vllam in partem, neq; abiecturos veritatem agnitam & manifestam: Eoq; nomine, & vt constans, atq; perpetua de religione concordia ineatur, liberum atq; Christianum Concilium, quo Doctorum & Piorum iudicijs, & cognitione secundum scripta Prophetarum & Apostolorum instituta causa omnis disceptetur, minimè se defugere velle: imò modis omnibus id optare & expetere.

Atq; hæc cum æquissima sit oratio, facile, q̃d speramus bonis omnibus Principes & Status confessionis ab omni culpa grauissimorum criminum quæ ab aduersarijs indignissimè ipsis inferuntur, excusabit: præsertim cum luce ipsa manifestius sit, nihil ab illis quæsitum aliud hactenus, neq; aliud quidq; quæri aut spectari, quàm vt vera atq; incorrupta Diuini verbi doctrina, Pontificũ & Monachorũ

culpa

culpa iam olim obruta tenebris densissimis, rursus in lucem redeat, & inuicem superstitio omnis & dogmata falsa, quæq; veram doctrinam pessumdederunt traditiones humanæ, aut tollantur è medio, aut rectè corrigantur.

Iniustè igitur ab aduersarijs accusantur nostri, quòd pacem & concordiam publicam turbarint temerè, aut schismatum ac seditionum causas præbuerint, vt cohors Pontificia Status traducit: quibus sanè crimen illud inferentibus rectissimè respondere possumus, quod impio Regi Achab Heliam, quòd turbaret Israël arguenti respondit Propheta: *Non ego turbaui Israel, sed tu & domus patris tui, cum deserentes præcepta domini ambulastis post Baal.* 1. Regum 18.

SED hanc esse communem Piorum fortunam, & sic fieri solitum vbi impietas taxatur, sanctorum exempla multa grauissimè nos monent. Sic Paulum Apostolum & socium eius Silam Philippis docentes, seditionis accusarunt Ciues: *Hi homines*, aiunt, *turbant ciuitatem nostrã qui cũ sint Iudæi, annunciant instituta quæ non licet nobis suscipere, neq; seruare qui sumus Romani*: Actor. 16. Sic paulò post Tertullus eundem apud præsidẽ Felicem traducit: *Inuenimus*, inquit, *hunc hominem pestiferum & concitantem seditionem omnibus Iudeis in vniuerso orbe, & autorem sectæ Nazareorum, &c.* Quæ quidem omnia fortiter negat Paulus, ijsq; magno animo confessionem doctrinæ suæ apponit, & crimen obiectum depellit grauiter: *Hoc* (inquit) *confiteor, quod iuxta eam*

xta eam uiam, quam ipsi hæresin uocant, sic deseruio Deo patri meo, credens omnibus quæ in Lege & Prophetis scripta sunt: Spem ponens in DEVM, fore, quam & ipsi expectant, resurrectionem mortuorum, iustorum simul & iniustorum. Quin in hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere illæsam, apud DEVM & homines. Sic & Ieremiam Iudæi criminantur uelut autorem dissidiorum turbarum et seditionum in populo, cum is idolatriam & traditiones humanas, quibus religio obruta fuit, grauiter reprahenderet. Quæ quidem exempla Scripturæ hoc ipsum, quod agimus, docent, atque monent, vt dissidiorum motuum & distractionum causas accepto feramus, non his qui manifestos abusus, idola & doctrinæ corruptelas taxant, & errantes in viam reuocare conantur: sed illis potius, qui à vera doctrina & cultu diuinitus præcepto deficientes (quod fecisse Pontifices manifestius est, quàm vt probatione indigeat) horrendos abusus, tetros errores et idola, adeoque nouam prorsus religionem in Ecclesiam Dei inuexerunt.

Quæ cum ita sint omnia, nec ylla in parte Statibus excusatio honestissima cum patrocinio bone conscientiæ desit, hæc quæ in re apertissima pro defensione innocentiæ iniquissimis aduersariorum criminationibus breuiter simpliciterque responsa sunt, æquis iudicibus bonisque omnibus probata esse confidimus, purgatamque satis ac procul amotam suspitionem quasi fugiant Status ordinariam Ecclesiæ cognitionem, & autoritatem piarum Synodorum, quàm ut hactenus semper ita etiamnum reuerenter agnoscunt,

B &expe-

& expetunt, quemadmodum id pluribus deinceps demonstrabitur.

ET HAEC quidem hactenus, veluti in procemio, ante quàm ad eam orationem, quæ propria est huius causæ, accederetur. Satis enim amotæ atq; refutatæ delectis ad hanc scriptionem Viris hac breuitate videntur aduersariorum calumniosæ suspiciones, hactenus iactatæ, quibus causam hanc prægrauare & Status in odium atq; inuidiam rapere etiam atq; etiam conantur. Atq; in hunc modum institutæ ab initio partitionis prior pars, quoad fieri potuit breuissimè, à nobis sit absoluta.

ALTERA

ALTERA PARS SCRIPTI.

CONTINENS EXPOSITIOnem *necessariarum causarum, cur Status & Ordines Imperij, qui sunt Confessionis Augustanæ, impium Pontificis Concilium, Tridenti restitutum, agnoscere & adire recusent.*

SEQVITVR IGITVR, QVOD instituti nostri alterum caput est, vt rationes & causas necessarias, firmas & constantes exponamus, cur Imperij Ordines, quos diximus, neque TRIDENTINVM hoc Pontificis Concilium, neque cæteras Ro. Pontificum autoritate indictas Synodos, agnoscendas aut comprobandas sibi rectè arbitrentur.

Ac principiò quidem, facilè est cuiuis cogitare, non temerè aut leuibus rationibus, sed grauissimis & necessarijs de causis fieri, vt hi Status soli à cæteris omnibus hac in re discedant, in eoque tantum in se oneris & periculi suscipiant: Præsertim cum palàm sit, & omnibus constet, Ponti-

fices Ro. multos iam annos manibus pedibusq;, quod dicitur, obnixè id vnum agere, vt Regum atq; Principum odia artibus miris ac technis calidissimis in hos Ordines inflamment, & ad extirpandos vniuersos, sorbendumq; sanguinem piorum & innocentum crudelissimè incitare Potentes & exacuere: Quibus periculis nunquam sanè se suosq; subditos, patriam, salutem ciuium, coniuges, liberos, posteritatem deniq; omnem obiecissent, nisi intelligerent se debere Euangelio et verbo Dei fidem atq; obedientiam summam, ac pro confeßione & defensione veritatis omnia hæc in discrimen certißimum, si necessitas ita postulet, sine vlla dubitatione sibi esse adducenda: DEVM etiam testari liquidò possunt, nullius quæstus aut emolumenti, sed solius officij, Deo & pietati debiti, ratione hãc se religionis controuersiam tantis difficultatibus, et periculis assiduis, laboribus & ærumnis defendendam suscepisse: Quod vt verè & ex animo dictum omnes omnium ordinum viri boni & graues certò statuant, neq; aliud quicq; in animum inducant, aut ab aduersarijs persuaderi sibi patiantur, etiam atq; etiam vniuersos obtestantur & singulos.

NVNC, vt rationes & causæ grauissimæ, cur Status autoritatem Pontificiæ Synodi detrectent, omnibus & singulis liquidò & distinctim constare queant, visum fuit earum commemorationem hoc in loco ordine perspicuo, & plenius repetere, vt hæc veluti testificatio consensus & constantiæ nostrorum in confeßione & profeßione doctrinæ ad omnem posteritatem extaret.

I. PRIMA IGITVR CAVSA, cur Synodum Tridentinam neq; agnoscant Status, neq; eius

eius autoritati quicquam deferant, hæc est iustißima: quod ea illegitimè et contra manifestum ius indicta sit. Constanter enim negant Status, Pontifici Ro. ius indicendi Concilij (quod sibi arrogat, & in cuius poßeßione, vel quasi poßeßione se hactenus constitutum iactat) vllo modo cõpetere: neq; eum vllius Concilij præsidem agnoscere vel poßunt, vel debent: Cum neq; diuino neq; humano iure vllo, neq; etiam antiquißimorum canonum, vel purioris Ecclesiæ exemplis aut consuetudine, vllam talem habeat potestatem.

NAM ad ius diuinum quòd attinet, manifestißimum est ex omni veteris Testamenti historia, conuentus & Synodos in populo Dei non ab Aarone sacerdote, sed à Mose gubernatore populi: neq; ab Eleasaro, sed à Iosua, ac deinceps non à summis sacerdotibus, sed à iudicibus seu gubernatoribus populi conuocari solitas: quorum autoritate & ipsi Sacerdotes ac Leuitæ, perinde vt quiuis alij è subditis, vocati sunt ad Synodum: Eorundem etiam autoritate impios cultus iuxta verbum & mandata diuina sublatos, verosq; cultus & doctrinam restitutam & stabilitam constat.

Similiter deinceps Dauidis autoritate magnum illud vniuersi populi Israelitici Concilium bis coactum legimus.

Sic Salomonem, & post hunc cæteros Reges, Asam, Iosophat, Ioam, Iosiam, Zorobabel, Nehemiam, & plures alios Concilium in populo Israhel, non sacerdotum, sed sua autoritate conuocaße videmus.

Postea etiam ex primitiuæ Ecclesiæ historia & cæteris fide dignis autoribus constat, controuersias quæ de Religione & fide Catholica incidißent, non Episcoporum

aut Papæ, sed Imperatoris vel Regis Ro. autoritate solius, aut adhibitis etiam alijs Chistiani orbis Proceribus, pro negociorum ratione, concilia, decreta, et partes dissidentes vocatas, Episcopos etiam & alios ab ijsdem conuocatos esse & coactos.

Ita Nicænam Synodum Constantinus Imp. Opt. conuocauit: Theodosius Maior Constantinopolitanam: Minor seu posterior Theodosius Ephesinā: Martianus Chalcedonensem: Iustinianus rursus Constantinopolitanam: & post hos, ex nostra gente Impp. Optimi, Carolus Magnus, Ludouicus, & horum posteri: Item, Fridericus I. Herbipoli: Othones & Henrici sæpius Mogūtiæ, VVormatiæ & Francofurti, & alijs in locis, Synodos & Concilia congregasse scimus. Rectè enim existimarunt optimi Principes hoc vel inprimis pertinere ad officium suum, vt quoties necessitas Ecclesiæ requireret, Synodos & Concilia conuocarent, quibus errores corrigerentur aut extirparentur, & inuicem veritate confirmata discordiæ omnes bona pace componerentur. Quo Consilio Iustinianum quoq; Imperatorem grauiter constituisse legemus Nouella CXXIII. vt omnibus modis in quaq; Prouincia Synodi annuæ celebrentur: vtq; Præsides Prouinciarum Episcopos in eo negligenter versantes, pro officio vrgeant sedulò, ac si quidem moras necti aut segnius rem peragi videant, ad Imperatorem ipsum id referant: *Iubemus, inquit, Prouinciarum Præsides, si quid eorum, quæ à nobis de Synodis congregandis sancita sunt, negligenter haberi uiderint, ut primum quidem Metropolitanos & alios Episcopos urgeant ad celebrandas annuas* Synodos

Synodos, & omnia seruent, quae de Synodis constituimus. Quod si eos moram nectere, & segnius rē peragere uiderint, per suggestionem nos de eo certiores reddant, quò magis contra eos, qui Synodos celebrare differunt, digna à nobis procedat correctio: sciturts tàm ipsis Praesidibus quàm cohortibus qui illis obtēperant, quòd si haec minus obseruauerint, extremis subijciētur supplicijs.

Eodem modo & Ancirano & Mileuitano Concilio decreta facta sunt, vt Metropolitani seu Archiepiscopi annuas Synodos conuocent.

Ex his satis manifestum fit, quae fuerit antiquissima Conciliorum congregandorum in Ecclesia ratio, & quorum autoritate, Imperatorum ne et Principum piorum, an verò Episcoporum tantum, olim & inde vsq; ab initio Synodi sint conuocatae: quidq; hac de re etiam hodiè rectè constitui debeat. Ius enim conuocandi in Ecclesia Concilij vnius Imperatoris Ro. proprium semper fuit: idq; ipse etiam Canonici iuris interpres primi nominis Zabarella asserere non dubitauit: Idem non vno in loco confirmat Marsilius Patauinus in libro cui titulus est Defensorium Pacis: Neq; etiam negat id ipse Cardinalis Iacobatius. *In tractat. de Concilio lib. 3. art. 1. col. 10. 11. & 37.*

ATQVE HOC minus largiri ac concedere potestatem hanc Concilij indicendi, Romano Pontifici possunt Status, aut attributam, quantum ad ipsos attinet, admittere: quòd is actus iurisdictionis cuiusdam sit, & quandam, vt ita dicamus, superioritatē in se contineat. Conuocatio enim ab eo solo facienda est, qui iurisdictionē aliquā in eos quos vocat vel autoritatē, et, ut loquimur superioritatē quandam

ſuper vocatos habet, in cauſis ob quas fit uocatio. Omnis enim quæ legitimè fit citatio, duabus partibus conſtat: Iuriſdictione ſcilicet, quæ in Iudice reſidet, quando iubet citari, & altera, quæ eſt facti, &c. Isq́ ſolus citandi, vocandiq́ poteſtatem habet, qui citandos ſeu vocandos ſuæ Iuriſdictioni ſubiectos habet.

Atqui Ro. Pontifici Iuriſdictionem vllam aut ſuperioritatem competere in hos Ordines, aut Eccleſias eorum, vel Eccleſiarum miniſtros, conſtanter pernegant Status: neq́ magis eum in Spiritualibus quàm in temporalibus agnoſcūt: nullamq́ omninò ei vel in præparatorijs exautoritati huius Concilij & vniuerſalis Iudicij, vel etiam in executiuis in hos Status præcipiendi aut prohibendi poteſtatem competere: nullum deniq́ requirendi eos aut vocandi ius eſſe Pontifici planè adſeuerant.

Quam enim priuata autoritate in omnia negotia Spiritualia, omnesq́ omniū Chriſtiani nominis Ordinum Eccleſias poteſtatem ſibi ſumpſit, & multorum iam annorum vſurpatione quadam tenere ſe iactat, eam de facto, & ſine vllo iure vi manifeſta inuaſit, et impiè ac pro prædone poſſidet, contra omnia diuina & humana iura, contra manifeſtiſsimum & expreſſum Dei uerbum, quo dicitur: *Reges gentium dominantur, uos autem non ſic.* Item: *Qui uult primus eſſe, erit omnium nouiſsimus, & omnium miniſter, &c.* Deniq́ contra ipſius antiquiſsimæ & purioris Eccleſiæ conſuetudinem: contrà etiam quam Apoſtolorum & Sāctorum veteris Eccleſiæ patrum tempore fieri conſueuit: idq́ ſummo totius Chriſtiani orbis periculo & damno irreparabili.

Matthei 20.
Lucæ 22.

Etenim

Etenim quod Episcopus vel Superintendens Ecclesiæ vrbis Romanę in cæteros omnes Christiani orbis Episcopos, omnesq; Ecclesias potestatē sibi sumit et arrogat, easq; omnes sibi subiectas esse vult: id non tantum, quemadmodum iam diximus, cum expresso verbo Dei, cumq; veteris & Apostolicæ Ecclesiæ consuetudine ex diametro, q̃d dicitur, pugnat, sed etiam cum proprio ipsorum, quo vtuntur iure, quod expresse ait: si Papa sit vniuersalis, alios Episcopos pro nihilo esse. Sic enim S. Gregorius Eulogio Patriarchæ Alexandrino rescripsit: *Si me uniuersalem Papam uestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur uniuersum. Sed absit hoc, recedant uerba quæ ueritatem inflant, & charitatem uulnerant, & quæ deinceps.* Ipse etiam Cardinalis Zabarella, licet aliâs sit acerrimus defensor Pontificis, tamen alicubi expresse scribit: *Papam inuasisse omnia iura inferiorum Ecclesiarū: adeò ut inferioris Ordinis Prælati pro nihilo sint, et nisi Deus succurrat, uehementer periclitaturum esse Ecclesiæ statū.* c. licet. extra. De Election.

Neq; verò vsquam traditum aut perscriptum extat, Petrum Apostolum, etsi eius inter cæteros eximia fuerit autoritas, ob id reliquos Apostolos præ se minoris duxisse, & cæterorum officio atq; administrationi ob id ullo se immiscuisse modo: tantum abest vt politicæ gubernationi se ingesserit, aut eam, quam Rom. Pontifices iam multis annis duriter in Ecclesiam exercent tyrannidem, affectarit vnq;, aut in animum vnquam induxerit.

Sed & Diuus Hieronymus expresse affirmat, omnes

vbiq; Ecclesiarum Episcopos vnius esse sacerdotij, & eiusdem Apostolicæ originis: Sic enim scribit in Commentario Paulinæ ad Titum Epistolæ cap. 1: *Episcopi nouerint se magis consuetudine quàm dispensationis Dominicæ ueritate, Presbyteris esse maiores, & in communi debere Ecclesiam regere:* quod dictum relatum quoq; est inter canones iuris Pontificij [a]. Imò & simplices Sacerdotes dicuntur Vicarij Christi, qui solus primariam ligandi atq; soluendi potestatem habet, vt pulchrè probat Ludouicus Romanus erudito quodam sermone in Concilio Basiliensi habito [b]. Imprimis verò graue in hanc sententiam est Pelagij II. & S. Gregorij I. testimonium, quo etiam hoc additur, eum, qui se vniuersalem aut œcumenicum Episcopum dicat, aut ab alijs dici patiatur, inq; cæteros imperium sibi sumat, ipsius Antichristi præcursorem esse certissimum: qua de re infra suo loco copiosius dicetur.

a c. olim Distinct. 95.

b Is sermo adiectus est ult. Consil. eius. n. 11.

QVARE, etsi Pontifex hanc potestatem summam & præeminentiam, contrà quam verbo Dei permissum fuerat, & contra Canones antiquissimos, libertatemq; Ecclesiæ, longo iam tempore, & cuius initij memoria amplius non extet, maiorũ vsurpatione & de facto tenere videatur: non obscurum tamen est, imò iam notum publicè, qua fraude, quibusq; imposturis eam quæsitam occupatamq; paulatim auxerit, & confirmarit. Docere id satis potest historia Synodi Carthaginensis, circiter annũ Dñi 457, vel, vt alijs placet 430, habitę, cui interfuit & S. Augustinus. In ea Synodo, Ro. vrbis Episcopus qui fuit eius temporis, manifesta & prorsus calumniosa Decreti cuiusdã Nicenæ Synodi deprauatione prouocationes Episcoporũ ad se attrahere nitebatur. Cũ enim Sozimus Papa, et post eũ Bonifa-

cius, ac tandẽ Cœlestinus, per Legatos instarent atq; vrgerẽt apud Conciliũ, vt iurisdictio in Aphricanas et exterarũ Prouinciarũ Ecclesias ex Synodi Nicenę Decreto q̃d diximus, Episcopo Ro. vrbis commendaretur: Conciliũ, re diligentius deliberata & inspectis ex originali actis Synodi Nicenę, præcisè eã petitionẽ denegauit, et falsi crimen, in allegatione Decreti admissum, Legato coràm demonstrauit: idq; ipsi etiam Pontifici per literas grauiter est à Synodo exprobratum. Atq; ita annis amplius centum deinde altum hac de re & de Aphricanis Ecclesijs fuit silentium.

Etsi autẽ qui secuti sunt postea vrbis Ro. Episcopi, homines callidißimi, non quieuerint quoad technis et practicis varijs, q̃d volebãt, perficerent, et dominatũ iurisdictionemq; vniuersalẽ fraude tandẽ cõsequerentur ac stabilirẽt: tamen id iniustè, contraq; autoritatẽ verbi Diuini & antiquißimã libertatẽ Ecclesię quęsitã scelere possessionẽ nulla iuris ratione aut longi temporis tueri potest. Neq; enim, q̃ ab initio vitiosum est, vllo tractu temporis cõualescere potest. Idq; eò magis, q̃d nulla vnquã præscriptio, consuetudo nulla, nulla quantumuis inueterata, & vel myriadibus seculorũ, vt ita loquamur, approbata, valere vlla ratione aduersus expressum Dei verbum & præcepta Diuina poßit, nec si uel omnes totius mundi homines ea consuetudine veterẽtur, vt sanctißimè dixit Rochus Curtius, Iurisconsultus insignis, in Cõmẽtario suo de cõsuetudinis ui et potestate a. a n. 81. 98.

Eadẽq; ratione neq; cõtra Ecclesiæ libertatẽ, ius vllũ cõpetere cuiq; hominum potest, cũ cõtra Christi Eccles. eiusq; libertatẽ nõ habeat locũ vlla quãtumuis longa præscriptio.

Quin & ipsi Canonistæ, & interpretes eius, quo Pontificij vtũtur, iuris, idẽ fatentur: inter q̃s ipse Card. Zabarella

apertè

b d. c. licet De Elect. aperte scribit: b *Papam nullo iure sibi summam & universalem in omnes ubiq; Ecclesias administrationem & potestatem sumere, neq; ullo fieri id S. Petri exemplo.*

Quare, neq; titulum eius iuris possessionisue iustum, neq; fidem bonam Pontifices Ro. habent, aut allegare possunt vllo modo. Ex quibus porrò rectè efficitur, nullam quoq; præscriptionem aut longæ possessionis vsucapionem ipsis patrocinari iure posse: siquidem et ipsorũ iure c *malæ fidei possessor nullo unquam tempore præscribit.* Et regula iuris notissima est & certissima: *non posse* d *malæ fidei possessorem in æternum unquam præscribere. Mala etiam fides opponi, non solum ad annos centum, uerum etiam ad multa annorum millia potest:* vt Angelus Aretinus e & plurimi alij rectè tradiderunt. Imò mala fides nocet ad millia millium annorum, vt festiuè Calcaneus d, Iason e, Alexandrinus f, Aymo Crauetta g, & complures alij scriptum reliquêre.

c Ad par. Furtiuæ, circa prin. Instit. De usucap.
d Consil. 6. col. pen. post medium.
e Consil. 24. col. 2. Volum. 3.
f Consil. 13. col. 4. in f.
g Consil. 146. n. 2. Et in tractatu de Antiquit. tempor. parte 4. par. Materia ista singularis n. 19. & 20.

Atq; ex his omnibus satis est manifestum, Ro. Pontifici hanc, quam dicimus, iurisdictionem vniuersalem & superioritatẽ, in Status et Ordines Cõfessionis Augustanæ nullo prorsus iure cõpetere: quam etsi vsurpatione quadã maiorũ facto obtinuerit, tamẽ qdquid eius factũ fuit, id & mala fide & læsa conscientia, & cõtra ius manifestũ, vi ac violentia factũ luce clarius constat, nullo ex his Ecclesiæ Christi, aut libertati eiusdem, præiudicio, quod incommodare vnq; possit, aut debeat, generando uel etiam admittendo.

Cumq; notum sit, non tantum sex illa quæ præcipua numerantur Concilia, verumetiam alias permultas Cypriani

temporibus

temporibus in Aphrica, et per Orientem in Græcia, alijsq; nationibus Synodos congregatas fuisse, & Concilia habita, sine præsentia & autoritate Papę, id quod ex fide dignissimis autoribus & historicis ita notum est, vt negari nulla ratione poßit: Nicænam enim, et Constantinopolitanam: & Ephesinam, Synodos tres nobilißimas, & præcipuæ in Ecclesia autoritatis, absente Episcopo Romano, præsentibus verò & præsidentibus Eustathio Antiochenæ Ecclesiæ Episcopo, & Gregorio Constantinopolitano, Aquileię etiam D. Ambrosio Mediolanensi Episcopo, præsente habitas & peractas constat: Quomodo igitur Status id quod nec diuino nec humano iure vllo Pōtifici competit, quodque nullo vnquam legitimo titulo, Pontifices tenuerunt, in præiudicium Ecclesiæ Dei, & incommodo orbis Christiani maximo, ac scandalo piorum grauißimo, salua conscientia et fide bona largiri Pontifici aut concedere poßunt; præsertim cum & Constitutio Imperij de pace ob religionem seruanda, in Comitijs Augustanis Anni M. D. L V. edita, ac deinceps Ratisbonensibus Comitijs biennio post, iterumq; Augustanis Anni M. D. LIX. confirmata, id expressè mandet, vt spiritualium iurisdictio tantisper interquiescat, dum de religione dissidium integre inter partes componatur, neq; interea exerceatur, locumue habeat, sed suspensa maneat & sistatur, quoad integrè ea controuersia sit sublata: Vt si qua eius generis iurisdictio, aut ius tale Pontifici in Status Augustanæ Confeßionis competijsset (quale tamen nullum vnquam ei competijt) idipsum omne hoc de pace religionis decreto publico suspensum foret, & exerceri nullo modo posset.

QVINETIAM, licet hoc interea largiremur Pontifici (quod

ci (quod tamen largiri ei nulla ratione debemus aut possumus) habere eum Concilium conuocandi ius, idq́ titulo bono posſidere: tamen vti eo iure hoc tempore per leges amplius nō posset, aut id exercere: sed omne ad Imperatorem Romanum et cæteros orbis Christiani magistratus ac capita rectè esset deuolutum.

Palàm enim est, et in confesso omnibus, Pontifices Ro. etsi interdum Concilij spem efficitam ostenderint, ac nonnunquam etiam diuulgatis diplomatis indicere velle visi sint: semper tamen id eiusmodi in loco callidè & malitiosè indixisse, qui aduersæ parti, falsam ipsius doctrinam & impietatem accusaturæ, aditu difficillimus et periculosiſsimus foret: Vt omninò credendum sit et statuendum certò, Pontificibus Ro. & huic præsertim, qui proximum in Tridentinis rupibus indixit Conciliabulum Pio IIII. eiusq́ cohorti, Cardinalibus, Episcopis, Prælatis, cæterisq́ complicibus nequaq́ animum serium fuisse, aut etiamnum esse, congregandi vniuersale, pium, &, quod liberum futurum sit, Concilium, quale & rerum eo tractandarum magnitudo, & arduum religionis ac fidei Christianæ negocium requireret. Neq́ enim id propter errores grauiſsimos & vitia, quibus scatent, fœdiſsima, ferre vllo modo possunt, aut etiam volunt, metuentes scilicet, ne de his cum dedecore & ignominia conuincantur. Etenim si rem seriam ageret Pius IIII. cum suis, & piam Ecclesiarum emendationem ex animo ac verè desideraret, iampridem Concilium aliquod loco commodiore in GERMANIA (quemadmodum multis iam Comitijs publicis, quibus etiam Pontificij Legati interfuerunt, spes facta fuit Statibus & Imperij Ordinibus) indixisset, idq́ liberum, neq́ ita suorum tantum

commodis

commodis addictum, contra Imperij hac de re decreta publica.

Cum itaq; manifestò & luce clarius constet, Pontifices & horum gregem, Cardinales, Episcopos, Prælatos, in conuocando libero & Christiano Concilio tot iam annos non tantum extremè desides et officij sui negligentissimos, sed et insigniter contumaces fuisse aduersum magistratum & leges, in eaq; contumacia durare etiam hodie: rectissimè consequitur, non iam amplius Pontifici, sed ipsi Imperatori, cæterisq; Regibus & Magistratibus summis indicendi & congregandi Concilij ius officij ratione competere. Sic enim eo ipso etiam, quo Pontificij vtuntur, iure (quod tamen pro libidine variè tandem fingere atq; refingere cœperunt) definitum est: Quod *quando Papa et Cardinales in congregando Concilio negligentes sint, ad Imperatorem spectet Concilij conuocatio:* Quomodo Philippus Decius, egregius, & magni nominis Iurisconsultus, Consilio 151. alijq; ex facto consulti, responderunt.

QVINETIAM, vt nulla sit hæc ratio (quæ firmissima est) & vtut rectè hactenus eo iure Pontificem vsum dicamus, tamen hoc tempore ius conuocandi Concilij nullo modo ei competere posset. Idq; ob hanc causam manifestissimam, quod ipse Papa cum suis Cardinalibus, Episcopis & Prælatis adhærentibus, eodem in Concilio, præ cæteris, de criminibus grauissimis, idolatria, falsa doctrina, superstitione ethnica, & cultus diuini prophanatione ac deprauatione, de Simoniaca hæresi & cõpluribus alijs

aliis vitiis fœdissimis, quibus totus scatet, quæq; suo loco pluribus exponentur, publicè postulandus sit & accusandus: Id quòd Status confessionis Augustanæ facturos se palàm in Concilio libero atq; Christiano, aut quocunq; alio loco ad id commodo, & accusationem eam, quemadmodum fieri oporteat, rectè prosequuturos ac probaturos, iam olim solenniter & expressè apud acta Imperii testati sunt publicè.

Cum igitur demonstratum sit Pontificem ipsum & eius socios in hac causa, & in vniuerso religionis negocio, esse alteram ex litigatoribus partē: facile intelligere possumus id, quod ex his rectè sequitur, eundem qui vel reus uel actor esset, nullo iure aut ratione iudicis quoq; aut superioris personam eodem iudicio sustinere, aut ius conuocandi sibi rectè sumere posse.

Etsi enim hanc sibi in iure prærogatiuam attribuat Papa, vt pro libito in propria causa ius dicere velit & possit liberrimè: tamen illi ipsi autores eius iuris, & interpretes docent, id locum non habere, vbi ipse Pontifex de falsa doctrina sit arguendus: *In crimine hæresis Papa non est iudex, sed ab aliis iudicari debet*, ut scriptum extat in Decretis Gratiani.[a] Est enim admodum perniciosum, si vera fides quæ in vniuerso populo Christiano requiritur, in capite non reperiatur. Et tali casu Concilium non congregatur Papæ autoritate.[b]

Ex quibus omnibus tandem id, quod supra proposuimus, rectissimè efficitur: Romano Pontifici nulla ratione, nulloq; iure competere, vt Status qui sunt Augustanæ Cōfessionis, ipse ad Concilium citet aut euocet: & inuicem, nullo

a c. Si Papa. Distinct. 40.

b Ita Decius in c. Cum uenissent, n. 37. secund. editionem Venetam ex. De Iud.

nullo iure Status teneri, ut ad præsumptum hoc & priuata Pontificis temeritate editum citationis diploma Tridenti comparéant, aut in id Concilium ulla ratione consentiant.

Et hactenus quidem de prima recusati Concilij causa, satis.

II. *Causa recusandi Concilium Pontificium.*

ALTERA CAVSA RECVSAtionis in eo versatur, quòd pluribus iam in Comitijs Imperij publicis, & nominatim in Comitio ad annum M. D. XXIIII. Norimbergæ habito, ac deinde ijs quæ Spiræ anno XXVI. & XXIX. Ratisbonæ anno XXXII. & XLI. habita fuêre: Iterumq; Spiræ anno XLII. & Norimbergæ XLIII. Annoq; sequente rursus Spiræ: Ac postea etiam Augustanis Comitijs anni LV. & Ratisbonensibus LVII. Rursusq; Augustanis anni LIX. (quibus plerisq; etiam Legati Pontificij interfuêre) Principibus atq; ordinibus omnibus Imperij, ad reconciliandum de religione dissidium, semper ea ratio commodior futura sit visa, qua generale, liberum, atq; Christianum Concilium in ipsa GERMANIA, loco oportuno fieret: quodque eiusmodi Concilij spes etiam nominatim & expressè facta fuerit his Ordinibus.

At verò, Tridentum non Germaniæ, sed Italiæ oppidum esse, & loci situs, & omnes omnium Geographorum tabulæ ac libri testantur: tùm etiam lingua qua oppidani vtuntur vernacula, quam non Germanicam, sed Italicam esse, nemo est qui nesciat.

Nec eo solum nomine, sed & alijs grauioribus rationibus oppidum & rupes illæ insidiosæ, huic longè grauissimo negocio, totius Christiani orbis Concilio libero con-

gregando, multis nominibus incommodæ & plus quàm suspectæ meritò censentur, speiq́ꝫ toties in Comitijs factæ Statibus, de libero ac Christiano Concilio IN GERMANIA congregando, minimè respondentes.

Etenim in confesso est, ipsum oppidum non tantum natura & situ loci ac murorum ambitu multò esse angustius ac tenuius, quàm ut vniuersali omnium orbis Christiani Ordinum Concilio excipiendo sufficere queat: verùm etiam plerisq́ꝫ omnibus Imperij Germanici Ordinibus, illisq́ꝫ præcipuè qui Augustanæ Confessionis sunt, incommodissimum, & loco maximè inopportuno situm.

Quin etiam si nulla alia foret causa, & sola præsentium temporum difficultas excusaretur à Statibus, tamen hanc, ut arbitramur, rationem grauissimam & æquissimam iudicaturi essent omnes intelligentes, & cuius meritò foret habēda ratio. Quid enim grauius aut difficilius bono Principi acciderit? quàm his tam turbulentis & periculosissimis temporibus, in tanta incertitudine pacis & perturbatione rerum omnium, tam procul & in longinquas terras à suis ditionibus & subditis abstrahi, salutemq́ꝫ suorum, patriam, coniuges, liberos, omniaq́ꝫ quæ habeat charissima, hostium interea & inimicorum predæ ac vastationi certissimæ deserta & exposita relinquere. Quæ quidē ratio momenti habet grauissimū, vt meritò excusare hos Status debeat, quòminus incōmodissimo illo, et q Imperij decretis nulla in parte respondeat, Cōcilij loco, cōparere cogantur.

¶ Atq́ꝫ hoc adeò Statib. concedendum est magis, q̃d oppidū illud, quæ nunc eius ratio est, neq́ꝫ commodum satis, neq́ꝫ satis etiam tutum locum his Ordinibus præbere posse videatur, imò suspectum meritò, & multis nominib. periculosum

culosum futurum. Neq; enim TRIDENTVM libera aut Imperij ciuitas est, sed quæ Episcopo Tridentino pareat, qui & ipse cum Ecclesiasticis suis omnibus Pontifici Romano fide et iureiurando, vt Episcopus, non tantum est obstrictus arctissimè, sed eò amplius etiam Pontificiæ factionis membrum præcipuum, & Cardinalis delectus, qui & filius & frater à Pontifice salutetur.

¶ Huc accedit, q idem locus practicis, fraudibus, atq; insidijs Pont. & sociorum eius maximè sit opportunus, & in quo omni ex parte aduersarij facilè potentiores ac superiores futuri essent, in angustumq; redacturi contradicentes: tantumq; abest, ut sibi suisúe securitatem vllam eo in loco ab aduersarijs, hostibus infensissimis, sperare aut polliceri queant Status, ut etiam uim omnem, & extrema quæq; pericula metuenda in istis rupibus facilè intelligant.

Cum enim Pont. Ro. toties iã contra Principes et Status August. Confes. coniunctos fulmina excommunicationis dira ac crudelissima ediderit, totiesq; eos anathemate, baño, & proscriptionib. infestarit, quæ nec dũ sublatę sint aut solutę, sed eodem in oppido & Episcopatu Tridentino vel præcipuè robur et autoritatẽ integrã habeant ac vigeant: facilè est cuilibet existimare, qualis ea et quàm firma futura sit securitas quã Stat. nostri, uel Legati ipsorũ, eo in loco, ubi aduersarij regnum obtinẽt, atq; adeo Iudicis partes sibi sumũt, sperare habeant. Idq; nõ tantũ quòd attinet priuatim ad ipsorũ Stat. personas, sed uel inprimis ipsius causę et negotij, q agitur, noĩe considerandũ quoq; est diligẽtius. Quis enim tali in loco, & istis iudicib. causam hãc liberè dicturũ se, aut quæ necessitas rei postulet in mediũ sine periculo sũmo allaturum confidat? aut etiã mutire ausit? ac nõ magis

verendum sibi putaret, ne tyranni isti causam indictam, vt solent, protinus pro hæresi condemnent & Euangelij veritatem, quantum in ipsis sit, prorsus opprimant.

Atqui certissimi & indubitati iuris est quod loci securitas non tantum ad personas, sed etiam ad causam, de qua agendum sit, pertineat, nec solum personæ, sed etiam ipsi causæ locum iudicij tutum esse debere.

Estq; hoc maximè consentaneum æquitati naturali, q̃d ipsa ratio omnes sanos homines docet, neminem teneri ut in loco suspecto compareat, in quo aduersarij præpotentis formidabilior futura sit autoritas, aut etiam opportunitates præcipuæ & maiores: quod quidem in hac causa notorium est & manifestissimum. Etenim citatus ad locum non tutum, comparere non tenetur. *Nunquid enim comparere quis debet in loco multum potenti, & aduersum se in odiũ prouocato? & quis auderet? aut qua ratione aliquis teneretur Consistorij talis subire iudicium? & se in hostium sinum reponere, ac ad mortem per uiolentam iniuriam, non per iustitiam inferendam, ultro se offerre? Hæc quidem iure timentur, hæc de more uitantur, hæc humana fugit ratio, hæc abhorret natura. Desiperet ergò, qui citationem huiusmodi saperet arctasse citatum, &c.*

Text. in Clementina: Pastoralis para. Nunquid. De sent. & re iudic.

Atq; hinc est quod Abbatem Panormitanum, inter iuris Canonici interpretes celeberrimũ, in eo quem de Basiliensi Synodo conscripsit tractatu (quando Eugenius Pontifex,

tifex, malè sibi conscius et ne, quod ei post contigit, è Pontificatu remoueretur metuens, Cōcilium è Germania Ferrariam transferre conabatur) expreßè respondisse ac decidisse legimus, illud ipsum Concilium, licet principio congregatum & inchoatum Ferrariæ fuisset, potuisse tamen rectè, & iure optimo ob præpotentem Pontificis Eugenij in eo loco autoritatem & vicinorum gratiam transferri Ferraria in Germaniam, ut ibi tutius & minore periculo Synodi iudicium aduersus Eugenium exerceretur.

¶ Quin imò, ipsi etiam Canonistæ, interque eos præcipuæ autoritatis interpres Cardinalis expreßè scribit: *Quod ex hoc solo, quod citans habet odio citatum, dicatur citatus non satis tutus: &, si nec excipiat, nec appellet, citationem fore nullam. Similiter si ciuitas ad quam citatur, prosequitur odio citatum. Vnde præclarè dixit Bald. quod metus est infirmitas uoluntatis, consilij uulnus, animæ tristitia, uoluntarij & inuoluntarij permixtio, & res libertati omninò contraria.*

ET quanquam superiore anno quoddam exautorati huius Concilij diploma securitatis, & salui conductus euulgatum sit, quo fides publica promittitur: nemo tamen facile ita imprudens fuerit, aut tam commodè sibi dici patietur, ut in tanta & tam manifesta Pontificiorum aduersum hos Ordines acerbitate odij tutò huic fidem haberi posse existimet, ac vitam suam in fidem apertißimorum atq; infensißimorum hostium committat.

Quin & proprio ipsorum iure cautum legimus, et à præcipuis eiusdem interpretibus magno consensu traditum,

 neminem

neminem teneri, ut inimico capitali securitatem promittenti credat, & ob id in discrimen se suaque deducat: *Nemo credere tenetur suis inimicis, præsertim capitalibus, nec fidere illorum literis salui conductus salutis suæ periculo: Cum huiusmodi literæ maleuolum propositum, et animũ dantis securitatẽ non mutent, sed potius occasionem insidiandi innocentibus, et in loco non tuto opprimendi præstent. Etenim parua ac fragilis est securitas, quæ in exigua papyro, aut membranis cõtinetur, ut Angelus, Io. Immola. Mar. Socinus et Decius in consilijs contra Iulium II. scriptis, et Cardinalis Iacobatius, testantur.*

Id autem in præsente hoc negocio locum eò magis habet, quòd Pontificia sanctitate noue constitutum sit ius, ne hæreticis (inter quos & Status numerant) fides vlla in parte seruetur: Neq; ignotum est Pontifices antehac etiam fidem publicè datam impiè fregisse, ut in Constantiensi Concilio virũ sanctũ & innocentem Ioannẽ Hussum, contrà datam ac præstitam publicè ab ipso Imp. Opt. SIGISMVNDO fidẽ, nouo et inaudito crudelitatis exẽplo, ipso Imp. seruare virũ innocentem cupiente, tyrañica immanitate exusserũt.

Atq; illud ipsum decretum impium Synodi Constantiensis, de fide non seruanda hæreticis, neqdum hodie satis abrogatum est, & ex omni parte cassatũ ac sublatum. Verba eius Synodi hæc sunt, Sesione XIX. *Præsens sancta Synodus, ex quouis saluo cõductu per Impp. Reges, et alios seculi Principes, hæreticis, uel de hæresi diffamatis, putantes eosdem sic à suis errorib. reuocare, quocũq; uinc*

culo se adstrinxerint concesso, nullū fidei Catholicæ uel iurisdictioni Ecclesiasticæ præiudiciū generari uel impedimentū præstari posse, seu debere, declarat: quo minus, dicto saluo conductu non obstante liceat iudici competenti et Ecclesiastico de huiusmodi personarū errorib. inquirere, et aliâs debitè contra eos procedere, eosdemq́; punire, quantū iustitia suadebit, si suos errores reuocare pertinaciter recusauerint: etiāsi de saluo conductu confisi ad locū uenerint iudicij, aliâs nō uenturi: nec sic promittentē, cū aliâs fecerit ꝙ in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatū.

Hoc, ut diximus, decretū impiū & crudele, nec dum sublatū ita est sufficiēter & abolitū, queadmodū fieri oportebat.

Ac de Pontificū excōmunicationibus, in hos Ordines toties iā & indignissimè editis, vel inprimis, ob multas graues rationes, est ꝙ iustissimè causentur Status: Quę fulmina si Pōtifex & eius socij pro nullis, aut illegitimis habeant (ut re ipsa, & ipso iure nulla sunt, qa parte nō citata & causa indicta, à iudice incōpetente, multisq́; nominibus suspecto, et alteri partiū addictissimo, de facto & cōtra ius edita sunt & prolata) iāpridē ea abrogata ac sublata oportuit: Sin legitima & iusta ducant (ꝙ quidem eo ipso satis testantur, ꝙ in hūc usq; diē nihil unq; eorū anullârint) facile intelligere quiuis potest, eo ipsô his Statib. uiā & rationē omnē accedendi ad Conciliū, aut etiā Legatos eò mittendi, omninò esse interclusam et prohibitam: Sēper enim obijcerent illud: hæreticis et excommunicatis fidem datam seruari non oportere.

Atq; ex his tandē id firmissimū constat, ꝙ proposuimus:

Status, & hos Imperij Ordines rectiſsimè, & omni iure excuſari quo minus loco tot nominibus ſuſpecto, ac longè periculoſiſsimo impiũ Pontificis Conciliũ adire teneantur.

III. Cauſa recuſationis. TERTIA, quæ ſequitur, recuſati illegitimi huius Concilij cauſa eſt: quod ijſdem decretis Comitiorum Imperij, quorum ſupra meminimus, diſertè & expreſsè cautum ſit, ut ad conciliandum de religione diſsidium, generale ſeu vniuerſale Concilium fiat atq; celebretur.

At Tridentinum hoc Pontificis Concilium, licet in diplomate edito œcumenicum & vniuerſale identidem nominetur, re ipſa tamen & verè hoc nomine cenſeri nulla ratione poteſt: Siquidem in eo ſolus Papa, cum obſtrictis ſibi Cardinalibus, Epiſcopis, Prælatis, & cæteris mancipijs ſuis regnum poſsidet, ſolusq; ſummam præſidendi, iudicandi & decidendi autoritatẽ ſibi arrogat, ab eoq; munere non tantum hos Status, ſed et alios omnes omnium Ordinum politicos viros, ipſos etiam Reges ac Principes longiſsimè remouere & à decidẽdo excludere omninò in animo habet. Quãuis enim in diplomate verba hæc adiecerit: QVIBVS IVRE, AVT PRIVILEGIO, AVT MORE MAIORVM CONCILIIS GENERALIBVS INTERESSE ET SENTENTIAM DICERE LICEAT: tamen non obſcurum eſt, his verbis alium prætereà neminem ab eo dici atq; intelligi, quàm Cardinales, Epiſcopos, Prælatos, Abbates exemptos & Monachos quoſdam: quomodo poſtea ſeipſum ſatis declarat illis verbis quæ ſunt in edita Bulla indictionis: *Quocirca uenerabiles fratres noſtros omnib. ex locis Patriarchas, Archiepiſcopos et dilectos filios, Abbates, cæterosq; qui in Concilio generali ſedere, &* ſententiam

sententiam dicere iure communi, uel ex priuilegio, uel ex antiqua consuetudine licet, &c.

Atqui, qua ratione id Concilium rectè dixerimus generale aut vniuersale, à quo maior ac potissima pars, & cuius uel præcipuè interest, Imperator scilicet ipse, Reges omnes, Principes, omnesq; viri docti, deniq; quotquot vsitatè Clericorum nomine appellari non solent, remouentur & excluduntur? Quomodo vniuersale uel generale dici rectè potest id, quod tantum vnam speciem complectitur, Clericos videlicet, alteram autem, Laicos scilicet excludit? Et cum fides sit vniuersalis, nec minus ad Laicos pertineat quàm ad Clericos, quomodo tractatio fidei debebit esse particularis, & non vniuersalis, cum causa fidei sit communis, tàm Clericis quàm Laicis?

c. ubi nam. & c. nos ad fidē Dist. 96. Et Pet. de monte Venet. in tractatu de monarchia Concilij in 3. q. n. 7.

Pugnat hoc cum natura vniuersalium Conciliorum ex diametro, & causis religionis ac fidei nostræ quàm maximè aduersatur, quas tàm diuino quàm humano iure, adeoque ipsa natura id suadente coniunctis quorumcunq; interfit operis & consilio communi tractari atq; constitui debere manifestissimum est. Quod enim, ut vulgò & rectè dicitur, omnes tangit, id ab omnibus etiam tractari & approbari debet: quemadmodum & sanctos patres & Apostolos fecisse videmus. Cum enim in prima Apostolorum Ecclesia in quęstionem venisset, an conuersis ad fidem Christianā necessaria etiam foret circumcisio: animaduertere possumus missos esse qui de ea re consulerent non solum Petrum cum cæteris Apostolis, sed vniuersam Ecclesiam, quæ fuit eo tempore Hierosolymis: neq; apparet Petrum Apostolum ibi præcipua quadam autoritate antecelluisse

Actorum 15.

 celluisse

cellui∬e cæteris, ſed Apoſtolos omnes, & cum his ſeniores in populo communi conſenſu concluſiſſe, circumſionem ad ſalutem non eſſe neceſſariam.

¶ Innumera extant deinceps & Sanctorum Patrum exempla, vbi non ſoli Epiſcopi & Clerici, ſed & Imperatores, Reges, Principes, & alij viri docti, etiam priuati & extra gubernationem Laici, ac nonnunquam humili loco & conditione, ad Concilia & Synodos vocati ſint, admiſsi, et auditi, tum etiam ad deciſiones & decreta facienda adhibiti: ac plena taliũ exemplorum eſt hiſtoria Eccleſiæ, & cæteræ fidedignæ hiſtoriæ antiquitatis, tũ etiã ipſum ius Põtificium.

Quòd ſi hoc ita temporibus Apoſtolorum, quos ſpiritu ſancto repletos fuiſſe ſcimus, & poſtea etiam ſanctorum patrum ætate (qui quo propius aberrant ab ortu, diuina omnia, & quæ vera eſſent ac neceſſaria, melius cernebant) ſeruatum ſit neceſſariò: quantò magis id noſtris temporibus neceſſarium fuerit? cum illorum actio noſtra debeat eſſe inſtructio: vt Canon ait.

Itaque & ipſum ius Canonicum hac in parte cum vetere illa & Apoſtolica conſuetudine prorſus conuenit, quo ſimiliter conſtitutum eſt, ut in cauſa religionis & fidei Chriſtianæ, non ſoli Clerici, ſed & Laici Concilijs præſentes interſint: propterea quòd fides Chriſtiana in vniuerſum ad omnes homines totius Chriſtiani Orbis pertineat, nec minus Laicorum quàm Clericorum ſalutẽ & dãnationẽ cõtingat.

Ad hæc, certum eſt Concilium vel Synodum aliud eſſe nihil, quàm communem congregationem Eccleſiæ DEI ſeu fidelium, quemadmodum alicubi definit Concilium Anthonius de Roſellis, eſſe collectionem omnium fidelium, &c. Cum igitur Laici non minus quàm Clerici in

mortem

mortem Christi redemptoris nostri baptisati sint, & Ecclesiæ Dei inserti, ac membra eius effecti, quæ causa est cur eos ab omnibus ad fidem Christianam pertinentibus consultationibus et deliberationibus publicis in vniuersum remoueamus & excludamus? præsertim cum fieri possit, & non rarò etiam fiat, ut in Laico et simpliciore aliquo homine fides Christiana constet & luceat egregiè: & inuicem, in magnis illis & præcipuis viris mirificè lãguescat, aut etiam prorsus extinguatur: quemadmodum nos exemplũ Mariæ virginis sanctiss. docet, quæ sola constans adhæsit filio redemptori in morte & summis calamitatib. constituto, quo tempore is à cæteris Apostolis & fidelib. omnibus prorsus desereretur, ut est in historia Euangelistarum: quod ipsum etiam Canonistæ non obscuris verbis fatentur. [a]

[a] Panor. in c. significasti n. 3. col. 12. ex. De elect.

Ita legimus in Nicæno Concilio vnius Paphnutij Thebaici Cõfessoris interuentu contra multos defensum esse sacerdotum coniugium: quem tamen, quòd à Maximino tyranno in crudelissima illa Christianorũ persecutione oculo altero orbatus esset, & præterea etiam, poplite fracto mutilatus & claudus, conditione admodum humili fuisse apparet: q̃d nisi hic se opposuisset, tota Synodus tot Patrũ et sanctorũ Episcoporũ, quorũ 328. fuisse scribitur, manifesto errore sacerdotib. cõtra scripturæ sanctæ apertissimã sententiã vsum legitimi coniugij interdixissent, quemadmodũ Sozomenus lib. 1. hist. cap. 25. refert. Quã ipsam ob causam & Canonistæ prudenter ac rectè cõstituerunt, q̃d in causis religionis et fidei Christianæ vnius et priuati sententia præferẽda sit uel ipsius Põtificis opinioni, si meliore sacrarũ litterarũ fundamento, quã Põtificis sententia, nitatur. Imò Laico dicenti verũ, iuxta sanctas Scripturas, plus esse credendum,

quàm

quàm vniuersali Concilio proferenti mendacium contra scripturas: vt Abbas Panormitanus scripsit, qui aliâs Achilles Pontificis Eugenij ab Aenea Syluio vocatur.

Constat igitur, non solum Clericos, qui dicuntur, sed etiam Laicos idoneos, in Concilio vniuersali admittendos esse, ut de controuersijs religionis & fidei Christianæ cum cæteris piè deliberent et constituant: qui si, quemadmodum in hoc Conciliabulo fit, excludantur, iam id amplius neq; esse neq; rectè dici vniuersale Concilium poterit.

Cum itaq; in eo, quod nunc Tridenti habetur, Concilio pauci admodum & ij soli conueniant, qui aut mancipia aut socij sunt Pontificis, & ei certa ratione obstricti: multæ autem nationes præcipuæ & regna orbis Christiani illud non adeant, è quorum numero sunt: Germania, Anglia, Scotia, Dania, Suecia, & aliæ plures prouinciæ: Qua ratione igitur rectè hoc Concilium generale & vniuersale dicetur? quod ex vnius aut alterius nationis, populo aliâs Pontifici bona magnaq; ex parte in temperabilibus subiecto, collectum sit, atq; frequentetur?

IIII. *Causa recusati Concilij.* QVARTO. Manifestissimum est Tridentinam hanc Synodum nequaquam esse aut dici posse liberum Concilium, sed seruum potius, & multis nominibus durissimè obstrictum atq; captiuum.

Liberum etenim dicitur, quod metu omni & coactione caret, vbi consilia omnia, omnesq; res nõ ex aliena uel volũtate vel gratia, vel etiam permissu alterius aut imperio pendent, sed ab his omnib. expeditę sunt et integrę: nec cuiusq; aut odiũ, aut inuidia, aut minę extimescendę sint: neq; res vlla sit, quę plus polleat apud eũ q̇ dicit sẽtẽtiã, quàm ipsius honesta volũtas, et iudiciũ minimè coactũ; deniq; vbi, quæ

salutaria

salutaria quisque, & veritati consentanea esse intus, & apud animum intelligit, eadem etiam sine vllius periculi metu in medium proponere liberè, & in faciem cuiuis modestè dicere liceat. Cuius rei preclarum exemplum in Paulo Apostolo nobis propositum est, qui (vt adGalat. 2. cap. ipse scribit) Petro Apostolo in faciem obloquutus, erroris eum in Antiochensi Synodo publicè arguit.

Huius autem libertatis tantum abest, ut vestigium vllum hæc infœlix Synodus habeat, ut etiam ex diametro quod dicitur, eam cum his omnibus pugnare, rectißimè dicere poßimus.

Primùm enim, quod ad locum Concilij habendi attinet, adeo is, quemadmodum iam antè quoque demonstratum est, libertati aduersatur, ut propter multas grauißimas causas suspectißimus meritò & multis nominibus periculosus nostris sit futurus: & in quo extrema quæque pericula aßiduè ipsis essent metuenda: tùm præsertim, si (quæ liberorum Conciliorum lex est) Pontifici & eius socijs liberius & in os ingerenda esset veritas, eorumque erroribus & vitijs grauißimis obloquendum, atque in faciem resistendum necessariò: Quo quidem grauiter offensum iri istos homines, & in nostros acerbißimè vindicaturos, dubium nemini esse potest: Semper enim Veritas, quod dicitur, odium parit, &c.

Et, quod uel imprimis hic considerandum fuerit, ac plurimum momenti habet: Ipse Pontifex, licet iampridem se in hac religionis controuersia declararit partem aduersariam Statuum Confeßionis Augustanæ, in eosque omnes, & doctrinam quam tuentur, causa indicta, toties fulmina excommunicationis suæ ediderit, toties anathemate &

excecratio-

execrationibus horrendis sæuierit crudelissimè, ac hæreticos palàm declararit, quantumq́ in ipso est diris omnibus deuouerit, adeoq́ ipsi Sathanæ mancipauerit, et etiamnum hodie infestissimè persequatur: nihilominus tàmen in hoc ipso Concilio quod restituere nititur, Præsidis & iudicis supremi partes sibi sumit, & arrogat: nihil cogitans aut curans, quod ab ijsdem Imperij Statibus de grauiss. criminib. de errorib. horrendis in doctrina, de idolatria, hæresi & corrupta verbi diuini luce, de impietate manifestissima & vitæ turpitudine flagitiosa accusandus sit necessariò, & toties tam accusatione instituta postulatus.

Quale verò hoc Concilium futurum sit, aut quid tandem libero Concilio simile habiturum, in quo litigatorum altera pars, et quidem rea cū suis consortibus eodem iudicio personā iudicis quoq́ sibi sumit, et iudicij adsessores suo arbitratu deligit, iudiciūq́ pro sua libidine constituit, querelam uel accusationem nullam audire vult, imò accusatores inaudita causa, et priusquam iudicio compareant protinus damnet: id, inquam, iudicium quid iudicij simile habiturum sit, facile quiuis sine longiore commemoratione nostra æstimare poterit.

AD hæc, eodem in Concilio Pontifex solus cum suis mancipijs Cardinalibus, Episcopis, Monachis & Clericis iureiurando sibi obstrictis, præesse vult rebus omnibus, & vocem decisiuam soli sibi suisq́ arrogat: cæteros omnes cuiuscunq́ sint Status, à Pontifice non approbatos, longissimè ab hoc munere determinandi & decidendi in Concilio arcet & excludit.

Neq́ verò vlla spes reliqua videtur fore, ut Pontifices alijs quoq́ pijs & doctis viris, qui iureiurando illis obstricti non

cti non sint, vocem deciuisam in causa religionis concedant, aut vllam consultandi, determinandi ac decidendi potestatem faciant. Id satis indicant Bullæ indictionis quas euulgare solent, de quibus suprà dictum est. Et constat quàm horrendis iuramentorum vinculis ipsi Cardinales, obstricti sint Pontificibus, tum etiam Episcopi, & in vniuersum illius farinæ Sacerdotes & sacrifici omnes, ut ne mutire quidem ipsis liceat aduersus Idolum Romanum: Hæc enim est vsitata ipsis formula iuramenti Episcopalis:

EGO N. Episcopus, ab hac hora in antea fidelis ero S. Petro, sanctæq; Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, dominoq; meo Papæ, eiusq; successoribus Canonicè intrantibus. Non ero neq; in Consilio, neq; in facto ut uitam perdat, aut membrum, uel capiatur mala captione. Consilium quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit, ad eius damnum nulli pandam. Papatum Romanæ Ecclesiæ et regulas sanctorum patrum adiutor ero ad defendendum & retinendum (saluo ordine meo) contra omnes homines, &c. Iuramentum Episcoporum Papalium.

In noua autem iuramenti formula quæ extat, insuper etiam hoc iurant Episcopi: *se omnia quæ contra Papam uel deliberantur, uel tractantur, uel suscipiuntur, reuelaturos & pro uiribus strenuè impedituros: hæreticos etiam, omnesq; rebelles Pontifici, extremè infestaturos ac persecuturos.* Atq; hinc est q Aeneas Syl. iã Papa factus, in quadã ad Moguntinũ capitulũ epist. scripsit: *Quod etiã*

uerum dicere contra Papam, sit contra Episcoporum iuramentum.

Nec longè diuersa est forma eius iuramenti, quo futuros Theologiæ Doctores & Canonistas obstringunt: desensuros scilicet eos Statum Pontificium, & regalia Sancti Petri contra omnes homines: & conseruaturos autoritatem, priuilegia & libertatem Romanæ Ecclesiæ & domini Papæ pro summis viribus: eaq; dicturos, suasuros & facturos in Concilijs sedulò, quæ domino Papæ placeant, & ad amplificandam eius potentiam pertinere videantur.

Ex quibus manifestißimum fit, Cardinales, Episcopos, Monachos et Theologos Papales nihil dicturos aut facturos esse aliud, neq; etiam quidquam aliud dicere aut facere audere in hoc Concilio, quàm quod Pontifici placeat, cuius sunt mancipia. Cæterum quoad hoc vinculum iurisiurandi durauerit, non etiam penitus solutum & sublatum, ita ut cuilibet liberè, quæ velit, quæq; dicenda putauerit de religione, dicere liceat sine vllo periculo: tantisper neq; libertatem Concilij vllam prædicare, neq; de eius libertate polliceri quidquam nobis poßumus. Quid enim aliud ab eo coniuratorum conuentu quis sibi promiserit? quàm quod idolo ipsorum (ut rectè Papam nominat ipse Cardinalis Iacobatius) cui fidem iuratò dederunt, placeat, & tyrannidem eius confirmare & stabilire videatur.

Quin & propria ipsorum iura, quibus vtuntur, docent: Quando caput ipsum malè sanum sit, & ad iudicandum minus idoneum, membra etiam ei adhærentia, & quæ caput sequuntur, minus commoda & suspecta verisimiliter

præsumi.

præſumi. Quare ſicut Papa ipſe excluditur, ita pariter etiam excludendos eſſe Cardinales & Epiſcopos. Quia quando caput ſuſpectum eſt, etiam alij, qui caput veriſimiliter ſequuntur, ſuſpecti ſunt: vt præclarè dixit Abbas[a] pôſt Vicentium & Baldum.[b] Nam tales adhærent Pontifici: Et de adhærentibus, idem iudicatur quod de principali: vt rectè Decius ait.[c]

NEQVE nunc prolixè hic repetendum cenſent Delecti, quod etiam ad hunc locum pertinebat, & dictum eſt ſuprà: Laicos omnes à Concilio prorſus excludi per Pontifices, omnéq; eis adimi ſententiæ in Concilio dicendæ facultatem. Qua ratione igitur Concilium hoc rectè dici poteſt liberum? cum in libero Concilio nemo cuius interſit (vt ſanè hic & Laicorum intereſt) rectè excludatur, ſed ex æquo admittendi ſint omnes.

Poſtremò. Conſtat Concilium illud & iudicium nullo modo liberum dici poſſe, in quo ſententia condemnatoria feratur prius, quàm uel Concilium ipſum ſit congregatum, uel iudicium conſtitutum, aut deniq; ulla de cauſa ipſa ſuſcepta cognitio: In libero namq; Concilio integra & ſine præiudicio omnia legitimæ cognitioni reſeruari debent.

Atqui omnibus notum eſt, & palàm conſtat, Leonem X. edita Bulla (quæ poſtea etiam à Paulo III. & IIII. Pontificibus confirmata fuit) doctrinam quam amplexi ſunt & tuentur Status Auguſtanæ Confeſsionis, pro hæretica damnaſſe multis modis, & omnes ei religioni addictos excommunicaſſe, ac diris omnibus deuouiſſe. Conſtat etiam Paulum III. Romanum Pontificem quibuſdam in literis grauiter & acerbè accuſaſſe Opt. Maximumq; Imperatorem Carolum V. quod neceſsitudo ipſi & con-

[a] ... d. 1. n. 14. De iud. c.

[b] l. 1. col. 1. C. Si rector prouinc.

[c] In ſermone qui adiectus eſt conſil. 151. n. 20.

iunctio cum Statibus Augustanæ Confessionis intercederet. Et extant non pauca edicta, in quibus Pontifices Romani crudelissima supplicia, crucem, ignes, naphta & sulphure subiectis, & dira quæq; interminantur, qui doctrinam nostrarum Ecclesiarum, ut in Confessione oblata est & exhibita, amplecterentur. Quemadmodum sanè multis in locis ex huiusmodi edictis sanguine scriptis & consilijs Herodianis crudelissimè sæuitum est in miseros & innocentes homines, & multi passim pij propter professionem veritatis diuinæ miserrimè trucidati sunt, et etiamnum hodiè duriter excarnificantur. Quæ quidem præiudicia longè grauissima, & constantissimo cuiq; exhorrescenda, non immeritò Status & hos Ordines à tam multis nominibus suspecto & insidioso Concilio deterrere possunt, & debent. Idq; hoc magis, quòd Pontifices non tantum ullam dant operam, vt hæc præiudicia aboleantur, sed insuper etiam ipsam Maiestatem Cæsaream incusare audent, quasi iniustè & impiè egerit, quòd decretis Comitiorum Imperij publicis hac de re, & quæ de pace religionis causa seruanda piè salubriterq; constituta sunt, approbarit cum cæteris Statibus & Imperij Ordinibus, & Ecclesiasticorum iurisdictionem effrenatam interea suspensam esse iusserit: quemadmodum CAROLO V. Imp. Paulum III. et postea FERDINANDO Imperatori nostro Paulum IIII. satis inciuiliter id obiecisse intelligimus: qui non tantum Status & hos Ordines petulanter insectari, sed & Imperatoriam Maiestatem, dignitatemq; Cæsaream non ferenda confidentia impudenter ac proteruè conuellere præsumpserunt.

Certum

Certum autem est, Pontificem Romanum nulla alia de causa Status, qui Augustanæ Confessionis sunt, à suo illo Concilio excludere, ne ulla in parte eius præiudicijs quidquam decedat aut præiudicetur. Itaq; intelligi facile potest, neq; hoc, quod nunc instituitur, Concilio Pontificem quidquam aduersus præiudicia sua admissurum, aut facturum quod eis vlla ex parte contrarium sit: tantum abest, ut, qui ei grauissimè obstricti sunt Cardinales, Episcopi & Theologi, quidquā in animum inducturi sint aut præsumpturi, multò etiam minus decisuri quod præiudicium adferre Pontifici vlla in parte queat.

Proinde satis ex his efficitur quod diximus: Tridentinum hoc Concilium nō, quale oportebat, liberum, sed obstrictum, seruum, coactum & maximè captiuum fore, atq; indignum esse prorsus liberi Concilij nomine & titulo.

QVINTO. Ea est huius Synodi Papalis ratio, vt non modò liberi, sed nec Christiani Concilij nomine censeri rectè possit aut debeat. V. Causa recusati Concilij.

In Christiano enim Concilio solus Christus, & verbum eius Sacrosanctum, præualere & vocem, ut loquimur, decisiuam habere debet, hoc est, deliberatio & emendatio omnis ex præscripto verbi diuini & sanctarum scripturarū, non ex humanis traditionibus & decretis Pontificum verbo Dei manifestè repugnantibus, liberè & Catholico Ecclesiæ consensu institui debet, nullius pij eruditi, intelligentis, & Deum timentis iudicio sano & voce exclusa: eaque grauitate, diligentia & fide consideranda, expendenda, atq; dijudicanda singula, vt veritas Orthodoxæ doctrinæ defendatur constanter, & inuicem erronea

omnia & falsa dogmata, abusus & cultus superstitiosi atque impij manifestò damnentur, & emendatio pia singulorum ex verbo Dei instituatur atque fiat. Neque etiam suffragiorum ut sit numero, sed scripturarum pondere & testimonijs luculentis singula dijudicanda: Vt uel vnius atque alterius sententia manifestis Scripturę sanctę testimonijs fundata plus valere debeat, quàm cæterorum omnium quotquot sententiam suam ex verbo Dei adductis testimonijs manifestis, probare nequeant: quemadmodum Apostolorum Concilio Hierosolymis habito, & postea Nicæno etiam, ut suprà de Paphnutio diximus, multisque alijs pijs Synodis seruatum scimus. Ea enim est verbi Diuini autoritas, ut meritò ei omnes traditiones, arbitria, ritus, opiniones, atque inuenta hominum cedant: tantumque humana hæc infra Verbum Dei posita sunt, ut si uel totius Orbis terrarum, omniumque, quotquot viuunt, hominum Concilium coiret, statuere tamen nihil posset creatura, quod creatoris legē & decretū immutabile ulla in parte tolleret: Omnis hic humana sapientia consilescat oportet, omnisque quantumuis magna in speciem sanctimonia & autoritas præpotens, aut etiam successio ordinaria: neque enim hæc manifestum Dei verbum ullo modo conuellere aut labefactare ex vlla parte possunt. Sed DEO loquente, & ad Diuinum eius verbum omnis humana ratio, caro omnis, & quidquid est sapientiæ humanæ reuerenter conticescat oportet, quemadmodū grauiter Paulus ad Romanos scribit, nihil se audere loqui in Ecclesia quod non per ipsum etiam operetur Christus, in obedientiam gentium. Cap. 15.

¶ Equidem hanc ipsam ob causam Concilia & Synodi Christianorum ex pluribus hominibus congregantur, non ut

non ut nouos articulos fidei, & cum verbo Dei pugnantes condant, sed ut in celebri aliqua frequentia, & inter multos aliqui existant & inueniantur facilius, qui Spiritus sancti illuminatione & gratia quadam ditiore atque abundantiore, doctrinæ cœlestis veritatem, & negotiorum, de quibus deliberatio instituitur, rationem rectè intelligant, & firmis ac perspicuis Scripturæ sanctæ testimonijs confirmare singula queant: Vtque hos attentè audiamus, et ipsum summum & præcipuum Ecclesiæ doctorem CHRISTVM sequamur, extra hūc alios nullos, quantumuis magno numero, non si arenas maris multitudine superarent.

Nā, ut piè Athanasius in principio libri secundi aduersus gentes scripsit, *sancta & diuinitus inspirata Scriptura sola ad omnem ueritatis instructionem abundè sufficit:* Quod etiam Spiritus sancti autoritate confirmatur, Psalmo 118. vbi Propheta ait: Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine.

Hoc lumen veritatis, quod ipse fons lucis & intelligentiæ filius Dei Dominus noster Iesus Christus prębet in verbo suo per Prophetas & Apostolos tradito, fallere nos nulla ratione potest.

At hominum traditiones, Concilia, Synodi, congregationes & harum decreta profectò multipliciter labi, errare, decipi, falli possunt, & multis modis à verbo Dei ac veritate in omnem partem discedere. Idque exemplis summorum quorundam & præcipuæ autoritatis Conciliorum ex historijs Ecclesię demonstrari non difficulter potest, quorum pleraque decreta impia, et cum verbo Dei pugnantia, ab ipsa tandem Ecclesia reiecta sunt & condemnata.

In Concilio CARTHAGINENSI, quod vetustius est Nicæno, habitum temporibus Cypriani, scimus decretum fuisse: Baptizatos ab hæreticis denuò baptizandos esse.

In NICAENA Synodo damnati sunt milites, qui fidem Christianam semel professi postea rediissent ad militiam etiam legitimam: quod decretum manifestè contrarium est sententiæ Ioannis Baptistæ, quæ de militibus extat Lucæ capite tertio. Et eodem in Concilio facti sunt Canones pœnitentiæ, qui dicuntur, ex quibus postea multum superstitionis irrepsit in Ecclesiam, vt meritum CHRISTI non parum hac ratione obscuraretur paulatim.

Similia decreta impia facta sunt in SIRMIENSI & SELEVCIENSI Concilio sub Constantino Imp. qui cum Episcopos rursus conuocasset Nicæam, ut noua decreta contraria prioris Concilij Nicæni decretis statuerent de dogmatibus, diuinitus factum legimus, ut subitò & horribili terræmotu Concilium dissiparetur: quod tamen paulò post restitutum Seleuciæ, impium & blasphemum decretum fecit: Christum non esse ὁμοούσιον seu consubstantialem Patri.

Ita & ARIMINIENSIS Synodus, & alia quædam Concilia impium Arrij dogma approbarunt.

Concilium EPHESINVM secundum, Eutychis hæresin probauit.

CHALCEDONENSE Concilium habitum circiter annum Domini CCCCLII. rectè quidem damnauit Eutychen, sed inuicem tetro errore Monachis & mo-

& monialibus virginibus coniugij vſum interdixit: vnde poſtea multa extiterunt mala & incommoda in Eccleſia.

Synodus LAODICENA rectè etiam damnauit Nouatianos: ſed non rectè prohibuit ſecundas nuptias, Canonicis pœnis ſecundo iterantes coniugium ſubijciendo, antequàm ad Sacramentum admitterentur.

TOLETANVM Concilium quod temporibus Honorij Imp. habitum fuit, decretum fecit de excommunicandis parentibus, qui filias poſt votum virginitatis nubentes in gratiam recipiunt, & filias ita nubentes tantiſper à communione Cœnæ Dominicæ arceri iubet, dum rurſus à maritis ſuis diſcedant.

Quinta Synodus CARTHAGINENSIS inuexit impia ſacrificia, oblationes & interceſsiones pro defunctis.

Synodus MILEVITANA ſtatuit: vt diuortio poſt adulterium alterius ex coniugibus facto, nō liceat innocenti perſonæ denuò contrahere coniugium: Quod nimis profectò durum eſt & iniuſtum: ac Fabiolam nobilem matronam Romanam, quæ mariti ſcelerè diuortium fecerat, alteri nupſiſſe teſtis eſt D. Hieronymus.

GREGORIVS II. Pontifex Romanus, & GREGORIVS III. Idolatricos cultus de ſtatuis & imaginibus adorandis confirmarunt, iniquiſsimo iudicio LEONEM Imperatorem condemnantes.

GREGORIVM VII. multa legimus congregaſſe Concilia, in quibus impia decreta facta fuerunt, quæ poſtea contrarijs ſequentium Conciliorum decretis damnata fuerunt & ſublata.

Pontificis FORMOSI acta STEPHANVS Papa eius nominis III. Concilio habito irrita pronunciauit: Rursum huius decreta postea damnauit IOANNES X. concilio quod Rauennæ habitum fuit. Ac permulta possent similia vetustorum Conciliorum exempla adduci, in quibus grauissimè erratum fuit, & crassissimi errores contra verbum Dei & expressam Scripturæ sanctæ vocem confirmati.

Recentiora Concilia, & quæ secuta fuerunt superiora, non minus, sæpe etiam grauius, errarunt, & cultus manifestè Idolatricos atque errores apertissimos stabiliuerunt, quemadmodum exemplo esse potest Lateranense Concilium, quod tamen præcipui nominis est, &, ut œcumenicum, imprimis celebrè: In eo contra superiorum Conciliorum omnium autoritatem, contra manifestam Scripturæ sanctæ doctrinam, denique contra ipsius autoris Christi institutionem horribili errore transsubstantiatio, quam vocant, panis & vini in cœna Dñi, inuecta & approbata fuit.

Eodē in Concilio confirmatus est error impius de superstitiosa omnium delictorum enumeratione, in confessione, quæ sacerdoti fit, & vulgò auricularis dicitur: cui grauissimè aduersatur ipse etiam Chrysostomus, inquiens.[a] *Dic tu peccata tua prior, ut iustificeris. Cur igitur, quæso te, pudescis, & erubescis dicere peccata tua? Caue enim homini dixeris, ne tibi exprobret. Neque enim conseruo confiteris, ut in publicum proferat, sed ei, qui dominus est, ei qui tui curam gerit, ei qui humanus est, ei qui medicus est, ostendis uulnera, &c.* Etiam inter interpretes iuris.

[a] In quarta concione de Lazaro.

tes iuris Pontificij præcipuus & summus Abbas Panormitanus quodam in loco ipse fatetur, eam exhomologisin seu confessionem quæ fit sacerdoti, neq; diuini neq; humani iuris esse, aut ad salutem necessariam, ut infrà copiosius explicabitur.

Cum igitur negari ratione nulla possit, & ipsa luce clarius sit, Conciliorum & Synodorum congregationes errare posse, & sæpius errasse grauiter, quemadmodum is, quem modò diximus. Abbas Panormitanus testatur; ita enim ait:[a] *Concilium errare potest, sicut aliàs errauit super causa matrimonij contrahendi inter raptam & raptorem; quando dictum Hieronymi fuit postea toti Cōcilio prælatum. Hactenus ille, &c.* Ergo necessariò ex hoc consequitur illud Concilium tantum rectè dici & esse Christianum, in quo ex verbo CHRISTI, & non ex hominum traditionibus, constitutionibus, decretis, somnijs, aut vlla deniq; quantumuis inueterata consuetudine res religionis iudicetur, atq; determinetur, quantumuis magni in eo intersint viri: Etenim externam illam speciem autoritatis, sapientiæ humanæ, excellentiæ & sanctimoniæ detestatur & reijcit Propheta[b] inquiens: *Quomodo dicitis? sapientes sumus, & lex Domini apud nos est? Attamen ecce mendacium operatus est stylus, falsò & frustra scripserunt scribæ: Pudefacti sunt sapientes, perterriti, & capti sunt: Ecce Verbum Domini reprobrauerunt: Quæ ergò illis sapientia reliqua esse poterit?*

[a] d c. significasti. col. 12. n. 3. ex. De elect.

[b] Ieremiæ capite 8.

c Et Paulus [c] negat ullam esse προσωποληψίαν aut respectum
Ad Galat. 2. cap. Personarum apud DEVM. Recte igitur & necessariò fundamentum atque regulam fidei nostræ in solo verbo Dei, non in Conciliorum autoritate constituemus.

Neque verò ulla mentio fit, in euulgato diplomate Pontificis de Synodo congreganda, quæ futura sit ratio procedendi & actionis totius, aut ad quem modum in præsumpto suo Concilio de negocio religionis, sint disputaturi: Sed eo ipso quod formam actionis, modumque procedendi ac disputandi in Concilio tam studiosè cælant, & ex grauaminibus atque præiudicijs suprà commemoratis, satis euidenter apparet, & non obscurè licet conijcere, Pontificem cum suis satellitibus & mancipijs constituisse omnia suo more agere, omniaque deinceps, pro ea quam sibi in negocia omnia omnesque causas liberrimè procedendi ac statuendi potestate sumit, in eo Concilio facturum, neque locum ullum ibi CHRISTO & verbo eius futurum.

Quæ nisi Pontificis mens esset, quid opus foret tam prolixè, tam operosè disputare imprimis, an Laici admittendi sint ad Concilium? an in Synodo vocem decisiuam ipsis permitti oporteat, nec ne? Si enim CHRISTVM audire, si verbo eius eam, quam meritò debemus, autoritatem tribuere volumus, nemo in Concilio decidendi potestatem præter ipsum CHRISTVM habere poterit, eumque qui cum eius verbo consentit: ab eo verbo qui dissentit, aut minus eo instructus sententiam dixerit, is decidendi vocem nullam habiturus est, etiamsi ipso Pontifice maximo maior esset, ac satrapis Pontificijs omnibus, & vel Angelus de Cœlo delapsus.

Quare, si CHRISTVM audire, & verbo eius

eam,

eam, quam debuit, autoritatem tribuere vellet Romanus Pontifex, nihil prorsus in eo disputaturus esset, quibus in Concilio sententiæ dicendæ ius & vox decisiua competat, sed liberam audientiam pijs & eruditis omnibus, nullaque in parte arctatam relinqueret: Et siquidem nostri eius dogmatis, quod confitentur ac profitentur, rationem ex manifestis Scripturæ sanctæ testimonijs minus demonstrarent, & in asserenda doctrina sua manifesti erroris conuincerentur: non solum Concilij iudicio iustißimo, sed & proprij oris & sua ipsius sententia damnarentur, vt qui ipsi hoc faterentur & adsererent, solius DEI verbum audiendum esse, & ex eo solo iudicandum: Et inuicem, si nostri ex verbo DEI manifesto dogmatis sui veritatem demonstrassent, meritò & grato animo audiendi essent, neque vlla ratione à dicenda sententia excludendi.

Cum autem nihil horum præ se ferat præsumptum hoc Pontificis Pij IIII. Concilium, &, quantum ex omnibus eius circumstantijs ac signis manifestißimis euidentißimè liquet, nihil horum etiam sperari deinceps poßit: facile est intelligere, Pontificem cum suis in hoc, quod restituere conantur, Conciliabulo non CHRISTI vocem audituros, sed hoc acturos imprimis, vt decreta & traditiones, quas contra manifestam & indubitatam veritatem verbi Diuini, aduersus Dominum, & aduersus CHRISTVM eius audacißimè & furenter statuunt, atque decernunt, agnoscere & approbare sine vlla contradictione omnes cogantur, neque vel mutire quicquam contrà vlli liceat: quod quidem difficile erit, & vix effici poterit, siquidem ut ipse CHRISTVS testatur:

Oues

Oues eius non alterius quàm ipsius Christi vocem audiunt aut agnoscunt.

Quæ cum ita sint, perspicuum est Pontificiam hanc cõgregationem nulla ratione nomen Christiani Concilij mereri, sed sentinam potius dicendam malè coniuratorum gygantum, qui, ut cœlo bellum impium inferant, fremebundi in vnum conuenerunt aduersus Dominum & aduersus Christum eius.

Ad hæc, si finem quoq; & effectum Christianorum & piè institutorum Conciliorum considerabimus, similiter inueniemus nihil hoc Concilium simile habere Christiano Concilio: siquidem Christianorum Conciliorum effectus hic est proprius, vt ijs Idolatria et errores omnes tollantur, & inuicem veritas in lucem reuocetur, emendatio Ecclesiarum pia ex verbo Dei instituatur, salus Ecclesiæ quæratur, ac vulnera eius sanentur, discordiæ omnes tollantur, deniq; ex omni parte salutaris pax & concordia publica constituatur & conseruetur. Quæ quidem præcipua causa fuit Maiestati Cæsareæ, Electoribus, Principibus, & comunibus Imperij Ordinibus, vt tot iam Imperij conuentibus hoc vnum conciliandæ concordiæ, & tollendæ de religione dissensionis remedium semper arbitrati sint fore saluberrimum, et Reipublicę maximè accomodatum, vt libero atq; Christiano Concilio grauissima dissensio & odia latè vagantia inter Orbis Christiani proceres tollantur, & rursus animis & voluntatibus inter se coirent, omnes, quotquot grauissimo Reipublicæ incommodo hactenus dissenserunt.

Quamobrem, si ea instituti huius Concilij ratio futura sit, vt

ſit, ut ſolis Cardinalibus, Epiſcopis, Prælatis & Monachis iureiurando Pōtifici obſtrictis, vox deciſiua et ſtatuendi autoritas concedatur, poſthabitis & reiectis cæteris omnibus pijs & doctis, aut inani voce conſultiua his relicta tantum: non nomen tantum Chriſtiani Concilij minimè ei competet, ſed nec effectum eius aut vim ullam habere poterit: ſiquidem errores & deprauationes eo minimè tolluntur, ſed confirmantur potius & ſtabiliuntur, dum idola vetera nouis pinguntur coloribus, ne agnoſci veritas vlla ex parte queat: vt nulla unquam pax firma et concordia ſperari iſta ratione poſsit, imò multò maiores diſcordiæ & animorum diſtractiones certò certius expectandæ ac metuendæ videantur. Ex qua re quantum incommodi Orbi Chriſtiano impēdeat, cum id decretis Imperij publicis manifeſtè repugnet, & ſpei toties factæ Statibus in Comitijs contrarium ſit magnoperè, quantumq; Imperio Germanicæ nationis inde periculi ſupremi & certiſsimi metuendum ſit, prudentes facile exiſtimauerint.

Atq; ex his, quæ de Chriſtianorum Conciliorum proprietatibus breuiter diximus hactenus, planum fit, & irrefragabiliter efficitur, Pontificiam Synodum, quæ Tridenti habetur, & nunc propè finita exiſtimatur, neq; generalis uel vniuerſalis, neq; liberi, neq; etiam Chriſtiani Concilij nomine dignam eſſe, atq; adeò Concilij nomine prorſus indignam, iuxta regulam communem & vulgò tritiſsimam, qua dicitur:

Si re priueris, nec nomen habere mereris. [a]

[a] *Iaſon in l. Id quod apud hoſtes. n. 24. tit. De leg.*

Et quid opus eſt multis coniecturis in re plana & aperta? Cum ipſa forma procedendi qua vtuntur, & ſeſsiones,

quas

quas vocant, et quæ ex his consequutæ sunt determinatio- nes, canones, et decreta manifestissime doceant, quàm dis- similis sit Tridentina illa congregatio pio, libero & Chri- stiano Concilio. Opus ipsum artificem, quod dicitur, ar- guit: exitus etiam acta probabit.

VI. *Causa recusa- tionis.* SEXTO. Præter eas causas, quas hactenus commemorauimus, etiam hanc recusandæ autoritatis Pō- tificiæ & Concilij Papalis causam grauissimam & iustis- simam esse arbitrantur Status & Imperij Ordines: Quòd Curia Romana & regnum Pontificium adeò scateat vitijs fœdissimis, luxu, auaritia, superbia, nefarijs libidinibus, alijsq́; deformitatibus notorijs, ut vmbram istorum, nedum societatem, boni omnes detestari & procul fugere meritò debeant: Quæ quidem vita intemperans, plena grauissi- morum scandalorum & dissolutissima, multis bonis & pijs viris omnibus ætatibus grauissima ac detestabilis visa fuit, atq; in multorum reprehensionem publicè & meritò incur rit, lippis, quod aiunt & tonsoribus etiamnum nota.

Demonstrari id testimonijs permultis grauissimorum autorum posset, qui singulis ætatib. floruerūt, & fide dignis- simi sunt habiti, nisi ea commemoratio prolixior futura vi- deretur, quàm ut lectoris tædiū effugere queat: Ex quib. ta- men præcipua quædā hoc in loco, sed breuiter, referre non grauabimur, continentia & veterum & recentiorum de intemperiæ Status Ecclesiastici querimonias.

Querelæ ue- terum de ty- rannide & ui tijs Status Ec clesiastici. ¶ Ac primum quidem ex Diui BERNHARDI scri- ptis, qui non vno in loco huius Ordinis vitia enormia, luxum, ambitionē, & auaritiam inexplebilē grauissimè ta- xat. Is in sermone sexto ad Psalmum X C I. cuius initium est: Qui habitat in adiutorio altissimi, ita scriptum reliquit:

Ipsa

Ipsa quoq; Ecclesiasticæ dignitatis officia in turpē quæstum & tenebrarum negocium transiuēre: nec in his salus animarum, sed luxus quæritur diuitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant Ecclesias, Missas celebrant, Psalmos decantant. Pro Episcopatibus, Archidiaconatibus, Abbatijs, alijsq; dignitatibus impudenter hodiè decertatur, ut Ecclesiarum reditus in superfluitatis & uanitatis usus dissipentur. Superest ut reueletur homo peccati, filius perditionis, dæmonium nō modò diurnum, sed et meridianum, quod non solum transfiguratur in Angelum lucis, sed extollitur super omne quod dicitur DEVS, aut quod colitur, &c.

BERNHARDI querela de statu Ecclesiasticorum.

Idem ad Eugenium libro quarto similiter in immoderatum luxum Pontificum, & pompas regales curiæ Papalis grauissima oratione inuehitur, inter cætera dicens, hæc non ad Diui Petri Apostoli, sed Imperatoris Constantini potius imitationem esse comparata. Sic enim ait: *Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquādo, uel gemmis ornatus, uel sericis, nec tectus auro, uel uectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepētibus septus ministris. Absq; his tamen satis credidit posse implere salutare mandatum: Si amas me, pasce oues meas. In his enim secularib. uidelicet apparatib. & potestatib. successisti non Petro, sed Constantino, &c.*

Cap. 4. de cōsideratione.

In

EBERHARDI Episcopi Salisburgensis testimonium.

¶ In hanc sententiam imprimis digna relatu extat summi & grauissimi viri EBERHARDI Salisburgensis Archiepiscopi, qui ante annos ducentos vixit, oratio, qua in consessu totius Imperij publico diram atque inexplebilem auaritiam Pontificum & Ecclesiæ Romanistarum, cupientium diuina atque humana omnia in suam redigere potestatem, palàm & grauissimè reprehendit. Verba eius extant apud Auentinum [a] libro septimo Annalium: *Flamines illi Babyloniæ soli regnare cupiunt, ferre parem non possunt: non desistent, donec omnia pedibus suis proculcarint, atque in templo DEI sedeant, extollanturque super omne id quod colitur: fames opum, sitis honorum inexplebilis est. Quò plura auido concesseris, eò plura appetit: porrige digitum, & manum concupiscet. Licentia omnes sumus deteriores. Qui seruus seruorum est, dominus dominorum, perinde ac si Deus foret, esse cupit. Sacros coetus atque consilia fratrum, imò dominorum suorum aspernatur. Timet ne eorum, qui aduersus leges indies magis atque magis gerit, rationem reddere cogatur. Ingentia loquitur, quasi Deus sit: noua consilia sub pectore uolutat, ut proprium sibi constituat imperium. Leges commutat, suas sancit, contaminat, diripit, spoliat, fraudat, occidit, perditus homo ille, quem Antichristum uocare solent, in cuius fronte blasphemiæ nomen scriptum est*

[a] editum Ingolstadij Anno 1554.

ptum est DEVS SVM, errare non possum. In templo Dei sedet, longè lateq; dominatur: Sed sicut est in arcano sanctarum literarum: Qui legit intelligat, docti intelligent: omnes impij impiè agent, neq; intelligent.

Hæc ille.

Similis est optimi IMP. FRIDERICI II. querela, quæ extat apud eundem autorem, quadam in epistola ad Otthonem Bauariæ ducem, de infinita Romanorum Pontificum ambitione, & dominandi libidine, luxu, factu & moribus profligatissimis grauissimè perscripta: Verba Imperatoris hæc sunt, eodem lib. 7. Annaliũ Auentini: *Pontifices Romanos, auctos diuitijs et dignitate à se atq; cæteris Imperatoribus, æmulos esse pertinacissimos omnium Regũ atq; Principum, neq; parem ultrà ferre posse. Manibus pedibusq;, noctes atq; dies id eos conari, ut non tàm se, quàm Sacrosancto Romano Imperio, tanquam capite oppresso, facile cæteris membris omnibus seruitutem imponant: affectare eos dominationem, atq; diuinitatem, nempe, ut ab omnibus haud aliter, imò magis, quàm Deus, timeantur. Nam multos Antichristos inesse Romanensibus illis, nec ullos alios, quemadmodum opera ostendunt, exitio Christianæ religioni esse. Siquidem optimè sentire de Christo, atq; eius religione, prædicat,*

FRIDERICI II. Imp. querela.

dicat, nihilque magis cupere, quàm ut suo tempore Respublica Christiana pristinam Maiestatem, simplicitatem & pacem recuperet. Quod fieri nequaquam potest, nisi spinæ eradicentur, hoc est, ambitio, superbia, fastus, luxus, Sacerdotum Romanorum, subtractis opibus, atque diuitijs extirpentur radicitus, &c. Et paulò pòst:

Namque hæc (inquit) pernicies sunt religionis, adeò, ut homo ille, qui dicitur Papa, diuitijs nimirum auctus, maximo pietatis Christianæ detrimento, omnia sibi licere more tyrannorum pessimorum putet, rationem actuum nemini, quasi sit DEVS, reddere uelit. Id quod soli DEO conuenit, usurpet, se errare, ullaue mendacij religione astringi non posse, credit sibi impudentissimè, simulque imperiosè postulat, &c.

His congruit & ALBERICI de ROSATE Iurisconsulti celeberrimi, qui temporibus Caroli IIII. Imp. vixit, testimonium, similiter conquerentis de Sacerdotum & Pontificum ambitione & auaritia, dies noctesque meditantiū, quomodo temporalia simul & spiritualia omnia per tyrannidē occupent & pedibus suis subijciant. Sic .n. ait.[a]

ALBERICI de Rosate Iurisconsulti testimonium.

Præsidentes Romanæ Ecclesiæ eorum actu, & sagaci prudentia, secundum temporū uarietatem sua uariauerunt statuta, modò imperium sublimando, modò deprimendo de tempore in tempus: Sed ad quid? nisi ut sensim

[a] In l. Benè à Zenone col. 6 n. 18. C. De quadriennij præscript.

omnia et cœlestia et terrena, spiritualia et temporalia (ut uocant) pedibus suis, ut palàm gloriantur, subijcerent.

Sed præ cæteris grauiter, & nō vno in loco, Pontificum tyrannidem & vitia taxauit nobilissimus Practicus IO. PETRVS FERRARIENSIS, in Commentario quem de praxi iuris eruditè scriptum reliquit ante multos annos. Is inter cætera quodam in loco [a] sic habet: *In tantum excreuit hic appetitus, quòd ne dum Laici, sed etiam summi Sacerdotes, et Clerici sunt tali morbo, ac uitio penitus infecti. Vides enim quod ipse Papa, qui deberet tanquam uerus uicarius, uestigia sequi Iesu Christi: possidere, & manu armata nititur detinere Iurisdictionē in terris, ciuitatib. & uillis, et locis, quæ sunt naturaliter et à mūdi creatione, et Christi ordinatione Imperij Ro. iuxta illud: Quod est DEI, reddatur DEO, & quod est Cæsaris, Cæsari. Imò ipse Papa in ipso Imperatore nititur superioritatem habere: Quod ridiculum est dicere, atq; obominabile audire, &c.* Et alibi idem: [b]

PETRI Ferrariensis practici test.

[a] In forma libelli actionis cōfessoriæ, si uerbo. plenam. in p.

Nota quomodo & quot modis isti Clerici illaqueant Laicos, et suam iurisdictionem ampliant. Sed heu miseri Imperatores & Principes seculares, qui hoc et alia sustinetis, & uos seruos Pontificum facitis, & mundū per eos infinitis modis usurpari uidetis, nec de remedio cogitatis: quia prudentiæ et scientiæ non intenditis.

[b] In forma responsionis rei conuenti: ad uerbū. Tanquam publicè excommunicatum. n. 10.

Ideo attendite et memoriæ commendate quid dicat Hieronymus, ueteres scrutans historias: Inuenire non possum scidisse Ecclesiam, & de domo domini populos seduxisse, præter eos, qui sacerdotes Deo positi fuerant. Isti uerò uertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum, &c.

Multa sunt eiusdem autoris grauiter, & sine vlla circuitione aduersus Romanæ curiæ indomitam auaritiam & luxum effrenatum dicta liberrimè, & quidē eo seculo quo vix quisquam mutire ausus fuit hac de re, ante annos amplius centum quinquaginta.

Longum foret referre, quæ multi alij viri docti & pij, OCCAM: GERSON & plerique Theologi Parisiensis Scholæ, alijq́ complures prudentia & eruditione præstantes autores annis iam amplius trecentis de Romanæ curiæ moribus corruptissimis, & administratione grauissimis scandalis deformata, pio zelo & monendo & increpando scripta reliquerunt: quæ quidem iustis voluminibus iampridem edita sunt in publicum: vno quidem cui titulus est, Catalogus testium veritatis, qui ante nostram ætatem Papæ reclamarunt: altero, quod inscribitur: Antilogia Papæ: & tertiò, cui titulus est Acta Romanorum Pontificum, uel, Scriptorum Britanniæ Catalogus.

Libri aduersus Papatum editi.

Quàm multi verò hac nostra ætate, & iam annis amplius quinquaginta viri boni & docti passim publicè editis scriptis tyrannidem superbam Pontificum abominati & detestati sint, grauiterq́ & certatim reprehenderint, id satis notum est, nec verbosa indiget oratione. Etenim re paululum mota

lum mota disputationib. doctorum, nemo non vidit Pontifices relicto verbo Dei & officio suo posthabito, omnem cogitationem & curam suam in eo consumpsisse, quomodo dominatum suum amplificarent, regnis et Imperijs potirentur, ærarium suum locupletarent, gentibus dominarentur, omniúq; opes ad se attraherent: qua de re sæpe vniuersas gentes motibus grauissimis, bellis, & vastationibus inuoluerunt. Vt non paucis in locis summus vir, & ingenio moderatissimo natus, ERASMVS ROTERODAMVS hæc scandala grauiter & iniquo animo tulerit, atque acriter in istos inuehatur, dicens; rectius Pontifices comparari Iulijs, Alexandris, Crœsis, quàm CHRISTO & Apostolis suis. Sic enim ait: *Quos potius exprimant uita Pontifices, quàm quos exprimunt plumbo? quos titulis referunt, quorum uices occupant? An magis cõuenit Iulios, Alexandros, Crœsos et Xerxes, nihil aliud quàm magnos latrones, imitari Christi Vicarium, quàm ipsum Christum unicum Ecclesiæ ducem & Imperatorem? Quos iustius æmulentur Apostolorũ successores, quàm Apostolorũ Principẽ? Christus palàm negauit, regnũ suũ huius esse mũdi. Et tu conuenire putas, ut Christi successor, mundanam ditionem non solum admittat, uerumetiam ambiat, proq; hac omnem, quod aiunt, moueat lapidem?*

ERASMI ROTERODAMI testimonium de tyrannide Pontificum.

In Prouerbio Chiliadum, Sileni Alcibiadis.

Et paulò post.

Cur Apostolicos Principes eis ornamentis magnos

uideri uis, quibus calcandis magni fuerunt Apostoli? Cur illud Petri patrimonium uocas, quod ipse Petrus se non habere gloriatus est? Cur Christi uicarios opibus irretiendos putas? quas ipse Christus appellauit spinas:

Et paulò ante:

Vis audire uerè summi Pontificis diuitias? Audi à Pontificum principe proximum: Aurum & argentum non est mecum, quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu surge & ambula, &c.

Idem alio in opere scribit, nihil miserius, nihil afflictius Papa futurum, si verè gereret vices Christi, & exemplum eius æmulari atque referre studeret, pompa omni & dominatu deposito: Sic enim ait:

In Encomio Moriæ ad finem.

Iam summi Pontifices, qui Christi uices gerunt, si conentur eiusdem uitam æmulari, nempe paupertatem, labores, doctrinam, crucem, uitæ contemptum: Si uel Papæ, id est, patris nomē, uel sanctissimi cognomen cogitent, quid erit in terris afflictius? aut quis eum locum omnibus emat facultatibus? emptum, gladio, ueneno, omnique ui tueatur? Quantum his abstulerit commoditatum, si semel incessiuerit sapientia? Et mox subijcit.

Tantum opum, tantum honorum, tantum ditionis, tantum uictoriarum, tot officia, tot dispensationes, tot uectigalia,

ctigalia, tot indulgentias, tantum equorum, mulorum, satellitum, tantum uoluptatum scilicet abstulerit, &c. In quorum locum inducet uigilias, ieiunia, lachrymas, orationes, cantiones, studia, suspiria, milleq; id genus miseros labores. Et paulò pòst: *At nunc ferè, si quid laboris est, id Pontifices Petro & Paulo relinquunt, quibus abunde satis est ocij. Porrò si quid splendoris aut uoluptatis, id sibi sumunt.* Deniq; concludit:

Nullos esse hostes Ecclesiæ perniciosiores, quàm impios Pontifices, qui & silentio Christum sinunt abolescere, & quæstuarijs legibus alligant, & coactis interpretationibus adulterant, & pestilente uita iugulant.

¶Quæ quidem omnia manifestissimè docent nos, ac conuincunt, ut fateri cogamur, Pontifices Romanos non tantum olim & apud maiores nostros, sed etiam hoc nostro tempore ita ob vitæ rationem corruptissimam innotuisse publicè, vt boni omnes & intelligentes grauiter re ista sint offensi meritò. Ex quo deinde & hoc rectissimè efficitur, quod proposuimus ab initio, non posse Papam vlla ratione in Concilio Christiano & pio præsidentis, aut superioris munus obire, aut iudicis partes sibi sumere.

Sic enim eo ipso, quo vtuntur, iure Canonũ traditũ est: *Quando Papa est in Statu, qui plerisq; est offendiculo, & scandalizat Ecclesiam, nec est corrigibilis, tunc non potest esse Iudex, quia uidetur malè sentire de fide:*

secundum glossam in Canone: Si Papa, Distinctione 40. quam omnes sequuntur, vt Panormitanus [a] testatur, qui alicubi [b] dicit, quod totus mundus illam approbet. Quod nec Iason negat. [c] Et licet Petrus de Monte in tractatu de Monarchia [d] Concilij eam maledictam appellet: tamen idem Nicolaus Pictauiensis illum reprehendit, subijciens, sacrilegum & proteruum esse de ea hæsitare. Similiter & Antonius de Rosellis [e] grauiter voluit, quòd Papa perseuerans in notorio scandalo, de hæresi est suspectus, videlicet, quod non credat, DEVM vltorem esse criminum, siue aliam vitam. Postremò, quod in tali casu Papa non possit esse Iudex, ex facto Consultus Ludouicus Romanus [f] respondit, citans ad hoc præclarum Canonem: [g] Quod qui rebelliter viuit, & discere atque agere bona recusat, magis Diaboli quàm Christi membrum esse ostenditur, & potius infidelis quàm fidelis esse monstratur. In quam sententiam & Decius pedibus iuit, eamque multis argumentis confirmauit. [h] Vterque horum Iurisconsultorum seculo suo magnus fuit, & summis negocijs Reipublicæ adhibitus: Ludouicus Basiliensi Concilio interfuit, & diem suum in eo obijt, sepultus Basileæ: Decius Pisano Concilio causam Cardinalium aduersus Pontificem Iulium II. defendit.

¶ Et hactenus quidem de sexta causa recusandi Concilium impium Pontificis, qui ob vitam profligatè impiam, & Ecclesiæ Christianæ, pijsque omnibus supremè detestandam nullum omninò statuendi ius aut superioritatem in pio & Christiano Concilio habere rectè posit.

SEPTIMO. Eò etiam magis Romano Pontifici de-

[a] In c. significasti n. 4. & ibidem Decius n. 9. De elect.
[b] In disp. in 2. dubio in fine.
[c] In consil. 95. Requisitus colum. 8. uersu. Iste passus.
[d] libro 4. Sub tit. de modo resistendi Papæ n. 8.
[e] In tractatu de Potestat. Imp. aut Papæ, circa fi. uers. Vnde conclusio.
[f] In consil. ult. n. 15. & 16.
[g] Can. nullus distinct. 3?.
[h] In c. 115. n. 4. Vsque ad n. 10.

fici denegandum fuerit hoc, vt libero atque Christiano Concilio is præsideat, quòd non tantum in Imperio, sed vbique in toto orbe Christiano notissimum sit publicè, & nemo nesciat, nihil non Romæ auro venale esse, mercatu atque nundinatione impia sacrorum & prophanorum omnium: grauissimumque & nocentissimum ambitus Simoniaci crimen ita esse peruulgatum in Curia Papali, vt nihil eo possit esse vulgatius, nec vllius sceleris maior ibi sit licentia & impunitas. Neque enim modus aut finis vllus est nefariarum expilationum & rapinarum, quibus omnes omnium nationum prouincias Romanistæ absque vllo pudore audacissimè sunt depopulati, vexarunt, exhauserunt, atque etiamnum diuexant. Vnde iampridem ista vulgò & in triuijs iactata fuerunt. VII. *Causa recusationis.*

Curia Romana non petit ouem sine lana:
Dantes exaudit, non dantibus ostia claudit. *Albericus in uerbo: Roma.*

Et illud facetum:

Si caput à capio, uel dixeris à capiendo,
Tunc est Roma caput, omnia namque capit.
Si declinando capio, capis, ad capiendum
Retia laxauit, retia larga nimis.

In glossa Pontificij iuris similis recitatur iocus cuiusdam Ioannis Monachi, qui Romam à rodendo dictam voluit, quòd manus roderet, & refertur eius versiculus. *In c. fundamenta ex. de elect. in 6.*

Roma manus rodit, quas rodere non ualet odit.

Eundem etiam facetè dicere solitum refert Ioannes Andreæ Iuris Canonici interpres, Romam fundatam à latronibus adhuc sapere primordia sua.

DE TAXA *Cameræ Pontificiæ.*

VT AVTEM Pontificum nundinationes impiæ, et infinita illa pecuniæ aucupia distinctim demonstrentur, & posteritati patefiant, visum fuit Delectis TAXAM Cameræ Papalis, quam Sacrę pœnitentiariæ dixerunt, secundum pręcipua negociorum genera distributam, adijcere potius ad finem huius operis, quo facilius, & velut in transcursu inspicienti appareat, quàm fuerit Pontifici quęstuosa hæc mercatura impia, quamque fuerit ei odor lucri bonus ex re qualibet.

Etenim ex ea apparebit, nullum tam immane delictum, tam tetrum aut horrendum scelus nullum cogitari posse, cuius venia pecuniæ interuentu, quam quisque daret, parari non potuerit, aut absolutio, aut dispensatio impetrari, modò pecunia ad eam rem pro ratione Taxæ necessaria interueniret.

Neque vnius tantum generis sunt hæ Taxæ, sed, præter eas quas adiecimus, extant & aliæ, quæ luce clarius ostendunt, quid sit fumos, quod aiunt, vel potius, fumi vmbram vendere, aut plumbum cum auro permutare. Intitulantur autem Taxæ pœnitentiariæ Apostolicæ, quas longum esset hîc inserere: Sunt enim prolixæ & multiplices, & reperiuntur passim in tractatibus iuris: præsertim in decimosexto volumine, circa finem. Illud etiam in ijsdem scriptis obseruandum est, quod Taxa de Turonensibus seruatur, quamdiu Romanæ Curiæ sedes est circa montes: Vbi verò est vltra montes, vel in alijs partibus Italiæ, tunc pro Turonensibus ponuntur grossi. Cuius rei meminit etiam Ludouicus Gomesius in regulis Cancellariæ: regula de valore exprimendo, columna quarta.

Atque,

Atque, hi quos diximus, Taxarum libri & indices, satis superque docent, quàm quæstuosa hæc nundinatio Pontifici sit, qui vniuersum propè orbem Christianum his imposturis exhausit & exsuxit. Quam ob rem & hoc relatum est inter Imperij grauamina, quorum centum numero Optimus, Maximusque Princeps MAXIMILIANVS I. Imp. aduersus Curiam Romanam colligi ad annum Domini M. D. X. curauit olim. Verba grauaminis hæc sunt, articulo LXVII.

Quemadmodum plus pecuniæ quàm pœnitentiæ peccatoribus imponant. Patrum Canonibus sancitum est, spiritualibus ac manifestis peccatis spiritualem pœnitentiam seu satisfactionem esse imponendam: ut sic non pecuniæ lucrum, sed potius animarum salus quæri intelligatur. At Ecclesiastici Iudices & Officiales perperam animaduersis Canonibus, dictam spiritualem pœnitentiam in tantum exasperant, aggrauant & augent, ut Laici plerique potius quàm eam satisfactionem acceptare uelint, pecunia malint sibi ab ipsis immunitatem comparare. Quare Laici multum premuntur: Ecclesiastici contra multum ditantur, utputa qui in suum priuatum commodum & partis agunt munus & iudicis: quod tamen omnibus iuribus dissonum est.

Hactenus verba grauaminis.

¶ Quòd si cui hæc Taxarum ratio in plerisque casibus

leuiuscula

leuiuſcula videatur: Is illud contrà cogitet, quanta & quàm grandis pecuniæ vis ex tot caſuum multitudine & negociorum varietate ſummatim conficiatur, maior profectò quàm pro cuiuſquam opinione, hæc non accuratius exiſtimantis.

DE PALLIIS *Epiſcopalibus.*

IAM verò, quàm multò eſt amplior ea ſumma, quæ per tam varias prouincias & nationes ex Palliorum Epiſcopalium redemptione conficitur? Vbi præter Palliorum redemptionem inſuper hæc præſente pecunia redimere oportet: Bullam Principalem, Bullam commiſsionis, Bullam Abſolutionis, Bullam ad Capitulum, Bullam ad Clerum, Bullam ad Populum, Bullam ad Vaſallos, Bullam ad Archiepiſcopum, Bullam ad Regem, & formam iuramenti: ſoluendumq́ in Conſiſtorialibus pro munere Conſecrationis, pro munere Benedictionis, vt omittamus tot retentiones, deuoluta, penſiones, & ſexcenta alia.

DE ANNATIS.

Pallio cohærent ANNATAE, quæ dicuntur. Appellant verò in Romana Curia ANNATAS, quod Ordinarij locorum nominant medios ſeu primos fructus, et pro confirmatione Epiſcopi ſolent appellare redemptionem Pallij, cum tamen propriè ſolus Epiſcopus Bambergenſis in Germania habeat Pallium, & Archiepiſcopi. Vt teſtatur Eccius in Enchiridio ſuo.

Quàm porrò quæſtuoſa fuerit Romanæ Eccleſiæ hæc Annatarum collectio, quantaqúe inde auri vis confecta ſit, incredibile eſt dictu. Non enim tantum Epiſcopatus & Prælaturæ, verumetiam alia minora beneficia, quę Electiua dicuntur, quorum reditus annui non excedunt viginti

dunt viginti quatuor ducatos, imò & quæ 12. ducatorum sunt, ex constitutione Leonis X. Pontificis, singula pensiones certas Cameræ Pontificiæ persoluere coguntur, ut autor est Hieronymus Gigas in tractatu de pensionibus.[a]

[a] q. 26. n. 2.

Non mirum igitur videri debet, Ordines Imperij etiam hoc retulisse inter grauamina publica, quæ in Comitijs anni M.D.XXII. Pontificio legato grauiter & prolixè sunt exposita. Sed frustra, & perinde si quis surdo, quod dicitur, fabulam narraret. Cum tamen de annatis & similibus exactionibus atque expilationibus Simoniacis tollendis grauissimè constitutum esset Basiliensi Concilio. Verba decreti seu constitutionis de annatis hæc sunt, Sessione XXI. eiusdem Concilij.

Decretum Synodi Basiliensis de Annatis

Sacrosancta generalis Synodus Basiliensis, in Spiritu sancto legitimè congregata, uniuersalem Ecclesiam repræsentans. Ad perpetuam rei memoriam in nomine Spiritus Paracleti statuit hæc sancta Synodus: quòd tàm in Curia Romana, quàm alibi, pro, seu in confirmatione electionum, admissione postulationum, præsentationum prouisione, collatione, dispensatione, electione, postulatione, præsentatione, etiam à Laicis facienda institutione, installatione, & inuestitura de Ecclesiis etiam cathedralibus, & metropolitanis, monasterijs, dignitatibus, beneficijs, officijsque Ecclesiasticis quibuscunque, nec non

non Ordinibus, & sacra benedictione, ac Pallio: de cætero nihil penitus ante uel post exigatur, ratione literarum Bullæ, sigilli, Annatarum, communium & minutorum seruitiorũ, primorum fructuum, deportatuum, aut sub quocunq; alio titulo, colore, uel nomine: prætextu cuiuscunq; consuetudinis, priuilegij, uel statuti, aut alia quauis causa, uel occasione, directè, uel indirectè, solum scriptoribus, abbreuiatoribusq;, & registratoribus literarum, seu minutarum, pro ipsorum labore competenti salario persoluendo. Huic autem sacro Canoni si quis exigendo, dando, uel promittendo contraire præsumpserit, pœnam incurrat aduersum Simoniacos inflictam: ac in ipsis dignitatibus, & beneficijs taliter obtentis, nullum ius, aut titulum acquirat. Obligationes quoq;, promissiones, censuræ, ac mandata, & quicquid in præiudicium decreti huius saluberrimi fieri continget, nullas obtinere uices, atq; irrita censeantur. Et si (quod absit) Romanus Pontifex, qui præ cæteris uniuersalium Conciliorum exequi, & custodire Canones debet, aduersus hanc sanctionem aliquid faciendo Ecclesiam scandalizet, generali Concilio deferatur. Cæteri uerò pro modò culpæ iuxta Canonicas sanctiones,

per suos

per suos superiores digna ultione puniantur.

¶ EODEM in Concilio etiam Epistolæ Synodales Patrum, qui Concilio interfuerunt, autoritate ad Eugenium Pontificem missæ sunt, quibus grauiter hortantur, vt & ipse huic de Annatis abolendis decreto assentiatur, & vectigalia ista remittat. Fuit & grauis hac de re commonefactio proposita à Ioanne Bacchenstenio Doctore, oratione publicè habita, vt in actis eius Synodi prolixè est legere.

Verùm, hæc de Annatis, similibusq; expilationibus decreta Synodi tantum abest, vt Eugenium & successores Pontifices mouerint, ut etiam vi ac violentia manifesta contra Synodi constitutiones suo more agentes, vel ex vno Franciæ regno supra decies centena millia coronatorum corrasa Romam quotannis exportarint. Qua de re libri fide digni in publicum iam olim editi sunt: et videre est idem in taxa Episcoporum Franciæ, quæ relata est in decimum quartum volumen tractatuum iuris, vbi ad octingenta eoq; amplius beneficia maiora, Archiepiscopatuum, Episcopatuum, Prælaturarum & Abbatiarum Galliæ ordine & distinctim commemorantur.

Extat & Parisiensis Curiæ seu Parlamenti pro libertate Ecclesiæ Gallicanæ aduersus Romanam aulam defensio, oblata quondam Regi Galliarum LVDOVICO vndecimo: in cuius articulo septuagesimo secundo, & sequentibus quatuor expresse expositum est: Pij, eius nominis Secundi, Pontificis, tempore vacasse in eo regno suprà viginti Archiepiscopatus, &

Episcopatus, in quorum beneficiorum annatas & diplomata depensa sint Curiæ Papali coronatorum centum & viginti millia.

Totidem aureos ex Cœnobiarchijs seu Abbatijs, quæ eodem tempore ad sexaginta numero vacarunt, à Pontifice eodem in regno esse redactos.

Tum deinde ex Prioratibus, Decanatibus, Præposituris vacantibus, non minus quàm aureorum coronatorum centum millia.

¶ Præterea constat, esse eodem in regno ut minimum, centena millia Parrochiarum & filialium Ecclesiarum, vt vocant, quæ incoluntur: harum quælibet, si summatim ratio subdicatur, Pontifici Pio non minus 25. coronatos dependit, quæ summa facit vicies quinquies centena millia coronatorum Gallicorum.

Atq; hæ exactiones Pontificiæ adeò (quemadmodum articulo 71. Parlamentum conqueritur) regnum opulentissimum auro exhauserant, ut ærea tantum & minutior moneta in vsu relinqueretur incolis, auro omni Romam exportato: Quemadmodum hæc copiosius exposita sunt in eo libello, quem è Gallico in Latinum sermonem conuersum, D. Franciscus Duarenus Iurisconsultus doctiss. commentario suo, De sacris Ecclesiæ ministerijs & beneficijs, adiunxit: qui editus est anno M.D.LI. & recusus anno LVII. Lutetiæ cum Priuilegio Regis.

Huc pertinet, quod scripsit quodam in loco Archiepiscopi Magdeburgensis Legatus, qui Concilio Basiliensi interfuit. Is in Sylua locorum communium, quæ extat, narratum sibi ait ab Archiepiscopo Lugdunensi, in Concilio, quod Basileæ habitum fuit, ad annum Domini

M.D.

M. CCCC. XXXVI. Martini V. Pontificis tempore ex sola Gallia Romam exportata fuisse nouies millena millia coronatorum, seu, vt nunc loquimur, nouē milliones coronatorum Gallicorum: quemadmodum Episcopi & Prælati has rationes subducunt, non numeratis ijs, quæ minorum ordinum Clerici, Romam subinde cursitantes important, qui non rarò omnes facultates suas in eo consumunt. Et tandem subijcit hoc epiphonema: *Iudicet timoratus quæ uorago hæc.*

Atq; hæc ex vno Galliarum regno vis pecuniarum immensa à Pontifice & eius quæstoribus emungitur: Iam si & cæterorum regnorum, nationum & prouinciarum variarum ratio ineatur, quæ hactenus ab istis lamijs populatæ sunt, & pleræq; etiamnum vexantur, & exsuguntur miserè: maior profectò quàm pro opinione hominū summa existet, & propè incredibilis, in tantò præsertim Cardinalium, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, & Prælatorum numero, dominantium per tot regna atq; prouincias, & quæsturas exercentium in Italia, Campania, Sicilia, Calabria, Apulia, Neapoli, Terra laboris, Aprucia, Tuscia, ducatu Spoletano, Marchia Anconitana, Romandiola, Pisis, Genuæ & apud Ligures in prouincia Flaminia, Insubria quæ est ducatus Mediolanensis, Patauino agro, & deinde per Dalmatiam, Istriam, Sclauoniam, Spaletinum, Ragusios, & Illyricum ac vicinam Vngariam, & Macedoniam. Tum per omnes GERMANIAE angulos & oras: Sueuiam, Franconiam, Alsatiam, Bauariam, Austriam, per Rheni tractum & Danubij ripam, per superiorem & inferiorem Sa-

xoniam, Marchiam, VVestphaliam, Belgicum & Germaniam inferiorem, per Liuoniam, et littus Balthicum latè, per Burgundiam, Allobroges qui sunt Sabaudi. Præterea per tot regna & prouincias Hispaniarum, in Arragonia, Cathalonia, Castilia, Legionis regno, et apud Compostellanos, Portugallos seu Lusitanos & Hispali: Similiter per Britannias, Angliam, Scotiam & Hyberniam: tum Septentrionalia regna Daniam, Norvvegiam et Sueciam: Rursus per mediterranei maris Insulas Sardiniam, Rhodum, Baleares aliasq; complures, in quibus locis hoc hominum genus latè dominatum obtinuit, & etiamnum magna ex parte obtinet, Regesq; & Principes tributarios sibi fecit, vt hac de re Catalogus extat & tractatus peculiaris, *De numero titulisq; Cardinalium et Archipiscoporum, uolumine XIIII. tractatuũ, seu ut uocant, iuris Oceano.*

Est & apud Albericum de Rosate prolixus Catalogus Cardinalium & Episcoporum Campaniæ & Marchiæ, adeoq; Germanicorum & Italicorum magna ex parte omnium, ad titulum Digestorũ. De statu hominũ numero 16. vsq; ad finem. Et in libello, cui titulus est Prouinciale. Item apud Cardinalem Iacobatium in tractatu de Concilio lib. 5. articulo 7. col. 6. qui ad tria millia Episcoporum numerat, qui paßim in orbe Christiano Romanum Pontificem superiorem & caput agnoscant.

ET hactenus quidem de Annatis beneficiorum Ecclesiasticorum, ex quibus conspicitur, quàm illæ Romanę Curiæ lucrosæ sint, & quæstum adferant vberrimum: vt interim omittamus: *taxam Cancellariæ pro gratijs expectatiuis, pro absentibus, pro simplicibus prouisionibus,*

pro-

pro deuolutionibus præsulatuum & dignitatum, pro beneficiorum præuentionibus, pro commendationibus & pensionibus, pro beneficijs uacantibus in Curia Romana, pro erectionibus, pro nouis prouisionibus, pro beneficijs uacaturis, pro prouisionibus Ecclesiarum & monasteriorum per consistorium, pro commendis, pro facultatibus Episcoporum, pro facultate uisitandi, pro expeditionibus in forma ratione congrui, pro coadiutoribus, pro literis maioris iustitiæ, pro officijs Clericorum, & dignitatibus secularibus Ecclesiasticis, pro Vicariatibus & feudis, pro Absolutionibus, pro Laicis, pro expeditionibus, perinde ualere, pro fructibus percipiendis in absentia, pro unionibus, & applicationibus, pro dispensationibus, ad duo, uel tria, uel quatuor beneficia incomparabilia, pro gratia & facultate uisitandi per procuratorem, pro Legitimationibus, pro re pœnitentiaria, quæ latißimè patet, pro Priuilegijs, pro Altaribus portatilibus, pro facultate eligendi Confessorem, pro Gratijs, si neutri, & perinde ualere, pro Dispensationibus super uitijs corporis, pro irregularitatibus, pro infractione Votorum Religionis & peregrinationis, pro Absolutione casuum Papæ reseruatorum,

pro Prothonothariatibus & promotionibus Capellanorum, pro non obstantijs, pro prærogatiuis, annulationibus, & pro alijs clausulis specialibus, pro defectu ætatis & natalium ad beneficia, pro translationibus, pro confirmationibus & concessionibus alienationum bonorum Ecclesiasticorum, pro indultis Clericorum secularium, pro conseruatorijs, pro reuocationibus & reductionibus, pro exemptionibus, pro literis minoris iustitiæ, pro fundationibus, pro toleramus, ut uocant, seu tolerantijs concubinarum, meretricum, & pellicum: Et quæ sunt istorum aucupiorum infinita alia, de quibus extant integri libri Taxarum, vt vocant, seu ęstimationum, titulo: *Taxæ Cancellariæ Apostolicæ, cum notabilibus, iuxta stylum hodiernum Curiæ Romanæ:* In quibus libris hoc quoq; inter cætera notandum est, q̃d sub Rubrica de matrimonialibus causis legitur, non esse dispensandum cum pauperculis, eò, quòd non habeant unde satisfaciant Taxæ ordinariæ. Verba Taxæ hæc sunt:

Dispensatio de contrahendo in cognatione spirituali. gr. L X.

Expediui tamen unam pró gr. L. sed de gratia.

Idem est iudicium in secundo gradu, & componitur cum datario in maxima summa aliquando CCC. &

etiam.

etiam CCCCC. & aliàs iuxta qualitatem personarum.

Et nota diligenter, quod huiusmodi gratiæ & dispensationes non conceduntur pauperibus, quia non sunt, ideo non possunt consolari. *In III. aut IIII. gradibus conceduntur pœnitentiario, quia contrahentes se attinent.*

In II. & III. componitur pro tertio ad ducatos XXV. Si nobiles, ad ducatos LX. & fit declaratoria super secundo, & non componitur.

Hactenus verba Taxæ.

Nec desunt exempla casuum matrimonialium, in quibus suprà mille coronatos aut ducatos pro dispensationibus sit numeratum.

¶ IAM verò quantum ex Indulgentiarum Bullis quæstum fecerint Pontifices, & Pontificij, quantumque etiamnum inde corradant: tum quid lucri afferant Curiæ *reseruationes pectorales, mentales, regressus generales, & speciales accessus, incorporationes, uniones, relaxationes, permutationes beneficiorum, uenditiones, declarationes, &c:* Id dictu incredibile est, & maiorem, quàm pro cuiusquam opinione, summam facit: Siquidem ex sola Gallia suprà bis centena millia coronatorum redegerunt, vt est in ea, quam diximus, defensione Curiæ Parisiensis pro libertate Gallicanæ Ecclesiæ, articulo 77. ad finem. *Indulgentiarum quæstus.*

Summa omnium uectigalium, quæ ex uniuerso orbe Christiano Curiæ Romanæ penduntur.

¶ Breuiter: Summa vectigalium horum omnium, quæ ex diuersis nationibus & orbis Christiani prouincijs Curia Romana annuatim coëgit, eo præsertim tempore, quo adhuc integra fuit indulgentiarum autoritas, facit annua decem millionum millia, vel, vt nunc loquimur, Centum tonnas auri. Supra quam, quod ex terris, vt vocant, Ecclesiæ, & nobili illa donatione Constantini, ac Diui Petri patrimonio redigitur, quod & ipsum amplissimi regni opes facile adæquauerit.

B. MANTVANVS.

Rectè igitur optimus Poëta Mantuanus de his expilationibus auarissimis cecinit.

Venalia nobis
Templa, Sacerdotes, altaria, sacra, coronæ,
Ignis, thura, preces, cœlum est uenale, Deusque.

IASON MAYNVS *in l. Qui Romæ § Seia n. 16. ff. De uerb. obligat.*

Et inter iuris interpretes præcipuus IASON MAYNVS quodam in loco inexplebilem hanc auaritiam Pontificum notans: *Imperator*, ait, *tanquam Aquila prædam suam partitur, nec curat omnibus epulis os suum apponere, tanquam sit insatiabilis: Secus est in Papa, qui quasi totum continet omnia, &c.*

ALPHONSVS REX.

Atque hoc est quod ALPHONSVM Arragonum Regem sapientissimum falsè dicere solitum ferunt: Harpyas non iam amplius insulas, vt Poëtæ existimarunt, incolere, sed ex insulis migrasse in Curiam Romanam, ibique domicilium suum constituisse: Vt refert Antonius Panormitanus

normitanus in libello De dictis & factis Alphonsi: & meminit L. Gomesius in regula: de valore beneficiorum, in præfatione circa finem.

¶ Postremò. Quantum funesti illi Taxarum indices & libri quęstorij ærario Pontificum emolumenti attulerint, id satis docet IOANNIS XXII. PONT. opulenta hæreditas, qui cum in Taxarum rationes, vt de eo scripsit F. Petrarcha, acutè & vigilanter aduerteret, ne quid decederet, & taxationem seu æstimationem ordinariam Ducatis Turonensibus uel Florentinis auxisset: decedens reliquit coronatorum vicies quinquies millena millia, hoc est, tonnas auri ducentas & quinquaginta. Hoccine est CHRISTI Oues pascere? imò verò deglubere, ac dilaniare minutatim, vt rectè Marsilius Patauinus in Defensore Pacis.[a]

Ioan. XXII. Pontificis opes immensæ.

[a] Parte 2. ca. 26

Ingens profectò hæc est, & immanis Pontificum auaritia, tot tantisque pecunijs regna omnia ac prouincias orbis Christiani spoliantium, pugnans non modò cum expresso mandato CHRISTI, quo pascere non deglubere iubet Oues suas: verùm etiam, cum omni honestate ciuili ac naturali: & patrum quorundam autoritate grauiter reprehensa, inter quos BERNHARDVS ita ait:

Quid aliud Sanctus dimisit apostolus? Quod habeo, inquit, hoc tibi do. quid aliud? Vnum scio, non esse aurum, neque argentum, cum dicat ipse: argentum & aurum non est mihi.

Et paulò pòst.

Esto ut alia quacunq; ratione hæc tibi uindices, tempora-lia scilicet, sed non Apostolico iure.

Et infra rursus:

Quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem, ut dixit, super Ecclesias.

Dubitari igitur non debet, Romano Præsuli, & socijs eius, diuina & humana omnia, sacra atq; prophana venalia esse auro: ipsamq; Curiam Romanam aliud esse nihil, quàm impiam quandam tabernam negociationis, vt rectè quoq; is, quem modò diximus, Marsilius ait:

Quid aliud est Romæ? quàm Simoniacorum undiq; concursus.

Et paulò antè illa:

Quoniam Simonia, quamuis post factum expleatur, amplissima est, quod eadem potestate redditus, & prouentus beneficiorum omnium, & ubiq;, quo primum anno uacantia fuerint, sibi reseruat, secundum hunc modum sibi congregans omnes mundi thesauros, & eisdem omnia Regna spolians, atq; prouincias. In quibus distribui debent ministris Euangelicis, & personis miserabilibus, aut in Reipublicæ, de qua sumuntur, subsidium, si oportet, conuerti. Quoniam ad hoc statuta, & ordinata fuerunt.

Hæc cum ita sint: facetè Abbas quidam, interroganti, Papa.

Papa cuius sit partis, auaritiam Pontificum notans, respondit, esse Participij partis: quòd partem capiat de Clero, partem de secularibus, cum totius orbis significatione doloris, sine modis & temporibus. Multis enim modis homines intelligentes indomitam hanc auri famem notarunt.

¶ Vt igitur ad id, quod proposuimus, reuertamur: Satis demonstratum existimamus, Papatum non tantum criminis ambitus Simoniaci insimulari, sed totum, quantus quantus est, ea fœditate pollutum turpissimè, ut meritò bonis omnibus abominandus sit. Simoniam autem vulgò dicimus à Simone mago, quam Latini ambitus crimen nominant, cum quis functiones Ecclesiasticas, quæ mera DEI dona sunt, pecunia nundinatur, vt Ioan. de Anania definit. [a] Vel: Simonia est studiosa voluntas siue cupiditas, seu vitium emendi aut vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum.

[a] In Rubrica de Simonia n. 2.

Quibus consequens est, Status Augustanæ Confessionis, qui à Pontifice Romano discedunt, nullo teneri iure, vt cum Simoniacis istis quidquam commercij habeant aut communionis, nedum ut caput Simoniacorum atque hæresiarcham pro superiore agnoscant, aut se vlla ex parte ei subijciant. Nam & Canones ipsi & interpretes, eius, quo Pontificij vtuntur, iuris, omnes vno ore testantur crimen ambitus Simoniaci præ cæteris esse grauissimum ac summum scelus, quod etiam pro hæresi nocentissima habendum sit.

Simoniaci enim ueluti primi & præcipui hæretici ab omnibus fidelibus sunt respuendi: & omnia alia crimina respectu Simoniacæ hereseos quasi pro ni-

hilò reputantur, ait textus c. patet. I. Quæst. VII.

Et Christus Simoniacos de templo eiecit, & mensas numulariorum, et cathedras uendentium columbas euertit, dicēs: Domus mea domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illam speluncam latronum. Si igitur exemplū patientiæ Iesus Christus Simoniacos de templo eiecit, & eos latrones uocauit, et cathedras Simoniacorum euertit, quis est, qui in Ecclesia Dei audeat introducere tales? Si Christus eorum euertit cathedras, quis eas erigere audeat? Si Christus Simoniacum uocat latronem, quis est tam temerarius, qui talem latronem Simoniacum, qui cauendus est, audeat recipere, et præficere ut pastorem, nisi qui se uult astruere Antichristum eius, quod Christus Rub. 20. n. 5. & 6. *fecit, & docuit facere. Verba sunt aurea Guilielmi Durandi in tract. de modo Generalis Concilij celebrandi.*

c. saluator. 1. q. 3. *Insuper Simoniæ crimen est cæteris maius. Nam Simoniacus est idolorum seruus, quia auaritia, quæ in Simonia continetur, est idolorum seruitus.* Act. 8. *Non enim Simon magus emere uolebat spiritum sanctum, sed donum emere quærebat, ut lucrum faceret. Et quia ita est, quòd cultor idolorum est hæreticus, sequitur, quòd Simoniaci, qui non nisi propter auaritiam pecunias quærunt, hæretici dicantur:*

tur: Quod & Cardinalis Iacobatius in tract. de Concilijs de Papa Simoniaco scriptum reliquit.

Hoc amplius: Crimen Simoniæ eò in se maius vitium habet & nocentius existimandum est, quod immanis hæc auaritia idolorum cultum in se contineat: Auaritia enim, ex qua Simonia existit, idolorum seruitus est, vt Apostolus docet. Et in sacris literis relatum est, Simonem magum, à quo crimen hoc nomen sumpsit, impia mente, non spiritum Sanctum, sed dona spiritus Sancti, vt ex illis quæstum faceret, pecunia licitatum fuisse.

Cum autem idolorum cultor omnis rectè etiam pro hæretico habeatur. Consequens est & Simoniacos omnes, vt qui ad quæstum & lucrum omnia referunt, rectè hæreticos dici: Quæ etiam fuit sententia Cardinalis Iacobatij [a] vbi de Pontifice hoc vitio laborante idem iudicandum docet.

[a] In tractatu de Concilijs.

Meritò igitur laudanda est Optimi Imp. LEONIS constitutio plena pietatis: cuius hæc sunt verba: *Nemo gradū sacerdotij uenalitate precij mercetur. Quātū quisque meretur, non quantū dare sufficit, æstimetur. Profectò enim qs locus tutus, et quæ causa poterit esse excusata, si ueneranda Dei templa pecunijs expugnentur? quē murū integritatis, aut uallū fidei prouidebimus, si auri sacra fames penetralia uenerāda perserpat? Denique qd cautū esse poterit, aut securū, si sanctitas incorrupta corrūpatur? Cesset altarib. imminere profanus ardor auaritiæ, et à sacris adytis repellatur piaculare flagitium, & quæ sequuntur.*

Denique

Deniq; Simoniaci criminis rei fiunt, non tantum qui sacra ac spiritualia mercantur, aut diuendunt, sed illi etiam qui Pontifici Annatas & similia vectigalia exoluunt. Etenim qui Annatas Romano Pontifici pendunt, in pœnam incurrunt, quæ aduersus Simoniaci ambitus reos statuta est, nec vllum ius in beneficium habent, quod hac ratione obtinuerunt. Id enim verbis decreti clarè est expressum.

Hæc cum ita se habeant omnia: rectissimè, quemadmodum ab initio proposuimus, & iure optimo Status Augustanæ Confessionis à Pontificia autoritate, titulum Imperij in omnes sibi arrogante, dissentiunt atq; discedunt: neq; diuino aut humano iure ullo tenentur, ut sese isti conuentui, cuius & caput & membra coniuncta pleraq; omnia Simoniaca hæresi confecta sunt, curtisanis, præbendarum mercatoribus, Cynœdis, atheis vlla ex parte submittant aut adiungant.

VIII. OCTAVO. Vt maximè hæc, quæ diximus, crimina fœdissima, ambitus, Simoniæ, expilationum ac sacrilegarum nundinationum, taciti præterire vellent Status, & silentio tegere: vt ex Canonistis pleriq; Gnathones Papistici faciunt, quos non pudet adserere: Papam, etsi spiritualia omnia, omniaq; sacerdotia & beneficia promercalia faceret, nihil tamen eo ipso criminis admittere: Papam in Simoniacis non illaqueari, nec admittere Simoniam vendendo sacra, vt Felinus [a] & alij plerique ab ipso citati, voluerunt, nec non Cardinalis Iacobatius. [b] Horum, inquam, exemplo prauo, etsi notoria flagitia Pontificum, et exempla grauissimarum offensionum, scandalo-

Ratio recusati Cōcilij, pertinēs ad ipsos neruos controuersiæ.

a In c. ex part. 1. De off. deleg.

b In tractatu de Concilijs lib. 4. cap. 4.

ſcandalorum, & impietatis pleniſsima diſsimulare Status vellent, & minus grauiter cenſere, conſiderantes Eccleſiam in hac vita conſtare non tantum ex peccatoribus reſipiſcentibus ſeu agnoſcentibus lapſus ſuos, ſed miſceri ei, uelut in noſodochio aliquo, omnis generis morbidos, quorum pleriq; vlceribus etiam immundiſsimis laborent, hypocritas, epicureos, perſeuerantes in manifeſtis delictis &c. tamen alia, & prioribus longè grauiora impedimenta & cauſæ iuſtiſsimæ obſtant, quominus Papale hoc Concilium pro Chriſtiano & libero Eccleſiæ Orthodoxæ iudicio agnoſcere aut approbare, & grauiſsimam de religione ac pia Eccleſiarum emendatione cauſam eius iudicio & cenſuræ ſubijcere queant.

Eſt enim in confeſſo, & negari nulla ratione poteſt, Pōtifices & Monachos non tantum denſiſsimis & impijs tenebris inuoluiſſe religionem veram, ſed prorſus nouum doctrinæ genus inuexiſſe in Eccleſiam, plenum horribilium errorum, impietatis, & Idolatriæ, quodq; cum diuinis Prophetarum atq; Apoſtolorum ſcriptis manifeſtè & ex diametro pugnat, ad quod homines paſsim vi & fraude adegerunt & adhuc adigunt.

Etenim Pontificij ſcriptores & doctores, horribili audacia ſancta Prophetarum & Apoſtolorum ſcripta eleuantes, eò impudentiæ progrediuntur, vt de Biblijs ſacris palàm auſint dicere, incerta ea eſſe & ambigua prorſus, præceptorem mutum, materiam litis, literam mortuam, literam quæ occidat, obſcuram, dubiam, cereum naſum, regulam Lesbiam, plumbeam, ſphingis ænigma, & quæ res controuerſas, ambiguas atq; dubias parum explicent, minimumq; neceſſaria ſint Eccleſiæ; Laicos etiam à lectione

corum

pleni: denicp tyrannis grauissima & intollerabilis, quæ paulatim religionem omnem miserrime pessundedit, orbis Christiani damno irreparabili. Id quod hoc in loco, ita nos aperte & plene demonstraturos, DEO adiuuante, confidimus, ac planum facturos, vt quiuis intelligere possit, Status atcp Ordines qui sunt Confessionis Augustanæ, non sine grauissimis, necessarijs, atcp vrgentibus causis Tridentinum hoc & cætera Pontificum Concilia recusare.

¶AC PRIMVM quidem, collatione facta vtriuscp doctrinę, eius scilicet quæ in Ecclesijs nostris sonat, & Papisticæ, errores Pontificiorum in præcipuis fidei Christianæ articulis ob oculos ponemus lectori, ordine ostendentes quomodo contra manifestam scripturam & patrum Ecclesiæ Orthodoxæ consensum noua & impia dogmata in Ecclesiam inuexerit Papatus: Post deinde de Idolatricis & magicis cultibus ac sacris quibus Ecclesiam prophanarunt, explicantes: Ac tandem de tyrannide quam Clauium & Ecclesiasticæ potestatis prætextu duriter in Ecclesiam Pontifices exercuerunt.

ANTI-

ANTITHESIS VTRIVSQVE DOCTRINAE.

Et primum.

DE INVOCATIONE.

SCRIPTVRA SANCTA PROPHETARVM & Apostolorum de inuocatione magno consensu docet, vnum & solum DEVM inuocandum esse, & adorandum: atq; ab hoc solo petendum et expectandum auxilium in necessitatibus omnibus. Hæc doctrina tradita est, cùm alijs, tùm his præcipuè locis.

Deut. 6. & Matth. 4.

Testimonia scripturæ. Dominum DEVM tuum adorabis, & ei soli seruies.

Psalm. 50.

„ Inuoca ME in die tribulationis, & eruam te,
„ & glorificabis ME.

Esaie 63.

„ TV enim pater noster, & Abraham nesciuit
„ nos, & Israel ignorauit nos. TV DEVS pa-
„ ter noster, redemptor noster, &c.

Rom.

Rom. 10.

Quomodo inuocabunt? in quem non crediderunt. Iam si prohibitum est credere in Sanctos, homines mortuos, certè nec licebit eos inuocare. ,, ,, ,,

Apocal. 19

Angelus Ioannem procidentem ad pedes ipsius et adoraturum sic alloquitur: Vide ne id feceris, conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum. Quod si Angeli nolunt se adorari, quomodo cultum hunc sancti homines sibi arrogare poterunt, aut delatum sibi admittere vel approbare? ,, ,,

Testimonia Patrum de Inuocatione.

¶ HIS CONGRVVNT ET PATRVM DE INVOCAtione testimonia apertißima. Etsi enim fides Christiana non nitatur humanæ autoritatis fundamento, & constet Patres plerosq; sæpenumero à seipsis dissentire, & non raro contraria ponere: tamen quatenus cum verbo DEI consentiunt & scripturæ Propheticæ atq; Apostolicæ consentanea loquuntur, iure optimo testes veritatis diuinæ & doctrinæ veræ atq; antiquißimæ adhibentur.

Ambros. in Epistolam ad Rom.

Solent, inquit, misera vti excusatione, dicentes: Per iustos posse ire ad DEVM, sicut per Comites peruenitur ad Regem. Age: Nunquid tam demens est aliquis, & salutis suæ immemor, vt honorificentiã Regis vendicet Comiti, cum hac de re, si qui etiam tractare fuerint inuenti, iure vt rei dam-

G nentur

nentur Maiestatis? Et isti non putant reos, qui honorem nominis DEI deferunt creaturæ, & relicto Domino, conseruos adorant, quasi sit aliquid plus, quod seruitur DEO. Nam & ideo ad Regem per Tribunos, & Comites itur, quia homo vtiq; rex, & nescit, quibus debeat Rēpublicam credere. Ad DEVM autem, quem vtiq; nihil latet, omnium enim merita nouit, promerendum suffragare non est opus, sed mente deuota. Vbicunq; enim talis locutus fuerit, nihil respondebit.

Chrysostomus in Homilia de prouectu Euangelij ad dictum Apostoli: Siue occasione prædicetur, &c.

Cæterum, non est opus Patronis apud DEVM, neq; multo discursu, vt blandiaris alijs. Sed licet solus sis, Patronoq; careas, & per teipsum preceris, omnino tamen voti compos eris.

Idem de Pœnitentia: Homilia 4.

Hæc igitur scientes, ad DEVM semper confugiamus, & volentem & potentem nostras molestias soluere. Atqui homines, si quando exorare oportet, & ianitoribus prius occurrere conuenit, parasitisq;, histrionibusq; suadere, & longam sæpenumero viam abire. In DEO nihil est tale: Sine mediatore exorabilis est, sine pecunia, sine impensa precibus annuit.

Et pos

Et postea: Cum enim me volueris precari, solus accede, astante nemine, corde videlicet clama, neq; labia mouens, ostium tuum claude.

Augustinus in libro de uera religione.

Non sit nobis religio cultus hominum. Quia si piè vixerunt, non sic habentur, vt tales quærant honores, sed illum à nobis coli volunt, quo illuminante lætantur meriti sui nos esse conseruos. Honorandi ergò sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem.

¶ Sunt alia huius doctrinæ testimonia innumera sacrarum literarum & antiquitatis. Non enim aspernamur consensum antiquitatis. Sed ex his paucis satis manifestum est, quæ sit de hoc articulo Sanctæ scripturæ & Patrum sententia.

PAPATVS ex aduerso & Ecclesia Romana docet, inuocandos etiam esse Sanctos, homines mortuos, et ab illis petendum auxilium. Ita enim tradiderunt: *Pontificum doctrina de Inuocatione.*

Petrus Lombardus lib. 4. Sentent. Dist. 45.

Orandum ut intercedant pro nobis Sancti, hoc est, ut merita eorum nobis suffragentur.

Bonauentura eadem distinct. quæst. 3.

Vtile esse inuocare Sanctos, ualdè prolixè disputat.

Caspar Satzgerus, fratrum minorum per Germaniam prouinecialis, de Sanctorum inuocatione indagine 8.

Sanctos cum Christo regnantes, in patria licitè et meritoriè posse à nobis in uia consistentibus implorari ad duo beneficia in communi nobis impendenda, tum ut pro nobis apud Deum intercedant, tum ut nobis siue uisibiliter, siue inuisibiliter adiutorium impendant.

Psalterium Diuæ uirginis Mariæ, ante annos 86. per Ioannem de Hallis Venetijs impressum, ubi à Diua uirgine petuntur beneficia, quæ Rex Dauid à DEO petijt:

In te DOMINA speraui, non confundar in æternum. In gratia tua suscipe me, inclina ad me aurem tuam, & in mœrore meo lætifica me. Tu es fortitudo mea, & protectio mea, ad te clamaui cum tribularetur cor meum, & exaudisti me de uertice collium æternorum. In manus tuas DOMINA commendo spiritum meum, totam uitam meam, & ultimum diem meum.

DE STATIBVS ET IMAginibus.

EADEM RATIONE, SCRIPTVRA SANCTA uetat ullã imaginẽ rerum, quę uel in cœlo, uel in terra, uel etiam infra terram sint, siue ea picta sit.

sit, siue sculpta, siue ficta, adorandam esse, aut preces ad eam fundendas.

Exodi 20.

Non facias tibi sculptile, aut vllam similitudinem rerum quæ vel in cœlo desuper, vel in terra deorsum sunt, nec eorum, quæ sunt in aquis sub terra: Non adorabis ea, neque coles. *Testimonia Scripturæ.*

Leuitici 19.

Non facietis vobis Idola, nec sculptile. EGO Dominus Deus vester.

4. Regum 18.

Rex Ezechias confregit Serpentem æneum, quem fecerat Moses in deserto: siquidem filij Israël adolebant ei incensum.

1. Corinth. 10

Fugite cultum Idolorum.

1. Ioannis 5.

Custodite vos à simulachris.

¶ Idem & PATRVM testimonijs in Ecclesia traditum fuit. *Testimonia Patrum.*

Ambrosius de obitu Theodosij.

Inuenit ergo Helena titulum, Regem adorauit, non lignum: Vtique quia hic gentilis error est, & vanitas impiorum: Sed adorauit illum qui pependit in ligno, scriptus in titulo, &c.

Augustinus lib. 1. DE moribus Ecclesiæ Catholicæ, cap. 34.

Noui multos esse sepulchrorum & picturarum adoratores, idq; deputant religioni, &c. Sed Ecclesia ipsa condemnat hos mores, & tanquam malos filios corrigere studet.

Idem de hæresibus Ad quod uult deus.

Sectæ ipsius (scilicet Carpocratis) fuisse traditur socia quædam Marcellina, quæ colebat imagines Iesu, & Pauli, & Homeri, & Pythagoræ, adorando, incensumq; ponendo.

Pontificia doctrina de imaginibus sanctorum.

RVrsus, ex aduerso PAPISTAE docent, quod etiam notissima consuetudine obseruatum est ubiq;, ut imagines Dei & Sanctorum demortuorum, Crucis etiam ex luto, ligno, aut saxis, argentoúe & auro fictæ adorentur, & coram ipsis se prouoluerent homines adoraturi: peregrinationes etiam religionis ergò ad illas statuas fierent ex locis remotissimis, & uota persoluerentur solenniter: Ac præ cæteris in Germania nostra celebris fuit Ratisbonensis statua, & Aquensis Mariæ, & multæ aliæ: Hanc impietatem confirmarunt præ cæteris hi Scriptores.

Thomas parte 3. q. 25. artic. 3.

Omnis imago est ueneranda, sicut illud, cuius est imago. Cum ergo Christus adoretur adoratione latriæ, consequens est, quòd etiam eius imago sit adoranda adoratione latriæ, id est, diuini cultus. Bona-

Bonauentura super Sentent. lib. 3. D. 9. q. 2.

Quoniam ergò imago Christi introducta est ad repræsentandum eum, qui pro nobis crucifixus est, nec offert se nobis pro se, sed pro illo: Ideo omnis reuerentia, quæ ei offertur, offertur Christo, & propterea imagini Christi debet cultus latriæ exhiberi: Vnde sunt hi Versus.

Effigiem Christi dum transis semper adora:
Non tamen effigiem, sed quod designat, honora.

Extat et Sententiariorum conclusio: Imagines rerum adorandarum, eadem adoratione esse adorandas, qua res ipsæ.

Et in Pontificali, consecratur signum crucis tali precatione: Oramus te Domine sancte pater, Omnipotens, sempiterne Deus, ut digneris benedicere hoc lignum crucis tuæ, ut sit remedium salutare generi humano: sit soliditas fidei, bonorum operum profectus, & redemptio animarum: sit solamen, et protectio, ac tutela contra sæua iacula inimicorum: Per Dominum nostrum. &c.

DE MEDIATORE SEV INtercessore generis humani apud DEVM.

SACRAE LITERAE, VNVM NOBIS PROPOnunt Mediatorem inter Deum & genus humanum, filium Dei dominum nostrũ Iesum Christum, verum Deum et hominem: quodq́ per eius merita solius consequamur gratiam apud æternum patrem, condonationem peccatorum nostrorum, & uitam æternam.

1. Timoth. 2.

,, Vnus DEVS, vnus etiam conciliator DEI
,, & hominum, homo CHRISTVS IESVS,
,, qui dedit semetipsum precium redemptionis pro
,, omnibus.

Ioannis 14.

,, Nemo venit ad Patrem, nisi per ME.

1. Ioannis 2.

,, Si quis peccauerit, aduocatum apud Patrem ha-
,, bemus, IESVM CHRISTVM, iustum,
,, qui ipse est propiciatio pro peccatis nostris.

¶ Idem docent & PATRES, vt

Augustinus lib. 10. Confess. cap. 42.

Patrum testimonia.

Quem inuenirem, qui me reconciliaret tibi? An eundum mihi fuit ad Angelos? Multi conantes, &

digni

digni habiti sunt illusionibus. Mediator autem inter DEVM, & homines, oportebat, vt aliquid haberet simile DEO, aliquid simile hominibus: ne in vtroq; similis hominib. longè esset à DEO, aut in vtroq; similis DEO, longè esset ab hominibus, atq; ita Mediator non esset.

Et iterum in Ioannem 84.

Etsi fratres pro fratribus morimur, nullius tamen sanguis, nullius Martyris in fraternorum peccatorum remissionem funditur, quod fecit Christus pro nobis. Necq; in hoc quod imitaremur, sed quod gratulemur, contulit nobis.

Rursus in libro 4. ad Bonifacium cap. 4.

Sicut solus filius DEI factus est filius hominis, vt nos secum filios DEI faceret: ita pro nobis solus suscepit sine malis meritis pœnam, vt nos per ipsum sine bonis meritis consequeremur indebitam gratiam.

Leo in Epistola 81. ad Palæstinos.

Quamuis multorum Sanctorum in conspectu Domini preciosa mors fuerit, nullius tamen insontis occisio propiciatio fuit mundi. Acceperunt iusti, non dederunt coronas, & fortitudine fidelium nata sunt exempla patientiæ, non dona iustitiæ. Singulares quippe eorum mortes fuere, nec alteri-

us quiſpiam debitum ſuo fine perſoluit, cum vnus extiterit Dominus Chriſtus, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, ſepulti, ſuſcitati. Eandem ſententiam repetijt in Epiſtola 95.

Ambroſius de Iſaac: & anima.

Ipſe Chriſtus os noſtrum eſt, per quod patri loquimur: oculus noſter, per quem Patrem videmus: dextra noſtra, per quam nos Patri offerimus: quo niſi intercedente, nec nobis, nec ſanctis omnibus quicquam cum DEO eſt.

Papiſtica doctrina de pluribus mediatoribus.

PAPISTAE contrà docent, etiam Sanctos mortuos intercedere pro nobis apud æternum patrem: quodq́ iſtorum meritis, interceſſione, ſuffragijs apud Deum conſequamur ueniam delictorum. Vnde et Sanctos nominant mediatores noſtros per interceſſionem.

Petrus Lombardus lib. 4. Sent. D. 45.

Intercedunt ergò ad Deũ pro nobis ſancti, & MERITO, dum illorum merita ſuffragantur nobis, & AFFECTV, dum uota noſtra cupiũt impleri. Oramus igitur, ut intercedant pro nobis, id eſt, ut merita eorum nobis ſuffragentur, & ut ipſi uelint bonum noſtrum, quia eis uolentibus Deus uult, & facit.

Bonauen-

Bonauentura D. ead. Art. 2.

Dicendum, quòd sanctorum orationes multa nobis bona impetrant. Sicut dicit Magister, merito & affectu: Merito quidem præcedenti, quo Deo facilimè seruierũt, & tamen locum meritis suis sunt adepti, ut non solum sibi beatitudinem, & gloriam meruerunt, sed etiam alijs suffragari. Multa enim supererogauerunt affectu, quia amici Dei sunt facti: Et amicitia est idem uelle & nolle. Et cum aliquem amant Sancti, compellunt, ut sic dicam, Deum diligere.

His addendus etiam est HORTVLVS ANIMAE, cuius publicus fuit usus in Papatu, & in quo solennis precandi forma est, ut per merita & intercessionem Sanctorum liberemur ab omnibus periculis, morte & gehenna.

DE MERITO ET SATISfactione filij Dei, & nostris Operibus bonis.

ITEM DOCENT SACRAE LITERAE MAGNO consensu, quòd sola passio & mors filij Dei, domini nostri Iesu Christi, pro peccatis nostris satisfecerit æterno Patri: & quòd exigantur à nobis bona opera secundum præcepta Decalogi, non ut his peccata aboleamus coràm Deo, sed ut fidem nostram & debitam Deo obedientiam his testificemur.

Esaiæ

Esaiæ 43.

„ Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tu-
„ as propter me, et peccatorum tuorum non recorda-
„ bor.

Rom. 3

„ Omnes peccauerunt & egent gloria DEI: Iu-
„ ſtificantur autem gratis per gratiam eius, per redem
„ ptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit
„ DEVS propitiatorem per fidem in ſanguine
„ eius.

Rom. 4.

„ Ei verò qui non operatur, credenti autem in
„ eum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad
„ iuſtitiam, ſecundum propoſitum gratiæ DEI.

Epheſ. 2.

„ Gratia eſtis ſeruati, per fidem, & hoc non ex vo-
„ bis: DEI donum eſt, non ex operibus, ne quis
„ glorietur. Ipſius enim ſumus factura, creati in Chri
„ ſto Ieſu, in operibus bonis, quæ præparauit DE-
„ VS, vt in eis ambularemus.

Ad Tit. 3.

„ Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed
„ ſecundum SVAM miſericordiam ſaluos nos
„ fecit.

1. Ioan. 1.

„ Sanguis Ieſu Chriſti emundat nos ab omni pec-
„ cato.

Cum

¶ Cum hac doctrina consentiunt & PATRES, vt *Patrum testimonia.*

Augustinus de tempore. Sermone 114.

Indubitanter credamus, quod totum mundum redemit, qui plus dedit, quàm totus mundus valeret. Meritum enim redemptæ mercedis dignitas insignis precij supergressa est. Inter redemptum, & redimentem dispensatio fuit, compensatio non fuit. Qui ergo non habebat peccata propria, dignè deleuit aliena. SOLVS hic pia victima pro omnibus cecidit, vt omnes leuaret. Et quia debitum solus non habuit, rectè fœnus misericordiæ pro debitoribus erogauit.

Bernardus super cantica. Serm. 61.

Et reuera, vbi tuta firmaq; infirmis securitas, & requies? nisi in VVLNERIBVS Saluatoris. Tantò illic securior habito, quantò ille potentior est ad saluandum: Fremit mundus, premit corpus, Diabolus insidiatur, non cado. Fundatus enim sum supra firmam petram. Peccaui, peccatum grande, turbatur conscientia, sed non perturbabitur, quoniam vulnerũ Domini recordabor, nempe, vulneratus est propter iniquitates nostras. Quid tam ad mortem, quod non Christi morte saluetur? Si ergò in mentem venerit tam potens, tamq; efficax medicamentum, nulla iam possum morbi malignitate terreri.

PAPI-

PAPISTICI contrà: bona opera, quæ non tantum secundum legem Dei facimus, sed quauis etiam intentione bona, item castigationes, quas ultrò nobis eligimus, satisfacere pro peccatis nostris, et esse meritum omnis gratiæ diuinæ.

Antoninus parte 3. tit. 14. cap. 20.

Satisfactio curat peccata præterita recompensando, & præseruat à futuris cauendo.

Bonauentura: Sent. lib. 4. Dist. 15.

Sed quia misericordia non potest præiudicare iusticiæ, cuius est mala punire: ideò sic soluit à culpa, & pœna, ut nō maneat obligatus ad pœnam temporalem. Sed quoniam peccator ipsum offenderat, et Ecclesiam ipsam damnificauerat, commisit Dominus iudiciariam potestatem super peccatores, rectoribus Ecclesiæ, & in eos compromisit tanquam in arbitros, ut sic innotescat uoluntas Dei pœnitentibus per sacerdotes, & per illos imponatur pœna peccatoribus, & Domino satisfaciat principaliter, & Ecclesiæ per consequens. Vnde Satisfactio propriè de peccato fit ipsi Deo, tamen per Ecclesiam, & in Ecclesia.

Bernardinus Rosetus. Sermo. 20.

Probandum suscipit nos operibus posse uitam æternā promereri.

promereri. Et addit: Ergò debemus præsumere, et pro certo tenere, quòd post hanc uitam sine dubio habebimus æternam, pro remuneratione bonorum operum.

In compendio Theologico de gratia Sanctific.

Opera bona sunt meritoria trium, scilicet, uitæ æternæ, augmenti gratiæ, remißionis pœnæ.

Petrus Sotus in Assertione Catholica, de bonis operibus.

Sentiendum est, inquit, iuxta Ecclesiæ Catholicæ sensum, bonis operibus, quæ ex diuina gratia fiunt, ita esse fidendum, ut ad expianda peccata, iram Dei placandam, & uitam æternam consequendam, necessaria sint, &c.

DE SACRAMENTO Cœnæ Domini.

IAM DE COENA DOMINI PERSPICVIS Scripturæ sanctæ testimonijs constat primum: Eam institutam esse à Christo ipso, non vt vi consecrationis seu recitationis verbi Diuini fiat transsubstantiatio Panis & Vini, sed vt vnà cum his elementis verũ Corpus & verus Sanguis Domini verè, substantialiter,

ſtantialiter, & præſens detur ac diſtribuatur: Deinde quod ſumptio hæc, quemadmodum dignè hoc eſt cum fide ſumentibus, ad confirmandam fidem ipſorum, ad conſolationem & ſalutem piorum cedet: Ita indignis, & ſine fide accedentibus, iudicium & damnationem operetur: Neq; ideo inſtitutum eſſe Sacramentum hoc, vt ſit oblatio vel ſacrificium, quod nos offeramus Deo, ac multò minus vt pro ſpectaculo adoratione impia circumgeſtetur aut reponatur: Sed vt ſit communicatio Corporis & Sanguinis Domini cum Pane & Vino, quorum ſumptio ac diſtributio fiat cum recordatione mortis & reſurrectionis Chriſti, & omnium beneficiorum eius, quibus afflictæ conſcientiæ erigantur ac conſolationem inueniant.

¶ Hæc primum ipſa verba inſtitutionis et ritus clarè docent Matthæi 26. Marci 14. Lucæ 22. & 1. Corinth. 11. quibus locis nominatim & expreſsè traditur: Dominum accepto Pane & Vino, cum illis diſtribuiſſe verum Corpus ſuum & Sanguinem. Neq; vlla ibi legitur ſyllaba de oblatione Papiſtica, quæ fiat pro viuis & mortuis: Sed ſumptio inſtituitur, & ita inſtituitur, vt fiat cum recordatione paſsionis & mortis Domini, qua fides noſtra confirmetur.

Hebræos 7.

„ Talis decebat vt nobis eſſet Pontifex Sanctus,
„ innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus,
„ & excelſior Cœlis factus, qui non habet neceſsita-
„ tem QVOTIDIE, quemadmodum Sacerdo-
„ tes prius, pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde
„ pro populi. Hoc enim fecit ſemel, cum ſemetipſum
„ obtulit.

Hebr.

Hebr. 9.

Non in manufacta sancta ingressus est Christus, „ exemplaria verorum, sed in ipsum cœlum. Vt appareat nunc in conspectu Dei pro nobis, Neq; vt SAEPIVS offerat semetipsum (quemadmodũ Pontifex ingreditur in sancta singulis annis, per sanguinem alienum) alioqui oportuisset illum sæpius passum fuisse à condito mundo. Nunc autem SEMEL sub consummationem seculorum, ad profligationem peccati, per immolationem sui ipsius apparuit.

Et mox deinde:

Christus SEMEL oblatus est, vt peccata multorum tolleret.

Hebræos 10.

Omnis quidem sacerdos assistit quotidiè sacra peragens, & easdem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint peccata auferre. Hic vera VNA pro peccatis oblata victima, perpetuò sedet ad dextram Dei.

Et mox:

VNICA oblatione perfectos effecit in perpetuum eos, qui sanctificantur.

Ac iterum:

Vbi peccatorum est remissio, ibi non est amplius oblatio pro peccatis.

H ¶ Idem

Testimonia Patrum.

¶ Idem docent & PATRVM scripta:

Gelasius in libro de duabus naturis in Christo, aduersus Eutychen & Nestorium.

Sacramenta, quæ sumimus, corporis & sanguinis Christi, diuina res sunt. propter quod & per eadem diuinæ efficimur consortes naturæ, & tamen esse non desinit substantia uel natura panis & vini. Et certè imago & similitudo corporis & sanguinis Christi, in actione misteriorum celebrantur. Satis ergò nobis euidenter ostenditur, hoc nobis in ipso Christo Domino sentiendum, quod in eius imagine profitetur, celebramus & sumus: vt sicut in hanc, scilicet in diuinam transeant, Sancto spiritu perficiente, substantiam, permanente tamen in suæ proprietate naturæ, sic illud ipsum misterium principale, cuius nobis efficientiam virtutemque veraciter represents, ex quibus constat propriè permanentibus, vnum Christum, quia integrum, verumque permanere demonstrant.

Chrysostomus in Ioannem. Homilia 45.

Non se tantum videri permittens desiderantibus, sed & tangi & manducari, & dentes carni suæ infigi, & desiderio sui omnes impleri.

Et paulò pòst:

Vester ego frater esse volui, & communicaui carnem

carnem propter vos, & ſanguinem, per quæ vobis coniunctus ſum, ea rurſus vobis exhibui.

Idem in Homilia de proditione Iudæ.

O Chriſti miſericordia, ô Iudæ dementia. Ille triginta denariјs paciſcebatur, vt eum venderet: & Chriſtus ei ſanguinem, quem vendidit, offerebat, vt haberet remiſsionem peccatorum, ſi tamen impius exiſtere noluiſſet. Nam affuit Iudas, & illius ſacrificiј communicationem meruit, &c.

Auguſtinus in Expoſitione in Euangelium Ioannis. Tractatu 27.

Hoc ergò totum ad hoc nobis valeat dilectiſsimi, vt carnem Chriſti & ſanguinem Chriſti non edamus tantum Sacramento, quod & multi mali, ſed vſque ad ſpiritus participationem manducemus & bibamus, vt in Domini corpore tanquam membra maneamus, vt eius ſpiritu vegetemur, & non ſcandalizemur, etiamſi multi modò nobiſcum manducant et bibunt temporaliter Sacramenta, qui habebunt in fine æterna tormenta.

¶ Quòd autem attinet ad oblationem illam, qua Sacrificuli Papiſtici dicunt ſe in miſſa ſacrificare uel offerre filium Dei pro uiuis & mortuis, conſtat etiam TOLETANO CONCILIO ordinatum ac decretum, ne quid præter Pſalmos & pſallentium uoces pias de reſurrectione

mortuorum in sepultura funerum adhibeatur: Verba decreti hæc sunt Concilio Toletano III.

Qui diuina vocatione ab hac vita recedunt, cum Psalmis tantummodò & psallentium vocibus debent ad sepulturam deferri. Sufficiat autem, quod, in spe resurrectionis, Christianorum corporibus famulatus diuinorum impenditur canticorum, etc. Ecce hic tantum Psalmi et cantiones de resurrectione cani iubentur, cum exuuię piorum efferuntur, non missæ ad expianda eorum peccata demurmurari.

AT PAPISTICI Monachi & Sacrificuli contrà huius Sacramenti pium vsum multiplices prophanationes in Ecclesiam inuexerunt, docentes, quòd in missa, cum recitantur uerba institutionis, fiat transsubstantiatio panis & uini hoc modo, ut tantum maneat externa species symbolorum panis & vini, etiam non accedente sumptione vlla: transformantes etiam cœnam in opus toto genere diuersum ab eo fine, qui à Christo propositus fuerat, cum dicunt se offerre filium Dei pro uiuis et mortuis, ac mereri eis remissionem peccatorum. Item pro spectaculo panem extra uerum usum circumgestantes adorandũ, ac in repositorio seu theca reponentes. Et quæ sunt similes prophanationes.

Hæc notoria sunt, & adeò manifesta publicè, ut minimè necessarium uideatur in eo probando quidquam elaborare: Superuacaneis enim, ut Anacletus Papa dixit, impendijs laborat:

diis laborat, qui Solem facibus certat adiuuare. Qui uolent, & quibus ea, quæ dicimus, ulla in parte dubia sunt, legant Enchiridion Eccij, in loco communi, de transsubstantiatione, qui est 36. Et Ioannis Gropperi uolumen de cœna domini: articulo principali 2: De transsubstantiatione, & asseruatione c. 1. 2. 8. Et in tertio articulo principali: De adoratione c. 1. 2. et multis sequentibus. Item Guilielmum Lindanum lib. 4. Panopliæ Euangelicæ, c. 24. Quibus locis hæc disputatio prolixè tractata est.

DE PECCATO ORIginis.

AFFIRMAT SCRIPTVRA, OMNES HOMInes naturali modo pòst lapsum primorum parentum, Adæ et Euæ propagatos, concipi ac nasci in peccato originis, quod sic uocant sancti patres, cuius quidem peccati fundamentum seu reatus tollatur per Baptismum, condonatione facta propter Christū, actu autem manet ipsum materiale, & effectus huius mali, adhærens homini donec in hac uita manet: adeò ut hæc prauitas nobiscum nascens, spiritui sancto, quo renati donantur, usque et assiduè aduersetur, & omnia bona opera cōtaminet, ne in ea perfectione et integritate persistant, quam lex Dei requirit: Vt etiam Sancti assiduè ingemiscere cogantur super hoc malo quod hæret in natura humana, & clamitent: Domine, ne intres in iudicium cum seruo tuo. Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Item, Remitte nobis debita nostra.

Rom. 7.

„ Scio quod non habitat in me, hoc eſt, in carne „ mea, bonum.

Et iterum.

„ Non, quod volo bonum, hoc ago: Sed, quod „ odi, malum illud facio.

Et ibidem.

„ Velle quidem adiacet mihi, perficere autem bo„num non inuenio.

Rom. 8.

„ Affectus carnis inimicitia eſt aduerſus Deum, „ Nam legi Dei non ſubditur, ſiquidem nec poteſt „ quidem

Galat. 5.

„ Caro concupiſcit aduerſus Spiritum, Spiritus „ autem aduerſus carnem. Hæc enim ſibi inuicem „ aduerſantur, vt non, quæcunque volueritis, eadem „ faciatis.

Teſtimonia Patrũ de peccato originis.

¶ His addantur & PATRVM teſtimonia.

Auguſtinus lib. 1. DE nupt. & concupiſc. cap. 25.

Dimitti concupiſcentiam carnis in Baptiſmo; non vt non ſit, ſed vt in peccatum non imputetur. Quamuis autem reato ſuo iam ſoluto, manet tamē donec ſanetur omnis infirmitas.

Idem

Idem lib. 4. contra Iulia. Pelagianum.

Sicut cæcitas cordis, & peccatum est, quo in Deum non creditur, & pœna peccati, qua cor superbum digna animaduersione punitur, & causa peccati, cum aliquid cæci cordis errore committitur. Ita concupiscentia carnis, aduersus quā bonus cōcupiscit spiritus, & peccatū est, quia illi inest inobedientia contra dominatum mentis, & pœna peccati, quæ reddita est meritis inobedientiæ, & causa peccati defectione consentientis vel contagione nascentis.

Idem in enarratione Psal. 140.

Condelector enim lege Dei secundum interiorem hominē. Ecce iustus. An non est iustus qui cōdelectatur legi Dei? Vnde ergò peccator? Video aliam legem in membris repugnantem legi Dei, & captiuantem ne sub legem peccati quæ est in membris meis, &c.

PAPISTAE contrà docent: Peccatum originis in Baptismo ita tolli & aboleri, ut homo in hac uita Deū ex toto corde amare possit, & non tantum legi diuinæ satisfacere, sed etiam plura & meliora opera, quàm quæ in Decalogo præcepta sunt, præstare possit, quæ Supererogationis opera uocant. *Error Papistarū de peccato originis.*

Petrus à Soto in assertione sua de lege.

Credit Catholica Ecclesia, quòd lex naturæ à Deo

ipsi naturæ congenita sit in omnibus, et à Mose deinceps explicata et scripta, et Decalogo aptissimè collecta, breuiusq́ue ab ipso Saluatore, duobus mandatis dilectionis. Quodq́; hæc lex ad sui obseruantiam omnes astringat, & obseruatores suos coràm Deo iustos reddat, saluteq́; æterna dignos, quæ per gratiam Dei, quam per Christum habemus, impletur, ea integritate, quam exigit ab hominibus in hac uita.

Et mox deinde.

Quod ad rerum externarum usum attinet, habet uera fides iuxta Propheticam, & Apostolicam doctrinam, quædam iuberi, et prohiberi præceptis, quibus non obedire, peccatũ est: Quædam uerò proponi sub consilio, cui non parere nullum est peccatum, sed minus bonum. Obedientia uerò illorum gratior, per quam uidelicet SVPEREROGAMVS nonnihil his, ad quæ ex necessitate tenemur.

Et iterum.

Paulus apertè dicit, se iusticiam legis impleße.

Ac mox.

Et se supererogaße quædam ultra ea, quæ necessariò imposita erant.

DE

DE LIBERO ARbitrio.

Eodem modo sacris literis traditum est, arbitrium uoluntatis humanæ post lapsum & uires naturales hominis adeò esse uitiatas ac debilitatas peccato, ut nec Deum uerè agnoscere, nec ad gratiam eius peruenire aut conuerti suis uiribus, sine Deo ullo modo possit homo: Sed solius misericordiæ diuinæ hoc opus sit: qua, sine omni uirium humanarum prærogatiua aut meritis præcedentibus, recipimur in gratiam à Deo, per & propter filium Iesum Christum, regenerati per spiritū sanctum. Id his locis traditur:

Ioannis 14.

Testimonia Scripturæ.

Sine me nihil potestis facere.

2. Corinth. 3.

„ Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis: Sed sufficientia nostra ex DEO est.

Ephes. 2.

„ Cum essetis mortui delictis & peccatis, in quibus aliquando ambulastis, iuxta seculum mundi huius.

Et iterum ibidem.

„ Eramus natura filij iræ, quemadmodum & cæteri.

Patrum testimonia.

¶ Hæc eiſdem uerbis tradunt & PATRES.

Auguſtinus. De nouo cantico cap. 8.

Quid enim valeat liberum arbitrium non adiutum, in ipſo Adam demonſtratum eſt. Ad malum ſufficit ſibi: ad bonum non, niſi adiuuetur à DEO &c.

Idem lib. 3. Hypognoſt.

Liberum arbitrium comparatur iumento, gratia autem ſeſſori.

Et idem in lib. De peccatorum meritis & remiß. lib. 2. cap. 18.

Laborant homines inuenire in noſtra voluntate, quid boni ſit noſtrum, quod nobis non ſit ex DEO, Et quomodo inueniri poſsit, ignoro.

Ambroſius in Epiſt. ad Rom. cap. 4.

Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Manifeſtè beati ſunt, quibus ſine labore vel opere aliquo remittuntur iniquitates, & peccata teguntur, nulla ab his requiſita pœnitentiæ opera, niſi tantum vt credant, &c.

Idem de uocatione gentium.

Vileſceret redemptio ſanguinis Chriſti, nec miſericordiæ DEI humanorum operum prærogatiua ſuccumberet, ſi iuſtificatio, quæ fit per gratiam, meritis præcedentibus deberetur, vt non munus

nus largientis, sed merces esset operantis.

Et Diuus Bernhardus super Cantica. Serm 17.

Non est quò gratia intret, vbi iam meritum occupauit. Deest gratiæ, quidquid meritis deputas: Nolo meritum, quod gratiam excludat.

Item Augustin. de prædestinat. scribit.

Humana merita hic conticescant, quæ perierunt per Adam: Et regnet, quæ regnat gratia per Iesum Christum.

PAPISTARVM & Monachorum doctores contrà, tantum tribuunt uiribus humanis & libero arbitrio, ut tradant hominem uiribus liberi arbitrij posse conuerti ad Deum, & promereri gratiam diuinam ex congruo. Sic enim loquuntur.

Antoninus part. 4. tit. 9. cap. 7. §. 1.

In gratia constitutus meretur per opera sua uitam æternam ex condigno ex parte gratiæ, ex congruo ex parte liberi arbitrij.

Gabriel lib. 3. d. 30. Conclus. 5.

Ex illo sequitur, licet Christi paßio sit principale meritum, propter quod confertur gratia, apertio regni, & gloria, nunquam tamen est sola, & totalis causa meritoria. Patet: Quia semper merito Christi concurrit aliqua

operatio,

operatio, tanquam meritũ de congruo, uel condigno, recipientis gratiam, uel gloriam, si fuerit adultus, rationis usum habens, aut alterius pro eo, si caret rationis usu.

Antoninus iterum parte 1. Tit. 11. cap. 3.

Homo potest inclinare aurem suam in uerba legis. Inclinare autem aurem, est implere integritaliter, obedire intentionaliter, & agere constantionaliter. Integritaliter implere, est totam legem facere. Intentionaliter obedire, est secundum intentionem legislatoris, & non secundum uerba legem facere. Constantionaliter est, propter timorem pœnarum non declinare.

DE IVSTIFICAtione.

SACRA PROPHETARVM ET APOSTOLOrum scripta magno consensu docent, hominẽ iustificari coràm Deo sola fide, credentẽ quòd propter solius CHRISTI meritum recipiatur à Deo: Atq; ita meritum filij Dei gratis donari, & ex mera gratia diuina, qua homo in iudicio Dei sola nitatur, & consolationem accipiat.

Ioannis 3.

Sic DEVS dilexit mundum, vt filium suum vnigeni-

vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non ,,
pereat, sed habeat vitam æternam. ,,

Rom. 3.

Omnes peccauerunt & egent gloria Dei, iustifi- ,,
cati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, ,,
quæ est in CHRISTO IESV, quem propo- ,,
suit DEVS propiciatorem per fidem in sangui- ,,
ne ipsius. ,,

Rom. 4.

Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum ,,
qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iusti- ,,
tiam. ,,

Galat. 3.

Conclusit scriptura omnia sub peccatum, vt pro- ,,
missio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. ,,

¶ Cum his Scripturę testimonijs euidentissimis consen-tiunt & PATRVM testimonia. *Testimonia Patrum.*

Augustinus de natura, & gratia. cap. 44.

Ita ego, etiam si fuisse, vel esse consentiam (aliquos sine peccato) nullo modo tamen potuisse, vel posse confirmo, nisi iustificatos gratia Dei, per Iesum Christum Dominum nostrum, & hunc crucifixum. Ea quippe fides iustos sanauit antiquos, quæ sanat & nos, & Mediatoris Dei, et hominum, hominis IESV Christi fides sanguinis eius, fides crucis

crucis eius, fides mortis, & resurrectionis eius.

Idem in Psalmo 70. parte 1.

In tua iustitia erue me.) Non in mea, sed in TVA. Si enim in mea, ero ex illis, de quibus ille ait: Ignorantes Dei iustitiam, et suam volentes, &c: Ergo in iustitia tua, & non in mea. Quia mea quid est? præcessit iniquitas. Et cum ero iustus, in tua iustitia erit, quia iustitia abs te data erit, iustus ero: & sic erit mea, vt tua sit, hoc est, abs te mihi data. In eum enim credo, qui iustificat impium, vt deputetur fides mea ad iustitiam.

Ambrosius.

Hoc constitutum est à Deo, vt qui credit in Christum, saluus sit, sine opere, sola fide, Gratis accipiens remissionem peccatorum.

Et Diuus Augustinus Psalmo 139. præclarè scripsit.

Meritis suis nihil tribuunt sancti, totum non nisi misericordiæ tuæ tribuent, ô Deus.

Et in Psalmo 88. ait:

Quum viderit homo, quicquid boni habet, non se habere à se, sed à Deo suo, videt id totum, quod in eo laudatur, non de suis meritis, sed de misericordia Dei esse.

Item

Item in Psalmo 31. & 70.

Si gratia est, gratis datur. Quid est gratis datur? Gratis constat: Nihil boni fecisti, & datur tibi remissio peccatorũ. Attenduntur opera tua, et inueniuntur omnia mala. Si quod debetur illis operibus Dominus redderet, vtiq; damnaret. Stipendium enim peccati mors. Malis operibus quid debetur, nisi damnatio? Bonis quid debetur? regnum cœlorum. Tu autem in malis operibus inuentus es. Si reddatur tibi quod debetur, puniendus es. Quid ergò fit? Non Deus tibi reddit debitam pœnam, sed donat indebitam gratiam. Debebat vindictam, dat indulgentiam. Si vis esse alienus à gratia, iacta merita tua.

Et in Epist. 52.

Nihil es per te, peccata sunt tua: merita autem Dei. Supplicium tibi debetur, & cum præmium venerit, sua dona coronabit, non merita tua.

ADuersus hæc PAPISTICI docent, Iustificationem consistere in bonis operibus, ut qui coràm Deo consequi uelit iusticiam, hunc oporteat tot ac tanta merita bonorum operum adferre, ut his niti & fidere tutò queat. Ita inter cæteros Petrus à Soto in assertione fidei Catholicæ, de bonis operibus. *Papistarum doctrina de Iustificatione.*

Sciendum

Sciendum, iuxta Ecclesiæ Catholicæ ſenſum, bonis operibus, quæ ex diuina gratia fiunt, ita fidendum eſſe, ut & ad expianda peccata, iram Dei placandam, & uitam æternam conſequendam, neceſſaria ſint & utilia: Nec propterea nobis, ſed diuinæ gratiæ per Chriſtum fidimus &c.

Vide autem uertiginem Sophiſticam: Apertè dixit A ſo tus, fidendum eſſe bonis operibus. Et tamen mox ſubijcit: non eſſe nobis fidendum.

Non coaceruabimus hoc loco plura ex aduerſariorum libris teſtimonia, in re quæ per ſe eſt notiſſima. Longius enim Iliade naſceretur opus, ſingula ſi perſequi uellemus. Pergamus igitur ad ſequentia.

DE FIDVCIA CERTA ET Indubitata diuinæ gratiæ & Promiſſionum æternarum.

CATHOLICAE ET ORTHODOXAE DOctrinæ conſentiens uox eſt, quòd in conuerſione oporteat indubitata fide accipi remiſſionem peccatorum, propter meritum filij Dei, & certò ſtatuere, quòd ſimus in gratia: Item in inuocatione minimè dubitandum, an Deus recipiat preces noſtras, ſed hanc fidem afferendam omninò ad precationem, uerè recipi et exaudiri à Deo preces noſtras, et exaudiri propter filium mediatorem, iuxta promiſſiones.

Pſalm.

Pſalmo 26.

Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum.

Matthæi 14.

Chriſtus increpat Petrum Apoſtolum dubitantem ac hæſitantem: modicè fidei, quare dubitaſti.

Marci 9.

Si potes credere, omnia poſsibilia ſunt credenti.

Rom. 4.

Abraham non hæſitabat ad promiſsionem Dei, ob incredulitatem, ſed robuſtus factus eſt fide, tribuens gloriam Deo, certa perſuaſione concœpta, quod is qui promiſerat, idem potens eſſet & præſtare. Quapropter imputatum eſt etiam ei ad iuſtitiam.

Rom. 8.

Certus ſum ego, quod neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; inſtantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; creatura vlla poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in CHRISTO IESV Domino noſtro.

1. Petri 5.

Aduerſarius veſter Diabolus, tanquam Leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: cui reſiſtite fortes in fide.

Iacobi 1.

Petat autem in fide, nihil hæsitans. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris à vento commoti; Non ergò existimet homo ille, quod impetrabit aliquid à Deo.

Testimonia Patrum.

¶ Eadem est hac de re & consentiens PATRVM sententia.

Augustinus in expositione proposi. ex Epist. ad Rom. Num. 58.

Certus sum enim, & non dixit, opinor: plena fide tenuit, quod neque mors vlla, nec temporalis vita promissa, nec cætera subsequentia possunt credentem à charitate Dei detorquere.

Et iterum in tractatu, de non cogitando in crastinum.

Discedat de corde petitoris dubitatio, et veniet ei largitoris inundatio. Non trepidet qui rogat, & se non subtrahat qui erogat.

Et idem alibi.

Precatio sine fide peccatum est.

Item.

Tota spes mea est in morte Domini mei.

Item.

Totius fiduciæ certitudo est in precioso sanguine Christi, &c.

Chryso-

Chrysostomus in Epist. ad Galat. cap. 5.

Nos pro nostra virili ex nobis ipsis hic addemus, demonstrabimusq;, quomodo circumcisis nihil profuturus sit Christus. Qui circumciditur, tanquam metuens legem circumciditur. Eam qui metuit, diffidit viribus gratiæ: Porrò qui diffidit, nihil fructus capit ab ea, cui diffidit.

Idem in 1. ad Timoth. Homilia 8.

Nemo cum angore animi, ac disceptatione orans, exaudiri se putet. Quid autem sit disceptatio intentius accipito. Non licet prorsus ambigere, si puras ad Deum leuemus preces, non exauditum iri.

PONTIFICII contrà delent hanc consolationem, & iubent semper dubitare, an simus in gratia, an Deus nos exaudire uelit inuocantes propter Christum: Imò temerarium uideri, quòd inuocans statuat sine dubitatione sibi remissa esse peccata. Suspensa igitur asseueratione perpetuò hæsitandum Christiano precanti, an exaudiatur necne.

DE dubitatione Papistica.

Antoninus parte 4. tit. 6. cap. 2. §. 7.

"*Nullus potest esse certus in uia præsenti, si habet charitatē, nisi ei sit specialiter reuelatum. Vnde dicitur Ecclesiast. ix. Nescit homo, utrum odio, uel amore dignus sit, &c.*"

Stanislaus Hosius Cardinal. de hæresibus nostri temporis. lib. 1.

Ex quo (inquit) uidere licet, quàm falsum sit Lutheranum illud axioma: cuiuis homini ad peccatorum remissionem assequendam, necessarium esse, ut firmiter credat, certoq́; statuat, absq; ulla dubitatione propriæ infirmitatis, & dispositionis, esse peccata sibi remissa.

Et paulò pòst.

Nulla potest esse apud Deum maior abominatio, quã sit hæreticorum tanta præsumptio.

DE DISCRIMINE LEGIS & Euangelij.

SCRIPTVRA MANIFESTISSIMVM FACIT discrimen inter Mosen & Christum, et inter doctrinam legis. & Euangelij.

Hiere. 31.

„ Ecce dies veniunt dicit Dominus, & feriam do-
„ mui Israël et domui Iuda fœdus nouum, non secun-
„ dum pactum quod pepigi cum patrib. vestris, &c.

Rom. 3.

„ Nunc autem sine lege Iustitia Dei manifestata
„ est, dum comprobatur testimonio legis et Prophetarum.

tarum. Iustitia verò Dei per fidem Iesu Christi in omnes & super eos qui credunt. ,,

Ioannis 1.

Lex per Mosen data est. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est: ,,

Rom. 4.

Non enim per legem promissio contigit Abrahæ & semini eius, illum hæredem fore mundi, sed per Iustitiam fidei. ,,

2. Corinth. 3.

Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti, non literæ sed spiritus. Litera enim occidit, Spiritus autem viuificat. ,,

¶ Idem discrimen utriusque doctrinæ notissimum fuit PATRIBVS & antiquitati, quemadmodum constat ex sequentibus testimonijs:

Chrysostomus 2. Corinth. 3.

In lege, qui peccatum habet, punitur: hic autem qui habet peccata, accedens, baptizatur, & fit iustus. Iustus autem factus, viuit liberatus à morte peccati. Lex si præhenderit homicidam, tollit è viuis: Gratia si acceperit homicidam, illuminat ac viuificat.

Ambrosius lib 9. Epist. 22.

Ideo lex seueritatem gladij habet, tanquam pæ-

dagogus baculum, vt imperfectæ plebis infirmitatem, pœnæ saltem denunciatione, deterreat. Euangelium autem indulgentiam habet, qua peccata donantur. Iure ergò ait Paulus: Quod litera occidit, Spiritus autem viuificat.

PAPISTICI Theologi & Monachi in omnibus libris suis hæc diuersissima doctrinarum genera prorsus confundunt, ex CHRISTO Mosen seu legislatorem, & inuicem ex Mose Christum, seu ex Euangelio legem facientes.

DE PERFECTIONE LEgis diuinæ: & de Consilijs.

SIMILITER TRADITVM EST IN DOCTRIna scripturę sanctæ, legem Dei integram esse & perfectissimam, cui nihil quidquam ad perfectionem addi possit secundum verum eius intellectum: Ac summam eius breuiter in eo consistere, vt DEVM amemus toto corde, tota mente atque anima, omnibusque viribus nostris: deinde proximum nostrum sicut nosmetipsos.

Deut. 6.

Diliges Dominum DEVM tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, &c.

Deut. 10.

Circumcidite præputium cordis vestri.

Leuitici

Leuitici 19.

Diliges proximum tuum ſicut teipſum. „

Deuter. 30.

Conſidera quod hodiè propoſuerim in conſpe- „
ctu tuo vitam & bonum: Et è contrario mortem „
& malum, vt ambules in vijs eius. „

Et mox deinde:

Teſtes inuoco cœlum & terram, quod pro- „
poſuerim vobis vitam & mortem, benedictionem „
& maledictionem. „

Rom. 7.

Lex Spiritualis eſt, ego autem carnalis. „

Quæ autem dominus Matthæi cap. 5. & 6. commemorat de lege, ea non ſunt noua lex, ut aduerſarij ſomniant, ſed potius interpretatio ueteris legis.

PAPISTICI Scriptores, theologi & Monachi contrà nugantur, Chriſtum tradidiſſe legem, et quidem perfectiorem quàm ſit lex diuina olim Moſi in monte Sinai tradita, & deinde per Prophetas declarata: hanc Chriſti legem qui ſeruet, eum meritis & operibus bonis conſequi poſſe uitam æternam: Tradita etiam eſſe à Chriſto CONSILIA in Euangelio, quæ pro cuiuſque arbitrio liberè ſeruari poſſint & omitti, ſine ſalutis periculo.

Sic Antoninus parte 1. Tit. 15. cap. unico § 3.

Alio modo lex noua eſt alia à ueteri. Quia lex uetus

est pædagogus puerorum, & lex noua est lex perfectionis, quia lex dilectionis. Et omnes differentiæ, quas ponunt doctores inter legem ueterem, & nouam, hoc ostendunt, quòd differunt, sicut perfectum & imperfectum.

Et mox:

Comparatur noua lex ad ueterem, sicut perfectum et imperfectum: & sic noua lex continetur in ueteri, sicut frumentum in spica.

Ac iterum:

Omne perfectum adimplet quòd deest imperfecto, & secundum hoc Lex noua implet ueterem, in quantum quod ueteri deerat, implet.

DE MERITO PASSIOnis & mortis filij DEI.

SACRAE LITERAE PERPETVA ET CONsentienti uoce docent nos de merito passionis & totius obedientiæ filij Dei, domini nostri Iesu Christi, quòd is morte sua plenissimè satisfecerit pro omnibus peccatis totius generis humani.

Esaie 53.

Vulneratus est propter iniquitates nostras, et attritus:

tritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & liuore EIVS sanati sumus: & posuit Dominus in eo iniquitates omniũ nostrum.

Non dicit Propheta, uulneratum esse Messiam propter bona opera nostra, ut accedente ipsius merito hæc fierent propitiatio pro iniquitatibus nostris: sed ait uulneratum esse propter iniquitates nostras, & mala opera nostra, ut ea expiarentur.

Ioan. 1.

Ecce Agnus DEI, qui tollit peccata mundi.

Agnus Dei non in hoc mactatur uel offertur, ut bona opera nostra tollant peccata mundi, sed ut ipse sua ipsius oblatione ea tollat.

1. Pet. 2.

Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore super lignum. Non dicit filium Dei reiecisse peccata nostra in bona nostra opera, ut per ipsa expiarentur, sed pertulisse ea in suo ipsius corpore.

1. Timoth. 2.

Dedit semetipsum precium redemptionis pro omnibus. Non ait: Effecit ut nostra bona opera essent precium redemptionis, sed dedit, inquit, SEMETIPSVM redemptionis precium.

¶ Testimonia PATRVM de hoc articulo.

Augustinus super Psal. 129. Tom. 8.

Vendere homo se potuit, & venundatus fieri

ſub peccato: redimere ſe ab iniquitatibus non poteſt. Ille ſe potuit redimere, qui ſe non potuit vendere. Qui non commiſit peccatum, ille eſt redemptor à peccato: ipſe redemit Iſraël ab iniquitatibus. Non ergo timeat acceſſurus ad Deum aliquas iniquitates ſuas: tantummodo accedat pleno corde, & deſinat iam facere, quæ faciebat.

Et ſuper Pſal. 58. Serm. 2. ait:

Mortuus eſt Chriſtus inter manus Iudæorum, & redemit multitudinem gentium: Effuſus eſt ſanguis, & profuit, ſed conuerſis omnibus profuit.

Et Diuus Ambroſius in 1. ad Corinth. c. 6.

Precio empti eſtis, ait, nolite fieri ſerui hominū. Verum eſt, quia carè empti ſumus: vt à nullo redimi potuiſſemus, niſi à Chriſto, qui omnium diues eſt. Qui ergo precio emitur, magis ſeruire debet, vt aliquatenus vicem reddat emptori. A Deo igitur empti, id eſt, à Chriſto, ſerui hominum eſſe non debent. Serui autem hominum ij ſunt, qui humanis ſe ſubijciunt ſuperſtitionibus. Hæc ille.

PAPISTAE & Scholaſtici doctores contrà, merito et ſatisfactioni Chriſti impiè detrahentes, docent, Chriſti paſſionem propter noſtra bona opera factā, ut hæc ab ipſa uirtutem ſatisfaciendi conſequantur.

¶ Ita ſcribūt, cum alij, tum præcipuè Petrus à Soto in aſſertione ſua fidei Catholicæ, titulo de ſatisfactione.

Credit

Credit eadem fides Catholicæ Ecclesiæ, passionem Christi ita sufficientem esse satisfactionem pro peccatis omnibus, ut nullum opus nostrum, nisi ab ipsa uirtutem satisfaciendi habeat, à qua & gratiam, ut id operemur, accipimus, atq; idem de uirtute meriti, & cæteris, quæ de laude operum nostrorum dici possunt, confitemur.

DE STATV DEFVNCTORUM post hanc vitam, & de purgatorio Papistico.

SCRIPTVRA AIT: QVI CREDIDERIT ET baptizatus fuerit, hunc fore saluum: Qui non crediderit, hunc condemnatum iri. Atq; ita totum genus humanum post hanc vitam separatum iri in duos ordines, quorum alter sit credentium, qui perpetuo conspectu Dei fruentur in cœlis: alter impiorũ, qui non crediderunt, abijciendi à conspectu Dei in infernum & cruciatus æternos.

Ioannis. 3.

„ Qui credit in eum, non iudicatur: qui non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomen vnigeniti filij Dei.

Ioannis. 5.

„ Amen, amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non ueniet, sed transiuit per mortem in vitam. 1. Thes.

1. Thessal. 4.

„ Nolumus ignorare vos, fratres, de dormienti-
„ bus, ne contristemini sicut cæteri, qui spem non ha-
„ bent, &c: quo in loco Apostolus grauissimè et prolixè loquitur ac docet de statu eorũ, q piè & in fide ex hac vita excedũt: Neq; vllam purgatorij Papistici vel minimam facit mentionem, sed docet, non esse indulgendum luctui & dolori propter defunctos, spe lætissima gloriosæ resurrectionis mortuorũ. Quòd si ullus esset Purgatorius ignis, qualem commenti sunt Papistæ, in quo animæ hominum qui decesserunt, antè quam satisfactionem integrè præstiterunt, & antè quam integrè purgati fuerunt, acerbius & maiore quàm in hac vita, cruciatu, pro peccatis cruciantur, graui profectò & reprehendenda negligentia id à Paulo omissum esset, imò crudeliter ab eo factum, qui ab hoc officio humanitatis, ne acerbissimis cruciatibus fratrum commoueremur ac cõdoleremus, Christianos prohiberet. Præsertim cum idem non vno in loco moneat, vt cum dolentibus doleamus, & ad societatem doloris grauiter adhortetur: Gaudete, inquiens, cum gaudentibus, & flete cum flentibus. Ro. 12. et alibi sæpe.

Ac pertinent huc exempla luculentissima, Lazari, Latronis in cruce, Stephani, Pauli & aliorum quibus manifestissimum fit & irrefragabiliter conuincuntur aduersarij, eos qui piè & fide filij Dei ex hac vita discedunt, nõ ad cruciatus Purgatorij ignis abripi, sed dissolui & protinus esse cum Christo.

Patrum testimonia, contra Purgatorium Papisticum.

¶ Ita & PATRES in Ecclesia docuerunt, quorum testimonia quædam videamus.

Augusti-

Augustinus ad Macedon. Epist. 54.

Morum porrò corrigendorum nullus alius, quàm in hac uita locus. Nam post hanc vitam quisque id habebit, quod in hac sibi conquisierit.

Et in Sermone 66. de tempore.

In hac uita tantum pœnitentiæ patet libertas, post mortem nulla correctionis licentia, &c.

Idem de uerbis Apostoli Sermo. 18.

Duæ quippe habitationes sunt, vna in igne æterno: altera in regno æterno.

Idem de peccatorum meritis & remißione. lib. 1. cap. 28.

Nec est vlli vllus medius locus, ut possit esse, nisi cū Diabolo, qui non est cum Christo. Hinc & ipse Dominus uolens auferre de cordib. malè credentium, istã, nescio quam, medietatem, quam conantur quidam paruulis non baptizatis tribuere, ut quasi merito innocentiæ, sint in vita æterna: Sed quia nõ sunt baptizati, nõ sint in Christo, in regno eius, definitiuam protulit, ad hæc ora obstruenda sententiam, vbi ait: Qui non est mecum, contra me est.

Et iterum contra Pelág: Hypognost. lib. 5.

Primum enim fides Catholicorum diuina autoritate credit regnum esse cœlorum, vnde, ut dixi, nõ baptizatus excipitur. Secundum, gehennam, vbi omnis

omnis Apostata, vel à Christi fide alienus, supplicia experitur. Tertium penitus ignoramus, imò nec esse, in scripturis sanctis reperimus.

D. Chrysostomus de Lazaro concione 2. ait.

Omnia hîc dissolue, ut citra molestiam illud uideas tribunal. Donec hîc fuerimus, spes habemus praeclaras, simulac uerò discesserimus illuc, non est postea in nobis situm poenitere, neq; cōmissa diluere.

Et alibi idem Chrysostomus sic scribit.

Nec putemus nobis, cum illuc venerimus, misericordiam esse tribuendam, qui non agimus, vt ueniam mereamur accipere, etsi Abraham pro nobis roget, etsi Noë, etsi Iob, etsi Daniel. Dum igitur est tempus in manibus, plurimam nobis apud Deum fiduciam praeparemus, &c.

PAPISTAE his addiderunt commentum Purgatorij ignis, quo piorum animae excrucientur ad tempus, pro satisfactione eorum peccatorum, quibus in hac uita nondum condignè satisfecissent meritis & operibus bonis: quod tamen supplicium Indulgentijs Papalibus, missis, & uigilijs aboleri possit, ne animae eo in loco grauius aut diutius affligantur.

Libro VII. Compendij Theologici cap. 2.

Purgatorius ignis corporeus est, per quem tantummodo

modo spiritus iustorum, qui in hac uita non impleuerunt pœnitentiam, neq; satisfactionem condignam, affliguntur.

Bernhardinus de Bustis in Rosario, Sermone 2. parte 1.

Quarto dico secundum prædictos Doctores, quòd aliquæ animæ uadunt ad Purgatorium: & sunt illæ, quæ moriuntur cum peccatis uenialibus solum, uel si qua mortalia commiserunt, & tempore mortis contritionem habuerunt: sed pœnitentiam debitam non impleuerunt, tales animæ uadunt ad aliquem locum, in quo purgantur: & ille locus dicitur Purgatorium, à purgando.

Et paulò pòst, parte 3.

Cum ergo per suffragia liberentur animæ ab horribilissimo igne Purgatorij, ergo qui illud faciunt, maiorem eius gratiam, & charitatem impendunt, quàm si illis uiuis, & indigentibus totum mundum largirentur. Darent enim mille mundos, imò centum mille millia, si tot haberent, ut possent ab illis cruciatibus liberari. Nam (ut inquit Gregorius) sub eodem igne electus purgatur, & damnatus crematur.

DE

DE RECONCILIATIOne & Gratia diuina.

PRAETEREA DOCET SCRIPTVRA (quod modo etiam attigimus) reconciliari DEO peccatores, & impetrare gratiam, solius Christi meritis & intercessione: si fide certa hęc apprahendant, idq; sine ullis meritis nostris, aut dignitate nostra.

Actor. 4.

„ Non est in alio aliquo salus, nec aliud nomen
„ sub Cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos
„ saluos fieri.

Rom. 4.

„ CHRISTVS traditus est propter peccata
„ nostra, & resuscitatus propter iustificationem no-
„ stram.

Rom. 5.

„ Sicut per inobedientiam vnius hominis pecca-
„ tores constituti sunt multi: ita per vnius obedien-
„ tiam iusti constituuntur multi.

¶ Testimonia PATRVM.

Augustinus ad Psal. 144.

Vbi audis gratiam, gratis intellige. Si ergo gratis, nihil tu attulisti, nihil meruisti. Nam si meritis aliquid

aliquid redditum est, merces est, non gratia.

Chrysostomus ad populum Antiochenum. Homil. 25.

Gratias agamus, quoniam ex eorum numero, qui salui fiunt, censemur: & quoniam, cum ex operibus saluari non potuerimus, ex Dei munere saluati sumus.

Hieronymus lib. 1. aduersus Pelagianos.

Tunc ergo iusti sumus, quando nos peccatores fatemur: & iustitia non ex proprio merito, sed ex Dei consistit misericordia, dicente sancta scriptura: conclusit Deus omnia sub peccato, vt omnium misereatur.

SED PAPISTICI planè his contrarium dogma conantur defendere: et docent, homines posse sic implere Dei præcepta, vt legi omninò satisfaciant, iram Dei placent, peccata deleant meritis, & coronam iustitiæ consequantur.

Sic Papistici collocutores in postremo colloquio Ratisbonensi anni 1546.

Is, cui remissa sunt peccata, potest auxilio gratiæ Dei sic implere Dei præcepta, ut DEO & proximo reddat, quod debet. Quod dum facit, non solum non peccat mortaliter, sed potius est iustus apud Deum, &

LEGIS IMPLETOR, & eiusmodi homines uerè iusti sunt apud Deum, & legem eius implent, quia gratiam habent omnia omninò peccata delentem, & suggerentem uires ad implendam legem.

Et mox:

Dicimus opera hæc, quibus legem iusti implent, & Dei uoluntatem sequuntur, sic esse uitæ æternæ meritoria, ut eis, Pauli testimonio, reddenda sit corona Iustitiæ.

Similitudo Turcicæ, Iudaicæ & Papisticæ religionis.

¶ Atq; ex his apparet, religionem blasphemorum Iudæorum, Turcarum seu Mahometistarum, & Papatus, etsi verbotenus & externis ritibus ac cęremonijs dissimilitudinem quandam prę se ferant, reipsa tamen & in rei substantia parum aut nihil discrepare: Idem enim sentiunt & dicunt omnes, videlicet, quod homo mercatur vitam æternam externa honestate, virtute, & vitæ innocentia, & per hanc externam & ciuilem iustitiam placere DEO homines, quorum mores sunt honesti & vita integra.

DE NVMERO SACRAmentorum in Ecclesia.

SACRAMENTA IN NOVO TESTAMENTO instituta à Christo, ut sint signa diuinæ gratiæ; duo nominantur et numerantur in Euangelio, scilicet Baptismus & cœna domini.

Matth.

Math. 28.

Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. „

Item Matthæi 26. Marci 14. Lucæ 22. 1. Corinth. 11. quibus locis recitantur verba institutionis cœnæ Dominicæ. „

¶ Idem & PATRES docent.

Augustinus ad inquisitiones Ianuarij cap. 1.

Vnde Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem noui populi colligauit: sicut est baptismus TRINITATIS nomine consecratus: communicatio corporis, & sanguinis ipsius, &c.

Et in libro de Cataclysmo cap. 4. ait:

Os non comminuatis ex eo: sed vnus ex militibus eius aperuit latus, & continuò exiuit sanguis, & aqua, quæ sunt matris Ecclesiæ gemina Sacramenta.

Sed & Diuus Ambrosius in tractatu, cui de Sacramentis Titulum fecit, tantum duorum meminit Sacramentorum: nempè Baptismi et Synaxeos.

Et idem Augustinus de doctrina Christiana lib. 3. cap. 9. tantum duo Sacramenta ab ipso Domino & Apostolis tradita, numerat. Sic enim scribit:

Hoc verò tempore, posteaquam resurrectione

Domini nostri manifestissimum indicium nostræ libertatis illuxit, ne ipsorum quidem signorum, quæ iam intelligimus, operatione graui onerati sumus, sed quædam pauca pro multis, eademq; factu facilima, & intellectu augustisima, & obseruatione castissima, ipse Dominus, & Apostolica tradidit disciplina, sicuti & Baptismi Sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini.

AT PAPISTAE, pro ea quam sibi sumũt in diuina omnia potestate, his duob. Sacramentis insuper alia quinq; addiderunt, quę eadem cum superioribus autoritate censent. Eius rei longiorem commemorationem hîc omittimus, nec enim opus est procul quærere testimonia autorum, qui hæc docuerunt in Ecclesia. Extat enchiridion locorum communium Eccij, vbi ordine enumerantur singula: de confirmatione, sexto loco communi: de ordine, loco septimo: de confessione, loco octauo, & deinde nono loco, de matrimonio. Itẽ in Panoplia Guilielmi Lindani lib. 4. cap. 57. Et in locis communibus Conradi Clingij Monachi cuiusdam Franciscani: vbi hæc verbose adstruuntur.

DE BAPTISMO.

BAPTISMVM CONSTAT INSTITVTVM IN Euangelio ab ipso Christo, iubente omnes gẽtes baptizari in nomine patris, & filij, & spiritus sancti; neq; exorcismos vllos, aut vllum chrisma

chrisma addi Baptismo mandatum legitur Matth. 28. Cum igitur horum vtrumqꝫ institutum sit & additum Baptismo hominum traditione, extra verbum Dei, consequens est pertinere hæc ad regulam quæ traditur

Matthæi 15.

Frustra me colunt docentes doctrinas hominum. „

Et Colloß. 2.

Si mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam viuentes mundo decernitis? &c. „

PAPISTAE aduersus hæc vociferantur, eos qui in Baptismo non adhibent vnctiones magici olei Pontificia precatione & exorcismis consecrati, facere secessionem ab Ecclesia, & pro schismaticis atqꝫ hostibus Ecclesiæ esse habendos.

Petrus Sotus in Catholica assertione. De Baptismo.

Non solum Chrisma, sed reliquas cæremonias salis, saliuæ, & uestium, quæ omnia constat in Ecclesia semper reuerenter seruata, amplectitur Catholica Ecclesia: quodlibet iuxta gradum suum, sic tamen, ut apertum sit, propria autoritate aliquid mutantem, hoc ipso ab Ecclesiæ unitate secedere, & schismaticum esse.

DE DONIS SPIRItus Sancti.

IN HISTORIA EVANGELICA LEGIMVS, Christum in die Pentecostes, & deinceps etiam donasse Apostolis & alijs quibusdam discipulis admiranda Spiritus sancti dona, videlicet donum linguarum, item sanandi ægrotos quoscunque in nomine Christi, & similia miracula faciendi. Actor. 2. Galat. 3. Et ad Tit. 3.

Hinc Papistæ sine vllo mandato Dei nouum attulerunt in Ecclesiam Sacramentum, quod Confirmationis vocant, cuius eam vtilitatem & necessitatem esse prædicarunt, vt nisi quis id suscipiat, pro vero Christiano non sit habendus, quemadmodum tradit Gratianus cap. 1. De consecratione distinct. 5.

Fideles omnes Spiritum sanctum per manuum impositionem accipere debere post Baptismum, ut pleni Christiani inueniantur. Quia nunquam erit Christianus, nisi confirmatione Episcopali fuerit chrismatus. Cap. ut ieiun: eadem distinct.

Item Clemens Epist. 4.

Omnibus festinandum est sine mora renasci, & demum consignari ab Episcopo, id est, septiformem Spiritus sancti gratiam percipere.

Et

Et mox:

Quia aliter perfectus Christianus esse nequaquam potest.

Quin etiam isti Canones Pontificij in tantum extollunt confirmationis dignitatem, vt eam ipsi Baptismo præferant, & maiore veneratione quàm Baptismum censeant colendam. Cap. de his, eadem distinct. vbi habet Rub. Manus impositionis Sacramentum dignius est Sacramento Baptismi.

Addunt etiam magnifica Elogia huic suo Pseudosacramento, quod eo augeantur dona Spiritus sancti: & Baptismo quidem regenerare hominem ad vitam, Confirmatione autem instrui ad pugnam.

Sic enim ait Melchiades Papa.

In Baptismo regeneramur ad uitam: post Baptismum confirmamur ad pugnam. In Baptismo abluimur: post Baptismum roboramur.

Et paulò antè:

Spiritus sanctus qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsu, infanti pulchritudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam.

DE POENITENTIA.

De poenitentia, qvae est conversio peccatoris ad DEVM, Sacræ literæ simpliciter docent, necessario ad eam requiri, vt peccator per legem Dei verè expauescens agnitione iræ Diuinæ aduersus peccata sua, doleat se offendisse Deum: & fide in filium Dei accipiat remissionem peccatorum et reconciliationem: ac per eam fidem regeneratus inchoet nouam obedientiam iuxta legem Dei.

¶ Duo etenim summa sunt in scriptura doctrinæ genera: alterum Lex, alterum Euangelium. Per legem autem agnitio peccati, vt ait Paulus: Per Euangelium Fides. Fides autem, vt idem ait, ex auditu est, auditus per verbum Dei.

Psalm. 51.

Testimonia Scripturæ.

" Miserere mei DEVS, &c. quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meū contrà me est semper.
" Vides agnitionem peccatorum & iræ diuinæ.

Sequitur paulò post:

" Quoniam veritatem dilexisti, quę in occulto est, & sapientiam absconditam manifestasti mihi.
" Ecce fidem accedentem ad promissiones seu veritatem diuinam de reconciliatione per filium Dei.

Marci 1.

" Impletum est tempus, & appropinquauit regnū coelorum:

cœlorum: Pœnitentiam agite, hoc est, agnoscite ,,
peccata vestra, & credite Euangelio. ,,

Lucæ 24.

Sic oportebat Christum pati, et resurgere à mor- ,,
tuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœniten- ,,
tiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes. ,,

Actor. 22.

Testificans Iudæis simul & Græcis, eam, quæ ,,
erga Deum est, pœnitentiam, ac fidem, quæ est er- ,,
ga Dominum nostrum Iesum. ,,

Atq; hinc manifestissimum fit, confessionem auricularem quæ fit sacerdoti, non esse partem pœnitentiæ salutaris: id quod etiam antiquissimorum patrum scriptis comprobatur: vt patet per Beatum Ioannem Chrysostomum super Epistolam ad Hebræos cap. 11. Et Homilia 31. cap. 12. Et super Psamlum 5. Psal. 50. Homilia 5. Augustinus in Epistola ad Iulia: comitem in lib. 10. Confess. cap. 3. Ambrosius de pœnitentia distin. 1. cap. Petrus.

EX ADVERSO, quantum cæcutiuerit Papatus in hoc doctrinæ Christianæ articulo, id dictu incredibile est. Atq; initium harum discordiarum fuit doctrinæ de Pœnitentia explicatio, qua in densissimis tenebris errorum & superstitionum, quibus Religio obruta iacuit, quasi ad primam scintillam lux gratissima reddita fuit. Varij autem fuerunt Papistarum de hoc articulo errores, sed præ cæteris crassissimi: quod oporteat contritionem esse

sufficientem. Item contritionem mereri remissionem culpæ. Deinde necessariam esse omnium delictorum enumerationem, quæ fiat Sacerdoti in aurem. Item satisfieri pœnis, & remitti culpam coràm Deo ieiuniis, elemosinis, sacrificiis Missæ, peregrinationibus & itineribus ad longinqua templa, & similibus operibus.

De Confeßione auriculari error Papistarum.

Ac Confessionem auricularem in primis vrgent PAPISTAE, velut præ cæteris necessariam ad salutem. Testatur hoc capitulum omnis vtriusque: Extra de pœnitentia & remissione: quo is, qui ad annos discretionis peruenit, si non confiteatur omnia sua peccata semel in anno proprio sacerdoti, arcetur viuens ab ingressu Ecclesiæ, & caret moriens Christiana sepultura. Hoc quid aliud est, quàm propter omissionem Confessionis auricularis in æternum barathrum detrudi?

Antoninus parte 2. Tit. 9. cap. 8.

Si quis non confitetur semel in anno, habens annos discretionis, peccat mortaliter, si ex negligentia hoc faciat, &c.

Et mox.

Non potest autem Sacerdos deobligare eum ab hoc præcepto, nec Episcopus, sed solus Papa, quantum ad semel in anno.

Item, confessionem auricularem esse necessariam, tradit etiam Alphonsus à Castro lib. 4. aduersus hæreses, in distinct. Confess. Et Guilielmus Lindanus lib 4. Panopliæ cap. 65.

cap. 65. Et Conradus Klingius lib. 4. communium locorum cap. 35. Et antè eum Albertus Pighius in lib. de præcipuis controuerſijs. in 9. controuerſia, de confeſsione peccatorum. Et Ioachi. Perionius in Topicis Theologicis lib 2. Et Ioan. Caſparus Rudandus in locis communibus Theologicis tit. 19.

DE MODIS EXPIandi peccata.

VNA EST CONSTANS, PERPETVA et conſentiens vox Prophetarum et Apoſtolorum de expiandis peccatis humani generis, ſeu remedijs tàm mortaliũ quàm venialium peccatorum: nimirum, quod precioſus ſanguis filij Dei Domini noſtri Ieſu Chriſti emundet ac purificet credentes ab omnibus peccatis 1. Ioan. 1. priore ad Corinthios 6. 1. Pet. 1.

PAPISTAE autem, quia lucrum & quæſtus h c locum habuerunt, multiplices ac varias rationes expiandi tàm mortalia quàm venialia peccata, incredibili negocio commenti ſunt: cuius generis ſunt aſperſio aquæ benedictæ ſeu cõſecratæ, qua deleantur peccata quotidiana ſeu leuiora: Confeſsio generalis: Epiſcoporũ, Sacerdotum aut Monialiũ benedictio: deuotæ tunſiones pectoris, et quę ſunt eius generis ſimiles nugæ. Item, pro peccatis mortalibus & magnis ſcelerib. quadragenas, ſeptenas et carenas: quas tamen per indulgentias, pecuniæ interuentu compa-

ratas,

ratus, relaxari variè aut in totum remitti posse, tradiderunt.

Modi expiandi peccata leuiora & uenialia.

¶ Recensent autē scholastici scriptores & theologi XII. remedia venialium & leuiorum peccatorum, de quibus est prolixè apud Petrum de Pa. distinct. 6. quarti.

1. *Digna communio.* d. 2. Cum omne.
2. *Aquæ benedictæ aspersio.* De consec. d. 3. Aquam sale.
3. *Elemosinarum largitio:* De pœnit. d. 1. §. Quamobrem.
4. *Iniuriarum remissio.* Lucæ 6.
5. *Oratio, præsertim Dominica.* De pœnit. d. 3. §. De quotidianis.
6. *Confessio generalis.* ibid.
7. *Episcopalis benedictio, ac Sacerdotalis, & etiam Monialis.* 1. q. 1. c. multi in fine.
8. *Deuota pectoris tunsio.* De pœnit. d. 3. §. Tres sunt actiones.
9. *Cordis contritio.* Anton. in parte 3. Tit. 10. cap. 1. §. Quanto.
10. *Extrema unctio.* De vnct. cap. vnico.
11. *Patientia flagellorum.*
12. *Quodlibet bonum opus.*

Hæc comprehensa fuerunt his versiculis.

Confiteor, tundo, conspergor, conteror, oro,
Signor, edo, dono, per hæc uenialia pono.

Crimina-

¶ CRIMINALIA seu mortalia peccata tribus modis expiari docuerunt: quemadmodum refert Ioan. Keisersspergius in Nauicula pœnitentiæ, ex Iacobo Carthusiensi, & M. Henrico Steinbach. *Modi expiandi peccata grauiora et mortalia.*

1. *Quadragenas.*
2. *per Septenas.*
3. *Carenas.*

De quibus Rosarius part. 3. tit. de indulgentijs in hunc modum scribit.

Notandum, quòd indulgentiæ conceduntur uarijs modis, & exprimuntur diuersis uocabulis. Carina, seu Carena secundum gloss. super ca. accepisti: de sponsa duorum, est uulgare Italicorum. Et dicitur Carena à carentia hominum, uel etiam cibariorum. Nam in illis quadraginta diebus homines includuntur in aliquo loco secreto iuxta Ecclesiam, ubi non habent consortium hominum. Vnde & in suprà dicto c. Accepisti, iniungitur cuidam, qui acceperat quandam in uxorem, quam alter sibi desponsauit, quòd faciat Carinam, id est, quadragenam in pane & aqua, & cum septem sequentibus annis pœniteat. Vt enim colligitur ex gestis summorum Pontificum, differentia est inter septenam, uel septenarium, quadragenam, & Carenam, quæ etiam carentena ali-

quando

quando dicitur. Nam Clemens Papa prius instituit quadragenam, per quam designauit pœnitentiam quadraginta dierum cum septem annis sequentibus, quam pœnam iniungebat ratione unius peccati mortalis: ita, quod per istos quadraginta dies pœnitentes excludebantur ab Ecclesia, & incedebant capite discooperto, sparso crine, & pòst eosdem dies iniungebatur eis pœnitentia septennis, uidelicet, quòd per eosdem septem annos ferijs secundis semel uterentur lacticinijs, quartis ferijs uno ferculo concernente ieiunium: sextis uerò ferijs haberent tria frusta panis, cinere intincta. Et intra hos septem annos non utebantur carnibus, nec uino, nec etiam lecto, nec balneo: sed dormiebant in terra aspera, uel etiam lapide. Quibus annis expletis, licuit ipsis primum communicare corpore Dominico.

¶ *Septenam autem Inno. Papa iniungebat prius pro uno mortali peccato, sic quòd die Dominico debebant uti lacticinijs bis in die: feria secunda ieiunare uno ferculo concernente ieiunium: feria tertia utebantur bis lacticinijs, siue ouis: feria quarta utebantur pane: & potu aliquo semel in die: feria quinta similiter lacticinijs & ouis: feria sexta solo pane, & aqua simul: die uerò Sabbathi*

ibant

ibant peregrinatum per Ecclesias uisitando limina Sanctorum, quando melius potuerunt comedere lacticinia semel. Quibus expletis, præhabita absolutione licuit ipsos communicare corpore Dominico, et uocabatur huiusmodi pœnitentia septenaria, uel septena Innocentij.

¶ Sed Carena, siue Carentena, erat pœna includens pœnitentiam quadragenæ & septenæ, quia sic pœnitentes abstinebant à cibis, & à conuersatione hominum, & ieiunabant in pane, & aqua, quadraginta diebus. Item, post hoc imponebatur eis septennalis pœnitentia, iuxta arbitrium Sacerdotis, ut ieiunarent qualibet septimana unum diem, & dicerent certas orationes, aut facerent aliqua pia opera, quæ pœnitentia iniungebatur pro quolibet peccato mortali secundum Canones, licet modò Canones pœnitentiales sint arbitrariæ. Modò autem Papa dans Quadragenam, uel Septenam, uel Carenam in literis indulgentiarum, prætendit absoluere illos qui debitè utuntur indulgentijs, uel tantam gratiam conferre remissionis, quantam isti per easdem pœnitentias meruerunt. Et sic per annum pœnitentialem confert tantam gratiam remissionis, quantam homo meretur per se pœnitendo per annum.

DE

DE COMMVNIONE
Cœnæ Domini ſub vtraꝗ ſpecie.

COENAM DOMINI INSTITVTAM ESSE A Chriſto in Euangelio, vt ipſius corpus cum pane, & ſanguis cum vino, non tantum Sacerdotib. & Sacrificulis, ſed vniuerſæ Eccleſiæ, & ſingulis Chriſtianis, etiam qui non ſunt Sacerdotes, ad communionem accedentibus, integrè exhibeatur, manifeſtiſsimis ſacræ Scripturæ teſtimonijs conſtat. Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. 1. Corinth. 11.

¶ Eadem fuit & S. PATRVM hac de re ſententia.

Auguſtinus in libro ſententiarum Proſperi, & habetur de conſecratione diſt. 2. cap. dum frangitur.

Dum frangitur hoſtia, dum ſanguis de calice in ora fidelium funditur: quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, eiusꝗ ſanguinis de latere effuſio deſignatur?

Et ſuper Ioannem tractatu 26.

Ac propter hoc, qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, proculdubiò nec manducat ſpiritualiter carnem eius, nec bibit eius ſanguinem, licet carnaliter, & viſibiliter premat dentibus Sa-

bus Sacramentum corporis, & sanguinis Christi.

¶ Cum his Augustini testimonijs consentiunt & cæteri PATRES: *Hieron. cap. 3. ad Sophoniam.*

Sacerdotes qui Eucharistiæ seruiunt, & sanguinem Domini populo diuidunt, &c.

Et Cyprianus ad Cornelium Papam, in Epist. 2. de Cœna Domini.

Non inermes, & nudos relinquamus morientes: sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus.

Ibidem.

Nam quomodo docemus aut prouocamus, eos in confessionem Christi nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus?

Et Gelasius Papa de consecrat. distinct. 3. c. comperimus, mandat ne Sacramentum diuidatur. Et in cap. Qui manducant: ibidem, cõtinentur verba Augustini: Qui manducant, & bibunt Christũ, vitam manducant, & bibunt. Illum manducare, est refici: illum bibere, est viuere. Glossa addit, id est, in specie panis, & vini. Vtraq; species adhuc manet in Ecclesijs Græcis.

PAPISTAE contrà, hanc Euangelij maiestatem impiè & petulanter violantes, alterã Sacramenti huius partem, sanguinem videlicet Domini, crudeliter sub-

L traxerunt

traxerunt Laicis: contra manifestam Christi institutionem, contraque diuina & humana iura omnia, constituentes, vt vna tantum Sacramenti pars admittatur Laicis, non integer eius vsus.

Sic enim decretum fuit in Constantiensi Concilio, Sessione 13.

Licet Christus post cœnam instituerit, & suis discipulis administrauerit sub utraque specie panis & uini hoc uenerabile Sacramentum: tamen hoc non obstante, sacrorum Canonum autoritas, &c. Et mox: Licet in primitiua Ecclesia huiusmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie, postea à conficientibus sub utraque, & à Laicis tantummodò sub specie panis suscipiatur: tamen firmissimè credendum, & nullatenus dubitandum, integrũ corpus Christi, & sanguinem, tàm sub specie panis, quàm sub specie uini ueraciter contineri. Vnde cum huiusmodi consuetudo ab Ecclesia, & sanctis patribus rationabiliter introducta, & diutissimè obseruata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ autoritate pro libito mutare. Quapropter dicere, quod hanc consuetudinem aut legem obseruare sit sacrilegum aut illicitum, censeri debet erroneum, &c.

um, & pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, tanquam hæretici censendi sunt, & arcendi, &c.

Hoc decretum prolixè defendere conatur Guilielmus Lindanus, Panopliæ lib. 4. cap. 56. & asserit PATRES iustissima de causa vnius speciei communionem seruandam definijsse.

Eandem sententiam tuentur Conradus Klingius in locis communibus lib. 4. cap. 13. & Ioan. Casparus Rutlandus Brettanus, Cæsareæ Maiestatis Capellanus in suis locis Theologicis, Tit. 20. Idem decretum Constantiense adprobat etiam Alphonsus à Castro lib. 6. aduersus hęreses in dictione Eucharistiæ in fine, & Albertus Pighius in lib. de præcipuis controuersijs in religione in 7. controuersia, de cõmunione sub vtraq; et Ioan. Gropperus in lib. de cœna Domini in 4. artic. princip. c. 32. Item Alphonsus Virnesius in 17. disputat. Philippica aduersus Melanthonem.

DE MINISTERIO Euangelij docendi.

IN EVANGELIO INSTITVTVM ETIAM est ab ipso Christo ministerium docendi verbum Dei, & administrandi Sacramenta, commendatum Apostolis & Ecclesiarum ministris ad hoc vocatis.

Marci 16.

Euntes in mundum vniuersum, prædicate

„ EVANGELIVM omni creaturæ, &c.

Actor. 20.

„ Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos
„ Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſi-
„ am Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.

Ephes. 4.

Qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit ſuper omnes
„ cœlos, vt omnia impleret: Et ipſe dedit quoſdam
„ quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas,
„ quoſdam Euangeliſtas, quoſdam paſtores & Do-
„ ctores, &c.
„

1. Corinth. 4.

„ Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, &
„ diſpenſatores myſteriorum eius.

¶ Teſtimonia PATRVM.

Auguſtinus lib. 2. contra Parmenianum cap. 8.

Sicut Parmenianus quodam loco mediatorem poſuit Epiſcopum inter populum, & Deum: Quis eum ferret bonorum atq; fidelium Chriſtianorum? Quis ſicut Apoſtolum Chriſti, & non ſicut Antichrſtum intueretur?

Et alio in loco idem Auguſtinus ait: Ioannem Baptiſtam ideo demonſtraſſe Chriſtum digito, cum diceret: Ecce
Ioan. 1. agnus DEI qui tollit peccata mundi, vt occurreret venturis hæreticis.

ris hæreticis & Pseudoprophetis, docentibus quod ipsi tollant peccata mundi.

PAPISTAE autem contemnentes hoc ministerium, certas quasdam et peculiares personas Sacerdotijs præficiunt, non quidem vt doceant populum, & Sacramenta administrent, sed ut Missas decantent, sacra pro viuis & mortuis faciant, horas Canonicas pro salute hominum demurmurent, aut Stentoria voce psallant in templis.

Pontificale.

In consecrando Sacerdote Pontifex dicit ad Sacrificulum: Accipe potestatem offerre sacrificium DEO, Missasq; celebrare, tàm pro uiuis, quàm pro defunctis, in nomine Domini.

Petrus à Soto in Catholica sua adsertione.

Tradidit sacra Scriptura, quantum satis est, ut agnoscant obedientes filij, institutos à Christo Sacerdotes, qui perpetuò in Ecclesia medij sint inter Deum, & populum, & offerant sacrificia ad placandam DEI iram, & meritum Christi uiuis, & mortuis applicandum, &c.

Idem de horis Canonicis.

Ex quibus omnibus constat, non solum instructionem populi, & doctrinam lectionibus illis (horarum scilicet Canonicarum) quæsitam esse: sed etiam Dei iram placa-

re, orationibus diuinam impetrare gratiam, & pro peccatis satisfacere, &c.

DE CONIVGIO.

CONIVGIVM DIVINITVS ESSE INSTITVtum ad propagationem humani generis, & vitandas libidines vagas, & ut designet mysterium arcani fœderis, quod est inter Christum & Ecclesiam, scriptura non vno in loco testatur.

1. Corinth. 7.

Propter fornicationem vnusquisq; suam habeat vxorem.

1. Timoth. 2.

Saluabitur mulier per filiorum generationem, si permanserit in fide, dilectione, sanctificatione, cũ sobrietate.

Sua igitur est in Coniugio sanctificatio & castitas.

Hebr. 13.

Honorabile coniugium inter omnes, & thorus immaculatus.

Ephes. 5.

Mysterium hoc magnum est: ego autem dico in Christo & Ecclesia.

Testi-

¶ Testimonia PATRVM.

Socrates in Eccles. hist. lib. 1. cap. 11.

Surgens Paphnutius Confessor, contradixit, honorabiles confessus nuptias, & castitatem dicens esse cum propria coniuge concubitum.

Chrysostomus ad Tit. Homilia 2.

Si quis, inquit, inculpatus, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non obnoxios criminis intemperantiæ, aut inobedientes. Cuius rei gratia etiam talem in medium adducit? Obturat os hæreticis, qui calumniantur nuptias, ostendens, quòd non sit res detestanda, sed tàm honorabilis, vt cum ea possit etiam in sanctum thronum, Episcopalem scilicet, ascendere.

AT PAPATVS hoc sanctissimum vitæ genus non tantum impijs legibus sursum ac deorsum iactauit, verum etiam vt impurum, & pietati Christianæ inimicum traduxit, imò abiurandum docuit: idque hoc prætextu, quod matrimonium pietati sit impedimento, & res prorsus carnalis, profana, ac Deo minimum placens. Inuicem autem in eius locum substituit impios Monachorum & Monialium puellarum ordines, sacrificulos infinitos & missificatores mœchos ac concubinarios, qui impuro cœlibatu & votis ementitæ castitatis, paupertate spontanea, & elemosynis Deum placarent, ac salutem promererentur.

Papistarum errores de coniugio.

Qua de re videatur Albertus Pighius in lib. de præcipuis controuersijs, in 14. Controuersia & Alphonsus à Castro in lib. 13. aduersus hæreses in dictione, Sacerdotum, in 4. hæresi. Et Conradus Klingius lib. 3. locorum communium cap. 37. Et Alphonsus Virnesius Hispanus in 18. Philippica disputatione.

¶ Hoc impium Papistarum de coniugio dogma pugnat, non tantum cum manifestis scripturæ sanctæ testimonijs, verum etiam cum expresis PATRVM hac de re sententijs, & vetustis Canonibus Ecclesiæ ac Concilijs. Sic enim scribit Augustinus in lib. de bono coniugali ad Iulianum. dist. 27. c. Quidam.

Testimonia Patrum.

Quidam nubentes post votum asserunt adulteros esse: ego autem dico vobis, quòd grauiter peccant, qui tales diuidunt.

Et Cyprianus Epistola 11. lib. 1.

Si virgines perseuerare nolunt, vel non possunt, postquam decreuerunt, melius est ut nubant, quàm vt in ignem delitijs suis cadant. Certè nullum fratribus, aut sororibus scandalum faciant.

Item, Diuus Ambrosius præclarè scriptum reliquit in distinct. 26. ca. Qui sine.

Qui sine crimine, ait, vnius vxoris est vir, tenetur ad legem sacerdotij suscipiendi.

Item, Diuus Chrysostomus de uerbis Esaiæ:

Vidi Dominum, Homil. 4. scribit, Philippum

quatuor

quatuor habuisse filias, & Petrum basin Ecclesiæ, & amatorem Christi, coniugem enutriuisse.

Et in Homilia de inuentione Crucis sic loquitur:

Primus gradus castitatis est syncera virginitas. Secundus fidele coniugium. Ergo matrimonium non est status immundus, sed castus.

CONCILIVM GANGRENSE *distinct. 3. cap. Si quis nuptias, ita decreuit.*

Si quis nuptias in accusationem duxerit, & mulierem fidelem ac religiosam, cum viro suo dormientem, abominandam crediderit, aut etiam accusandam, anathema sit. *Conciliorum testimonia.*

DENIQVE CANONES, *distinct. 31. cap. Quoniam.*

Quoniam cautum est, ne foueretur cœlibatus, & ut à communione fidelium arceretur, qui propter Ecclesiasticos ordines ab vxore sua se separet. *Canonum testimonia.*

Et distinct. 28. cap. Si quis.

Si quis docuerit, Sacerdotem sub obtentu religionis propriam vxorē contemnere, anathema sit.

¶ Ex quibus omnibus planißimum fit, matrimonium esse vitæ statum honestum, castum, & DEO placentem: Et inuicem, cœlibatum Papisticum, plenum esse offensionum, scandalorum, & impuritatis: quemadmodum Aeneas Syluius (qui & ipse Pontifex factus fuit) lib.

 secundo

secundo de Basiliensi Concilio, scribit consultum fore & & vtile Ecclesiæ, si multi Clerici & sacerdotes coniugio vterentur: Quoniam multi, inquit, saluarentur in Sacerdotio coniugato, qui sterili in presbyteratu damnantur. Atq; idem iam Pontifex factus, inter cætera hoc frequenter vsus dicitur apophtegmate festiuo: Sacerdotibus magna ratione ademptum coniugium, maiori restituendum fore: vt Platina & Sabellicus referunt. Sed quæ fuerit illa ratio, satis salsè indicat Erasmus in Annotat. 1. Timoth. 3. cap. inquiens: Etiam atq; etiam vereor, ne census Ecclesiastici castrent hodiè Clericos verius, quàm pietas, dum metuimus, ne quod tenemus, intercipiatur, aut certè nihil accedat.

Quare prohibeant coniugium Papistici.

QVod autem PAPISTAE coniugium legitimum pro impuro & prophano vitæ genere reputent, quod pietati, &, vt loquuntur, perfectioni Christianæ non expediat & inimicum sit, id satis ostendit Canon Proposuisti D. 82. quo etiam exponitur ratio, cur sacerdotibus interdictum sit coniugium:

Quòd qui in carne sunt, Deo placere non poßint.

Interpretatur ergò Canon in carne esse, pro in coniugio esse, &c.

Item, ad Tit. 1.

Mundis omnia munda, inquinatis autem, & infidelibus

libus nihil est mundum. Coniuges ergò sunt in hoc Canone inquinati & infideles.

Item, Leuit. 19. 1. Pet. 1.

Sancti estote, quia ego sanctus sum. Coniuges ergò sunt prophani.

Sic & Thomas de Aquino.

Ad perfectionem tendentibus, maximè uitandum est uinculum coniugale.

Author Rationalis diuinorum dicit:

Non expedit homini ad regnum cœlorum tendere uolenti, nubere.

Idem latè defendit Guilielmus Lindanus in 4. lib. Panopliæ, cap. 98. & Ioannes Caspar Brettanus, Cæsareus Sacellanus in locis Theologicis tit. 16. Pighius, Alphonsus, & Klingius in locis paulò antè adductis, & antè illos Eccius in suo Enchiridio, loco 19.

DE DONO SANANDI, & vnctione Papistica.

IN ECCLESIA DEI DIVINITVS MANDAtam constat precationem publicam pro pijs, qua ægroti & alijs aduersitatibus laborantes Ecclesiæ precibus publicis Deo piè commendantur: neque ea precatio inanis est. Medicatio etiam ordinaria,

naria, & curatio medica ægrotorum, qua corporis incolumitas conseruatur aut restituitur, licita mansit: quemadmodum scimus multos ex Patribus, Prophetis & Sanctis in Ecclesia professione medicos fuisse: & dono sanandi Apostolos diuinitus ornatos constat.

PAPISTAE contrà, hæc in superstitiosam cæremoniam & ludibria conuerterunt, consecrato aut magico potius oleo morituros perungentes, cui addunt mortuorum inuocationes impias: ac docent morituros qui his vnctionibus vtuntur, consequi remissionem peccatorum omnium, quæ externis membris admiserunt.

Ita enim sonant verba quæ ad vnctionē demurmurat sacrificulus: *PER istam sanctam unctionem, & pijssimam suam misericordiam indulgeat tibi DEVS, quidquid peccasti per uisum, per auditum, odoratum, tactum, & gustum.*

Hæc impia esse et contumeliosa in meritum filij Dei manifestissimum est: tribuere creaturæ & oleo rancido, quæ tribuenda essent vulneribus CHRISTI. Hoc quid est aliud? quàm deturbare CHRISTVM de loco suo, & idolum reponere.

DE TRADITIONIBVS Pontificijs.

DE TRADITIONIBVS HVMANIS INSTITVTIS ad placandum Deum, ad promerendam gratiam, aut satisfaciendum pro peccatis, expresse vtitur CHRISTVS in Euangelio regula,

quæ

quæ extat apud Esaiam Prophetam: FRVSTRA ME COLVNT MANDATIS HOMINVM. Et experientia ipsa docet, sæpius in Ecclesia traditiones humanas impediuisse & obscurasse diuina mandata.

Has autem in tantum fuisse cumulatas in Ecclesia & in immensum excreuisse constat, vt nullo numero comprehendi possint: In quibus religio Papistica adeò consumitur vniuersa, vt immensi libri, imò totæ Bibliothecæ de illis extent, ne syllabam quidẽ de mandatis diuinis, de Christo, aut fide in Christum continentes. Neq; eas principaliter ordinis boni causa obseruandas præcipiunt Pontifices, sed quod sint cultus utiles & necessarij ad promerendam remissionem peccatorum & gratiam, ad placandum DEVM, & satisfaciendum pro peccatis.

Ex quo genere sunt, quæ exempli & posteritatis causa, vt ex infinitis pauca quædam, commemorabimus.

Imagines crucis indulgentiarum. Idola Papistica, & cultus superstitiosi.

Statuæ & imagines cæteræ.

Altaria, in quibus celebrentur missæ, & sacrificia fiant.

Missæ priuatæ quæ in singulis templorum angulis fiunt, pro uiuis & mortuis.

Missa de corona spinea.

Missa de tribus clauis.

Missa de præputio Christi.

Missa pro nauigantibus.

Missa

Missa pro equestri aut pedestri itinere peregrinantibus.

Missa pro grauidis.

Missa pro parturientibus.

Missa pro sterilibus.

Missa pro febri quartana aut tertiana laborantibus.

Vigiliæ pro defunctis.

Dies septima & trigesima anniuersaria.

Purgatorium.

Statuæ & imagines Sanctorum, & inprimis beatæ Virginis MARIAE, redemptricis & saluatricis.

Adorationes imaginum & statuarum.

Peregrinationes ad loca religiosa & diuorum statuas.

Inuocationes Sanctorum mortuorum.

Ossa & reliquiæ Sanctorum.

Fraternitates.

Templorum dedicationes.

Dedicationes Altarium.

Consecrationes imaginum & sepulchrorum.

Cam-

Campanarum baptisationes adhibitis patrinis seu susceptoribus.
Ciborum discrimina & delectus.
Vestes religiosæ & consecratæ, quæ indutæ sanctimoniam singularem afferrent.
Horæ Canonicæ.
Processiones religiosæ seu dies Crucis.
Consecratio et unctio Sacerdotũ et sacrificulorum.
Vnctio infirmorum.
Chrisma seu unctio infantium in Baptismo, & adultorum in confirmatione.
Tonsoristæ.
Acolyti, uel rectius Acoluthi.
Subdiaconi.
Lectores { *Euangelij* / *Epistolarum* } *in Missa.*
Missifici Sacerdotes.
Tonsiones & rasuræ uerticis.
Casulæ.
Albæ, & cæteræ uestes lineæ chorales.
Candelabra.
Cerei consecrati & lucernæ:

Lampades, ampullæ, & faces.

Tabulæ pictæ.

Vexilla.

Thuribula.

Thymiamata & odorata.

Monstrantiæ.

Ciborium seu repositorium, uel theca, in qua asseruatur panis Idolatricus.

Campanellæ, Cymbala, nolæ, & crepitacula.

Aquæ benedictæ seu consecratæ.

Sal consecratus.

Herbæ consecratæ, quibus fugantur cacodæmones.

Cineres consecrati, & eorum susceptio.

Pannus quadragesimalis.

Imagũculæ Sanctorum, pannis inuolutæ, per quadragesimam ceu crepundia.

Ieiunium quadragesimale.

Letania qua inuocantur sancti.

Salue Regina, hymnus.

Confeßio auricularis, quæ sacerdoti fit in aurem.

Satisfactiones seu emendæ pro peccatis.

Rosa-

Rosariorum battologiæ.
Rami palmarum consecrati.
Asinus palmis coronatus.
Cœna Domini sub una specie.
Osculum Crucis & adoratio.
Crux reponenda in sepulchrum Domini.
Preces matutinæ, quæ fiunt cum solenni tumultu ad sepulchrum Domini.
Strepitus qui fiunt instrumentis ligneis in templis die parasceues Domini.
Consecrationes ignis.
Placentarum benedictiones.
Consecratio cerei Paschalis.
Processiones & peregrinationes religionis ergò, quæ fiunt in die S. Marci, & in hebdomade Rogationum.
Eleuatio statuæ ligneæ, & deiectiones ignis & aquæ, in die Ascensionis Domini.
Spectaculum, quo columba lignea in die Pentecostes ex alto demittitur.
Festum corporis Domini, quo circumgestatur panis idolatricus pompa theatrica.

Infiniti dies festi, mandati sub poena excommunicationis & debita obedientia.

Indulgentiarum nundinationes, quae fiunt iam dictis & alijs festis.

Ablutio pedum in die coenae Domini, pridie parasceues.

Ablutio Altarium.

Item imago crucis, quae ex cera conficitur, adhibitis certis preculis, & uulgò Agnus Dei dicitur, cui tribuunt eandem uim diuinam, quae ipsi filio Dei, qui uerè est Agnus Dei, tribuitur: qua de re extant uulgati uersus, plenissimi impietatis.

Lib. 1. Ceremoniarũ Curiae Romanae, tit. 7. in fine.

Balsamus, & munda cera, cum chrismatis unda,
Conficiunt agnum, quod munus do tibi magnum
Fonte uelut natum, per mystica sanctificatum.
Fulgura desursum depellit, omne malignum
Peccatum frangit, ut Christi sanguis, & angit,
Praegnans seruatur, simul & partus liberatur,
Munera fert dignis, uirtutem destruet ignis,
Portatus mundè, de fluctibus eripit undae.

Scribitur autem, Vrbanum V. Pontificem misisse cum his uersibus tres Agnos Dei ad Imperatorem Graecorum.

Osculum pacis, & Arrhabo.

Rosa aurea, & facies Veronicae.

Item, Initium Euangelij S. Ioannis, inclusum certis schedulis, ac de collo suspensum, & quae sunt similes nugae infinitae.

Haec

Hæc autem, quæ hactenus enumerauimus, superstitiosa, idolatrica & impia dogmata, & multò his plura, ac similia, in Papatu inualuisse, atq; etiamnum vigere & defendi, id nemo ignorare potest, & res loquitur ipsa, in omnium defixa adhuc oculis: neq; quisquam tàm duro est ore, qui id negare ausit. Pleni etiam sunt hac de re libri Pontificiorum scriptorum, imò Bibliothecæ totæ, quæ in his nugamentis colligendis & explicandis vniuersæ consumuntur. Ipsa etiam res adhuc in conspectu hominum, & præ oculis versatur, plurimis in locis, vbi Papistæ obtinent regnum, & quotidianam harum cæremoniarum & nugarum praxin exercent.

AT VERO, aduersus hæc scriptura diuina æternum, immutabile & expressum Dei mandatum hoc nobis proponit: FVGITE IDOLATRIAM: Item; Cauete vobis à falsis Prophetis: quo seuerè præcipitur, vt vitemus dogmata impia, et verbo Dei contraria, ac seiungamus nos ab his, qui in Ecclesiam Christi errores & manifesta idola inuehunt, nec communicemus quicquam cum peccatis alienis, neq; etiam tales salutatione dignemur per viam: imò si vel Angelus de cœlo aliud Euangelium nobis adferret, quàm quod traditum est in sacris literis, nihilominus illud constanter anathema dicamus, atq; iudicemus. Beatus enim est (vt primus Psal. ait) vir, qui nec ambulauit in consilio impiorum, nec in via peccatorum stetit, nec in cathedra pestilentiæ sedit, sed in lege Domini meditatur die ac nocte, &c.

IDEM etiam piè traditum est Canonibus Ecclesiasticis, præcipientibus, vt nos seiungamus ab idolatris, nec quicquam commune cum illis habeamus. Sicut testatur D. Augustinus in Homilia de Pœnitentia, et refertur in ca. Mul-

ti porriguntur 2. q. 1. videlicet cum Idolorum cultoribus non esse communicandum.

Idem traditum est in cap. ad mensem 11. q. 3. Et præclarè scribit D. Hieron. super 12. Prophetas. quod refertur in
„ cap. Quando ergò 11. q. 3. his verbis: Quando vir prudens
„ atq; intelligens multas impietates in ea, quæ vocatur Do-
„ mus Dei, esse cognouerit: & non solum multas, sed etiam
„ fortes, & quæ opprimere possunt iustitiam, & in tantū do-
„ ctorum rabiem processisse, vt accipiant preciū in iudicio, et
„ omnia pro munerib. faciant: pauperes deuitent in portis, et
„ audire contemnant: taceat in illo tempore, ne det sanctum
„ canib. & ne mittat margaritas ante porcos, q conuersi cō-
„ culcent eas, sed imitetur Hierem. dicentem: Solus sedebā, qa amaritudine repletus eram. Deniq; idolatra, seu cultor idolorum dicitur hæreticus: vt Canones passim testantur, & tradit Iacobatius in tractatu de Concilio lib. 4. articulo 4. circa finem. At hæreticum & idolatram esse vitandum clamant omnes Canones.

¶ Atq; hactenus quidem grauissima et necessaria ratio exposita sit, qua, propter erronea, & manifestè impia dogmata per Papatū in Ecclesiā Dei inuecta, Status et Imperij Ordines, q Confessionem fidei Imp. Carolo V. Augustæ exhibitam, amplectuntur, discessionem ab aduersarijs necessariò fecerint. In quo quidem res ipsa ostendit, eos gloriæ diuinæ & salutis animarum præcipuam & necessariam duxisse rationem, Vt ex magna caligine & multiplici deprauatione doctrinæ cœlestis, per Monachos & Pontificios inuectæ, veritas diuina rursus in lucem suam assereretur, & tàm in doctrina, quàm in Sacramentis pia Ecclesiarum emendatio fieret.

Iam

IAM PRAETER HOS DE DOCTRINAE præcipuis articulis errores grauißimos, quos breuiter expoſuimus hactenus, non pauci ſunt etiam cultus Idolatrici, magicis incantationib. & ludibrijs dæmonum perſimiles, quibus Papiſtæ Eccleſiam Dei miſerrimè prophanarunt: quales ſunt magicę conſecrationes olei, ſalis, aquæ, herbarum, & ſimiles, de quibus breuiter hoc in loco videbimus: ſunt enim qui hæc idola non inſcitia, ſed manifeſta impudentia ſophiſmatum præſtigijs tueri conantur. II. *Cultus idolatrici et magicæ ſuperſtitionis pleni in Papatu.*

DE CONSECRATIONE PAPISTICA *Balſami & olei Epiſcopalis.*

AC primum quidem, quod ad oleum ſeu Balſamum attinet. Conſtat nobiliſsimum liquorē à DEO ad hoc datum eſſe humano generi, vt ad incolumitatem valetudinis, & medicationes, ac ſanationes vulnerum pręcipuè ſeruiret, & odore ſuauißimo fragrantißimoq́ hominem reficeret. Ac vetus mos fuit politiæ Iudaicæ, per Moyſen diuinitus mandatus, vt Reges & ſummi ſacerdotes Leuitici publicè in ſignum legitimæ electionis hoc liquore perfunderētur, donec duraret ea politia, et vſq; ad aduentum veri Regis ac ſummi ſacerdotis Chriſti, MESSIAE promiſsi. *Balſami uſus.*

At Pontifices Romani creaturam hanc ad vſum corporalem & externum ordinatam à Deo, manifeſta audacia, contrà ordinationem Dei transferunt ad ſpiritualem vſum, ad deletionem peccatorum, ad diabolorum depulſiones, & gratiæ infuſionem ac donationem ſpiritus ſancti: affinguntq́ has vnctiones eſſe Sacramenta per quæ Deus *Conſecratio Balſami Papiſtica & magica.*

 perinde

perinde sit efficax, sicut per Baptismum ab ipso ordinatum: Tetra etiam impietate & quæ spectanti horrorem adferat, perindé vt in magicis sacris, preces & concepta verba de oleo dicunt, exorcismos terrificos cum characteribus crucis, adorationibus & geniculationibus infinitis, ceu Plutonem ab inferis euocaturi, admurmurant. Oleum enim non nisi Episcopi consecrant, multo halitu id calefacientes, multoq́ue murmure, nouies genu flexu salutantes & ter ingeminando: *Aue sanctum oleum, ter. Aue sanctum chrisma, ter item: Aue sanctum Balsamum.* Hęc enim verba in cõsecrando oleo, vsitata sunt Episcopis, quibus impias, miras, & ridiculas adhibent ceremonias, non dissimiles histrionum et præstigiatorum spectaculis circumforaneis.

Etsi autem his incantamentis & ritibus verè magicis adhibeant sacrifici verbum Dei in consecrando, item signum crucis venerandæ, & verba illa, in nomine patris, filij, & spiritus sancti omnibus preculis subijciant solenniter, nonnullos etiam Psalmos sacris suis intermisceant: tamen, quoniam mandatum Dei manifestè & expresse vetat in vanum vsurpare nomen DEI, & constet peruerso ordine, ac sine vllo mandato temeraria audacia hominum verbum Dei his superstitiosis & diabolicis ritibus adhiberi: facile est intelligere, peccatum hoc tantò esse grauius habendum, et idolatriam hoc ipso tantò esse tetriorem, quòd inuocatione diuini nominis, verbo Dei, & ritu ac gestibus grauissimis ad res tàm impias, & in lege Dei seuerissimè prohibitas magici isti sacrifici petulanter abutantur.

DE

DE CONSECRATIONE *Aquæ.*

NOn minore impietate & insania aquarum vsum naturalem & diuinitus ordinatum male feriati Pontifices ad superstitionem & magica ludibria transtulerunt. Cum enim ad multiplices vitę necessitates hoc elementum Deus largitus fuisset humano generi: atq; insuper in Baptismi Sacramēto, quo vitę æternę regeneramur, verbo Euangelij sui aquas alligasset ac coniunxisset, vt in nomine Patris, & filij, & Spiritus sancti lauacrū hoc regenerationis hominum vsurparetur: Papatus manifesto furore vsum aquæ tàm naturalem quàm cœlestem in Ecclesia diuinitus institutum, extra ordinationem Dei ad magicos vsus & impia atq; idolatrica sacra exorcismis suis conuertit: ¶ Verba exorcismorum horrenda sunt: *Exorciso te creatura Aquæ in nomine DEI † Patris omnipotentis, & in nomine IESV † Christi, filij eius, Domini nostri, & in uirtute Spiritus † sancti.* Deinde preculis solennibus ad aquas recitatis more Ethnico, & gestibus miris adhibitis sacrum absoluunt: Ac docent eam esse vim huius aquę, vt aspersione eius peccata leuiora et venialia protinus extinguātur, scilicet ut oleo ignis: Quaqua versum etiā spargatur longißime fugare & depellere cacodæmones & spiritus malignos: Sic enim habent verba exorcismi: *Exorciso te, &c. ut fias aqua exorcisata ad effugandam omnem potestatem inimici, & ipsum inimicum eradicare & explantare ualeas, cum angelis suis apostaticis, &c.*

Sic & Canon: *Aquam benedictam super eos spargat*, vbi glossa addit, vt per eam tollantur venialia peccata.

Huius aquæ lustralis consecrandæ autorem Polydorus Virgilius lib. 5. de Inuentoribus rerum cap. 8. scribit fuisse Alexandrum primum, Pontificem Romanum, vt ad expellendos dæmones in templis & domibus priuatis asseruaretur.

Est autem manifesta superstitio & impietas prorsus ethnica, transferre aquam ad hos vsus. Et quanquam apparet vetustum fuisse morem, ut æditui stantes in vestibulis & ingressu templorum aspergerent ingressuros, non tamen hæc eius ceremoniæ seu ritus fuit ratio, quòd existimatum sit, hoc modo deleri posse peccata aut depelli diabolos, sed vt auditores conuenturi ad sacra & audiendas contiones, casta ac pura mente minimeq́ occupata sordibus accedendum admonerentur. Quam eandē ob causam et S. Chrysostomus sui temporis morem reprehendit, quo sepulchra defunctorum hac aqua aspergebantur. Quod etiam Erasmo Roterodamo non minus displicuisse legimus in supputationibus errorum Beddæ. Et constat Græcam Ecclesiam semper damnasse vsum aquæ consecratæ, vt superstitiosum & Scripturæ contrarium.

DE CONSECRATIONE
Salis.

EAdem superstitione & Salis naturalem ac diuinitus ordinatum vsum magicis sacris transformant: Cumq́ ad multiplices vsus corporales hæc creatura Dei data esset homini, et Propheta Helisęus mandato diuino, aquas insalubres & amaras Hierichuntis miraculo manifesto sanasset.

naſſet ſale adhibito, vt eſt lib. 4. Reg. cap. 2. Papiſtæ contrà mandatum Dei, aut inſcitia & praua imitatione miraculi: aut ſtultitia, creaturam Dei bonam ſacris ſuis adhibitam, preculis & exorciſmis plus quàm magicis incantant, &, ut ipſi loquuntur, benedicunt ac ſacrant.

Verba exorciſmorũ pariter horrenda ſunt ut ſuperiora: *Exorciſo ſeu obiuro te creaturam Salis per DEVM † uiuum, per DEVM † uerum, per DEVM † ſanctum, per DEVM † qui te per Heliſæum Prophetam in aquam mitti iuſsit, ut ſanaretur ſterilitas aquæ, &c.*

Huic ſali poſtea eum vſum affingunt, quaſi nõ corporis tantum, ſed & animæ ſanitatem ſpiritualem conſeruet, peccata deleat, & quacunq; in ædibus ſpargatur, dæmones, lemures, & ludibria diabolorum pellat. Sic enim habent ſequentia verba in exorciſmo: *Exorciſo te creatura ſalis &c. Vt efficiaris ſal exorciſatus, in SALVTEM credentium, ut ſis omnibus te ſumentibus ſanitas & corporis & animæ: & effugiat atq; diſcedat ex eo loco, quo aſperſus fueris, omnis phantaſia & nequitia uel uerſutia diabolicæ fraudis, omniſq; ſpiritus immundus adiuratus, &c.*

Et mox deinde:

Immenſam clementiam tuam Omnipotens æternæ DEVS, humiliter implorans, ut hanc creaturam ſa-

M v lis,

lis, quam in usum humani generis tribuisti, bene † dicere & sancti † ficare digneris, ut sit omnibus sumentibus SALVS MENTIS & corporis: & quidquid ex eo tactum uel respersum fuerit, careat omni immũditia, omniq; impugnatione Spiritualis nequitiæ, &c.

Huc pertinet & Pontificis Alexandri I. decretalis prima, qua ita scribit: *Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur ac purificentur, quod et omnibus Sacerdotibus faciendum esse mandamus.* Et paulò pòst:

Etsi sale asperso per Helisæum Prophetam, sterilitas aquæ sanata est: quantò magis diuinis precibus sacratus, sterilitatem rerum aufert humanarum, et coinquinatos sanctificat, atq; mundat, et expurgat, et cætera bona multiplicat, et insidias Diaboli auertit, et à Phantasmatis uersutijs homines defendit? Idem text. extat in c. aquã sale conspersam de consecrat: dist. tertia.

DE HERBARVM ET ALIARVM *rerum consecratione Papistica.*

CReaturas Dei bonas, & ad vitæ necessitates diuinitus ordinatas esse scimus panem, vinum, oua, caseos, carnes, herbas, palmos, cineres, ceram, cereos & similia: quæ singula ordinarium & certum vsum corporalem in hac vita

hac vita præstant. Et de ciborum vsu expresse ac diserte ait Apostolus: sanctificari cibos per verbum Dei & precationem, si cum gratiarum actione sumantur: Ipse etiam filius Dei mirando & inenarrabili consilio in cœnæ suæ Sacramento cum pane & vino per verbũ suũ, verum corpus suũ & sanguinẽ nobis exhibet naturali participatione.

Papatus autem has Dei creaturas omnes incredibili intemperie à vero ac diuinitus instituto vsu in abusum prophanum & idolatricum audacissime rapit, easque incantamentis, obiurationibus, exorcismis, & magicis maleficisque artibus ac superstitionibus deprauatas, & contumeliosissime tractatas, extra Dei ordinationem conuertit in ignominiosam nundinationem, qua ad delenda peccata, infusionem gratiæ Spiritus sancti, & diabolorum depulsionem his creaturis omnibus nefarie abutitur.

Sic enim sonant verba impiæ formulæ, qua in consecratione herbarum vtuntur: *Domine sancte Pater, &c. Tu bene † dicere et san † ctificare digneris has creaturas herbarum, sicut bene † dixisti quinque panes in deserto, & duos pisces, & satiasti quinque millia hominum uirorũ, omnesque qui utuntur ex eis bene † dicere, san † ctificare digneris, ut eis sit sanitas animæ, & corporis, in nomine Pa † tris, et Fi † lij, et Spiritus † sancti: Et omnibus hominibus, pecoribusque, qui ex hoc gustauerint, omnem putredinem, et omnia phantasmata diaboli, et omnẽ morbũ, et omnẽ pestilentiã, et dolorẽ expellere digneris, &c.*

Plerique

¶ Pleriq; etiam superstitione reprehendenda fasciculos herbarum sacratos, & in templis aqua benedicta, ut vocant, aspersos, contra fulgura & tonitrua adolent, ne quid noceant, & tempestates ac grandines auertant aut sistant, atq; eo fumo vexari ac fugari malignos spiritus opinantur, quam superstitionem rectè reprehendit Martinus de Arles in tractatu de superstitionibus, numero 9.

DE IDOLATRICO RITV BAPTIsandi Campanas.

CAmpanarum vsus etsi recentior sit in templis, commodus tamen est ad conuocandum plebem, ut sciant, qua hora conueniendum sit in Ecclesijs ad conciones audiendas, & sacra peragenda. Qua in re absq; omni superstitione rectè ad bonum ordinem in Ecclesia seruandum, sicut alijs rebus externis & indifferentibus, ita etiam campanis & crepitaculis vti possumus.

At Pontificiorum sapientia præpostera neq; harum rerum vsum incontaminatum à superstitione reliquit, sed portentasos cæremonias, impietatis & dementiæ plenissimas, repperit, quibus etiam campanæ diuini nominis prophanatione detestanda et sumptibus grauissimis incantarentur, ad hoc, vt earum pulsu & sonitu, tempestates grauiores fulminum, grandinis, tonitruorum in aëre sedarentur, & spiritus maligni ac cacodæmones aërem turbantes procul fugarentur.

¶ Qua de re etiam verba fuerunt facta olim apud optimum maximumq; Imperatorem Maximilianum I. cum grauamina, quæ extant, eorum temporũ, aduersus Romanam sedem

nam sedem colligerentur: Verba grauaminis huius ita habent:

Item suffraganei excogitauerunt, vt solum ipsi, & nullus alius Sacerdos Laicis campanas baptizent. Credunt deinde simpliciores, ita affirmantib. Suffraganeis, tales campanas baptizatas, dæmones & tempestates pellere. Quapropter innumeri plerunq; adhibentur compatres, præcipuè verò, qui fortuna pollent, exorantur, qui baptizationis tempore funem, qua campana ligata est, tangunt, ac suffraganeo præcinente (quemadmodum in paruulorum baptizatione fieri solet) omnes pariter respondent, ac campanæ nomen ingeminant, vesteq; noua (quemadmodum & Christianis fieri solet) campana induitur. Inde ad sumptuosa properatur conuiuia, quibus præcipuè compatres, ut eò largius munera offerant, adhibentur: nec non suffraganei et eorum capellani cum multis alijs ministris regaliter pascuntur. Nec hoc satis est, sed & suffraganeo mercedem persoluere necesse est, quam illi munusculum vocare solent. Inde euenit, vt aliquando etiam in paruis villis, centum floreni in tali absumantur & expendantur baptizatione. Quæ res non solum superstitiosa, sed etiam Christianæ Religioni contraria, ac simpliciorum seductio, & mera est exactio. Veruntamen Episcopi, vt

suffra-

suffraganeos, vel vilissima obærare possunt merce-de, talia, & adhuc absurdiora tolerant. Res igitur tam nephanda, & illicita, meritò aboleri debet.

Ad hæc, Campanarum pulsu, qui in funeribus facien-dis de consuetudine adhibetur, Papistici tradiderunt caco-dæmones seu malignos spiritus abigi: Itaq; in fœmineo funere bis pulsandas, in virili autem ter, in sacerdotis fune-re quoties is sacratus esset: quod etiam retulit Ioan. de Sel-ua Parisiensis, in tract. suo de beneficio 1. parte, q. 5. n. 99.

Atq; hinc est quod morituris, præsertim ditioribus & o-pulentioribus, sacrificuli & monachi inter cætera & hoc identidem ac sedulò prædicant & inculcant, quantum ad salutem animarum momenti habeant campanarum pulsa-tiones, quæ fiunt in funeribus & exequijs mortuorum. Vnde & plerumq; in funeribus opulentioribus, si pecunia satis larga interueniat, campanæ omnes omniaq; tintinna-bula & æra auxiliaria in turribus personant & multum fa-tigantur. Quam superstitionem non vno in loco etiam Erasmus Roterodamus derisit.

¶ Sunt qui ridicula superstitione credant, Campana-rum pulsatione in die S. Ioannis aut in vigilia S. Agathæ facta, non tantum dæmones profligari, sed & lamias & in-cantatrices impediri, quòminus huc illuc ferri per aërem possint, aut damnum dare: quod etiam apud Papistas multis superstitiosè persuasum fuit, ut idem refert, quem modò diximus, Martinus de Arles in d. tractatu de super-stitionibus, num. 8. & 9. & 14.

Ac non raro ad pompam & ostentationem eadem ce-remonia adhibetur, quemadmodum scribit Albericus de

Rosate,

Rosate, iuris interpres celebris, in dictionario suo, in verbo Campana: magna contentione agitatam fuisse in Curia Romana hanc quęstionem: An Monachis Ordinis prædicatorum liceret pluribus vti Campanis, contrà quam traditum sit in cap. Patentibus: vbi Hostiensis & Abbas: DE priuilegijs.

Et paulò post idem scribit, similiter multis sumptibus & impensis litigatum fuisse in Curia Romana inter Monachos diuersorum ordinum, Vtri ordini iure competeret vt præ cæteris pulsarent Campanam in vrbe ad preces illas matutinas, quas AVE MARIA vocant, de more faciendas: Et post multam contentionem tandem pronunciatum fuisse iudicialiter, Ei ordini ius hoc competere, qui è somno prior euigilasset ac surrexisset prior.

Mittamus interim, quod iure Pontificio statutum est de campanis, vt dum Ecclesia aliqua aut populus aliquis excommunicatus est seu interdictus, ne ulla interea campana ibi pulsetur, nec magna nec parua, neq; in templis neq; extra templa, neq; in Missa neq; alijs operis diuinis, quemadmodum per Bonifacium VIII. constitutum fuisse legimus in c. alma mater §. adijcimus de sentent. excommunic. Quod etiam intelligendum voluerunt de tertianis horis, quas vocant, & nonis, cæterisq; omnibus, ut tradit ibidem Philippus Francus num. 4. & Nicolaus Plouius de Ecclesiastico interdicto, Regula 19: licere tamen in honorem beatæ virginis mane et vesperi pulsare campanam ad preces salutationis Angelicæ dicendas, quas AVE MARIA vocamus. Sicut sæpe Consultus Ioannes Calderinus in tractatu de Interdictis in prima parte, numero 97. respondit.

Ratio

Ratio autem huius iuris constituendi, cur campanæ tempore interdicti sileant, hæc traditur: quia sæpe ob delictum subditorum, impeditur lingua prædicatorum: quæ causa etiam fuit, cur in hebdomade sancta, quæ dicitur, toto triduo illo quod diem resurrectionis Domini proximè antecedit, campanarum omnium pulsatio sistatur. quandoquidem & Apostoli eo triduo abditi conticuerint, ut autor est Speculator in rationali diuinorum, & placuit Ioan. de Selua in d. tractatu de beneficio q. 5. n. 99.

Quæ quidem omnia breuiter à nobis commemorata hactenus, satis manifestè arguunt verissimum esse, quod ab initio diximus, Papatum non tantum erroribus & corruptelis in doctrina multiplicibus laborare grauiter, sed etiam magicis superstitionibus, & incantationibus horrendis, obiurationibus ac præstigijs diabolicis inundatum ac propè demersum esse, ornamentis omnibus amissis.

¶ Constat autem, quanta seueritate Scriptura sacra præcipiat fugiendas esse incantationes omnes, & præstigias diabolicas, nec ferendum vllum in Repub. seu Ecclesia incantatorem uel magum: quemadmodũ est in Deut. cap. 18.
„ Non sit inter vos veneficus vel incantator, &c. Ab-
„ ominatur enim Dominus, quicunque ista facit.

Pari seueritate & Canones Ecclesiastici prohibent incantationes & obiurationes. Et decretum factum fuisse Laodicensi Concilio c. 30. eos qui incantationibus vtuntur, ab Ecclesia esse eijciendos, testatur Canon non oportet, 26. q. 5.

Itemque Carthaginensi Concilio: Incantationibus seruientem, &c. à conuentu Ecclesiæ separandum. c. Augurijs cad. cau. & quæst.

Est & iure ciuili grauissimarum pœnarum comminatione omnis magica incantatio prohibita, quemadmodum ex constitutione Constantini Imp. clarum est, quę inter cętera sic habet: Nullus sacerdos, nullus eorum qui huic ritui adsolent ministrare, ad limen alterius accedat. sed huiusmodi hominum amicitia, quamuis vetus, repellatur, &c. *l. 3. C. de Malefic. et Math.*

Adeoq; inuisæ fuerunt Impp. constitutionibus & iuri ciuili incantationes omnes seu ἐπῳδοὶ vt etiam vsus earum ad finem boni prohiberentur simpliciter, quemadmodum testatur l. vnica C. de thesauris, lib. 10. cum qua consentiunt & Canones 26. q. 2. c. illos, et, c. ex tuarum, extra de Sortilegijs, et c. fin. vbi glos. eo tit.

Quin & honestioribus Ethnicis & legibus duodecim tabularum incantationes ac fascina displicuerunt & improbabantur, qua de re copiosius legere est apud Aymarum Riuallium, in historia iuris ciuilis & Pontificij, num. 106. & 107.

Quæ cum ita sint, cumq; verbi Diuini testimonijs edocti Status & ordines qui sunt Confessionis Augustanæ, certò ac manifestè deprehendant, Papatum varijs erroribus & superstitione multiplici obruisse ac prophanasse Ecclesiam Dei, necessariò faciendum sibi existimarunt, ut propter gloriam Dei, & salutem suam, suorumque, discederent à Papatu, & veritatem agnitam pro sua virili parte contra Pontificios constanter, pro eo ac decet, adsererent.

bus: vt prolixè docet Troylus Maluitius in tract. de Canonizatione sanctorum, in. 3. dubio. Angelis etiam imperandi, vt animas ex purgatorio reducant in cœlum.

In terra autem vtrumque gladium se habere, hoc est, & ciuilem & spiritualem seu Ecclesiasticam potestatem, qua & summus sit Episcopus, & autoritatem supra Reges & Imperatores habeat talem, vt cum vacant regna, ad ipsum pertineat præficere Reges, & eosdem pro arbitrio remouere. Item, ut obedientiam ei Reges debeant in causis politicis, & ipse liberè possit subditos regum & magistratus politici pro arbitrio à fide & obedientia quam magistratui suo quisque debet absoluere.

At in purgatorio & apud inferos eam habere se potestatem ut indulgentijs, quibuscunque & quotcunque velit, animas pro libitu euocare ex orco possit, & à cruciatibus inferiorũ liberare, vt est in Bulla Clementis VI. & apud Antoninum parte 3. tit. 22. cap. 16.

RVrsus, Apostolus soli filio Dei, Domino nostro Iesu Christo hoc elogium tribuit, quod in ipso omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi sint. 2. *Papa omniscius, plenus sapientiæ.*

At Bonifacius VIII. Pontifex contrà iactat se iura omnia habere in scrinio pectoris sui.

CHristus Apostolis suis ait: Reges gentium dominentur eis, & qui potestatem habent benefici salutantur: vos autem non sic. *Matth. 20.*

Item: 3. *Papa utriusq; potestatis ius habet.*

Sicut misit me Pater meus (nimirum non ut mi-

Luc. 22. hi ministraretur, sed vt ego ministrarem alijs) ita
,, ego mitto vos. Et Paulus Apostolus Corinthijs scribens:
,, Quis inquit Paulus? Quis Apollo? Ministri
1. Corinth. 1. sunt, per quos vos ad Christum cõuersi credidistis.

PAPA contra hæc, iactat se iura terreni simul & cœlestis regni possidere, à Christo demandata: Et de hoc
Psalm. 8. suo dominatu versum Psalmi accipiendum docet: *Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersos: insuper & pecora Campi: OVES, id est, fidelium animas ad dextram Christi collocandas. BOVES, elatos Hebræorũ iugo, literæ legis astrictos, et inde uictimandos. PECORA quoque campi, Ethnicos, & iniquos, per latã & spatiosam uiam errorũ, & uitiorũ proculdubio currentes ad gehennã. Insuper et VOLVCRES cœli, uiros beatos, ut adorentur à cũctis sanctorũ catalogo ascribẽdo. Demum, PISCES maris, animas defunctorum, qui perambulant semitas eius in amaritudinibus commorantes, ex aquis pœnalibus per indulgentiam ex inferis educendo, &c.*

Hui quàm magistralis glossa Psalmi.

Item PAPA habet omnem potestatem, etiam Regalem & Imperialem in toto mundo: quia consecratur vt sacerdos, & coronatur vt Rex, teste Augustino de Ancona, in summa: de Ecclesiastica potestate, quæstione prima, articulo septimo.

Item Regibus tanquam suis vasallis, suæque potestati subiectis.

iectis imperat, vt etiam posſit eos inſtituere, & deſtituere. q.46. Per totam. Quin etiam in Reges Turcarum, Paganorum, & omnium infidelium iuriſdictionem habet, q.45. Per totam: Etiam infra terram. q. 32. Per totam. Nam Chriſtus per ſuam paſsionem meruit quidem ſupremam poteſtatem ſupra omnem creaturam, ſed illam dedit, & reliquit Papæ, qui habet claues vtriuſq; poteſtatis, etiam temporalis & ęternę, etiam ſuper Paganos in toto orbe, quæſt. 23. Per totam. Et quod ab omni Rege, uel Imperatore, imò à quocunq; homine per totum orbem posſit ad eum appellari, d.q.45. artic. 3. & contrarium ſentientes, hæreticos iudicari, ut voluit idem Auguſtinus de Ancona in d. ſumma de Eccleſiaſtica poteſtate, quem Felinus & cæteri canoniſtæ paſsim citant, probant, & ſequuntur.

FILIVS HOMINIS non habet quo caput reclinet, inquit Dn̄s Matthæi 8. Et pauperes ſibi miniſtros elegit, qui omnia reliquerunt, vt eum ſequerentur, ac paupertatis ipſe fuit exemplum. 4. *Prælati Papales domini omnium temporalium.*

At iſti Pontificij Prælati & Satrapæ iactant ad ſe pertinere ius omnium temporalium, & tale quidem, vt quidquid Laici habeant proprium, id omne mera Prælatorum indulgentia & largitate habeant, ceu beneficiarij.

DENIQVE, SCIMVS Chriſtum Dominum adeò humiliaſſe ſe in hoc mundo, ut etiā tributū perſoluerit magiſtratui, & ſe tàm à Iudæis quàm ab Ethnicis iudicari paſſus ſit. 5. *Papa & Papales immunes ab omnibus oneribus ciuilibus.*

Pontifex Romanus contrà, ſe ſuosq; ab omnibus muneribus & oneribus ciuilibus, & ab omni obedientia

magistratui legitimo tàm diuino quàm humano iure debi-ta religionis obtentu callidissimè subtraxit, immunitatis ius infinitum sibi sumens. Qua de re passim varia Canonistæ commenti sunt nugamenta. Sed præ cæteris lepidus est, Iacobus quidam de Terano, Cubicularius VRBANI VI. qui in tractatu suo Monarchiali, cuius initium est: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: Verba illa exponit temporaliter, scilicet antequam Christus passus esset, et cœlos victor ascendisset. Verba enim Christi Ioan. 12. Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum, exponit: id est, omnia Imperia, & regna mundi recuperabo, & auferam à Cæsare, Regibus, & alijs Principibus, idq; per milites Apostolicos. Præcepta verò eis data, ut neq; aurum, neq; argentum possideant, sed tantum comedant de his, quæ apponentur, exponit temporaliter: non pro tempore legationis, qua functi sunt Christo in terris agente, sed quo post eius ascensionem militauerunt in humilitate, afflictionibus, & paupertate, donec imperia, & regna mundi subiugassent: quibus subactis, uel conuersis, ut ait, licitũ est eorum discipulis, regijs opibus, cultu, & delicijs uti, imperare subditis & alijs. Et hoc imprimis licere Papæ: quem his probat esse Regem Regum, & Dominum Dominantium. Imperatores verò, Reges, & omnes magnos, & paruos illius ad nutum in omnibus subiectos esse.

Id. Terani canonistæ lepidum commentum.

At expositio hęc non tantum manifestè contraria est expresso Dei verbo, sed etiam Patrum hac de re sententiæ ac doctrinæ: Inter quos Basilius, antiquorum Theologorum omniũ eloquentia, doctrina, & sanctitate vitæ longè princeps, in Regula Monachorum ita scripsit: Dominus noster IESVS, his qui eum interrogauerunt: Si licet

censum

census dare Caesari, an non? Ostendite, inquit, mihi numisma census, cuius imaginem habeat, & inscriptionem? quum autem dixissent, Caesaris, subdidit: Reddite ergò quae sunt Caesaris, Caesari: quae sunt Dei, Deo. Ex hoc manifestè docemur, quia hi obnoxij sunt tributis Caesaris, apud quos inuenitur census Caesaris, & imago. Si ergò aliquis tale quid, etiam iustè ad fratres veniens, detulit, obnoxius est ad soluendum debitum. Si verò omnibus in manibus propinquorum derelictis, abscessit, nullus vel ipsi, vel fratribus scrupulus debet existere. Hęc ille. Refert, & laudat Alciat. in L. placet. sup. verbo canonicam C. de Sacrosan. Eccles. Et in eadem sententia fuit etiam Albericus de Rosate in Auth. statuimus num. 4. & 5. C. de Episc. & Cleric.

AD haec: Ea est Romani Pōtificis arrogantia, vt nullius omninò cēsuram pati, nec iudiciū de se vllius ferre velit: Nihil etiam pudeat eū impudentissimae vocis qua iactat, se, etiamsi innumerabiles populos cateruatim secum ad inferos praecipites traheret, nihil tamen hoc ipso reprehendendum ab vllo mortalium aut arguendum fore, text. est in ca. Si Papa. Distinct. 40. Nec esse subiectum se illi autoritati Euangelicae: Si peccauerit in te frater tuus, &c. vt voluit glos. in d. ca. Si Papa, & Aug. Berous in c. 1. num. 29. De probationibus. 6. *Papa iudicatur à nemine.*

CVmque ciborū delectus ac discrimē pijs omnibus relictū esset liberrimū, vtriusque & Christi & Pauli expresso testimonio, quo dicitur: Mūdis omnia fore munda. Matth. 7. *Papa ciborū delectū prohibet in Ecclesia.*

Matth. 15. & ad Tit. 1. Papa præpostero egregiæ pietatis suæ studio, cibos certos certis diebus alligauit, idq; necessarij cultus opinione & meriti: Et tamen leges hac de re suas, pecuniæ interuentu, quam quisq; daret, variè expugnari passus est. Vnde tot diplomata Pontificia dispensationum super butyro, ouis, lacte, caseo, carne comedendis licitè. quæ mera sunt aucupia pecuniarum, non modò Scripturæ, ut diximus, manifestè aduersantia, verum etiam PATRVM hac de re doctrinæ ex diametro contraria. Sic enim scribit Cyrillus in Ioannem, cap. 13. & lib. 9. cap. 24.

Quomodo ergo cognita veritate conuertimini iterum ad infirma, & egena elementa huius mundi, quibus rursum à capite seruire vultis? Audi quomodo per Esaiam huiusmodi ieiunium Deus respuit, & dicit: Non hoc ieiunium elegi, dicit Dominus, neq; diem, vt humiliet homo animam suam. Tu si uis ieiunare secundum Christum, & humiliare animam tuam, omne tempus tibi aptum est totius anni, &c.

Et Origenes in Leuit. Homil. 10. cap. 16.

Tu si uis ieiunare secundum Christum, & humiliare animam tuam, omne tibi tempus est aptum totius anni, imò totius vitæ tuæ dies habeto ad humiliandam animam tuam.

Et rursus:

Vis tibi adhuc ostendam, quale te oporteat ieiunare ieiunium? Ieiuna à malis actibus, abstine à malis ser-

lis sermonibus, contine à malis cogitationibus, &c. Abstinere verò à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & hoc facere cum his, qui crucifixerunt, acceptum esse non potest, &c.

IAM VERO QVANTAM ET QVAM INFINITAM potestatem ac dominatum nō modò terrenum sed prorsus diuinū Canonistæ & scriptores Papistici passim attribuant Pontifici suo, ferentes eum præconijs non modò in cœlum, sed longè etiam suprà sydera; id non inutile fuerit ordine & breuiter ostendere posteritati sequentibus elogijs Papalium, collectis ad hoc ex diuersis passim scriptoribus non reprehendendo studio. 8. *Præeminentiæ Papalis elogia impia.*

I.

Quòd Papa habeat cœleste arbitrium.

II.

Quòd sit ordinarius omnium ordinariorum totius mundi. Vt glossa dicit.

III.

Quòd omnia beneficia mundi sint ei obedientialia, & manualia. Vt Bald. ait, & Ludo. Gomesius approbat.

IIII.

Quòd habeat pedes plumbeos, & est quasi immobilis, dans cuncta moueri. Si Aegidium Bellameram, &

eundem Gomesium audimus. quod nec displicet D. Zasio.

V.

Quòd omnes dignitates mundi praecedat. quod Clemens V. sibi arrogauit.

VI.

Quòd eius potestas sit suprema, in qua non habeat parem: ut Bald. uoluit.

VII.

Quòd sicut aurum excellit plumbum: sic dignitas Papae excedat Imperialem.

Et sicut Sol dicitur pater omnium Planetarum, & Dominus: Ita Papa sit pater omnium dignitatum.

Et sicut Luna recipit lumen à Sole: ita Imperialis dignitas à Papa: ut Innocentius III. Constantinopolitano Imperatori rescribere non est ueritus.

VIII.

Quòd sit pater uniuersalis omnium fidelium, & omnium ouium Christi, Per haec uerba: PASCE OVES MEAS, &c. ut Ioannes de Turre Cremata asserit.

IX.

Quòd idem habeat consistorium cum Deo, & idem tribunal cum Christo.

Quòd

X.

Quod Papæ commissa sit tota machina spiritualis: & thesaurus omnis dignitatis sit in eo, ita, ut nulla sit dignitas spiritualis uel Ecclesiastica, cui non præsideat ipse.

XI.

Quod omnes dignitates, omnemq; potestatem, quam habuerunt omnes Patriarchæ, solus Papa habeat, ut Baldo uisum est.

XII.

Quod Papa sit quoddam numen, quasi uisibilem quendam Deum præ se ferens, ut Ludouico Gomesio placuit.

XIII.

Quod Papa ita se habeat in Ecclesia, sicut Sol in Planetis.

XIIII.

Quod Papa omnia iura habeat in scrinio pectoris, etiamsi idiota sit, & immemor etiam sui: ut de Cœlestino Papa ferunt, quod adeò obliuiosus fuerit, ut ea, quæ mane concesserat uni, sero seu uesperi alijs concederet: quemadmodum refert idem Gomesius, nec omisit D. Zasius.

Quod

XV.

Quòd Papa sit omnium Princeps, et Rex Regum, & causa omnium in Ecclesia militantium: Si Baldo credimus.

XVI.

Quòd Papa omnes mortales habeat subditos: Vt Innocentius uoluit, quem multi alij sequuntur.

XVII.

Quòd Romano Pontifici omnis humana creatura subsit, Idq; omninò esse de necessitate salutis, ut Bonifacius VIII. in Extrauag. unam Sanctam. De maiorita. & obedien. in fine declarauit, diffiniuit & pronunciauit.

XVIII.

Quòd Papa superioritatem ad Imperium sine dubio habeat, & uacante Imperio Imperatori succedat: & quòd Christus Rex Regum plenitudinem potestatis Papæ in persona Petri concesserit. Vt Clemens V. in Clement. Pastoralis de re iudic. gloriatur.

XIX.

Quòd Papa est Episcopus totius orbis. ut glos. alicubi dicit.

XX.

Quòd primus, & maximus est omnium Episcoporum, in totam Ecclesiam Christi uniuersalem prælationem habens, & cui etiam Patriarchæ, & omnes subesse debent,

debeant, de necessitate salutis: Vt Thomas Aquinas affirmauit.

XXI.

Quòd non possit facere quandiu est Papa, ut non sit Iudex omnium solus, nec possit à se abijcere suam potestatem, & iurisdictionem: Prout glossæ placuit.

XXII.

Quòd Papæ tradita sit omnis potestas, in cœlo & in terra. Iuxta illud: OMNIA mihi tradita sunt à patre. Matthæi xi.

XXIII.

Quòd non solum super omnia temporalia: sed etiam super Angelos iudex sit constitutus. Iuxta illud: NESCITIS, quoniam Angelos iudicabimus, &c. 1. Corinth. vi.

XXIIII.

Quòd asserens, à Papa posse appellari ad Concilium, sit hæreticus, ut Pius II. uoluit, quem multi secuti sunt.

XXV.

Quòd è contra à Concilio possit appellari ad Papam. Id iuxta canones controuersum non est.

XXVI.

Quòd à Papa ne ad Deum quidem appellari possit: ut à quibusdam disputatur.

XXVII.

Quòd Papa non possit se submittere iudicio Concilij,

Imperato-

Imperatoris, uel alterius: quia faceret iniuriam Deo: ut Iacobatius concludit.

XXVIII.

Quòd omnia Concilia pendeant ab autoritate Papæ.

XXIX.

Item quòd solus sine Concilio possit deponere Imperatorem, ut Innocentius IIII. sibi arrogauit, & successoribus placuit.

XXX.

Quòd Papa sit omnium Christianorum, & Ecclesiæ caput ac pater, & omnes Christiani ad eum, ut ad caput, & patrem debeant habere recursum: ut sæpe in Canonibus expressum reperitur.

XXXI.

Quòd præsit Concilio tanquam rector, & moderator totius Ecclesiæ, & pastor Dominici gregis, & omnium Episcoporum Episcopus: ut in Ceremoniali continetur, & placet Canonistis.

XXXII.

Quòd immutet rerum naturam, substantialia unius rei applicando alij.

XXXIII.

Quòd possit aliquid de nihilo facere.

XXXIIII.

Quòd possit facere sententiam, quæ nulla est, aliquam.

Quòd

XXXV.

Quòd habeat uoluntatem pro ratione, in his quæ uult.

XXXVI.

Quòd nemo debeat ei dicere, cur ita facis?

XXXVII.

Quòd poßit de iniuſtitia facere iuſtitiam, corrigendo iura & mutando. XXXVIII.

Quòd obtineat plenitudinem poteſtatis, & plenitudinem clauium, ut Baldus ait.

XXXIX.

Quòd poßit ſecundum plenitudinem poteſtatis, de iure ſupra ius diſpenſare. XL.

Quòd Papæ maior ſit poteſtas, quàm omnium ſanctorum, ut Baldus uoluit. XLI.

Quòd Papæ poteſtas ſit abſoluta, & eam habeat ut uult, ſicut Franciſcus de Ripa reſpondit.

XLII.

Quòd Papa fertur contra ius, & ſupra ius eſſe, & extra ius omnia poſſe, ut Philip. Decius conſuluit.

XLIII.

Quòd Papa ſit omnia, & ſuper omnia, ut Baldus exiſtimauit, & placuit reliquis.

XLIIII.

Quòd Deus rata habeat ea, quæ facit Papa: ſi

Sigiſmundo Lofredo Neapolitano credimus.

XLV.

Quòd Papa poßit facere omnia, quæ Deus facit: ut Decius non uno in loco opinatus eſt. nec Ludouicus Gomeſius diffitetur.

XLVI.

Quòd quicquid Papa uel approbat, uel reprobat, id omnes approbare, uel reprobare debeant: ut non paucis autoritatibus docet Quintilianus Mandoſius in Reg. Cancellariæ.

XLVII.

Quòd Papa nec Deus, nec Angelus, nec homo ſit, iuxta hos uerſiculos.

Papa, ſtupor mundi, ſolus qui maxime rerum
Nec Deus es, nec homo, quaſi neuter es inter utrūq;.

XLVIII.

Imò quòd Papa ſit Deus, ut Felinus dicere auſus eſt.

XLIX.

Quòd Papæ poteſtas maior ſit, quàm Moyſis, quia Moyſes non habuit poteſtatem, niſi ſupra populum Iudaicum: ſed Papa habet poteſtatem ſuprà omnes: Vt And. ab Exea copioſè proſequitur.

L.

Quòd maior ſit omni alia creatura, ac ipſius poteſtas

extendat

extendat se ad cœlestia, terrestria & infernalia, ut apud Antoninum Florenti. in summa eius est cernere.

LI.

Quód autoritate & potestate maior sit Angelo, teste eodem Antonino.

LII.

Quód suprema potestas Pontificis sit á solo Deo, nec ab homine poßit iudicari, testante Apostolo: SPIRITVALIS homo iudicat omnia, ipse autem á nemine iudicatur, ut sibi Bonifacius VIII. in sua extrauag. unam sanctã, arroganter tribuit. Et habetur in c. nemo, & in c. cuncta per mundum 9. q. 3. in c. nunc autem, distinctione uigesima prima.

LIII.

Quód Papa sedeat in sede, quam Dominus ipsi in persona Beati Petri specialiter elegit. Et hoc adeó uerum esse, quód error dicentium contrarium, sit similis errori dicentium spiritum sanctũ á filio non procedere: ut Thomas Aquinas uoluit, eiq; Ludouicus Gomesius accedit.

LIIII.

Quód sit causa causarum, et Dominus dominantium, si Felinum audimus, cuius sententia tamen multis placuit.

LV.

Quód supremus sit Dei uicarius: eumq; qui contrari

um dicat, mentiri. Item, quod Papa sit omnia, & super omnia in spiritualib. & nõ sit maior in hoc mundo, si tamẽ iustus sit: uerba sunt Baldi in peruulgata l. Barbarius.

LVI.

Quòd Papa sit summus omnium præsul: & quicquid etiam in longinquis partibus agitur, non prius ratum haberi, quàm si Papæ autoritate firmatum sit. ut Canonibus statutum est.

LVII.

Quòd Papa, quomodocunque peccans, & ob mores perditissimos, ac graue etiam scandalum afferentes, non cadat à Pontificia potestate. ut Hieronymus Albanus insignis Pontificius adulator, pertinaciter affirmat.

LVIII.

Quòd Papa S. Petro cõtrarijs morib. uiuens, nihilominus sit uerus Pontifex. ut Conciliũ Constantiense cõtra Io. Huss. determinauit.

LIX.

Quòd Papæ tota monarchia spiritualis tradita sit, et thesaurus omnis dignitatis in eo sit. quodque ipse sit culmen Episcoporum, & aliorum, quos potest concipere intellectus, cui data sit clauium plenitudo, & quod eius summa & libera sit potestas, absolutaque ab omnibus uinculis, & ab omni regula coërcente. ut Baldo in proœmio Decretalium uisum est.

Quòd

LX.

Quòd non poßit accusari de adulterio, aut homicidio. Quia sacrilegij instar esset, disputare de facto Papæ, cuius facinora excusantur, ut homicidia Samsonis, furta Hebræorum, & adulterium Iacob.

LXI.

Quòd cum Papa aliquem suis manibus interficit, tunc solum in irregularitatem incidat, ut Innocentius sentit, et Felino placet.

LXII.

Quòd sedes D. Petri Papam etiam sanctum faciat, ut Papa Simmachus iactat, & And. Barbatia consulendo respondit.

LXIII.

Quòd Papa sit Christus Domini.

LXIIII.

Quòd Papa ius utriusque gladij à Christo acceperit, atque adeò ipsum quoque Imperium ab Ecclesia dependere: & quod ita de neceßitate salutis credi ac teneri firmiter oporteat. ut Panormitanus, Francisc. Aretinus, alijque responderunt.

LXV.

Quòd Papa poßit citare quemcunque, & in quocunque loco existentem, quoniam ubique est Dominus. ut Bartolus uoluit.

LXVI.

Quòd omnia poßit, modò contra fidem non sentiat.

ut Socinus: Alexander & Decius responderunt.

LXVII.

Quòd Constantinus Papæ non donationem, sed restitutionem fecerit, cum Papa Christi uices gerat, cuius est terra & plenitudo eius, & cui data est omnis potestas in cœlo & in terra. ut glossa impudenter tradit, et Ioan. de Lignano, Abbati, & Alexandro non displicet.

LXVIII.

Quòd Papa *formam Sacramentorum ab Apostolis traditam possit immutare. ut Archidiacono uisum est.*

LXIX.

Quòd Papa sit fundamentũ fidei, ut Canones tradũt.

LXX.

Quòd Papa *super omnia Concilia potestatem habeat, quod glossa firmat, & Geminianus suffragatur.*

LXXI.

Quòd Papa sit supra uniuersalem Ecclesiam: quod in Concilio Florentino determinatum est.

LXXII.

Quòd Papa *in Concilio coruscat, ut Sol inter sydera.*

LXXIII.

Quòd Papæ *iudicium in his, quæ fidei & ad hominum salutem necessaria sunt, non possit errare. ut Ioannes de Turre Cremata in summa de Ecclesia libro secundo, ca. 109. & 110. plurib. asserit.*

Quòd

LXXIIII.

Quòd Papa omnium Christianorum pater & Doctor existat, ut Florentiæ in Concilio est definitum.

LXXV.

Quòd Papa, ut uerus Papa, errare non possit: quia in solio suæ Maiestatis sedenti, spiritus sanctus adsistit, ut Thomas Aquinas, & Caietanus tradidêre.

LXXVI.

Quòd Papa non possit diminuere Pontificiam potestatem, neq; iuramento quidem se obligare, quominus possit ea facere, quæ Pontificiæ dignitati tradita sunt, ut Cardinalis Alexandrinus, alijq; uoluêre.

LXXVII.

Quòd Papa non possit se subijcere Concilio: ut uno ore ferè omnes affirmant.

LXXVIII.

Quòd Papa possit tollere ea, quæ à Concilio statuta sunt, & in decidendis Ecclesiæ quæstionibus, opinio Papæ præferenda sit sententiæ patrum, ut Albanus contendit.

LXXIX.

Quòd Christus non fuisset diligens paterfamiliâs, nisi aliquem uices suas gerentem in terris reliquisset, qui ea omnia posset, quæ ipse potest. Prout Abbatis fert opi-

nio, citantis Innocentium & Hostiensem.

LXXX.

Quòd Papa sit is, cui tota parere debeat Ecclesia. c. i. distinctione 93.

LXXXI.

Quòd si totus mundus sentiret contra Papam, tamen sententiæ Papæ standum esse: ut sine obscuritate pronunciat Ioannes de Turre Cremata, in summa de Ecclesia lib. III. c. 64. in princ.

LXXXII.

Quòd Papa deriuatur à papillis, delicatißima, & nobilißima parte corporis. ut Ludouicus Gomesius in Regulis Cancellariæ scriptum reliquit.

LXXXIII.

Quòd Papa habeat determinare ea, quæ sunt fidei, & sacræ Scripturæ sensus interpretari. ut latè prosequitur Ioan. de Turre Cremata, lib. II. ca. 107.

LXXXIIII.

Quòd Papa in tantum sit honorandus, ut debeat osculari in pede. ut glossæ & Ioan. de Platea placuit.

LXXXV.

Quòd non obediens Papæ, sit morte mulctandus, ut Bonifacius de Vitulinis asserere ausus est. in Cle. I. De ætate, & qualitate num. 41.

Quòd

LXXXVI.

Quòd Papæ debeantur Decimæ de omnibus Parochijs, quoniam pro omnibus laboret, unde ab omnibus sustentari debeat. Quod idem Bonifacius in Cle. Si beneficiorum, de Decimis, à numero quinto, usq; ad numerum 9. scriptum reliquit.

LXXXVII.

Quòd Papæ absolutè credendum sit. Idq;, ne istud os mentiri asseramus, unde ueritas oriri debet. ut Marcus Mantua respondit, & Bonifacius in Cle. Si Roma. n. 22. de præbendis constituit.

LXXXVIII.

Quòd Papa habeat dispositionem omnium Ecclesiarum, beneficiorum, & particularium rerum. ut Philip. Corneus in cons. 348. n. 18. & 19. n. 1. uol. respondit.

LXXXIX.

Quòd Deus Papæ subiecit omnes leges, et quod ipsius celsitudini nulla lex imponi possit. ut Fortunius Gartia in lib. primo, in princ. quarta col. de pactis tradidit.

XC.

Quòd Deus Papæ omnes Canones subiecit. ut uisum est Philip. Decio in c. 1. n. 49. de constit.

XCI.

Quòd Papa posit solus in totum tollere pœnam tēporalem,

 ralem,

ralem, in quam commutata sit æterna per confeßionem & pœnitentiæ iniunctionem: licet secus sit in inferiore, ut placet eidem Bonifacio de Vitulinis.

XCII.

Quòd Papa poßit alicui dare plenariam indulgentiam omnium peccatorum, ut apud Ioan. de Turre Cremata in distinctione prima de pœnitentia est cernere. Et qui hoc neget, esse hæreticum, ut Decius in cons. centesimo & trigesimo septimo, col. secunda, uoluit. n. tertio.

XCIII.

Quòd solus Papa absoluere poßit à iuramento, quum quis periurium incurrit, ut Alexander Soccinus, Cornæus, Curtius senior, Crauetta, aliiq́ responderunt.

XCIIII.

Quòd contrà Epistolas D. Pauli poßit Papa statuere, ut Carolus Ruinus cons. centesimo & nono, num. primo, in quinto uol. opinatus est.

XCV.

Quòd Papa sit maior Paulo, & Petro par in administratione. Antonius de Rosellis in tract. de Concilijs.

XCVI.

Quòd Papæ potestas sit maior Apostolo, & quod poßit dictis Apostoli derogare, tenet quoq́ Rot. in decis. prima,

cis. prima. numero tertio, in nouis, & Ant. Maria in additi ad decis. Rotæ nouas de Bigamis num. nono.

XCVII.

Quòd solus Petrus iussus sit per mare ad Christum uenire, quodq; id mysticè designauerit totum orbem futurum sub Imperio & dominatu Papæ, ut ex Anton. de Rosellis citat Marcus Mantua.

XCVIII.

Quòd Papa ea possit in terris, quæ Deus in cœlis. Quod non piguit adnotare Augustinum Berouium in c. cum tu, num. primo de Vsuris.

XCIX.

Quid? quod disputandum non sit, quin Papa omnia possit, ut Maria. Socc. iunior in cons. trigesimo primo, num. quinquagesimo secundo, in secundo uol. intrepidè sensit.

C.

Quòd Papa sit imago Christi, & quòd diuinus spiritus in humano illo corpore hospitetur, quod mirum est Marco Mantuæ, uiro in omni genere doctrinæ excellenti, quodam in consilio imprudenter excidisse.

CI.

Quòd Papa sit uiuus fons iustitiæ, fugans tenebras, sicut uentus, ut à Baldo dictum esse refert Curtius senior in

nior in conſ. uigeſimo, in fine.

CII.

Quòd Papa recipiens pecuniam pro prælaturis, non committat Simoniam. Imó quód Curia Romana ſit facta Monarchia omnis Simoniæ. ut Reſtaurus Caſtaldus in tractatu de Imperatore apertè fatetur.

CIII.

Quòd Deus omnia ſubiecit ſub pedibus Papæ, iuxta illud Propheticum: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. Item. Minuiſti eum pauló minus ab Angelis. ut Barbatia ſomniauit.

Pſalm. 8. & Ad Hebr. 2.

CIIII.

Quòd Papa diſpenſare poßit contra quatuor prima Concilia: Item, contra uerba Euangelij, licet non contra mentem: Si Sigiſmundum Neapolitanum audimus.

CV.

Quòd nec Imperator, nec totus mundus poßit Papam iudicare, ſed anima ſua in manica ſua. ut alicubi Ioannes de Anania dixit.

CVI.

Quòd Papæ omnia liceant. ut Hoſtienſi uiſum eſt, nec Ioan. de Anania diſplicet.

CVII.

Quòd Papæ nullus ſit par, niſi Deus: Si Auguſtino Beroio credimus in rub. de offic. de lege n. 10.

Quòd

CVIII.

Quòd Papa sit sponsus uniuersalis Ecclesiæ, & caput totius Ecclesiæ. ut non uno in loco Ioan. de Turre Cremata tradidit.

CIX.

Quòd solus Papa possit rē uni auferre et dare alteri. ut Anto. de Rosellis in tract. de Concilijs arbitratus est.

CX.

Quòd Papa possit cum Turca fœdus inire. ut Ioan. Lupi in tract. de confœderatione principum existimauit.

CXI.

Quòd Papa sit potentissimus Sacerdos. ut eum uocat Paulus à Citadinis in tract. de iure patronatus.

CXII.

Quòd Papa sit lumen fidei, & quasi Sol & splendor unitatis. Sicut ei tribuit Antoninus de Rosellis.

CXIII.

Quòd Papa sit uertex graduum. ut à Corseto Siculo in tractatu de Regia potestate nominatur.

CXIIII.

Quòd Papæ omnes animæ sint commissæ. ut continetur in tractatu Hugonis de officio quatuor prælatorum.

CXV.

Quòd sit caput totius orbis. ut nominatur à Cataldino in

dino in tractatu de potestate Papæ.

CXVI.

Quòd Papa nulli omnino mortalium reuerentiam facit: sed Imperatori aliquantulum ad osculum pedis assurgit, ut legitur in libro tertio ceremoniarum Curiæ Romanæ, titulo primo.

CXVII.

Quòd omnes mortales, cuiuscunque sint dignitatis, & præeminentiæ, cùm primum in conspectum Pontificis adueniunt, distantibus spacijs, ter debeant ante illum genu flectere, & eius pedes osculari, ut in eodem libro Romæ ab hinc triennium impresso, continetur.

CXVIII.

Quòd Papa sit cœlestis aulæ clauigerus & ianitor ut in libro primo Ceremoniarum titulo primo legitur.

CXIX.

Quòd in publicatione electionis, proclamari & soleat, & debeat alta uoce: Annuncio uobis gaudium magnum, Papam habemus: ut paulò pòst in eodem libro, titulo primo refertur.

CXX.

Quòd Papa possit creare nouos Duces, et milites auratos, ut in libro Ceremoniarum, tit. septimo, ad longum recitatur.

Papa

CXXI.

Papa in Dominica Lætare Hierusalem, &c. benedicit Rosam auream, & illam post Missarum solennia, alicui magno principi, si quis præsens sit in Curia, dono dat: Si autem non sit in Curia princeps tanto munere dignus, mittitur extra ad aliquem Regem, uel principem, prout placuerit sanctissimo Domino nostro, cum consilio sacri Collegij. Consueuit enim summus Pontifex ante, uel post Missam, conuocare Cardinales ad circulum in camera sua, uel ubi ipsi placeat, & cum eis deliberare, cui danda, uel mittenda sit Rosa. Sicut paulò post in d. lib. primo Ceremoniarum titulo septimo, copiosè exponitur.

CXXII.

Papa in nocte natiuitatis Domini, uarijs cum solennitatibus benedicit ensem, quem largitur alicui principi in signum infinitæ potentiæ, Pontifici eius in terris uicario collatæ, iuxta illud: Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Et alibi: Dominabitur à mari usque ad mare: & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. ut extat in eodem libro primo, titulo septimo.

CXXIII.

Quòd Papæ iter facienti, semper præferenda sit Crux, per subdiaconum Apostolicum, & post crucem

corpus

corpus Domini super equo albo, cum campanella, quem equum præcedat Clericus Capellæ cum lucerna uel face ardente, & post eum sacrista cum ferula: Et isti semper inter Papam & crucem intercedant, sicut legitur in eodem libro primo Ceremoniarum, titulo duodecimo, sub §. De itineratione Papæ.

CXXIIII.

Papa ex Regibus facit lecticarios seruos, muliones, dextratores, et pincernas suos.

Quòd cum Papa per scalam ascendit equum: tunc Imperator staphum equi Papalis tenere debeat, & deinde ducere equum per frenum aliquantulum. Sicut in primo libro, titulo secundo, sub §. ordo processionis, continetur.

CXXV.

Quòd si ita placeat Pontifici, ut non equo sed sella uehatur potius, tunc Imperatorem, uel Regem si quis adsit, debere ipsam sellam cum Pontifice humeris suis portare. ut in eodem §. mox subijcitur.

CXXVI.

Quòd imperator in conuiuio aquam Papæ præbere debeat, ad lotionem manuum. ut in tertio titulo, d. libro primo Ceremoniarum, sub §. de prima lotione manuum continetur.

Quòd

CXXVII.

Quòd Imperator, uel Rex Romanorũ debeat portare primum ferculum, ad mensam Papæ. ut paulò pòst in §. De ordine & modo portandi fercula, subijcitur.

CXXVIII.

Quòd Imperator teneatur Papæ præstare iuramentum fidelitatis, & obedientiæ: cuius tenor expreßè ponitur, in Clement. unica, de iureiur. uersi. Postquam, ibi, quod præstandum Pontifici, &c. & in §. cæterum. ubi dicitur, quod de hoc non fuerit hactenus hæsitatum à retro Romanis Principibus, talia iuramenta fidelitatis fuiße & eße obedientiæ. Prout latius prosequitur Restaurus Castaldus in tractatu de Imperatore, quæstione trigesima sexta.

Et extat formula iuramenti eius quod Otho I. Ioanni Papæ præstitit. in c. tibi Domino, distinctione sexagesima tertia.

CXXIX.

Quòd in exequijs Papæ prima die pro anima eius legi debeant ducentæ Mißæ, & nouem diebus subsequentibus quotidiè centum Mißæ. Sicut in primo libro Ceremoniarum, titulo decimo quinto, Parag. de ægrotatione, morte, et exequijs Rom. Pont. ad longum exponitur.

Quid

CXXX.

Quid multis? tanta est sublimitas Papæ, tanta præeminentia, tantaq; immensitas, ut nullus mortalium id mente concipere aut comprehendere poßit, nedum satis exponere: ut multis rationibus probare nititur Zodericus Zamorensis in suo speculo humanæ uitæ, libro secundo, capite primo. Quem refert, & sequitur Bartholomæus Chasaneus, in catalogo gloriæ mundi. in quarta parte, in septima consideratione, &c.

¶ Et hactenus quidem elogia præcipua, quæ Romani Præsulis infinitam potentiam abundè describunt: Comprehensa autem sunt magna ex parte à Canonistis his malè contortis versiculis:

Si sit Catholicus Papa: non iudicat ullus.
Erigit, & subijcit cathedras: diuidit, unit,
Mutat uota crucis: restaurat, & eximit ad se,
Maiores causæ referuntur, legitimaq;.
Promouet, appellare uetat, prohibet profiteri:
Deponit, transfert, suppletq;, renunciat illi.
Præsul, & exemptus: simon: iurans anathema.
Vel proprium, uel legati, uel lex utriusq;.
Nequaquam participans: & si quem sponte salutat,
Quem Canon damnat: sibi soli quando reseruat.
Soluitur à Papa: nec non quem regula damnat.
Addas suspensum casum cum fertur ad ipsum.
Rescriptum fidei: dubium quod confert bona plura.
Irritat infectum: legem condit generalem.

Approbat

Approbat Imperium, firmat, deponit, & ungit.
Concilium generale facit: sanctit quoq; sanctos.
Ens non esse facit: non ens fore, pallia semper
Portat, concedit: legi nec subditur ulli.
Appellatur ad hunc medio sine, iudiciumq;.
Est pro lege suum: monachum reuocat renuentem.
Maius adulterio soluit, generaliter arctat
Et laxat quicquid sponsus nocet, ordinat extra.
Tempora dando sacrum: promotum promouet idem.
Ordinat: atq; die qua consecratur & ipse.
Viuentisq; locum concedit, iureq; priuat.
Insignit Laico: sacro donat chrisma ministro.
Summa sede sedet: plenusq; uicarius extat.
Si sit Catholicus Papa, non iudicat ullus.

Hi uersus elumbes extant apud Hostiensem praecipuae autoritatis Canonistam in summa eius tit. de offic. legati. §. Quod pertinet ad officium num. 3. & referuntur etiam à Nicolào Boërio in tractatu de potestate legati à latere. num. 23. & 24.

Est apud eundem Hostiensem in d. §. Quod pertinet ad officium, etiam aliud tetrastichon, quo comprahenduntur pracipua Reseruata Papæ, his versiculis quoquo modo consutis.

Restituit Papa, solus deponit & ipse. Reseruata PAPAE.
Diuidit ac unit, eximit, atq; probat.
Articulos soluit, Synodum facit generalem
Transfert & mutat, appellat nullus ab ipso.

Et, ut breuibus hæc comprahendamus omnia: Sumit sibi Romanus Pontifex potestatẽ liberrimam, immensam,

 infini-

infinitam, & perfectissimam in omnibus caussis & negotijs ciuilibus ac spiritualibus *pro arbitrio dispensandi, absoluendi, indulgendi, commutandi, laxandi, restringendi, confirmandi, declarandi, derogandi, reseruandi, & quid non? tandem ad inferos migrandi. Sicut quidam non inepte dixit: Dispensare esse cum licentia in infernum intrare. Tunc enim Papa non habet claues cœli, sed inferni. ut egregie dixit Baldus.*

Necq; attinet pluribus commemorare vanissima elogia, quibus sine modo scriptores Pontificij, homines nugacissimi, confictam maiestatem Idoli sui extollunt, comparantes monstrum hoc non tantum Patriarchis, Prophetis, & Regibus sanctis, verum etiam ipsi Christo: Sic enim sonant verba quibus cōpellant Papam, impietatis & vesaniæ plenissima:

Tu es Sacerdos, & magnus, & Pontifex summus. Tu princeps Episcoporum, & hæres Apostolorum, in primatu Abel, gubernatu Arca Nohe, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, authoritate Moyses, iudicatu Samuel, zelo Helias, mansuetudine Dauid, potestate Petrus, VNCTIONE CHRISTVS.

Hæccine demens, inflata, turgens, ac superba oratio est?

& os,

& os, quemadmodum Propheta prædixit, grandia lo- quens, ac contra DEVM DEORVM mirabilia, horrenda, contumeliosa, blasphema, impia iactans: de quo & Apostolus: extollitur supra omne quod dicitur DE- VS, sedens in templo Dei, ostentans seipsum tanquam sit Deus. Daniel. 7. ,, ,, 2. Thessal. 2. ,, ,,

Quid est, si non hoc est sanctum Dei nomen in vanum adsumere? eoque ad impietatem abuti petulantissime? Ex homine multipliciter peccatore, reprobo sensu, numen & idolum facere, ac soli DEO creatori debitum honorem attribuere creaturæ, manifestissima impietate, & contra expressum mandatum DEI apud Esaiam cap. 42. & 48. Ego Dominus, hoc est nomen MEVM: & gloriam meam alteri non dabo, nec laudem meam sculptilibus.

IAM verò dissimulandum non est, quòd negari ratione nulla potest, immoderatam hanc amplificationem Pontificiæ potestatis in Ecclesia, omnino aduersari expresso Dei verbo & Scripturæ sacræ. Id primum euidenter apparet ex historia ipsius Euangelij, quæ apud Matthæum Euangelistam cap. 20. & Lucam cap. 22. descripta est: vbi, cum inter Christi discipulos exorta esset contentio de primatu, quis inter eos præ cæteris maior habendus esset, Dominus dirimens certamen ait: Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent benefici salutantur: vos autem non sic: Sed qui maior est inter vos, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. ,, ,, ,, ,, ,,

1. Refutatur primatus Papæ. Testimonijs Scripturæ.

Et Marci 10.

„ Scitis, quòd qui imperant gentibus, dominium
„ exercent in illas: Et qui magnates sunt inter eas,
„ potestatem exercent in illas. Verum non sic erit in-
„ ter uos: Sed quicunq; uoluerit ex uobis fieri ma-
„ gnus, inter uos erit minister uester. Et quicunq;
„ uoluerit ex uobis esse primus, erit omnium ser-
uus. Item.

„ Sicut misit me pater: sic ego mitto uos.

Nec alia oratione Apostolus Petrus (cuius successorem se Papa iactat) Episcopos & Ecclesiarum ministros affa-
„ tur in priore sua epistola cap. 5. Pascite, inquiens, quan-
„ tum in uobis est gregem Christi, curam illius agen-
„ tes, non coactè sed uolentes: non turpiter affectan-
„ tes lucrum, sed propenso animo: neq; ceu domini-
„ um exercentes aduersus Cleros, sed sic ut sitis ex-
„ emplaria gregis.

Hæc & similia Scripturæ testimonia satis docent, Pontificis primatum & præeminentiam regalem quam rapuit, ex diametro, quod dicitur, aduersari verbo Dei, & contra expressum Dei mandatum, religionis falsissimo prætextu primum constitutam, atq; paulatim confirmatam.

Testimonia Patrum, contra primatum Papæ facientia.

¶ Deinde certum est eandem potestatē regiam Romani Episcopi, & dominatum prorsus esse etiam contrariū doctrinæ Patrū sanctorū, & primitiuæ Ecclesiæ institutis, quo-

quo tempore ne quidem in rerum natura fuit primatus Papæ, quod uel ex S. IGNATII (quem constat auditorem & discipulum fuisse Ioannis Euangelistæ) epistolis, quæ extant, passim est animaduertere. Cum enim is in tertia illa persecutione Christianorũ, quæ Traiano imperante facta fuit, Romam vinctus abduceretur, ut capitis damnatus cum bestijs in ludo Venatorio depugnaret, missis literis Ecclesiam consolatur, & monet, vt in fide cõstanter perseueret. Atq; inter cætera disertè ait: nullum esse summum Episcopum supra singularum Ecclesiarum Episcopos præter solum Christum. *Testimonia IGNATII.*

Et in ea, quam ad Romanos scripsit, epistola, non maiorem ipsorum Episcopo, quàm cæteris aliorum locorum Episcopis autoritatem attribuit: quod dubio procul facturus fuisset, si vnquam ex Apostolis audiuisset necessarium esse ad salutem credere, quod Romanus Pontifex caput sit Ecclesiæ, aut vniuersalis, quemadmodum in Decretalibus Gratiani relatum est, quam vocem tamen D. Gregorius, satis alioquin in amplificando Papatu acer & vehemens, vt Antichristi repudiauit, sicut suprà diximus.

Idem Ignatius Epistola 2. ad Magnesianos col. 2. expressè ait: Solum Christum esse summum ac verum Pontificem, & quidem natura.

Ac paulò pòst col. 3.

Exultate inquit, in Christo et gaudete, ne alienus vobis imperet.

Et ad Philadelphinenses, quæ est 15. epistola, hæc verba habet:

Rogans vos, vt instetis vni fidei, vni prædica-

tioni, vna gratiarum actione vtentes. Vna est enim caro Domini Iesu, & vnus est sanguis, qui pro vobis effusus est: vnus etiam panis pro omnibus confractus, & vnus calix totius Ecclesiæ, & vnus Episcopus simul cum omnibus presbyteris, et diaconis cõseruis meis: quia et vnus est unigenitus Deus pater, & vnus vnigenitus filius Deus verbum, & homo: & vnus paracletus spiritus veritatis: vna etiam prædicatio, & fides vna, & unum Baptisma, & vna Ecclesia. Et paulò pòst:

Vos ergo oportet sicut populum sacerdotalem, & gentem sanctam, in concordiam omnes in Christo consumari.

Cum his consentit & CYPRIANI, uel potius Concilij Carthaginensis, quod Cyprianus approbauit, autoritas: Eo Concilio decretum similiter fuit, ne liceat Episcopo efferre se supra collegas suos: Verba Decreti hæc sunt:

CYPRIANI testimonia.

Neq; quisquam nostrum se Episcopum esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adegit. Quando habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis & potestatis suę arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alieno non possit, cum nec ipse possit alienum iudicare.

Hoc Decretum approbauit et S. AVGVSTINVS, ad verbũ singulas voces eius referens lib. 3. cap. 3. de Baptismo contra

contra Donatistas. Et idem Cyprianus in tractatu 3. de simplicitate Prælatorum: Hoc erant, inquit, vtiq; & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus: pari consortio pręditi, & honoris, & potestatis: sed exordium ab unitate proficiscitur, ut una Ecclesia monstraretur. AVGVSTINI testimonia

Et paulò pòst subdit:

Vt unus est Dominus, una Fides, unum Baptisma, unus Deus: ita Episcopatum quoq; ipsum (id est, dignitatem, & potestatem Episcopalem) unum, atq; indiuisum esse, & penes singulos Episcopos insolidum esse oportere: sub uno summo Episcopo Christo, unico capite & sponso Ecclesiæ unicæ: quemadmodum multi radij solis unum lumen sunt.

Quod breuius perstrinxit idem lib. 4. epist. 2. dicens:

Cum sit à Christo una Ecclesia per totum mundum in multa membra diuisa: item Episcopatus unus (id est, unum, & solidum munus omnium) Episcoporum multorum concordi numerositate diffusus, &c.

In hanc sententiam eleganter etiam D. HIERONYMVS:

Si, inquit, authoritas quæreretur, Orbis maior est Vrbe, ubicunque fuerit Episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopoli, HIERONYMI testimonia

siue Rhegij, siue Alexandriæ, siue Thebis, siue Tanis, eiusdem meriti est, & eiusdem sacerdotij. Quæ verba habentur in c. legimus. distinct. 93.

Præter hos etiam D. CHRYSOSTOMVS expressè improbat Primatum Episcoporum, Homilia 35. in Matth. c. 20. & habetur in ca. vlt. in fin. dist. 40. his verbis:

CHRYSOSTOMI testimonia. Quicunque desiderauerit primatum in terra, inueniet confusionem in cœlo: nec inter seruos Christi computabitur qui de primatu tractauerit.

Non aliter de primatu sensit PELAGIVS II. Episcopus Romanus, qui fideles omnes alloquens, monet vt sedulò caueant ne cui vniuersalis Episcopi nomen attribuant, aut pro vniuersali agnoscant, verba eius extant apud Gratianum in c. Nullus distinctione 99.

PELAGII Episcopi Ro. testimonia cōtra primatū. Nullus Patriarcharum vniuersitatis vocabulo vnquam vtatur: quia si summus Patriarcha, vniuersalis dicitur: Patriarcharum nomen cæteris derogatur: sed absit, hoc sibi velle quempiam arripere: vnde honorem fratrū suorum imminuere ex quantulacunque parte videatur. Quapropter charitas vestra neminem vnquam, etiam suis in Epistolis vniuersalem nominet, ne sibi debitum subtrahat, cum alteri honorem infert indebitum. Hæc ille.

Ad hæc, & IRENAEVS, antiquissimus Patrum, qui ante annos amplius mille, quadringentos vixit in primitiua Ecclesia, disertè ait: Eum qui diuinos honores affectet, cum nihil sit quàm seruus & administer in

IRENAEI.

Ecclesia,

Ecclesia, habendum pro ipso Antichristo.

Et, qui ante annos 950. Episcopus Romanæ Ecclesiæ fuit D. GREGORIVS I. in Epistola 35. ad Ioannem Episcopum Constantinop. Omnia, ait, quæ prædicta fuerunt, fiunt, Rex superbiæ, Antichristus propè est: & quod dici nefas est, sacerdotum ei præparatur exercitus. Quia ceruici militant elationis, qui positi fuerant, ut ducatū præberent humilitatis. S. GREGORIVS.

Idem lib. 4. Epistolarum c. 80. & 82. scribit, si primatus Episcopis concedatur, futurum ut & veritas Euangelica et patrum decreta adeoq; vniuersæ Ecclesiæ salus in periculum & discrimen summum adducantur.

Et eodem lib. 4. cap. 83. in fine: Quod huic scelesto vocabulo consentire nihil aliud sit, quàm fidem perdere. Si enim, ut eodem lib. cap. 80. col. vlt. ait, is in errore perit, qui vniuersalis dicitur, nullus iam Episcopus remansisse in statu veritatis inuenitur.

Et lib. 6. cap. 194. Ad Mauricium Imp. conquerens ait:

Nunquid non cum se Antichristus veniens Deum dixerit, friuolum valdè erit, sed tamen nimis perniciosum: si quantitatem sermonis attendimus, duæ sunt syllabæ; si verò pondus iniquitatis, vniuersa pernicies. Ego autem fideliter dico; quia quisquis se vniuersalem sacerdotem vocat, uel vocari desiderat, in elatione sua Antichristum præcurrit: quia superbiendò se cæteris præponit, nec dispari superbia ad errorem ducitur, &c.

Historiæ Ecclesiasticæ testimonia. Quin & in historia Ecclesiastica perscriptum legimus, Nicæno Concilio Ecclesiarum inspectionem, seu, ut loquimur, superintendentias vetere more & consuetudine ita fuisse distributas, vt Alexandrino Episcopo Aegypti Ecclesiæ omnes, Romano autem Episcopo vicinæ per Italiam commendarentur: Hierosolymitano autem ius suum & prærogatiua dignitatis reseruaretur, salua dignitate archiepiscopi per eandem prouinciam.

Ex quo decreto satis apparet, Romani Episcopi primatum seu principatum eo tempore ne quidem in rerum natura fuisse, sed multò pòst tentatum atque stabilitum.

2.

Papam non esse caput aut sponsum Ecclesiæ Dei. ET his quidem, quæ aduersus Primatum Ro. Pontificis adduximus, testimonijs, etiam alterum elogium Pontificis concidit, æque vanum & impium, quo Ecclesiæ Christianæ caput & sponsus iactitatur. Nam & hoc manifestissimis Scripturæ sanctæ locis permultis vt qui maximè aduersatur. Ephes. 4. „Adolescamus in illũ per omnia, qui est CAPVT ECCLESIAE „CHRISTVS, in quo totum corpus compactum „& connexum per omnem iuncturam, &c. Et cap. 1. „eiusdem epistolæ: Vt summatim instauraret Pater „omnia per Christum sub uno capite, quæ in cœlis „sunt, & quæ in terra per eundem. Et ibid. in fin. cap. „Omnia subiecit sub pedibus filij, & ipsum dedit caput „supra omnem Ecclesiã, quæ est corpus ipsius. „Et cap. 5. Quemadmodum et Christus caput est Ec„clesiæ, & idẽ est qui salutẽ dat corpori. Et ad Coloss. 1.

Ipse

Ipse (scilicet Christus) caput est corporis Ecclesiæ: & alibi sæpius.

Qua de re etiam PATRVM testimonia plurima extant passim: vt apud AVGVSTINVM contra Petiliani epistolam cap. 4. Totus Christus caput & corpus est: caput vnigenitus Dei filius, & corpus eius Ecclesia: sponsus & sponsa, duo in carne una. AVGVSTINI testimonia.

Et ad Psalm. 56.

Tota enim Ecclesia constans ex omnibus fidelibus: quia fideles omnes sunt Christi: habet illud caput positum in cœlestibus, quod gubernat corpus suum, etsi separatum est uisione, annectitur charitate.

In Psalm. 103.

Firmauit Ecclesiam super firmamentum Ecclesiæ. Quid est firmamentum Ecclesiæ? nisi de quo dicit Apostolus. Fundamentum aliud nemo potest ponere, preter quod positum est, quod est Christus Iesus. Et ideo tali fundamento suffulta, non inclinabitur in seculum seculi.

Ad Bonifacium epistola 58.

Ecclesia Catholica sola est corpus Christi, cuius ille caput est, saluator corporis sui.

Ibidem lib. 13. cap. 3.

Sancta Ecclesia mater, & uirgo est, corpore casta, prole fœcunda, sponsa Christi superius declarata, piè nutrit filios, quos Deo patri dignos assignare contendit.

Ibidem

Ibidem lib. 4. cap. 10.

Ecclesia mater spiritualis est, sponsa Christi, gratia eius dealbata, precioso sanguine dotata, totum possidet, quod accepit à suo viro in dote.

CYRILLVS ¶ Cyrillus in Euangelium Ioannis cap. 17. lib. 11. c. 26.

Quod autem Ecclesia corpus à singulis hominibus, tanquam membris compositum, Saluator verò caput sit, Paulus ostendit, dicens Ephes. 4.

GREGORIVS. Sed in primis luculentum est hac de re Gregorij Magni testimonium, quod extat lib. 4. Epistolarum, cap. 80. col. 2. aduersus Episcopum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, etiam affectantem appellationem hanc vniuersalis Episcopi: quem ait conari ut membra vni capiti, Christo videlicet adhærentia, ipse sibi adiungat speciosis & magnificis sermonibus. Et cap. 82. col. 2. dictum Ioannem ad quem scribit, alloquens ex verbis Apostoli, 1. Corinth. 1. Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? Ita colligit: Si ergo ille (scilicet Paulus) membra Dominici corporis certis extra Christum quasi capitibus, nec ipsis quidem Apostolis, subijci particulariter voluit, tu quid Christo, vniuersalis scilicet Ecclesię capiti, in extremi iudicij es dicturus examine? qui cuncta eius membra tibimet conaris vniuersalis appellatione supponere.

Deinde comparat eum Lucifero, qui Esaie 14. dixit: In cœlum conscendam, supra astra cœli exaltabo solium meum. Sedebo in monte testamenti, in la-

in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Quid enim fratres tui, omnes vniuersales Ecclesiæ Episcopi, nisi astra cœli sunt? Quorum vita simul & lingua inter peccata, erroresq; hominum, quasi inter noctis tenebras lucent. Quibus dum cupis temetipsum vocabulo elationis præponere, eorumq; nomen tui comparatione calcare, quid aliud dicis, nisi in cœlũ conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum? Quos dum vestra fraternitas despiciens, sub se premere conatur, quid aliud dicit, nisi hoc, quod ab antiquo hoste dicitur: Ascẽdam super altitudinem nubium? Quæ cuncta ergò, cum flens respicio, &c. Rursus col. vlt. subdit: Ecce ex hoc nefando elationis vocabulo Ecclesia scinditur, fratrum omniũ corda ad scandalum prouocantur, &c.

Hoc testimonium GREGORII imprimis pium est, & præclarum, aduersus Romani Pontificis primatum, vt merito ei fides habenda sit, Cum autorem habeat, qui & ipse Romanæ Ecclesiæ Episcopus fuit.

¶ Euidenter autem apparet ex his sententijs & dictis Patrum, nunquam receptum fuisse in primitiua Ecclesia ac Patrum temporibus, vt Papa caput, aut sponsus Ecclesiæ nominaretur, quòd tamẽ primus nefario ausu BONIFACIVS VIII. tentauit, vt est in cap. quoniam: de immunitatibus Ecclesiarum libro 6. decretalium illis verbis:

Nos

Nos iustitiam nostrā, & Ecclesiæ, sponsæ nostræ, nolentes negligere, quia alios in sua iusticia confouemus, &c. Quam constitutionem Papalem Gallia tamen non recepit, sed rectè reiecit, vt testatur Ioannes Igneus in repet. §. non aliâs, ex L. necessarios ff. ad Sillean. num. 12. & 13.

3. *Refutatio Pōtificiæ potestatis in res seculares & ius gladij.*

AD hæc, quod falsò iactant Pontifices seu Episcopi Romani, vtriusq; gladij ius se habere, hoc est, potestatem tàm Politicam quàm Ecclesiasticam &c. Id elogium manifestè repugnat plurimis & amplissimis scripturæ sanctæ locis, in qua Dominus Ecclesiam suam passim, & multis in locis, regnum cœlorum nominat: non igitur est regnum Politicū, aut Monarchia aliqua terrena, Quemadmodum & Lucæ capite 17. Dominus inquit:
» Regnum Dei non veniet cum obseruatione, neque
» dicent, ecce hic, aut ecce illic. Et Ioan. 18.
Regnum MEVM non est de hoc mundo.
» Quinetiam tantum abfuit vt regnum huiusmodi quæreret Dominus, vt oblatum quoq; accipere noluerit. Nam cum intelligeret aliquandò, destinasse populos, vt eum raperent, Regemq; facerent, in montium solitudines fugit. Ipse etiam Apostolus Petrus, cuius successorem se Papa iactat, Ecclesiam Politico magistratui subditam esse, iubet.

Testimonia Patrum.

Eadem fuit & Sanctorum Patrum hac de re sententia, qui multis in locis regalem illam Romani Pontificis potentiam, & ciuilis potestatis vsurpationem grauissimè reprehenderunt: Ac præ cæteris inprimis acriter Diuus BERNARDVS, qui negat, Pontificem accepisse eam potestatem traditam per manus à Petro Apostolo; cum is nunquam ipse habuerit talem. Sic

Sic enim scribit de considerat. lib. 25.

Esto ut alia quacunque ratione hoc sibi vendicet, non tamen Apostolico iure. Neque enim Petrus, quod non habuit, dare potuit, sed dedit successoribus quod habebat, sollicitudinem Ecclesiarum. Quum vero dicat Dominus ac Magister, se non esse constitutum inter duos iudicem, non debet seruo, ac discipulo indignum videri, si non iudicet vniuersos Loquitur autem BERNARDVS de iudicijs ciuilibus, subiungit enim: Ergo in criminibus, non in possessionibus potestas vestra: quoniam propter illa, non propter has accepisti claues regnum cœlorum. Quænam tibi videtur maior dignitas, dimittendi peccata, an prædia diuidendi? nulla comparatio. Habet hæc infima, et terrena iudices suos, Reges, & Principes terræ. Quid fines alienos inuadis? Item, Factus es superior (Eugenium Papam alloquitur) ad quid? non enim ad dominandum opinor. Nos igitur, ut multum sentiamus de nobis, meminerimus impositum ministerium, nō dominium datū. Disce sarculo tibi opus esse, non sceptro, vt opus facias Prophetæ. Itē: Planū est, Apostolis interdicitur dominatus, I ergò tu, & tibi vsurpare aude, aut dominans Apostolatum, aut Apostolicus dominatū. Et continuò pòst: Forma Apostolica hæc est, dominatio interdicitur: indicitur ministratio. D. BERNARDVS.

Quid

Quid dici posset apertius, aut grauius aduersus Pontificem imperium ciuile prætextu Euangelij rapientem? Sed ad has voces facilè obsurdescit auris Papalis, & nihilominus Concilio Arelatensi decretum fieri curauit, quo vtriusque gladij ius Episcopo Romano fuit attributum.

Iurisconsultorum testimonia.

Multa sunt in hanc sententiam disputata et tradita etiam ab interpretibus Iuris, quorum vt quisque doctissimus fuit, ita maximè Regium illum dominatum Papæ à religione & sacris alienissimum esse censuit. Inter quos FELINVS Pontificij iuris interpres celeberrimus ita scripsit in cap. cum non liceat. col. 6. num. 11. vers. contrariam partem ext. de præscript.

FELINVS.

Licet communis opinio Canonistarum sit in cap. nouit. ext. de iudic. quod Papa habet vtrumque gladium habitu: tamen quia nullus reduxit habitum in actum, non videtur sufficere, quod solum dicatur verbis ipsum esse Monarcham, respectu temporalium. Quia cum ille habitus non inueniatur deductus ad actum, ideo non dicitur esse præscriptus, quia non solum verbo, sed opere debet recognosci. Quod et à Ioanne Igneo in disputatione, An Rex Franciæ recognoscat Imperatorem. num. 92. vers. 7. Facit, comprobatur.

SOMNIVM VIRIDARII.

Scriptus etiā, & editus fuit publicè de potestate seculari & Ecclesiastica tractatus, cui titulus est Somniū Viridarij, ante annos benè multos, Caroli V. Galliarum Regis tempore, quo hæc de Pontificis Romani, in omnes Imperatores ac Reges imperio & præsumpta potestate quæstio, duobus libris & capitulis 550. prolixè & copiosè refutatur.

Extat

Extat & Michaëlis Vlcurruni Pampilonensis tractatus integer, de regimine mundi ad CAROLVM V. Imperatorem nostrum, in cuius secunda parte, 2. q: princ. quæstionem hanc author his verbis concludit, numero 47. Ex quibus concluditur, quód potestas temporalis est immediatè à Deo in Imperatore: nec Papa habet eam actu, vel habitu. *Michaël Vlcurrunus.*

Et hanc sententiam multò etiam antè, Alberici de Rosate Iurisconsulti temporibus, à multis viris magnis, Ecclesiarum Prælatis, & iuris interpretibus tanquam veriorem receptam fuisse constat. Sic enim ait Albericus in L. bene à Zenone. num. 16. de quadriennij præscriptione. Hanc opinionem, scilicet, quod Imperator suam potestatem habeat à Deo, puto veriorem per iura, & autoritatem Innocentij, & aliorum: & de hoc fuit magna concertatio tempore Ioannis XXII. & successoris eius Benedicti XII. inter eos, & Dominum Ludouicum de Bauaria electũ in Imperatorẽ, me existente tũc in Romana Curia. Audiui autem magnos Prælatos, etiam Laicos in vtroque iure peritos, in hanc opinionem inclinare, tanquam veriorem. Et super hoc idem D. Ludouicus fecit legem. Eam ibi ad verbum Albericus inserit subsequentis tenoris. ALBERICVS.

LICET IVRIS VTRIVSQVE TESTIMONIA MANIfestè declarent, Imperialem dignitatem & potestatem immediatè in filio Dei ab antiquo processisse, & Deum per Imperatorem & Reges mundi iura *Imp. Ludouici Bauari cõstitutio aduersus Papam de potestate gladij.*

Q humano

humano generi apertè tribuisse, & quod Imperator ex sola electione eorum, ad quos pertinet, verus efficitur Imperator, nec alicuius alterius eget confirmatione, seu approbatione, quoniam in temporalibus superiorem non habet in terris, sed eidem subsunt nationes, & ipse Dominus noster Iesus Christus mandauerit, quæ sunt Dei, Deo, & quæ sunt Cæsaris, Cæsari fore reddenda. Quia tamen quidam auaritiæ, & ambitionis cæcitate deuicti, et nullius Scripturę intelligentiam se habere dicentes, sed diuertentes à tramite recti sensus in quędam iniqua & praua commenta, & in assertiones detestabiles prorumpunt, contrà potestatem & authoritatem Imperialem, & iura Imperatorum electorum, & aliorum Principum, & Imperij fidelium committentes, fallaciter asserentes, quod Imperialis dignitas, & potestas est à Papa, & quod electus in Imperatorē, non est verus Imperator, nec Rex, nisi prius per Papam siue sedem Apostolicam confirmetur, approbetur, & coronetur, et per huiusmodi prauas assertiones & pestifera dogmata, hostis antiquus mouet lites, & iurgia suscitat, contentiones parit, et seditiones procurat. Ideo ad tantum malum euitandum, de consilio & consensu Electorum, et aliorum Principum Imperij, declaramus, quod Imperialis dignitas et potestas est immediatè à solo Deo, & quòd

& quòd de iure et Imperij consuetudine antiquitus approbata est, postquam aliquis eligitur in Imperatorem, siue Regem, ab Electoribus Imperij concorditer, vel maiori parte eorundem, statim ex sola electione est verus Rex, & Imperator Romanorum censendus, & nominandus, & eidem debet ab omnibus Imperio subiectis obediri, & administrãdi iura Imperij, & cætera faciendi, quæ ad Imperatorem verum pertinent, habet plenariam potestatem: nec Papæ, siue sedis Apostolicæ, aut alicuius alterius approbatione, confirmatione, authoritate indiget, vel consensu: Et hac in perpetuum valitura lege decernimus, vt Electus in Imperatorem concorditer, vel à maiori parte Electorum, ex sola electione censeatur & habeatur ab omnibus pro vero & legitimo Imperatore, & eidem ab omnibus subiectis Imperio debeat obediri, & administrationem, & iurisdictionem Imperialem, & Imperialis potestatis plenitudinem habeat, & habere, ac obtinere ab omnibus censeatur, & firmiter asseratur.

Quicunque autem contra hæc declarata Decreta, vel diffinita, aut aliquod eorum asserere, seu dicere, aut asserentibus, seu dicentibus consentire, vel eorũ mandatis, vel literis, vel præceptis obedire præsumpserint, eos omnibus feudis, quæ ab Impe-

rio detinent, & omnibus gratijs, iurisdictionibus, priuilegijs, & immunitatibus à nobis, vel prędecessoribus nostris eis concessis ex nunc priuamus, & ipso iure, & facto decernimus esse priuatos. Insuper eos crimen lęsæ maiestatis decernimus incurrisse, & pœnis omnibus impositis crimen læsæ maiestatis committentibus subiacere. Datum in Coloniensi ciuitate Alemaniæ, die, &c.

Hæc Imperatoris Ludouici Bauari constitutio satis indicat, etiam istis temporibus circiter annum Dñi 1314. Pontificum superbiam & dominatum, quem in Impp. ac Reges grauiter, & acerbè exercuerunt, nō tantū Imperatori et nostræ nationis hominib. sed et alijs multis doctis, & prudentib. in Italia, & exteris nationib. valdè displicuisse, quēadmodū is, quem modò diximus, Albericus satis ostendit.

¶ Eòdem pertinet & Pontificis Adriani IIII. epistola insolens, ad Fridericum I. Imperatorem, ex gente nostra fortissimum, qua acerbè reprehendit Imperatorem optimum homo nihili, quod is in epistola quadam nomen suum nomini Pontificis in scribendo anteposuisset, tanquam cum læsæ maiestatis Pontificiæ reo expostulans. Verba epistolæ hæc sunt:

Pontifex Hadrianus cum Imp. Friderico I. cognomento Barbarossæ expostulat de epistola.

Hadrianus Episcopus, seruus seruorum Dei, Friderico I. Imperatori Salutem & Apostolicam benedictionem. Lex diuina, sicut parentes honorantibus longæuitatem promittit: ita maledicentibus patri & matri, sententiam mortis intendit: ueritatis uoce docemur,

quia

quia omnis qui se exaltat, humiliabitur. Quapropter dilecte in Domino fili, super prudentiam tuam non mediocriter admiramur, quòd beato Petro, & S. Romanæ Ecclesiæ, non quantam deberes, reuerentiam exhibere uideris. In literis enim ad nos missis, nomen tuum nostro præponis: in quo insolentiæ, ne dicam arrogantiæ, notam incurris.

Sed ad insolentem hanc Pontificis epistolam festiuè respondit contraria epistola Imperator hunc in modum: *Fridericus, Dei gratia, Romanorum Imperator, semper Augustus, Hadriano Roman. Ecclesiæ Pontifici, omnibusq; adhærere uolentibus ijs, quæ cœpit Iesus facere, & docere, S. D. Lex iusticiæ unicuiq; quod suum est, restituit. Non enim parentibus nostris derogamus, quibus in hoc regno nostro debitum exhibemus honorem, à quibus (uidelicet progenitoribus nostris) & regni dignitatem suscepimus, & coronam. Nunquid tempore Constantini, Syluester Regale aliquid habuisse dignoscitur? Sed eius pietatis concessione libertas data est Ecclesiæ, pax restituta, & quicquid Regale Papatus uester habere dignoscitur, largitione Principum donatur. Vnde cum Romano Pontifici scribimus, iure ex antiquo*

Responsio Imperatoris Friderici, ad insolentem Hadriani Papæ epistolam.

nomen nostrum praeponimus, et ad iusticiae normam idem nobis scribenti concedimus. Reuoluite annales: & si lectum neglexistis, quod asserimus, illic inuenitur.

Rectissimè sane Imperator fortissimus, & pro eius sententia faciunt Canonistae omnes, omnesque legum ciuilium interpretes, qui vno ore fatentur omnes, antiquissima consuetudine receptum, seruatumque etiam in primitiua Ecclesia, vt Imperatoris Romani nomen honoris ac dignitatis causa nomini Pontificis rectè praeponatur. Vt licet legere apud Ioannem de Anania in Prooemio Decretalium in princ. num. 1. & apud Restaurum Castaldum in tractatu de Imperatore, quaest. 59. num. 1. 2. 3. & seq. Extat & in Codice epistola Ioannis Papae ad Iustinianum Imperatorem: & vicissim Iustiniani ad Papam, & in vtraque nomen Imperatoris praeponitur.

L. inter claras & l. nos reddentes C. de summa trinitate.

Quibus exemplis optimorum Regum et Imperatorum admonemur, olim etiam & ante multos annos Imperatores ex Germanica gente nostra fortissimos, Romanorum Pontificum fastum praetumidum, & insolentiam molestè admodum tulisse & grauiter: quemadmodum hunc ipsum quem modò diximus Fridericum I. Imperatorem laudatissimum, & omnibus summis virtutibus praestantem, ad superbam Hadriani IIII. Pontificis orationem, qua Imperatorem reprehendisset, quod conscendenti sibi in equum, ephippium & stapedes ad leuam manum, non quae ad dextram, tenuisset, festiuè & acutè respondisse accepimus: insolitum sibi accidisse hunc laborem, neque enim se antè id tempus vlli Pontifici eo in genere officij operam dedisse, neque adeò id ad se pertinere admodum.

PRAE-

PRAETEREA, quòd iactant Pontifices sui iuris esse, imperium et regna orbis Christiani tribuere et adimere, cui & quando libeat, id etiam aduersari manifestò verbo Dei, cum alijs Scripturæ testimonijs plurimis cõstat, tum præcipuè dicto Christi admodum claro, quod est apud Lucam cap. 12. Quis me constituit iudicem, aut diuisorem hæreditatis inter vos? 4.

Papa non habere ius trasferendi regna & imperia.

Et hanc ipsam opinionem grauiter etiam Scholastici Theologi impugnarunt: Guilielmus Occam Dialog. lib. 6. part. 1. cap. 9. & in tractat. de potest. Ecclesiastica, quæst. 2. cap. 8. Iacobus Almain. in tractatu de potestate Ecclesię.

Scholasticorũ doctorum testimonia.

Tum etiam ex legum interpretibus, & doctrinæ de beneficijs militaribus, seu feudis, summi & doctissimi quiq́, ex quorum numero sunt ANDREAS Isernia tit. quæ sint regalia. col. 22. in vsibus feudorum, & IOANNES IGNEVS in d. disputatione, An Rex Franciæ recognoscat Pontificem superiorem: Et MICHAEL POMPILONENSIS in d. tractatu de regimine mundi, in 2. parte, 2. quæstione, princ. num. 61. vbi sic scribit: Item, est etiam aliud inconueniens: quia Papa exercendo dictam potestatem temporalem supra Imperatorem, uel aliquem Regem, uel Principem, venit contra prohibitionem Domini, qui præcipit, ne vteretur gladio temporali. Dum dixit: Mitte gladium tuum in vaginam, sine limitatione, & sic simpliciter debet intelligi dictum Christi. Hæc ille.

Iurisconsultorum testimonia.

Itẽ PETRVS FERRARIENSIS Practicus, in forma libelli, quo agitur ex substitut. in verbo, ex suo corpore:

P. Ferrariensis.

Scire debes tu ignare, quod Imperium aliquando habuit vtrumque gladium, temporalem scilicet, & spiritualem, adeò quod tunc Imperatores conferebant omnia beneficia Ecclesiastica per vniuersum orbem. Et amplius, eligebant Papam, ut habetur in c. Hadrianus. distinct. 63. cum ca. seq. & notatur per Innocentium in ca. 2. Ext. De maioritate & obedientia. Et paulò pôst:

Surgat ergò bonus Imperator, & dicant omnes: fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis, &c.

Pontificũ imperandi uanitas turbauit omnem iudiciorum ordinem & disciplinam.

Sed longiore hac de re disputatione nihil hîc opus est, cum alibi extent hæc à nostris copiosè, & plenè tractata. Illud tantum dicemus, hac ipsa Romanorum Pontificum imperandi vanitate, quia se Politicæ administrationi Regnorum & Imperiorum ingesserunt prætextu autoritatis diuinæ, vtramque, & ciuilem & Ecclesiasticam iurisdictionem, non mediocriter turbatam esse & labefactatam. Qua de re multæ extant, etiam veterum Canonistarum & Glossatorum querelæ graues, vt BERNARDI Glossatoris in cap. Si Clericus, ext. de foro compet. Papam sæpissimè literas Ecclesiasticis iudicibus aduersus Laicos scribere, contra id, quod scribit in d. cap. nouit. Ob id, inquit, mirum non est, si totus Iudiciorum ordo peruertatur. Tantundem dixit Bartolus in l. 1. § fin. ff. de pœn. Et expresius Hostiensis, & post eum Ioannes Andreæ in capit. solitæ,

tertia

tertia colum. Extra de maioritate & obedientia. Dicunt enim, et spiritualem, et regalem gladios hodiè reciprocare. Namq; in multis locis temporalis gladius sacerdotalis effectus est, Ecclesiasticos & res Ecclesiasticas pariter vt Laicos, & res temporales iudicans: contra id, quod scribitur in auth. vt Cleri: apud prop. Episcop. §. Si verò Ecclesiasticum, colla. 7. Similiter spiritualis gladius ex leui causa non tantum per alios, sed & per se ipsum mouens guerras, & nutriens, factus est militaris contra iura. Neq; secūdum eosdem hæc pestis cessabit, aut deficiet, donec vterq; suis terminis cōtentus sit. Vt & Ioan. Ign. in repet. d. §. Non aliâs ex L. Necessarios. ff. ad Sena. Sillan. num. 10. 13. & 56. & num. 117. scriptum reliquit.

Bernhardus Glossator.

Verum enimuerò, vt id quod res est dicamus, apparet Romam, quæ curiæ Papali sedem & receptū præbuit, mature & non ita longè post prima initia religionis acceptæ, statim ruisse in peius, ac magis magisq; fuisse his vitijs deformatā. Quod etiam non vno in loco grauiter conqueritur D. HIERONYMVS nominans eam Babylonem impiam, & dæmonum receptum, vt in epistola quadam, qua suadet Marcellæ matronæ Romanæ, ut commigret Bethlehem. Fugite, inquit, de medio Babylonis, & saluate vnusquisq; animam suam. Cecidit enim, cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmonum, & custodia spiritus immundi. Est quidem ibi

HIERONYMI querela de corruptis moribus urbis Romæ.

Q v sancta

ſancta Eccleſia, ſunt trophæa Apoſtolorum & Martyrum, eſt Chriſti vera confeſsio, eſt ab Apoſtolo prædicata fides, & gentilitate calcata in ſublime ſe quotidie erigens vocabulū Chriſtianum: Sed ipſa ambitio, potentia, magnitudo vrbis, videri, & videre, &c.

Eraſmi Roterodami iudicium de urbe Roma.

Quo in loco etiam ERASMVS ROTERODAMVS, in ſcholijs ſuis ad Hieronymi opera annotauit, Romam in Apocalypſi Ioannis cap. 17. deſignatam fuiſſe ſub figura mulieris, quæ inſidet beſtiæ ſeptem capita habenti: & quod ſeptem capita ſignificarint ſeptem colles ſeu montes, quos vetus vrbs Roma murorum ambitu comprehendebat. Eſt enim Roma ſepticollis, quemadmodum & Poëta inquit.

Scilicet & rerum facta eſt pulcherrima Roma,
Septem quæ una ſibi muro circumdedit arces.

Et in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum, in vita Marci diſcipuli, inter cætera adſerit Hieronymus, D. Petrum in epiſtola ſua ſub nomine Babylonis, cuius frequēter meminit, haud dubiè vrbem Romam intellexiſſe.

Quinetiam, multò ante Hieronymi tempora, conſtat TERTVLLIANVM, antiquiſsimum ſcriptorem Eccleſiæ qui vicinus fuit Apoſtolorū temporib. Romanā vrbē appellaſſe Babylonē. Sic enim ait in lib. aduerſ. Iudæos:

TERTVLLIANVS.

Sic & Babylon apud Ioannem noſtrum, Romanæ vrbis figuram portat, proinde & magnæ, & regno ſuperbæ, & ſanctorum debellatricis. Eadem verba repetit lib. 3. aduerſus Martionem.

In eandem ſententiam legimus ARNOLPHVM

Aurelianensem Episcopum, ante annos amplius quingẽtos & quinquaginta, in Concilio Rhemensi liberè & acriter aduersus Romani Episcopi grauem dominatum publicè hæc verba pronunciasse:

Quid hunc in sublimi solio residentem, quid hunc, inquam, esse censetis? Nimirum si charitate destituitur, solaque scientia inflatur, et extollitur, Antichristus est, in templo DEI sedens, & sese ostentans, quasi sit Deus. Si autem nec charitate fundatur, nec scientia erigitur, in templo DEI tanquam Idolum est, tantum ille: qui videtur hisce verbis suis allusisse ad loca sanctæ Scripturæ. Apocalyp. 19. 2. Thess. 2. Zach. 11.

ARNOLPHVS Episcopus Aurelianensis.

Ad hunc modum etiam Coloniensem & Treuirensem Archiepiscopos Electores, Nicolaum I. Pontificem delectum, suo et Prælatorum suorum nomine ante annos 558. acriter appellasse & liberè, autor est Auentinus lib. 4. Analium, his verbis:

Tu Pontificis quidem personam præ te fers, at tyrannum agitas: sub habitu, & cultu pastoris lupum sentimus. Titulus parentem mentitur, tute factis Iouem ostentas. Cum sis seruus seruorum, Dominus Dominorum esse contendis. Iuxta disciplinam Christi seruatoris nostri infimus es omnium ministrorum templi Dei: tu verò libidine dominandi in præceps abis, quicquid tibi libet, licet. Fucus factus es Christianis.

Quòd

Quòd si hæc in Pontificem probatæ vitæ, & ut tunc fuerunt tempora minimè malum, liberius dicere licuit: quid his nostris temporibus fiet? quibus, ut idem AVENTINVS queritur, omne in præcipiti vitiū stetit, quæq; tunc nefas fuit admittere, nunc pia & Christiana censentur. Sic enim inquit: Prouerbium vulgò protritum apud Germanos est. Omnia fert ætas: Quæ tum crimina maximè fuere nostro æuo, modò Senatus Romani consensu fiant, pia censentur, &c.

Testimonia Iuriscōsultorum de corruptißimis morib. Papæ.

Possumus etiam autoribus ad hanc rem Iuris interpretibus, & scriptoribus nobilissimis vti, qui immodicam Pōtificis in Ecclesia tyrannidem suo quisq; seculo grauiter taxarint, inter quos PETRVS FERRARIENSIS, practicus consultissimus iuris, qui antè annos centum & viginti in Pontificum Romanorum tyrannidem ac dominatum, bonis omnibus grauem & intollerabilem, acriter inuehitur: vt in forma responsionis rei, quæ verba etiam suprà retulimus: Nota quot modis Clerici illaqueant Laicos, & iurisdictionem ampliant. Sed heu miseri Imperatores, et Principes seculares, qui hæc, & alia sustinetis: & vos seruos Pontificū facitis: & mundum per eos infinitis modis vsurpari videtis, nec de remedio cogitatis: quia prudentiæ, et sapientiæ non intenditis, &c.

IO. PETRVS Ferrariensis.

Et alibi idem ait, non tantum ridiculum, sed auditu abominabile esse, Pontificem sibi arrogare imperium in ipsum imperatorem. Item, de Romani

Pontificis

Pontificis Curia: Quòd in ea fundamentum sit omnis auariciæ & ambitionis, & multa agant Romanistæ contra Deum & iusticiam in animarum suarum perpetuum detrimentum, ac infamiam sempiternam.

Ita & CYNVS Pistoriensis, qui antè annos trecentos & quinquaginta floruit, Iurisconsultus præcipui nominis, in l. Eos. §. ne temerè. C. de appell. Curia Papæ summopere vellet, quod totus mundus in eam influeret, tanta est, inquit, in ea argenti & auri sacra fames. Refert Ioan. Igneus in repet. d. §. non aliâs. num. 118. ff. ad Sillania. CYNVS.

Et OLDRADVS, veritatis pater vulgò ob insignem iuris scientiam appellatus, in consilio. 316. col. 5. Multa Romę pro extorquendis nummis indirectè statuuntur. OLDRADVS.

Et festiuè IO. ANDREAE dixit, magnam esse sedis Apostolicę liberalitatem, quę pro modico plumbo maximam molem auri exigit. IO. ANDREAE.

Hucpertinent & CONRADI CELTIS, Poëtæ nostri, versus elegantes.

C. CELTES.

Quicquid in extremis habuit Germania terris,
Et medijs quicquid continet illa plagis
Exhaustum est, & totum Latias migrauit in arces,
Expleat ut luxus impia Roma tuos.

Et hoc

Et hoc distichon.

Roma quod erodat loculos sic dicta, probatis
Testibus, hanc petij diues, inops redeo.

Et illud:

Vendit Roma Deum, uendit sacra, uendit honores,
Et pœnam & culpam uenialis tessera tollit,
Debetur Pluto gratia summa Deo.

Accedit & PETRARCHA, in epistola dum ait: Auro tristis ianitor mollitur, auro cœlum panditur. Quid multis? auro Christus venditur.

PETRARCHA.

Quæ cum ita sint, mirum profectò est, nihilominus audere Papistas aduersus tot honestorum virorum & autorum grauissimorum consentiens testimonium, negare vllam Romæ exerceri Simoniam, quemadmodum refert Igneus in l. si exhæredatus. num. 27. & 28. ff. de Sena. Sillani. Et Ioannes de Anania in cap. Quoties. num. 2. & in cap. in ordinando. num. 5. Extra de Simonia. & Decius in cap. ex parte Io. 2. num. 23. De offic. deleg. & Ioan. de Turre Cremata in cap. Si quis pecunia, num. 4. distinctione 79.

Non aliter & multò quidem ante hos D. BERNARDVS deplorauit Romanæ vrbis mores suo iam seculo corruptissimos, ceu sentinam quandam & colluuiem nequissimorum hominum Romam detestatus. Sic enim lib. 1. de consideratione ad Eugenium dolenter conqueritur, quod ex toto orbe Romam confluant ambitiosi, auari, Simoniaci, sacrilegi, concubinarij, incestuosi, & similia hominum monstra, idq; ut Apostolica autoritate uel obtineant honores Ecclesiasticos, uel retineant.

S. BERNARDVS.

Et

Et circa finem lib. 4.

Fraudem & circumuentionem & violentiam inualuisse: Eumq́ iudicandi modum, qui tum vsitatus fuerat, execrabilem esse, nec modò Ecclesiæ, sed & foro indecorum. Plenam esse Ecclesiam ambitiosis: Esse qui non magis exhorrescant flagitia perpetrare quàm latrones in spelunca cum viatorum spolia distribuunt. Pauci, inquit, ad os legislatoris, ad manus omnes respiciunt: non immeritò tamen, illæ namq́ negocium Papale omne peragunt. Quale est, quod de spolijs Ecclesiarum possessiones emuntur: Qui dicunt tibi, Euge, Euge. Pauperum vita in plateis diuitum seminatur: Argentũ micat in luto, accurritur vndiq́, tollit illud non pauperior, sed fortior, aut qui forte citius præcurrit. A te tamen mos iste, vel potius mors ista non uenit, vtinam in te desinat. Inter hęc tu pastor procedis, multo & præcioso circumdatus ornatu. Si auderem dicere, dæmonum magis quàm ouium pascua hæc. Scilicet sic factitabat Petrus, sic Paulus ludebat. Curia tua recipere bonos magis, quàm facere consueuit. Mali enim illic non proficiunt.

Et quæ postea de appellationum abusu multiplici refert, ea nemo pius sine horrore legere potest.

Ac tandem de immani sedis Romanæ auaritia & imperandi vanitate concludens lib. 3.

Murmur

Murmur, ait, loquor & querimoniam communem Ecclesiarum: truncari se clamitant, ac demembrari: vel nullę vel paucæ admodum sunt, quæ plagam istam aut non doleant, aut non timeant. Quæris quam? subtrahunt Abbates Episcopis, Episcopi Archiepiscopis, &c. Mirum si excusari hoc queat. Sic factitando probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed vtrum etiam debeatis, quæstio est. Ad honorem quisq; suum, gradumq; conseruandum positi estis, non inuidendum, &c.

¶ Consimili oratione antè annos amplius ducentos FRANCISCVS PETRARCHA, vir imprimis doctus & eloquens, Papatum & arcem eius depingens, nominat eam Impiam Babylonem, proditionum nidum, in quo totum terrarum orbis venenū

PETRARCHA. fouetur, crapulis & ebrietatibus obstrictum, meretricem execrabilem, in qua luxuria vndiquaq; vagatur & viget: hæresium, errorumq; asylum, carcerem vbi bonum extinguitur, & quoduis malum scelestumq; alitur, Christo eiusq; Apostolis rebellem, vt Venerem, Bacchumq; Deos colat.

Et alibi:

Roma iam non ciuitas, sed laruarum ac lemurum domus est: &, vt breuiter dicam, scelerum & dedecorum omnium sentina, atq; ille viuentium infernus,

fernus, tanto ante Dauidico ore notatus, quàm fundatus aut cognitus. Hæc ille.

Similia permulta sunt apud BAPTISTAM MANTVANVM, Poëtam grauem superioris seculi, qui temporum suorum calamitates multis deplorans, inter cætera sic ait:

B. MANTVANVS.

Tempora Martigenæ quid inania perditis? Ite,
Ite, lares Italos, & fundamenta malorum,
Romuleas arces, & Pontificalia tecta
Colluuiem scelerum, &c.

Romæ namque conuolant ex omnibus nationibus Vultures, insatiabili rostro inhiantes rapinis: veluti sunt:

Vultures Romæ inhiantes prædæ.

Vicecancellarij, Magistriplumbi, Magistri ceremoniarum barbati, Protonotarij, Officiales, Sacrum collegium, Cubicularij, Portionarij, Milites S. Petri, Ianizeri, Camerarij, Pacafrenarij, Ostiarij, Cantores Papæ, Mazerij, Custodes portæ ferreæ, Custodes cathenæ, Custodes horti secreti, Notarij, Correctores, Abbreuiatores, Aduocati, Sollicitatores, Sacoistæ ferrarij, Clerici, Capellani, Agasones, Muliones, Catamiti meritorij, Sacrilegi,

= quibus fœdißima uentris
Proluuies, uncæque manus, & pallida semper
Ora fame.

¶ Pleni omnes sunt libri PATRVM, plenæ voces eruditorum, plena his testimonijs permulta grauissimorum autorum volumina, quæ si omnia colligere vellemus,

R dies po-

dies potius quàm oratio nos deficeret. His autem & talibus bonorum ac doctorum virorum iudicijs qui singulis ætatibus floruerunt, licet alij alijs notiores fuerint & exauditi clarius, tamen hoc manifestißimum fit, multis iam annis permultos viros bonos, doctos et pios extitisse paßim, qui tyrannidem Romanorum Pontificum, & indomitum fastum ex animo abominati sint, & non obscura voce publicè ac priuatim taxarint.

5. *De ementita donatione Cõstantini, de qua in c. Cõstantinus dist. 96. ubi Præpositus impudenter assentitur Papæ.*

IAM quòd ad commentum, vel potius impudentem donationis Constantini fabulam attinet, vnde ius suum natum esse Pontifices Romani volunt, quis non agnoscit manifestum & improbè confictum mendacium, ac vanitatem vanißimam, quæ neque cœlum neque terram attingit, destitutam omni, quotquot vnquam historias eorum temporum fide dignas scripserunt, testimonio: quam etiam ipse Pontifex Pius, cum priuatus adhuc esset, & antequàm nomine Aeneæ Syluij mutato ad Pontificatum peruenisset, ridere & exagitare Dialogis suis non dubitauit, plurimum dolere se inquiens legistarum vicem, qui tantum operę, tantumque laboris sumant in quæstione de donatione Constantini examinanda an valeat, cum constet eam Cõstantino ne per somnium quidem venisse in mentem. Quę & Felini sententia fuit in c. solitæ in fin. Extra de maioritate & obedientia. Et ante hunc Accursij etiam in Authen. Quomodo oporteat Episcopos, in princ. col. 1. Quem sequuntur Petrus de bella Pertica in Rubrica Procemij institut. num. 11. cum seq. Et Bartolus in proœmio ff. Alexander in consil. 24. num. 23. lib. 5. Et Ioannes Igneus in repeti-

petitione l. Donationes col. 7. ff. de donat. inter virũ et vx. Nec verisimile sit, Platinam in vitis Pontificum id fuisse omissurum, si verè facta fuisset hæc prætensa donatio: præsertim cum admodum operosè cæteras liberalitates & fundationes Constantini recenseat. Accedit & Laurentius Valla ciuis Romanus, qui grauissima & luculenta declamatione falsò creditam hanc & ementitam Constantini donationem exagitat ac refutat. Idem senserunt & Cardinalis Cusanus, Georgius Merula, Franciscus Petrarcha et Baptista Mantuanus lib. 1. de patientia cap. 30. Andreas Alciatus lib. 7. parerg. cap. 19. B. Egnatius lib. 2. Romanorum Principum, ac multi alij Scriptores docti nostræ ætatis.

Hæc cum ita se habeant, cumq; apertissimum sit, deesse Pontificibus Romanis & titulum seu iustam possessionis causam, & fidem bonam qua vrbem Romam sedem veterem Imperatorum, ac permultas alias Imperij vrbes atq; prouincias rectè teneant, non pauci de salute Ecclesiæ cõclamatum existimarunt, nisi existat tandem melior aliquis & religiosior Pontifex, dissimilis maiorum suûm, qui malè ereptas imperio prouincias ac temporalia tandem restituat, & intra fines suos consistens, ab aliena domo in suam, eq; tempestatibus imminentibus in portum se recipiat, officijq; sui maiorem quàm hactenus habeat rationem. Quemadmodum Carneadem Romanis, qui iam rerum potiebantur, dixisse ferunt, Si iusti esse, & aliena restituere velint, ad casas esse redeundum, & viuendum in inopia.

¶ Quæ spes cum deplorata quodammodò videatur, magis atque magis tanquam ad incantantis vocem,

obſurdeſcente aſpide iſta, iamprídem votis non irritis multi boni & patriæ amantes à Deo optimo maximo exoptāt, ut exiſtat aliquando Imperator ac Heros aliquis qui veterem imperij dignitatem à Pontificibus Romanis proculcatam & peſſundatam in lucem ſuam adſerat, recuperet atq; vindicet fortiter.

Marſilius P. Et hæc quidem Marſilio Patauino, de quo etiam ſuperius ſæpe meminimus, neceſſaria viſa fuit ratio, in eo libro quem pacis defenſorem inſcripſit, Pontificem Romanum & verbis & facto à temporalibus abſtinere debere.

Sæpius etiam hac de re Imperatores & Principes Imperij admonet grauiter PETRVS FERRARIENSIS, in commentario ſuo Practico:

Ferrarienſis. Surgat, inquit, bonus Imperator, aduerſus illos qui orbem vniuerſum olim cauſa deuotionis, nunc auaritiæ & rapinæ cauſa deſtruxerunt & annihilarunt ſtatum Imperij, & omnium Laicorum. In forma libelli quo agitur ex ſubſtitutione & alibi.

Item apud AVENTINVM lib. 4. annalium:

Auentinus. Romani Pontifices, cum adhuc pauperes cum Chriſto eſſent, modeſtiores fuêre: nec os ſuum in cœlum auſi fuerunt ponere, tantamq; ſibi ſoluendi legibus ut libet permittere poteſtatem. Haud alienum fuerit, de hac re Hormiſdæ Pontificis Romani verba ponere, qui ait: Ego me in hoc periculo immittere non audeo, quia nec talia ſunt merita mea, vt aliorum peccata in me excipere præſumam: nec

mam: nec tantam eloquentiam habere, vt ante tribunal Christi contra tales & Sanctos Sacerdotes qui decreta statuerunt, causam dicere possint.

Hactenus ille.

Porrò, quam iactant Romani Episcopi plenitudinem potestatis suæ, qua omnia, quæ in terra quæq; in cœlo sunt, pedibus ipsorum prona ad nutum cedant: has ampullas quibus nihil vanius, nihil à Sacerdotibus alienius, etiam Marsilius Patauinus iampridem vt execrabiles detestatus est: Et Socinus, alijq; complures doctrina & virtute præstantes viri, ridentes, nō tàm potestatis quàm tempestatis plenitudinē videri scripserunt. Vt patet ex consilio Socini 164. col. pen. lib. 2. Et in consil. 120. col. pen. ad fin. lib. 3. Et vltrà Socin. notauit Fulgosius in consil. 61. cuius initium est: Dña Catharina. col. pen. Franciscus de Curte in consil. 73. col. 19. in fin. Quod refert etiam Ioan. Neuisanus inter consil. Bruni in consil. 11. col. 26. Et Aymo Crauetta in consil. 241. num. 20. circa finem. Et in tractatu cuius titulus est: Somnium Viridarij. c. 82. num. 9. 6. *Pōtificiæ potestatis plenitudo execrabilis.*

Ipsa etiam glossa iuris Pontificij salsè ridet hanc Papalem plenitudinē in c. quoties 1. q. 7. referens hos versiculos.

Seruierant tibi Romà prius domini dominorum,
Seruorum serui nunc tibi sunt domini.

Philippum Galliarum Regem, cui Pulchri cogmen fuit, cum de hac re & de Pontificis in omnes Reges orbis Christiani dominatu, grauem contentionem cum Bonifacio VIII. haberet, quòd is superbè ad Regem scripsisset:

Scire te uolumus quod in spiritualibus & temporalibus nobis subes, &c. falsè respondisse legimus Pontifici hunc in modum:

PHILIPPVS, Dei gratia, Francorum Rex, Bonifacio VIII. se gerenti pro summo Pontifice, salutem modicam siue nullam. Sciat tua maxima fatuitas, in temporalib. nos alicui non subesse: Ecclesiarum & præbendarum collationem ad nos iure regio pertinere &c. Secus autem credentes, fatuos & dementes reputamus, Datum, &c.

Quæ quidem ante annos amplius centum quinquaginta etiam approbata sunt publicè à Schola Parisiensi, quemadmodum prolixè refert vir doctus & multæ lectionis, STEPHANVS AVFRERIVS clem. 1. num. 15. 16. & 17. De officio Ordinarij.

Rectè autem ille, quisquis is fuerit, qui causas & originem tantæ potentiæ breui sed venusto hoc versu perstrinxit:

Simplicitas tantum fecit malè prouida Papam,
Vt nihil ad Papam dixeris esse Deum.

Quæ quidem omnia satis docent, præpotentem hunc et superbum dominatum Pontificum, non tantum Regibus & Principibus oı bis Christiani, priuata quadam imperij sui amplificandi cupiditate grauem visum: Sed & doctis in Scholis atq; intelligentibus priuatim displicuisse, & in publicam eruditorum omnium incurrisse reprehensionem:

nem: quemadmodum inter cæteros & ERASMVS, alioqui moderatior & minus vehemens, ſæpe & quidem non obſcurè, taxat Canoniſtarum & Scriptorum Papalium arrogantiam etiam Chriſto leges præſcribere tentantium: Vt ad Annotationes EDVARDI cuiuſdam in acta Apoſtolorum cap. 17. Nec volo, inquit, Chriſto leges præſcribere, ſicut Hoſtienſis, & quæ ſequuntur cætera.

Quinetiam ex ipſis Canoniſtis & Scholaſticis doctoribus pleriq; non obſcurè, tàm ſcribendo quàm docendo, teſtati ſunt, improbare ſe in Pontificibus hanc dominandi inſanam libidinem, quam etiam quantum in ipſis fuit impeditam ſtrenuè inhibuerunt. quemadmodum videre eſt apud Archidiaconum in c. hoc videtur. 22. q. 5. Et Ioannem Igneum in l. fidei commiſſum num. 267. Ad Sillanian. aliosq; complures.

ILlud attingendum etiam paucis, quod arroganter iidem iactant, habere ſe iura omnia in ſcrinio pectoris ſui, & ob id nullo modo hallucinari, labi, aut errare Papam poſſe in cauſis fidei: propterea quòd Petro Apoſtolo dictū ſit à Domino: Oraui pro te, ne deficiat fides tua, Lucæ 22. Egregiam ſanè & dignam Pontifice orationem, quæ multis profectò cachinnis accipienda eſſet. Et quis nō habet cognitum, qui libros ipſorum & inconditam illam farraginem conſtitutionum Pontificiarum paulò oculatius inſpexerit, quàm fœdè non tantum in cætero iure, ſed eo ipſo etiam quod nouum ipſi condiderunt, hallucinati ſint ſæpius? quamq; ſui iuris & conſtitutionum ſuarum

7. Papa impudēter iactat ſe diuina et humana iura omnia habere in ſcrinio pectoris ſui.

ſæpe ipſi ſint ignari aut immemores: quàm indignè miſerabiliterq́ vetera Eccleſiæ inſtituta tractent: nouis ſubinde decretis, extrauagantibus, declaratorijs, Cancellariæ regulis ſurſum atque deorſum iura pro libidine vertentes, miſcentes, figentes ac refigentes. Quod etiam Cynum clari nominis Iuriſconſultum non leuiter offendit, & non obſcurè declaratur in ca. præterea. 23. diſtinct. Ita Vrbanus Papa in ca. vlt. 30. q. 4. dicit, non reperiri prohibitū Pontificio iure, virum & vxorem ſimul poſſe puerum in Baptiſmo ſuſcipere: cum tamen id ante ipſum Leo expreſsè prohibuiſſet in ca. non plures de conſecrat. diſtinct. 4. Quod quidem & gloſſa planè fatetur in d.c. præterea. & d. c. 1. de conſecratione, licet errorem Pontificum palliare nitatur, ſed fruſtrà. Longum foret perſequi hæc ſingula, quæ nunc eruditis paſsim nota ſunt, & à multis tractata publicè. Inter quos eſt & Gundiſſalus de Villadigeo in tractatu de hæreticis, quæſt. 7. num. 7. tenens, Papam errare poſſe. Et plenius Ioannes de Piſauro, inter conſilia Bruni, conſil. 114. num. 6.

Hoc amplius, quoties ipſi inter ſe diſſenſerunt Pontifices, & contrarias conſtitutiones promulgarunt: Quoties quod ab altero conſtitutum fuit, mox ſequens abrogauit, ſuſtulit, aut aliter finxit: Nonne Innocentius III. & Cœleſtinus etiam III. de dirimendo matrimonio manifeſtè pugnantia ſtatuerunt: Hic alteri coniugum, ſi in hæreſin lapſus ſit alter, iterare coniugium permiſit: Iſte contrà vetuit, Vt eſt cernere in c. quantò: Extra de diuortijs. Pelagius conſtituerat vt ſubdiaconi Sicilienſes abſtinerent ab vxoribus quas legitimas duxiſſent: Id decretum ut durum & incompetens retractauit poſtea eius ſucceſſor Gregorius

Primus,

Primus, vt est in ca. 1. distinctione 31. ubi glossa insuper addit, hoc Pelagij decretum fuisse contra Euangelium. Alexander III. in ca. licet. Extra de voto, statuit sponsalia contracta verbis præsentibus non solui per aliud sequens matrimonium copula carnali consummatum: quod tamen à superioribus Pontificibus, contrà statutum fuisse legimus.

Atque hæc ex multis pauca retulisse satis sit, quæ ijs quæ diximus fidem faciant, non tantam videlicet diuini & humani iuris scientiam in istorum pectore latere reconditam, quantam iactant ventricosi Pontifices, & horum circumpurpurati Cardinales, præsertim cum constet, non rarò indoctissimos quosque & omnis humanitatis rudes euehi ad fastigium sedis Papalis, quemadmodum ait is, de quo suprà etiam meminimus, Ioannes de Selua, in tractatu de beneficio. parte 3. q. 5. num. 5: Cardinales sæpe eligere prorsus illiteratum Papam, qui tamen propter defectum scientiæ nequaquam illis repellendus videatur. Quo rectè videtur etiam allusisse Baldus cum ait: Papas esse doctores vtriusque, & Ciuilis & Canonici, iuris, authoritate quidem, sed non scientia. Quod & Iason in l. præscriptione col. 2. C. Si contra ius uel vtilitatem publicam. Et Andreas Tiraquellus in tractatu de nobilitate cap. 31. num. 498. in fine, notarunt.

POstremò. An Papa in his quæ fidem Orthodoxam spectant, quæque ad salutem hominum necessaria sunt, errare, & à fidei Christianæ norma discedere possit: Id satis exemplum egregium Pontificis Ioannis XXII. docere nos potest, quem Gerson in sermone Paschali publicè

8. An Papa deficere possit à fide Christiana.

R v. asseruisse

asseruisse refert: Animam hominis vnà mori cum corpore usq; ad diem futuræ resurrectionis mortuorum: cumq; errorem Pontificis grauiter impugnatum & reprehensum fuisse à Parisiensium Schola eius temporis: Ac Regem Gallorum, indignitate rei commotum, edicto publico vetuisse, ne quis suorum cum Pontifice Romano tantisper quidquam commertij haberet, dum is errorem tam fœdum reuocaret: Idq; per preconem pro more proclamatum fuisse: Atq; ita necessitate coactum Pontificem retractasse errorem suum publicè.

Simile est quod de LEONE X. scribitur: vbi cum negociorum aut potius voluptatum exquisitissimarum odium cœperat, iussisse personatos Philosophos duos ceu moriones, ex aduerso ad mensam adsistere, quos animi gratia audiret de immortalitate animæ disputantes, alterum qui affirmaret, & qui impugnaret alterum. Cumq; finita disputatione iudicium in arbitrium Pontificis hi reijcerent, illum sic definita sententia controuersiam diremisse: Etsi tu, inquit ad affirmantem, pulchras & bonas rationes habeas, tamen ego sententiam huius probo ceu firmiorem & quæ faciat bonum vultum.

Eidem Leoni cum aliquando BEMBVS, vir excellenter doctus & qui postea Cardinalis delectus fuit, locum quendam retulisset è sacris Biblijs, in sermone priuato, molestius id ferens Papa, quid inquit: mihi narras istam de Christo fabulam?

Qualis autē fuerit Leo hic, et quas nundinationes exercuerit, id etiā ex Epitaphio eius intelligi potest, q tale fertur.

Sacra sub extrema, si forte requiritis, hora
Cur LEO non potuit sumere? uendiderat.

Cui simile

Cui simile est illud Alexandri VI. Epitaphium dignum monstro hominis:

Bello, inimicitijs, furtisq; & cædibus haustam
Italiam cernis SEXTE, & obire potes?

Et illud de eodem:

Pollicitus cœlum Romanus & astra sacerdos,
Per scelera & cædes ad Stiga pandit iter.

Ipse etiam ex Canonistis celeberrimus Abbas Panormitanus quodam in loco ait: Plerosq; Pontifices Romanos ita vitam suam in hac vita degere, vt facile appareat non credere illos, restare aliam vitam pòst hanc vitam aut vllam mortuorum resurrectionem & iudicium. Quæ quidem omnia satis, vt arbitramur, ostendunt, an in causis fidei Christianæ labi & errare possint nec ne Pontifices.

Cum igitur hæc, quæ de Pontificum immoderato in Ecclesia dominatu ac tyrannide hactenus commemorata sunt elogia vanissima, ita, vt iam diximus, sese habeant, & constet hæc præconia alienissima esse non tantum à sacræ Scripturæ sententia, verum etiam à SS. Patrum doctrina, improbari etiam ipsis doctoribus Scholasticis melioribus, Canonistis, atq; iuris ciuilis interpretib. doctis, deniq; honestis quibusq; et veritatem amantibus, facile est intelligere autores & concinnatores horum elogiorum meros fuisse assentatores Pontificum, quos in facinus hoc iurasse dixeris, omnia assentari PAPAE, quandoquidem is quæstus multò ipsis fuerit vberrimus: & vt Poëta ait, malus sit minister Regij imperij pudor. Etenim qui tyrannis sese mancipant, etiam linguam ipsis mancipasse intelliguntur, nec facile personam suam citrà impudentiam

& gnathonismos tueri possunt: Quod etiam Gerson in tractatu de potestate Ecclesiastica innuere voluit, vbi introducit tres illas collocutrices: adulationem, discretionem & detractionem: attribuens adulationi vulgata ista praeconia & exaggerationes Pontificiae potestatis, quas hodie Papistae in ore habent: & tandem grauissime eas vituperans, ac reijciens: taxans etiam insolentiam Papae, qui omnia in omnibus esse uelit.

Quamobrem, in isto tam deprauato ac deplorato Pontificij regni statu, facile apparet, satis superque causarum fuisse Statibus & his Imperij Ordinibus, cur ab eo secessionem fecerint, neque vllum deinceps Pontificum imperium aut ius vllum agnoscendum sibi existiment, cum expressè dicat Apostolus epistola 2. Ad Thessaloni. capite vltimò:

» Praecipimus vobis fratres per nomen Domini no-
» stri Iesu Christi, vt sciungatis vos ab omni fratre
» qui inordinatè se gerit, & non iuxta institutionem
» quam accepit à nobis.

Quam sententiam Erasmus Paraphrasi sua his verbis luculenter interpretatus est: Quod si quis est inter vos, qui contempta ratione viuendi, quam vobis iuxta regulam Euangelicam praescripsimus, suo viuit arbitratu, & ociosus ipse turbet publicum ocium vestrum, atque ipse nihil agens curiosus sit alienarum actionum: praecipimus vobis authoritate Domini nostri IESV Christi, vt ab huius consuetudine, si Christianus fuerit, vos semoueatis. Neque enim pigebit alios imitari nostrum exemplum, qui licet fungeremur Apostolico & honore & onere: non tamen ob id grauati sumus apud vos in ordinem cogi,

neque

neq; quidquam nobis vltra cæteros vindicauimus, adeò ut ne panem quidem acceperimus à quoquam: ſed obliti dignitatis noſtræ nocturnis diurniſq; laboribus atq; operis manuarijs ipſi parauimus nobis quæ vitæ neceſsitas poſtulabat, ne cuiquam eſſemus oneri.

Atq; hæc etiam grauiſsima D. Ambroſij ſententia fuit ſuper Lucam cap. 19. iubentis deſerendam omninò Eccleſiam illam, quæ Orthodoxæ fidei regulam & fundamenta ab Apoſtolis tradita conuellat aut reijciat: hæc enim ſunt eius verba, quę extant etiam in ca. quæ dignior in fi. 24. q. 1. Si qua eſt Eccleſia, quæ fidem reſpuat, nec Apoſtolicæ prædicationis fundamenta poſsideat, ne quam labem perfidiæ poſsit aſpergere, deſerenda eſt.

Et hactenus quidem quæ ad octauam recuſati Concilij cauſam neceſſariò pertinebant: quæ quidem cauſa per ſe ac ſola ſatis digna & grauis foret, ob quam à Papatu ſecedendum ſit meritò. Cum apertiſsimũ ſit & luce clarius, Põtifices & Sacerdotes, ac Epiſcopos Pontificios muneri ſuo adeò nulla ex parte reſpondere, vt à præcepto D. Petri Apoſtoli, cuius ſe ſucceſſores iactitant, abſint quàm qui longiſsimè. Qua de re, & de Sacerdotum atq; Epiſcoporum officio verba Eraſmi in annotationibus ad Epiſtolam Petri priorem cap. 5. imprimis digna viſa ſunt, quæ hîc coronidis vice adijcerentur.

De officio Epiſcoporum & Sacerdotum Eraſmus.

Præceptum Apoſtolorum principis, in omnibus omnium Epiſcoporum aulis, vel aureis literis oportebat inſcribi. PASCITE, inquit, GREGEM, non opprimite, non expilate: idq; non co-

acte,

actè, velut ex officio, sed ex syncero affectu, tanquam patres: neq; turpis lucri gratia, quasi præsentiens Ecclesiæ pestem hinc orituram. Deniq; non dominantes, more Regum: sed exemplo pascite, benefactis vincite. Nunc Episcoporum vulgus nihil audit ab assentatoribus doctis, nisi dominia, ditiones, gladios, claues, potestates: atq; hinc fastus quorundam plus quàm regius, sæuitia plus quàm tyrannica.

Et in paraphrasi super eodem capite:

Turpe est, quæstus gratia curare populum Christianum, quod nemo cum laude facit, nisi qui sponte, & gratis facit. Excidit à præmio cœlesti, qui venatur hic officij mercedem ab hominibus. Huic proximum est, si quis lucri quidem contemptor est, sed tamen ambit honorem ac dignitatem, gaudet imperare, gaudet coli, nec huic erit præmium apud Deum, tulit hic mercedem suam: Multum abest Episcopi munus à dominatu. Non est tyrannis, sed administratio: Ideo præsidet Episcopus, non vt plus auferat lucri, non ut regnet, vtq; illi plus liceat: sed vt plus prosit.

NONO

IX. *Causa recusandi ob impia decreta, promulgata superiori Cõcilio Tridentino: quæ hic ordine refutantur.*

NONO. PRAETER EAS QVAS HACTENVS commemorauimus, recuſati Concilij Papalis cauſas, ob errores ſcilicet de Doctrina manifeſtiſsimos, cultus idolatricos, plenos omnis ſuperſtitionis, tyrannidem infinitam, cęteraq́ flagitia, quibus Pontifices Romani Eccleſiam miſerè oppreſſerunt, aliæ etiam ſpeciatim reſtant cauſæ, non minus neceſſariæ & vrgentes, cur Tridentini conuentus autoritatem nulla in parte agnoſcendam ſibi Status Imperij rectè arbitrentur.

Etenim ex euulgatis Concilij diplomatibus Pontificijs & hoc euidentiſsimum eſt, autorem huius Concilij Pium IIII. nequaquam id agere aut in animo habere, vt NOVO aliquo Concilio legitimè, ordine, et quo modo oporteat, de controuerſia religionis cognitio fiat, quò eruditorum, & intelligentium iudicio ac pia collatione laboranti Eccleſiæ ſuccurratur, & lux Euangelio redeat: ſed id moliri vnum, & non obſcurè ſtruere, ut ſuperius Concilium, etiam Tridenti habitum, eiuſq́ decreta impia omni ratione confirmet nunc atq́ ſtabiliat.

Id cum ex verbis illis: OMNI SVSPENSIONE SVBLATA: quibus in vtraq́, & indulgentiæ, quam vocant, & altera electionis Bulla vſus eſt, euidenter apparet: tum etiam ex eo intelligi facile poteſt, quòd Status, cognito Pontificis Conſilio & molitione ſuſpectæ huius atq́ impiæ continuationis Tridentinæ, legatis ac literis hinc inde miſsis præmonere, & hortari, & iam liberius accuſare Pontificem priuatim non deſtiterunt, vt reſtitutioni huic inſidioſæ, quam & Religioni & Reipublicæ periculoſam, pijsq́ & bonis omnibus grauem,

&non

& non ferendam moliretur, comiter superſederet ac porrò quieſceret. Sed fruſtra: planè enim ille nec admonitionibus, nec conſilijs ſalutaribus locum reliquit.

Quo quidem ipſo, ſatis teſtatum Statibus Imperij & vniuerſo orbi Chriſtiano animum ſuum fecit. Vt dubitandum iam non ſit, quin et hic Papa ſimilis ſit futurus maiorum ſuûm, nec permiſſurus vllo modo ut tandem liberũ aliquod, Chriſtianum, & œcumenicum Concilium congregetur, quo idolatricis cultibus atq; erroribus doctrinæ ſublatis, tot ſeculis deſiderata emendatio ac reformatio Eccleſiarum nonnihil procedat, aut quidquã aliter fiat, quàm anteceſſoribus eius hactenus placuit. Id ut minus dubitandum nobis ſit, facit quod prima ſtatim Seſsione iſtius Conciliabuli decretum intelligimus, ut omni ſuſpenſione remota ſtrenuè procedatur.

Facile autem ex his præuideri & intelligi poteſt, qualis futura ſit ea, quæ agitur nunc Tridenti, Synodus, quæ eius in dicendis ſententijs libertas, quis actionis modus, quis deniq; exitus eius futurus ſit, Statibus Imperij & aduerſa parte protinus ab initio pro hæreticis condemnata: tum quia ſuperiorum, quæ proximè anteceſſerunt, Conciliorum Decreta præcipua cum verbo Dei expreſſo, & Patrum Sanctorum doctrina antiquiſsima implacabiliter & ex diametro pugnant.

Quod quidem hoc in loco apertiſsimis rationibus ordine & diſtinctim, quantum eius neceſſarium videbitur, planum faciemus ac demonſtrabimus: vt quid deinceps de euentu malè inchoati huius Concilij ſperãdum ſit, et quem res hæc euentum habitura videatur, non obſcurè omnes proſpicere & intelligere queant. Etenim vix eſt, vt, quæ

malo

malo inchoata sunt principio, exitu bono peragantur.

AC PRIMVM quidem tertiò eius Synodi consessu decretum factum fuit, de Traditionum humanarum in Ecclesia autoritate, hoc videlicet: præcepta & traditiones humana autoritate constitutas & consuetudine Ecclesiæ obseruatas, non minore pietate & reuerentia seruare oportere, quàm quæ per spiritum Sanctum tradita sunt à Prophetis & Apostolis in Scripturis sanctis. Verba decreti hæc sunt. *Refutatio III. Sessionis Tridentinæ de autoritate Traditionum.*

SESSIONE III.

SACROSANCTA &c. Synodus, omnes libros, tàm veteris quàm noui Testamenti, cum utriusque unus sit DEVS autor, nec non traditiones, tùm ad fidem, tùm ad mores pertinentes, tanquàm uel oretenus à Christo, uel à spiritu Sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conseruatas, pari pietatis affectu ac reuerentia suscipit & ueneratur.

Manifestam autem impietatem huius decreti arguunt indubitata Scripturæ testimonia quæ ordine sequuntur:
Ephes. 2. Ædificati estis super fundamentum Pro- "
phetarum & Apostolorum, lapide angulari exi- "
S stente

» ſtente ipſo CHRISTO IESV.

Item.

» Fruſtra colunt me docentes mandata & præce-
» pta hominum: Matth. 15. & Eſaiæ 29.

Marci 7.

» Omiſſo pręcepto Dei tenetis conſtitutiones ho-
» minum.

Coloſſ. 2.

» Ne quis imponat vobis conſtitutionibus homi-
» num per humilitatem & ſuperſtitionem.

Item.

» In præceptis MEIS ambulate, non in ſtatu-
» tis Patrum veſtrorum: Ezech. 20.

In quam ſententiam alia innumera extãt Prophetarum & Apoſtolorum teſtimonia, quæ omnia magno conſenſu hoc docent, nõ aliter licere Deum colere aut inuocare, quàm ipſe ſe coli, agnoſci & inuocari in verbo ſuo per Prophetas & Apoſtolos tradito voluit, deſcripſit & patefecit.

¶ At Tridentinum hoc Concilium & Papatus vniuerſus contrà hæc ſtatuit & decernit, traditiones humanas & inueteratas in Eccleſia conſuetudines pari autoritate cum diuinis Prophetarum & Apoſtolorum ſcriptis ac præceptis cenſendas, nec modò illis æquiparari ſed etiam præferri oportere: interpretationem etiam et intelligentiam ſacrorum librorum omnem à conſuetudine et cõmuni opinione traditionum, ſeu (vt honeſtè plerumq; nominare ſolent) à conſenſu Eccleſiæ perpetuò eſſe petendam.

Pleriq; etiam eò dementiæ progrediuntur, vt libris editis impudenter affirmare auſint: Quidquid ſcriptorum Propheticorum & Apoſtolicorum extet, id omne ambiguum eſſe &

esse & incertum, atque ideò ex communi hominum opinione & consensu dijudicandum. Quemadmodum Vuormaciensi colloquio eo, quod ante quadriennium habitum fuit, apertè affirmarunt Pontificij collocutores, sacram scripturam materiam litis esse, nō vocem iudicis aut normam iudicij: Atque ideo in omni de doctrina quæstione consensum hunc & traditiones Ecclesiæ Romanæ præcipuè audiri oportere. Neque verò magnoperè id quærunt aut considerant, an traditiones istæ expresso verbo Dei aduersentur: Id quod non rarò fieri, quis est, qui non videat? Ex quo genere sunt tot vota monastica, ciborū prohibitiones, communio sub vna specie, indulgentiæ et infinitæ aliæ traditiones, in immensum hactenus cumulatæ in Ecclesia.

Quæ quidem omnia impia sunt manifestò, & in Deum ac sacrosanctum eius Euangelium contumeliosa: perinde ac si nullam aliam ob causam ex arcana sede sua prodijsset, & verbo tradito sese patefecisset DEVS, quàm, vt veluti Eridos seu contentionis Pomo miseris mortalibus obiecto, eos committeret mutuis inter se rixis & certaminibus, è quibus non aliter quàm humanarū traditionū sapientia & consuetudinis vsitatæ interuentu euoluere sese queant.

Itaque nec minus aduersantur impiæ huic opinioni S. Patrum sententiæ grauissimæ, quæ nos ad Prophetarum & Apostolorum doctrinam, non ad traditiones ab hominibus excogitatas aut commenticios cultus passim reuocant & deducunt. *Testimonia Patrum.*

Ita enim S. AVGVSTINVS ad Ianuarium scribit Epist. 119. circa fin.

Sed hoc nimis doleo, quia multa quæ in *AVGVSTINVS.*

diuinis libris saluberrima præcepta sunt, minus curantur: & tam multis præsumptionibus sic plena sunt omnia, ut grauius corripiatur, qui per octauas suas terram nudo pede tetigerit, quàm qui mentem vinolentia sepelierit.

Et HILARIVS *in Matheum cap. 14.*

HILARIVS. Omnem plantationem quæ non à patre sit, eradicandam dicens, id est, traditionem hominum eruendam, cuius fauore legis pręcepta transgressi sunt. Et ideò esse eos duces cæcorum, vitæ æternæ iter quod non videant pollicentes, cæcisque ipsis & ducibus cæcorum casum in foueam esse communem.

In eandem sententiam ORIGENES *ad Ezechielem Homilia 7. ait:*

ORIGENES. Nullum imitemur, & si volumus imitari quempiam, propositus est nobis ad imitandum Christus Iesus: descripti sunt actus Apostolorum, & Prophetarum gesta de sacris voluminib. agnoscimus: Illud exemplar firmum est, illud propositum solidum, quod qui sequi cupit, securus ingreditur.

Et CYPRIANVS *in sermone de Baptismo Christi sic ait:*

CYPRIANVS. Legat hic vnum verbum, & in hoc mandato meditetur Christiana religio, et inueniet ex hac scriptura omnium doctrinarum regulas emanasse, & hinc

hinc nasci, & huc reuerti quicquid Ecclesiastica cōtinet disciplina: & in omnibus irritum esse, et friuolum quicquid dilectio non confirmat. Præcepisti Domine, vt audiamus dilectum filium tuum: gratias tibi agimus, quia nos eius magisterio commendasti. Nos verò ex præcepto tuo eius doctrinæ nos tradimus informandos, & inhærentes ei libenter, cum duce spiritu sancto omni tempore audiemus.

Fuit & GANGRENSI Concilio decretum tale factum: Anathema esse si quis à lege diuina discedens nouas subinde comminiscatur traditiones & constitutiones. *Concilium Gangrense.*

In eandem sententiam & ERASMVS in Paraphrasi sua ad Marcum Euangelistam cap. 7. eleganter scribit:

Quantùm inter DEVM & homines sit discriminis, tantùm etiam inter diuina pręcepta et traditiones humanas fieri oportere. ERASMVS.

Et paulò pòst hæc uerba subijcit:

Pręposterа pietas est, & irreligiosa religio, superstitiosum esse in obseruandis his, quæ maiores vestri ex suo animo tradiderint, & ea negligere quæ præcipit Deus.

Atque hactenus satis de traditionibus, quas facile ex his est intelligere, errore manifesto & impio æquiparari præceptis Dei, & hac in re Tridentinum Concilium decretis suis expresso verbo Dei contraria statuere ac confirmare.

De altera parte Decreti superioris.

QVOD AD ALTERAM SVPERIORIS DECRETI partem attinet: Statuit etiam Cōcilium de libris quibusdam Biblicis, ex quorum numero sunt, liber IVDITH, TOBIAE, BARVCH, MACHABEORVM, Epistola ad HEBRAEOS, IACOBI, IVDAE & alij nonnulli: hos quoq; esse habendos pro Canonicis: & qui cōtrarium sentiat, hunc anathematis reum fore: Verba Decreti ita habent:

Si quis autem libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, & in ueteri uulgata editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit: Anathema sit.

At verò Diuus HIERONYMVS contrà, hos libros separat à Canonicis libris & inter Apocrypha refert, hoc est, latentia scripta, quorum longè inferior in Ecclesia sit autoritas quam Propheticorum et Apostolicorum scriptorum. Sic enim scribit de libro IVDITH in Prologo:

LIBER IVDITH Apocryphus.

Apud Hebræos liber IVDITH inter hagiographa legitur, cuius autoritas ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur.

Et in Prologo Galeato:

Vt scire, inquit, valeamus quidquid extra hoc est, inter Apocrypha esse ponendum. Igitur SAPIENTIA (quæ vulgò SALOMONIS inscribitur, & IESV SYRCH liber, & IVDITH & TOBIÆ non sunt in Canone.

QVI

QVI SAPIENTIA SALOMONIS inscribitur liber, de eo ita Eusebius autor historiæ Ecclesiasticæ lib.6.cap.11. Sapientia Salomonis, Sapientia Syrach, & epistola Iudæ ab aliquibus minimè recipiendi videntur. LIBER SAPIENTIAE SALOMONIS.

Et in præfatione ad librum Salomonis dicit Hieronymus.

Sicut Iudith, et Tobię et Machabęorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos intra Canonicas scripturas non recipit: Sic et hæc duo volumina, uidelicet Sapientiam Salomonis, & Ecclesiasticum Syrach legat ad ædificationem plebis, non ad autoritatem Ecclesiasticorū dogmatum confirmandam.

DE LIBRO BARVCH idem Hieronymus in præfatione in Hieremiam Prophetam ita scripsit: Librum Baruch, inquit, notarij eius, quia apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermisimus. LIBER BARVCH.

Et in præfatione quæ additur eidem libro in peruulgata editione sic scribitur.

Liber iste, qui Baruch nomine prænotatur, in Hebręo canone non habetur, sed tantum in vulgagata æditione. Similiter & epistola Hieremiæ.

LIBRI MACHABAEORVM similiter ad adserenda dogmata Apocryphus est, & autoritate caret in Ecclesia: De quo sic idem HIERONYMVS: Et ex libro illo vetusto, qui sub nomine Cypriani MACHABAEORVM LIBRI.

de expositione Symboli scribitur, apertè constat locum nullum habuisse in veteri Ecclesia.

Quin etiam ipse autor eorum librorum, in fine operis dubitare se significat, rectè ne an secus scripserit. Sic enim inter cætera ait: Et siquidem rectè & congruenter, hoc & ipse volebam: sin exiliter & tenuiter, hoc est quod potui. Quæ verba minimè adiecisset autor, si certus fuisset librum cum spiritu Sancto autore confectum fuisse.

Epistola ad HEBRAEOS. Quod ad EPISTOLAM ad HEBRAEOS attinet, Hieronymus in Esaiam cap. 8. & alibi de ea expressè sic ait: licet eam latina scriptura inter Canonicas nō recipiat.

Epistola IACOBI. De Epistola IACOBI hæc extant verba apud Eusebium lib. 2. Ecclesiasticæ historiæ cap. 23.

Hactenus, inquit, de IACOBO, cuius esse dicitur epistola quæ inter Catholicas prima est. Sciendum autem est eam esse adulterinam. Non enim multi ex veteribus mentionem illius faciunt, sicut nec eius, quæ Iudæ inscribitur, &c.

Epistola IVDAE. IVDAE Epistola iam ex superioribus liquet, et idem Eusebius cum lib. 3. cap. 25. historiæ Ecclesiasticæ enumerasset scripta Apostolica quæ pro indubitatis habenda sint, addit postea: Quibus autem contradicitur, tametsi multis sint cognita, hęc sunt: Epistola quę IACOBO tribuitur, & Epistola IVDAE & posterior PETRI, & altera cum tertia IOANNIS.

Iam

IAM si Tridentinæ Synodi decreta de his libris sequamur; consequens erit & ad Diuum Hieronymum & Eusebium, qui nec ipsi, ut ostendimus, libros istos pro Canonicis agnouerunt, anathema et execrationem Tridentinam pertinere, & nobiscum in eadem, si Dijs placet, naue periclitari.

EADEM SESSIONE TERTIA DECRETVM quoque legimus de Latina interpretatione Bibliorum, vetere illa & vulgata, quod hæc sola habenda sit, ut loquuntur, pro authentica; quam nemini quauis ratione aut prætextu reprehendere vel reijcere liceat. Verba decreti sunt hæc: *De tertia parte superioris decreti Tridentini.*

Insuper eadem SANCTA Synodus, considerans, non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ DEI, si ex omnibus Latinis editionibus quæ circumferuntur, sacrorum librorum, quænam Authentica habenda sit, innotescat: Statuit, & declarat, ut hæc ipsa uetus et uulgata editio quæ longe tot seculorum usu in ipsa Ecclesia probata est in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus & expositionibus, pro authentica habeatur: Et quod nemo illam reijcere, quouis prætextu audeat, nec præsumat.

ETSI AVTEM PROPTER MVLTAS CAVSAS vulgatæ translationi locum suum attribuendum agnoscamus li-

mus libenter, meritoq́ eam faciamus magni: tamen viciſſim & hoc nobis largiantur aduerſarij oportet, quod etiam Canones ipſorum tradunt, Latinam verſionē veteris Teſtamenti ad Hebræos fontes, noui autem Teſtamenti ad Græcos perpetuò eſſe examinandam. Sic enim habet. Canon: Vt veterum. diſtinct. 9. ex S. Auguſtini ſententia: Fidem librorum antiqui Teſtamenti examinandam ad Hebraica exemplaria, noui autem ad Græca.

Quoties etiam ipſe Hieronymus veterem translationem reprehendit? præſertim in Commentarijs ſuis in Eccleſiaſten, & in Matthæum, & in pleroſq́ Epiſtolas Paulinas & alibi. Quoties in Commentario explicationis ſuæ ad Prophetas ab Hebraicis fontibus ſententiarum veritatē petit? Quid? quod non rarò ipſe interpretationē ſuam commutauit ac variauit, quod etiam Eraſmus notat. Deinde nec omnes qui apud Auguſtinum citantur loci Scripturæ paſſim, ex vetere translatione deſumpti ſunt. Vt hoc interim omittamus, vix fieri potuiſſe, vt in opere tam magno vnius ingenij labor alicubi non cederet oneri; ſiquidem & quandoq́ bonus dormitat Homerus.

Quod ſi adeò nihil ad ſummam perfectionem iſti translationi deſit, ut Decreti autores opinantur, malè profectò operam ſuam collocaſſe Laurentium Vallam, Eraſmum, Vatablum ac plures alios viros laude eruditionis ſummæ præſtantiſsimos dicemus, qui tantum in repurgando textu & annotationibus conſcribendis deſudarunt, tantumq́ laboris exantlarunt fruſtra.

At econtrà, ſcimus Eraſmum in ea apologia, quam aduerſus debacchationes Sutoris edidit, de interpretatione noui Teſtamenti quæ repurgata ab ipſo in manibus eſt, multis verbis

tis verbis rectè gloriari, quàm ea & Pontificibus et Episcopis, & permultis Theologis grata acceptaq; fuerit, & ab ipso etiam Leone X. Pōtifice imprimis commendata: neq; vllum vnq; doctorem hoc consilium eius improbasse, aut vllius Synodi vocem exauditam quę vel hanc emendationem veteris translationis Hieronymi damnasset, aut etiam piaculare scelus iudicasset si quidq; in ea rectè corrigeretur. Quid igitur causæ est? quòd hi nostri coryphæi & decretorum fabri nouo exemplo veterem Bibliorum versionem Latinam sine vlla distinctione simpliciter et per omnia authenticā, et quæ nęuos prorsus nullos habeat, pronunciant.

DECRETA IIII. SESsionis Tridentinæ.

Quartæ porrò Sessionis Tridentinæ Decreto primo, q̄ publicatum fuit ad annum Dn̄i 1546. Iunij die 17. circa finem Decreti statutū legimus de peccato originis, q̄ concupiscentia quæ dicitur, seu praua illa inclinatio omniū viriū hominis, quæ manet etiā in renatis pòst Baptismū, nequaq; sit peccatum Deo displicens: Hęc enim sunt Decreti verba:

Manere autem in baptizatis concupiscentiam uel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur, &c. Et paulò infra:

Hanc concupiscentiam quam aliquando Apostolus peccatum appellat, Sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunq̄ intellexisse peccatum appellari, quod verè & propriè in renatis peccatum sit: Sed quia ex

peccato

peccato est, ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.

SED ET HOC DECRETVM PRORSVS IMPIAM opinionem & corruptelam sanctæ Scripturæ inuehit, erroremq́ multis nominibus reprehendendum meritò. Neque obscurum est quæ causa autores decreti mouerit, ut sic decernant. Huic enim tanquã fundamẽto postea infinitos alios errores superstruunt, de iustificatione, de impletione legis, de meritis & dignitate bonorum operum, quæ alibi prolixius & plenius à nostris sunt demonstrata. Nos verò contrà constanter adseueramus, hoc malum concupiscentiæ quod etiam in renatis & sanctis in mortali hac vita manet reliquum: videlicet in mente hominis caligo horrenda ac densa ignorationis de essentia & voluntate Dei: variéq́ fluctuantis ac dubitantis animi procellæ, multiplex in voluntate auersio, securitas, contumacia: & in corde prauorum affectuum incendia dira, quæq́ reliqua sunt eius generis mala in natura hominis tristissima & multiplicia, quę omnia vno concupiscentiæ nomine comprehenduntur: Hæc, inquam, verè, propriè & sua natura peccata sunt, hoc est mala grauiter pugnantia cum voluntate Dei seu lege et certò displicentia DEO: quemadmodũ hæc grauissimè, copiosè & disertè explicat Paulus Apostolus ad Rom. 7.

„ Nesciebam concupiscentiam esse peccatum, nisi
„ lex dixisset: Non concupisces.

Et deinde:

„ Scio quod non habitet in me bonum, hoc est, in
„ carne mea, bonum.

Et

Et cap. 8.

Affectus carnis inimicitia est aduersus Deum. „

Hieremiæ 17.

Peruersum est humanum cor super omnia, & „
miserum, & inscrutabile. „

Hinc & illæ Paulinæ uoces:

Omnes peccauerunt & destituuntur gloria Dei. „

Item.

Peccatum non noui nisi per legem. „

Item.

Quod ego quidem ago, non probo. Non enim
quod volo hoc facio, sed quod odi, hoc ago. Si verò „
quod non volo, hoc facio, consentio legi, quod bo- „
na sit. Nunc autem non iam ego perpetro illud, sed „
inhabitans in me peccatum. „

Item. „

Video aliam legem in membris meis, rebellan- „
tem legi mentis meæ, & captiuum ducentem me in „
legem peccati, quæ est in membris meis, &c. „

¶ Iam si sanctissimum hunc virum & Apostolum Dei, (quem ipsi etiam autores decretorum Tridentinorum tubam cœli & doctorem orbis honorificè nominant) fateri apertissimè nō puduit in carne sua manere quiddam quod legi Dei aduersetur, quodq; horribiliter auersetur Deus: Quam causam dicemus fuisse cur doctrinam hanc Synodus ne-

dus nostra vt hæreticam decretis suis damnet?

Sed, vt diximus, omnia hæc eo comparata sunt ab aduersarijs, vt huic basi postea superędificent infinitos alios errores, de viribus liberi arbitrij, quibus homo diuinam gratiam promereri posśit, faciendo quod in se est, vt loquuntur: & similia portenta prodigiosarum opinionum.

Testimonia Patrū de peccato originis & concupiscentia.

Cum autem tota hæc doctrina Dei beneficio explicatissima sit in Ecclesijs & Scholis nostris, & pijs omnibus nota, ijs præsertim qui imbecillitatem suam intelligunt & serio deplorant, prolixiorem Scripturarum comemorationem hîc omittimus. Et, quod restat, Patrum Sanctorum testimonia quædam adijciemus. Ac imprimis D. HIERONYMI præclarum dictum quod extat in Epistola ad Algasiam q. 8. his verbis:

HIERONYMVS.

Interior homo consentit & Scripturæ, & naturali legi, quod bona sit, & sancta, & iusta, & spiritualis. Exterior, ego, inquit, carnalis sum, venundatus sub peccatum. Quod enim operor, nescio, & non quod volo hoc ago, sed quod odi. Si autem exterior facit quòd non vult, & operatur quod odit, ostendit bonum esse mandatum, & non se operari quod est malum, sed habitans in sua carne peccatum, hoc est, uitia corporis & desideria voluptatis, quæ propter posteros & sobolem insita est humanis corporibus.

Sic & AVGVSTINVS contra Iulianum lib. 2.

AVGVSTINVS.

Lex ista peccati, & remissa est regeneratione spirituali,

ſpirituali, & manet in carne mortali: Remiſſa ſcilicet, quia reatus ſolutus eſt in Sacramento, quo regenerantur fideles: manet autem, quia operatur deſideria, contra quæ dimicant & fideles. Item, Lex itaq; peccati, quę in tanti quoq; Apoſtoli membris erat, remittitur in Baptiſmate, non finitur. Item, Legem peccati, cuius manentis ſolutus eſt in Baptiſmo reatus, Ambroſius uocauit iniquitatem: quia iniquum eſt, vt caro cõcupiſcat aduerſus ſpiritum. Item. Mortuum eſt peccatum in eo reatu, quo nos tenebat: & donec ſepulturæ perfectione ſanctur, rebellat & mortuum.

Et apertius libro quinto: Sicut cæcitas cordis & peccatum eſt, quo in Deum non creditur, & pœna peccati, qua cor ſuperbum digna animaduerſione punitur: & cauſa peccati, quum aliquid cæci cordis errore committitur: ita concupiſcentia carnis, aduerſus quam bonus concupiſcit ſpiritus, & peccatum eſt, quia illi ineſt inobedientia contra dominatum mentis: & pœna peccati, quia reddita eſt meritis inobedientis: & cauſa peccati defectione conſentientis, vel contagione naſcentis.

Deniq; ſic dicit etiam (vt idem Auguſtinus teſtatur) victorioſiſsimus CYPRIANVS in Epiſt. de oratione Dominica, Fieri autem petimus voluntatem CYPRIANVS.

voluntatem Dei in cœlo, & in terra, quod vtrumq; ad consumationem nostræ incolumitatis pertinet, & salutis. Nam cum corpus è terra, & spiritum possideamus è cœlo: ipsi terra, & cœlum sumus, & in vtroq; , id est, in corpore & spiritu, vt Dei voluntas fiat, oramus. Est enim inter carnem, & spiritum colluctatio, & discordantibus aduersus se inuicem, quotidiana congressio: vt non ea, quæ volumus ipsa faciamus, dum spiritus cœlestia & diuina quærit, caro terrena & secularia concupiscit.

Et in lib. 1. de nuptijs & concupiscentia, ad Valerium c. 25. Sic scriptum reliquit D. AVGVSTINVS: Peccatum in Baptismo remittitur, non ut non sit: sed ut non imputetur.

AVGVSTINVS.

Hîc palàm fatetur esse, hoc est, manere peccatum, tametsi non imputetur. Et hæc sententia adeò placuit posterioribus, vt recitata sit etiam in Decretis Gratiani.

Atq; hactenus quidem de concupiscentia, ex quibus satis superq; constat, quale sit hoc malũ cuius magnitudinem tantopere extenuant aduersarij: quæq; de eo fuerit semper piorum & intelligentium in Ecclesia doctorum sententia.

2. Decretũ IIII. Seßionis: Quod Papa sit supra Concilium et Ecclesiam.

Sunt et in reliquis decretis eiusdem Sessionis multi manifesti & tetri errores: Atq; in secundo decreto quàm elegans dant principium gnathones Papistici thrasoni aut potius idolo suo, non tantum præficientes Papam Concilijs œcumenicis, sed etiam suprà Concilia omnia, omnesq;

Synodos

Synodos exaltantes: Ex quo genere adulatorum videtur fuisse & Iacobatius, qui libro de Consilijs decimo, articulo septimo, prolixè se volutat in quæstione de superioritate Papæ ad Concilium, & tandem pòst longam disputationem eodem recidit, Papam scilicet esse supra omnia Concilia.

Quam tamen sententiam & scholasticis Theologis, & antiquissimis Patribus semper displicuisse nemo est qui inficias ire possit, constatq; omnes vno ore in eo conuenire, quod Papa subiectus & inferior esse debeat Ecclesiæ & Concilijs, & ab ijsdem quoq; dijudicari, ac, si opus sit, remoueri possit ab officio. Qua de re copiosè GERSON in tractatu de potestate Ecclesiæ, & altero, de aufferibilitate Papæ ab Ecclesia. Item: IACOBVS ALMAN in tractatu de potestate Ecclesiæ contrà Thomã Vionensem. Orbis enim, vt HIERONYMVS ait, maior est vrbe. Et Ecclesia potestatem immediatè habet à DEO. Petrus enim claues accepit vt Ecclesiam repræsentans, ut Augustinus ait & refertur in ca. quomodocunq;. 24. q. 1.

GERSON. IA. ALMAN. HIERONYMVS.

Et CYPRIANVS in tractatu de simplici Clerico:

Hoc erant, inquit, vtiq; & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi et honoris et potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt vna Ecclesia monstraretur.

CYPRIANVS.

Eadem fuit & S. BERNHARDI *sententia lib. 3. de considerratione ad Eugenium Papam, ubi inquit.*

Erras si vt summam, ita & solam institutam à DEO vestram apostolicam dignitatẽ existimas: si hoc sentis, dissentis ab eo qui ait: Nõ est potestas, nisi à Deo: ad Roman. 13. *Et paulò pòst:*

Deniꝗ idem ait: Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit: non ait sublimiori tanꝗ in vno, sed sublimioribus, tanquam in multis. non ergò tua sola potestas à DEO: sunt & mediocres, sunt & inferiores. Hæc ille.

Et hanc conclusionem tenuit vniuersa Synodus Basiliensis, eamꝗ multis autoritatibus sacræ Scripturæ acuratè defendit, nec voluit legatos Pontificis tanquam præsidentes admittere, vt ex actis Concilij constat.

De Vicarijs Episcoporum et ministrorum Ecclesiæ.

SEQVITVR deinde eodem in Decreto Tridentino, quod ad Episcoporum officium pertinet: licere Episcopis & quicunꝗ alij Ecclesiarum proceres sint qui populum doceant, si impedimentum accidat, substituere alium qui faciat: Verba PATRVM hæc sunt:

Quia uerò Christianæ Reipublicæ non minus necessaria est prædicatio Euangelij, quàm lectio, & hoc est præcipuum Episcoporum munus: Statuit et decreuit eadem Sancta Synodus, omnes Episcopos, Archiepiscopos,

pos, Primates, & omnes alios Ecclesiarum Prælatos teneri per seipsos (si legitimè impediti non fuerint) ad prædicandum sanctum Iesu Christi Euangelium.

Si uerò contigerit, Episcopos & alios Prælatos legitimo detineri impedimento, iuxta formam generalis Concilij, uiros idoneos adsumere teneantur ad huiusmodi prædicationis officium salubriter exequendum.

SED ET HAEC SVBSTITVTIO AC VICARIA opera tàm in sacris scripturis, quàm Patrum autoritate grauiter prohibetur. Cum enim ministerium docendi Euangelij præcipuum Episcoporum munus sit, quemadmodum hi fatentur ipsi, consequens est, debere Episcopum cæteris curis & negocijs omnibus posthabitis, huic vni fide summa præcipuam nauare operam.

Quod quàm probè fiat hodiè, res nimirum declarat ipsa: dum Episcopi, Archiepiscopi, Prælati, cæteriq; Ecclesiarum antistites ita sese secularium negociorum administrationi implicant & immergunt totos, vt diuinis rebus faciendis, lectioni atq; meditationi sacræ ocium omne necessario eis deesse oporteat. Nemo militans Deo, implicat se secularibus negocijs, inquit Paulus. Et alibi: Attende lectioni, consolationi, & doctrinæ.

At hi alterum etiam pedem in curia & castris, alterum in suggesto defigunt, si modò suggestum vnquam contingant in vita, per occupationes cæteras.

Malè autem inter magistratus & secularium negociorũ administrationẽ sacerdotũ innocentia tuta est. Ideoq; de

Aarone deq; cæteris Leuitici generis nihil intelligimus aliud, quàm eos Domini tabernaculum procurasse diligenter. Non Eleazar, non Phinees, non cæteri Pontifices ac tabernaculi seu templi ministri quidquam, nisi quod ad rē diuinam pertineret administrabant, imò nec administrare poterant, nisi officio suo deesse voluissent, & execrationem illam expectare, qua dicitur: Maledicti qui opus Domini faciunt negligenter: Quæ execratio cùm in omnes, tùm in Episcopos & Ecclesiarum antistites præcipuè cadit.

Atq; hinc est quòd in Episcopo imprimis hoc requirit Apostolus, ut appositus sit ad docendum, & oues sibi commissas singulari fide pascat ac tractet ipse, neq; eam curam in mercenarium reijciat. 1. Timoth. 3. vbi eleganter in Annotationibus Erasmus: Episcopus, ait, appositus sit ad docendum: Id enim sensit Paulus, atq; id est præcipuum Episcopi munus. Cæterum docere populum, hortari, consolari, monere, redarguere, proxima maximeq; splendida est Episcoporum functio, quam nunc multi libenter cedunt alijs, quamlibet sordidis: vbi receptum est, vt Episcopi ditionem prophanam gerant, saltem deberent in præcipuis festis concionantes ad populum ornare munus Euangelicæ prædicationis. Hæc ille.

ERASMVS.

Et in Epistola Apologetica de interdicto esu carnium, ad Episcopum Basiliensem, ita idem scribit.

ERASMVS.

Magnam admirationem conciliat sibi pectus diuinis

uinis literis refertum: lingua non minus ſancta, quàm diſerta, depromens ex opulento penuario noua & vetera. His reb. potiſsimum & paratur, & defenditur Epiſcoporum authoritas, multoq; rectius ac tutius, quâm his verbis: ordinamus, decernimus, ſtatuimus, præcipimus, uolumus ac mandamus.

Rurſus HIERONYMVS *ad Nepotianum de uita Clericorum. nu. 7.*

Docente te in Eccleſia, non clamor populi, ſed gemitus ſuſcitetur. Lachrymæ auditorum, laudes tuæ ſint. Sermo presbyteri ſcripturarum lectione conditus ſit. Nolo te declamatorem eſſe, & rabulã, garrulumq; ſine ratione, ſed myſteriorum peritum, & Sacramentorum Dei tui erudítiſsimum. HIERONYMVS.

Ita & S. GREGORIVS *in Epiſt. 24.*

Sacerdos moritur, ſi de eo ſonitus non audietur, quia iram contra ſe occulti iudicis exigit, ſi ſine ſonitu prædicationis incedit. GREGORIVS.

Extat & Canon Gregorij ad Deſiderium Epiſcopum diſtinct. 86. ca. cum multa. In quo mandat, ut Epiſcopus doceat populum ſacram Scripturam, non Grammaticam vel Philoſophiam.

Atq; ex his paucis conſtare ſatis, quod Epiſcoporum et Eccleſiarum Antiſtitum munus ſit arbitramur, nimirum ut ſanam doctrinam populo tradant, & Sacramenta rectè

administrent. Non igitur permittendum illis fuerit, ut aliorum & præsertim secularium negociorum occupationibus minus necessarijs hoc quod præcipuum ipsorum munus est negligant, aut per substitutos & mercenarios, quod pessimo ubiq; ferè exemplo fit, vtcunq; procurent.

QVINTAE SESSIONIS
Decreta impia.

Hoc consessu, quo de Iustificationis articulo statutum fuit à Tridentinis, non pauci conditi sunt erronei, tetri, & manifestè impij Canones, qui sacris literis & sanctorum Patrum dogmatibus apertissimè aduersantur, et lucem purioris doctrinæ plus quàm Cimmerijs tenebris inuoluunt, de quibus videndum etiam distinctim & ordine.

Errores Canonis VII. Tridentini Concilij.

Ac primum occurrit Canon septimus, quo statuitur de non renatorum Operibus quæ sine fide fiunt, quod ea non sint peccatū sed res Deo placens. Verba Canonis hæc sunt.

Si quis dixerit, Opera quæ ante iustificationem fiunt, quacunq; ratione facta sunt, uerè esse peccata, uel odium Dei mereri, Anathema sit.

HVIVS CANONIS ERROR NON INDIGET VERbosa confutatione, pugnat enim cū Pauli dicto, cuius sententia plana est & apertissima, in fine capitis 14. ad Rom.

Quidquid ex fide non est, peccatum est.

Disertè ostendit Paulina vox primam scaturiginem omnium operum bonorum & Deo placentium, à quo ortu nisi profluant, impossibile est vt Deo placeant, quantumuis in speciem sint sancta. In

In hanc ſententiam, ſi opus eſſet, etiam Patrum teſtimonia non pauca adducere poſſemus. Sed ſufficiat Origenis autoritas, qui eodem in loco ſimiliter nobiſcum damnat opera infidelium ut impia & Deo diſplicentia, & ad eam rē valde appoſitè allegat Pſalmi 109. teſtimoniū ybi dicitur: Oratio eius fiat in peccatum. ORIGENES.

Diuus etiam ANSELMVS Cantuarienſis Archiepiſcopus ad idem caput 14. Epiſtolæ Paulinæ ad Romanos ſic ſcripſit:

Omnis infidelium vita peccatum eſt, nihilq; bonum eſt ſine ſummo bono. Vbi enim deeſt agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falſa virtus eſt etiam in optimis moribus. ANSELMVS.

Idem eodem in loco annotauit & ERASMVS noſter his uerbis:

Quidquid non proficiſcitur à fide, cum vitio coniunctum eſt. ERASMVS.

Et ex his non obſcurè intelligi poteſt impietas & error manifeſtus Tridentini Canonis ſeptimi, nulla ratione recipiendi aut admittendi rurſus in Eccleſiam Dei.

CONSIMILIS AVT GRAVIOR ETIAM ERROR & impietas confirmatur articulo ſeu Canone vndecimo & duodecimo eiuſdē Seſsionis, quib. præcipuus fidei & religionis Chriſtianæ articulus de Iuſtificatione apud Deum, quod ſola fide propter meritum filij Dei recipiamur in gratiam à Deo, & placeamus ipſi per filij iuſticiam, merita, & obedientiam, crudeliter & impiè comdemnatur; vt ex ſequentibus verbis Canonum intelligitur. *Errores Canonis XI. & XII. Seßionis Tridentinæ.*

CANON XI.

Si quis dixerit, hominem iustificari, uel sola imputatione iusticiæ Christi, uel sola peccatorum remißione, exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per spiritum sanctum diffunditur, atq; illis inhæret, aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum fauorem DEI, Anathema sit.

CANON XII.

Si quis dixerit, fidem iustificantem nihil aliud esse, quàm fiduciam diuinæ misericordiæ, peccata remittentis propter Christum, uel eam fiduciam solam esse, qua iustificamur, Anathema sit.

HAEC DECRETA MANIFESTAM IMPIETAtem & errores horrendos continentia, ita Dei beneficio à nostris refutata sunt scriptorum Propheticorum & Apostolorum testimonijs constanter & grauiter, ut ne quidem inferorum portas contrà præualituras speremus aut metuamus: quemadmodum constat tot iam colloquijs, deliberationibus & conuentibus habitis ne iota quidem ex fundamentis doctrinæ eius, quæ de hoc articulo in Ecclesijs nostris sonat, à Pontificijs hactenus conuelli aut euerti potuisse.

Sunt autem testimonia omnia Scripturæ & vocis Diuinæ, quorum in his erroribus expugnandis vsus est, adeò aperta & plana, vt longa declaratione aut confirmatione

noua

noua minimè opus esse videatur. Et Paulinæ de hoc articulo disputationes, quæ fontes vberrimos & inexhaustos cõtinent, pijs omnib. notissimæ & sunt et esse debēt, Rō.3. Omnes peccauerunt, & destituuntur gloria apud Deum: Iustificantur autem gratis, per illius gratiā quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus reconciliatorem per fidem, interueniente ipsius sanguine.

Et deinde.

Arbitramur seu adductis rationibus concludimus iustificari hominem fide, absq; operibus legis.

In eandem sententiam Christus ipse Ioannis 3. ait.

Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto: ita exaltari oportuit filium hominis: vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

Item.

Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

Et Actor. cap. 13. Paulus Apostolus ait:

Notum igitur sit vobis, viri fratres, quòd per hūc remissio peccatorum annunciatur, et ab omnib. illis à quibus non potuistis per legem Moysi iustificari.

Plena est similium sententiarum & dictorum tota scriptura, quibus hæc impiorum Monachorum mendacia cōfutantur manifestissimè, vt Rom. 4. & 5. Galat. 2. 3. & 4.

vbi præcipuè de hoc loco disputat Paulus. Item Ephes. 2. Philippenses 3. & ad Titum 3. & in omnibus ferè Epistolis Paulinis.

¶ Manet igitur immota hæc, quam diximus, veritas, quod videlicet homo in vera & non simulata conuersione ad Deum, ex iniusto, hoc est, ex peccatore, reo iræ Dei & maledicto, iustus fiat, hoc est, accipiat remissionem peccatorum & imputationem iusticiæ, reconciliationem & hæreditatem vitæ æternæ, sola fide, propter gratuitam Dei misericordiam per meritum & obedientiam filij Mediatoris Domini nostri IESV CHRISTI, quem proposuit Deus propiciatorem in sanguine eius: Roman. 3.

Ac nititur fides hæc, qua iustificatur homo, non alia re vlla quàm sola mediatoris Christi obediētia, propter quam persona credens iam est iusta, hoc est, habens remissionem peccatorum, reconciliata, & accepta Deo, iusticia imputata propter Christum mediatorem: neq; nititur vllis vel præcedentibus vel subsequentibns meritis, dignitate aut puritate inchoatæ nouitatis. Sicut etiam docet Paulus, dicens:

Ei, qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, imputatur fides eius ad iusticiam.

Testimonia Patrum.

Hæc est simplex, vera & consentiens Prophetarum atq; Apostolorum de hoc articulo sententia, cui adijciemus nūc & sanctorum Patrū similia testimonia quę passim extant.

AVGVSTINVS *enim inquit ad Sixtum Romanum Presbyterum, epist. 105.*

AVGVSTINVS.

Nulla ne ergò sunt merita iustorum? sunt planè, qui iusti sunt; sed ut iusti fierent, merita nō fecerūt. iusti

iusti enim facti sunt, cùm iustificati sunt: Sed sicut dicit Apostolus, iustificati gratis per gratiã ipsius.

Et in lib. de spiritu & litera, cap. 11.

Quę ideò iusticia dicitur, quòd impartiendo eam iustos facit, sicut Domini est salus, quí saluos facit.

Idem ad Valent. Epist. 46.

Sed gratia & misericordia Dei conuertit hominem, de qua Psalmus dicit: Deus meus misericordia eius præuenit me, ut iustificetur impius, hoc est, ex impio fiat iustus.

In hanc sententiam loquitur etiam CYRILLVS *in Ioannem, lib. 3. cap. 31.*

Non est (inquit) hoc opus Dei, sed illud, vt credatis in eum, quem misit ille: fides enim salutem affert, et gratia iustificat, mandata uerò legis condemnant magis. Opus igitur Dei fides in Christum est: quare doctrinę suæ, nõ vmbraculis legis inhęrendũ est. CYRILLVS.

Item CYRILLVS *Thesaur. lib. 12. cap. 1. dicit.*

Fide nos iustificari, non operibus aut meritis.

Et CHRYSOSTOMVS *in 3. orat. aduersus Iudæos.*

Quid tandem igitur? non ex benefactis, nec laboribus, nec compensatione: sed ex sola gratia iustificauit genus nostrum. Quod & Paulus declarans dicit: Nunc autem absque lege iusticia Dei manife- CHRYSOSTOMVS.

stata

ſtata eſt: Iuſticia autem Dei, per fidem Ieſu Chriſti, non per vllum ſudorem aut laborem.

Idem in Epiſt. ad Galat as, cap. 3. & ad Colloſſenſes 4. Homilia 27.

Etenim ſi per legem eſt iuſticia: nimirum Chriſtus fruſtra mortuus eſt. Quid hoc peccato grauius? Quid ijs verbis ad incutiendum pudorem efficacius? Etenim ſi mortuus eſt Chriſtus, clarum eſt, legem non poſſe iuſtificare nos. Quod ſi lex iuſtificat, ſuperuacanea eſt Chriſti mors.

D. Ambroſius ad Ro. 4. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, &c.

D. AMBROSIVS. Manifeſtè beati ſunt, quibus ſine labore, vel opere aliquo remittuntur iniquitates, & peccata teguntur, nulla ab his requiſita pœnitentiæ opera, niſi tan tum ut credant. &c.

Idem de uocatione gentium.

Vileſceret redemptio ſanguinis Chriſti, nec miſericordiæ Dei humanorum operum prærogatiua ſuccumberet, ſi iuſtificatio, quę fit per gratiam, meritis præcedentibus deberetur, vt non munus largi entis, ſed merces eſſet operantis.

Et alibi idem Ambroſius.

Hoc conſtitutū eſt à Deo, vt qui credit in Chriſtum, ſaluus ſit ſine opere, ſola fide. Gratis accipietis remiſsionem peccatorum.

Item

Item BERNARDVS *super cantica, Serm. 17.*

Non eſt quò gratia intret, vbi iam meritum occupauit. Ergo iam plena confeſsio gratiæ ipſius gratiæ plenitudinem ſignat in anima confitentis. Deeſt gratiæ, quicquid meritis deputas. Nolo meritum quod gratiam excludat. Hæc ille. BERNARDVS.

Huc pertinet etiam præclara illa ſententia D. HIERONYMI *in Epiſt. ad Damaſum Papam. Cum inquit:*

Vnde & Paulus ad Eccleſias ſcribens: Gratia vobis, inquit, & pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto: Gratia quę non ex meritò retributa, ſed ex donante conceſſa eſt: Pax vero, qua reconciliati Deo ſumus, habentes propitiatorem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui donauit nobis delicta noſtra, & deleuit chyrographum mortis, quod erat contra nos, affigens illud cruci, & principatus & poteſtates fecit oſtentui, triumphans eas in ligno. HIERONYMVS.

Nihil potuit dici clarius in hanc ſententiam, quam adſerimus: Et hæc dicta omnia apertè patrocinantur ſententiæ noſtræ, atque oſtendunt ſanctos Patres omnes conſentiente voce docuiſſe in Eccleſia, non aliter hominem iuſtificari apud Deum & in gratiam recipi, quàm fide gratis propter meritum filij Dei.

In eandem ſententiam multa etiam noſtro ſeculo ſcripſit

pſit ERASMVS: quem quidem dubium non eſt de hoc iuſtificationis articulo eadem cum noſtris ſenſiſſe prorſus. Id cùm ex alijs locis, tùm præcipuè ex ſupputationibus errorum Beddæ Pariſienſis, & Paraphraſi in Lucam oſtendi poteſt, propoſitione 47. vbi expreſsis verbis ait: Se tota mente conſternari & expaueſcere, cũ audiat hanc propoſitionem ut hæreticam damnari, qua dicitur Iuſtitiam & vitam æternam non imputari aut donari nobis propter opera legis, ſed propter fidem gratis. Etenim vocabulum hoc gratis, eſſe vocem ſpiritus Sancti, reuelatam per Prophetas & Apoſtolos. Qui igitur hanc vocem pro hæretica damnent, eos videri manifeſtè blaſphemos in ipſum Deum:

ERASMVS. Quid enim aliud (inquit) in omnibus epiſtolis ſuis clamat Paulus? Gratis iuſtificati eſtis per gratiam ipſius. Non erat ſatis dicere, gratis iuſtificati, ſed addit, per gratiam Ieſu Chriſti. Vbi non inculcat gratiæ aut miſericordiæ nomen? vbi non excludit fiduciam operũ legis? Si ex gratia, iam non ex operibus: & ſi ex operibus, iam non ex gratia. Et hanc vocem toties reſonantem in diuinis literis, & omnibus qui diligunt dominum Ieſum amabilem, iſte pietatis Doctor Bedda appellat hæreticam, & vocem delicatorum militum.

Et paulò pòſt.

Quid operum attulit in crucem latro ad promerendam vitam æternam? quid aliud quàm fidem?

His

His tam perſpicuis Scripturæ ſanctæ teſtimonijs, & Patrum omnisq; antiquitatis conſenſu, omnium deniq; eruditorum & intelligentium in hac Euangelij luce aduerſarios non moueri mirum profectò eſt. Cum autem huic, de iuſtificationis articulo, doctrinæ, quam Status & Imperij Ordines qui ſunt Confeſsionis Auguſtanæ adſerunt, propugnant et defendunt, apertè patrocinetur omnis Prophetica & Apoſtolica ſcriptura, neceſſariò efficitur Papiſtarum dogma contrarium hac de re, ab analogia veritatis recedere & falſum eſſe atq; apertè erroneum.

Et hactenus de vndecimo et duodecimo Canone huius Seſsionis Tridentinæ.

QVOD AD SEQVENTES DVOS CANONES, XIII. & XIIII. attinet, eadem eſt eorum ratio quæ ſuperiorum, & errorem non minus tetrum ſanciunt. Poſtquàm enim diu multumq; deſudarunt Patres Tridentini in confirmando ac ſtabiliendo errore de Iuſtificatione per merita & dignitatem operum noſtrorum, tandem errores erroribus cumulantes addunt: de remiſsione peccatorum & gratia oportere hominem ſemper dubitare, neq; fas eſſe vt hac de re firmiter & ſine dubitatione apud animum cōſtituat certò ſibi remiſſa eſſe peccata. Hæc enim ſunt verba vtriuſq; Canonis. *Canones V. Seßionis de dubitatione Papiſtica.*

CANON XIII.

Si quis dixerit, omni homini ad remißionem peccatorum aſſequendam neceſſarium eſſe, ut credat certò & abſque ulla hæſitatione propriæ infirmitatis & indiſpo-

& indispositionis peccata sibi esse remissa: Anathema sit.

CANON XIIII.

Si quis dixerit, hominem à peccatis absolui ac iustificari ex eo quod se absolui ac iustificari certò credat, aut neminem uerè esse iustificatum, & hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici: Anathema sit.

HOC QVID ALIVD EST QVAM RELIGIONEM omnem, omnemq; pietatem penitus euertere atq; abolere? aut, vel in securitatem Ethnicam & Epicuream conuertere, vel in impiam ac diabolicam desperationem & fremitum transformare vniuersa quæ voce sua, quæ Sacramentis, quæ toto ministerio de gratia sua ergà nos & ineffabili misericordia plus quàm paterno affectu pollicetur, offert, adeoq; etiam iuramento addito benignissimè confirmat Deus. Imò propter quæ filium vnigenitũ misit, vt assumpta natura nostra æternoq; fœdere sibi copulata, acerbissimũ crucis & mortis suppliciũ subiret, & effuso pro generis humani salute sacrosancto ac precioso sanguine suo remissionem omniũ peccatorum nobis non tantum certò compararet, sed etiam effuso in nos spiritu Sancto suo hanc gratiam suam omniaq; beneficia in cordibus credentium obsignaret: Iuramento deniq; sanctissimo de his omnibus nos ita confirmans: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat.

Hæc omnia blasphemo illo & deplorato Decreto Tridentinorum non tantum peruertuntur & contumelia afficiuntur

ciuntur atrocissimè, sed etiam prorsus ac penitus abolentur. Tantumq́ abominationum & impietatis ergà Deum in eo decreto latet, quantùm nec mente, nec cogitatione homini nis comprehendi, neq́ verbis explicari satis vnquam possit. Ac fundamentum fœdissimi illius Decreti merum est Chaos & confusio mendaciorum ac Sophismatum variè inter se pugnantium, quod alibi à nostris explicatum est copiosius.

Cæterum prolixa & operosa explicatione aut demonstratione huius articuli opus nō est: Cum notum sit quanta copia quantaq́ grauitate spiritus Paulus in Romanis 4. cap. fundamentum huius erroris expugnet & euertat, vbi in recitatione argumentorum, quib. doctrinam Euangelij de Iustificatione fidei defendit, illud potissimum ceu argumentum, caput, & scopum totius disputationis vrget: ideo scilicet offerri promissionē gratis fide accipiendam, vt certa & firma sit: hæsitaret enim et perpetuò fluctuaret cor hominis, si ex operū nostrorū dignitate pēderet promissio: Ideo ex fide, inquit, gratis, vt firma sit promissio. ,,

Nota etiam est definitio fidei quæ traditur in epistola ad Hebræos cap. 11.

Fides est substantia seu ὑπόστασις, hoc est, firma fiducia rerum sperandarum, & argumentum rerum non apparentium. ,, ,, ,,

Quibus adiungatur alterum Pauli dictum, etiam superius relatum, quod extat ad Ephes. 3.

Per quem habemus accessum ad Deum cum fiducia, quæ est per fidem Christi. ,, ,,

Quatuor sunt in hac egregia sententia admodum emphatica & insignia verba, quæ certitudinem hanc fiduciæ, quam dicimus, omninò requirunt & dubitationem dānant prorsus: Audemus, inquit, accedere ad Deum, & audemus confidenter accedere, idq; in ea fiducia quæ nitatur fide in filium mediatorem & deprecatorem nostrum concepta.

Mens dubitans non accedit ad Deum, nec per se quiescere potest in terroribus, imò fugit DEVM offensum, et quidem cum gemitu, mox etiam cum fremitu horrendo, quo magis magisq; ruit in odium & contemptum Dei & exitium æternum, destituta hac in compellando Deo libertate, qua confidenter ab eo petere & expectare æterna bona ausit, quamqúe affirmat Apostolus in his necessario lucere qui in Christum credunt.

Et Rom. 4. de Abrahami fide loquens:

„ Non infirmabatur, inquit, in fide, neq; hæsita-
„ bat: sed credidit in spem contra spem.

Item Galatas 4. Et Rom. 8.

„ Non accepistis spiritum seruitutis in timorem,
„ sed spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo cla-
„ mamus Abba pater: Ipse spiritus reddit testimoni-
„ um spiritui nostro, quod simus filij Dei.

Et in Epistola ad Hebræos cap. 10.

„ Accedamus ad Deum cum vero corde, in certi-
„ tudine fidei. Iam si ad Deum accedendum sit cūm plena & certa fiducia misericordiæ ipsius in Christo filio propositæ, non satis tibi fuerit credere quod Deus sit misericors et clemens, nisi hoc etiam credas insuper, quod & tibi futurus

ſit miſericors, clemens ac propicius, idq́ propter meritum Chriſti.

Innumera ſunt in hanc ſententiam de certitudine fiduciæ teſtimonia paſsim, quæ ſi ſingula per omnes miniſterij diuini & Sacramentorum partes colligere & explicare hoc ſcripto vellemus, nimis prolixa hæc atq́ etiam à propoſito noſtro aliena futura eſſet oratio.

¶ Illud reſtat nunc, ut, quemadmodum in ſuperioribus, ita & hic aſpiciamus teſtimonia quædam S. Patrum & purioris Eccleſiæ, quibus demonſtretur, hanc, quam Papiſticæ dubitationi opponimus, doctrinam de conſolatione in Deo, & indubitata fiducia promiſsionis, non eſſe nouum in Eccleſia dogma, vt vociferantur aduerſarij, ſed etiā veterum in Eccleſia ſcriptorum & doctorum conſentientibus teſtimonijs approbatum & traditum. *Teſtimonia Patrum contra dubitationem.*

CYPRIANVS *in ſermone 4. de mortalitate, ubi loquitur de peſtilentia, quæ eo tempore plurimos ſuſtulerat paßim.*

Regnū Dei, inquit, fratres dilectiſsimi, in proximo eſt, præmium vitæ, & gaudium ſalutis æternæ, et perpetua lętitia, et poſſeſsio Paradyſi nuper amiſſa, mundo tranſeūte iam ueniunt: iam terrenis cœleſtia, & magna paruis, & caducis æterna ſuccedunt. Quis hinc anxietatis et ſollicitudinis locus eſt? quis inter hęc trepidus & mœſtus eſt, niſi cui ſpes & fides deeſt? Eius eſt enim mortē timere, qui ad Chriſtū tranſire nolit. Eius eſt ad Chriſtū nolle ire, qui ſe nō credit cum Chriſto incipere regnare. Scriptū eſt enim iuſtum fide viuere: ſi iuſtus es, & fide viuis, CYPRIANVS.

V ij ſi vere

si verè in Deum credis: cur non cum Christo futu-rus, & de Domini pollicitatione securus, quòd ad Christum voceris, amplecteris? & quòd Zabulo careas, gratularis?

Ecce omnibus fratribus & peculariter ijs, quos de fidei paruitate, & animi imbecillitate, deq; cupiditate vitæ præ-sentis nimia reprehenderat, præmium tamen vitæ, & gau-dium salutis æternæ communiter propositum esse, hic vir Dei pleno ore confirmat: solicitudiniq;, & anxietati de æ-terna salute locum esse negat, vbi non desit fides, & spes.

Et rursus:

Hoc autem fit fratres dilectißimi (quòd scilicet fratres nō cupidè moriuntur, et ad gaudium Christi festinant) quia fides deest: quia nemo credit fu-tura esse, quæ promittit Deus, qui verax est, cu-ius sermo credentibus æternus, & firmus est. Si tibi vir grauis, & laudabilis aliquid polliceretur, haberes vtiq; pollicenti fidem, nec te falli ac decipi ab eo crederes, quem stare in sermonibus atq; acti-bus suis scires. Nunc Deus tecum loquitur, & tu mente incredula perfidus fluctuas? Deus tibi de hoc mundo recedenti immortalitatem pollicetur, atq; æternitatem, & tu dubitas? hoc est Deum o-mninò non nosse: hoc est Christum credentium magistratum peccato incredulitatis offendere: hoc est in Ecclesia constitutum, fidem in domo fidei non habere.

Et rur-

Et rursus.

Mori planè timeat, sed qui ex aqua & spiritu sancto non renatus, gehennæ ignibus mancipatur. Mori timeat, qui non Christi cruce & passione censetur.

Et paulò post:

Qui autem spe viuimus, & in Deum credimus, & Christum passum esse pro nobis, & resurrexisse confidimus, in Christo manentes, et per ipsum, atque in ipso resurgentes. Quid aut ipsi recedere istinc de seculo nolumus? aut nostros recedentes quasi perditos plangimus, ac dolemus? ipso Christo domino ac Deo nostro monente & dicente: Ego sum resurrectio: qui credit in me, non morietur in æternum. Si in Christum credimus, fidem verbis & promissis eius habeamus, & non moriemur in æternum: ad Christum, cum quo & victuri, & regnaturi semper sumus, læta securitate veniamus.

Et paulò post.

Venturus ad Christi sedem, ad regnorum cœlestium claritatem, lugere nõ debet, nec plangere: sed potius secundum pollicitationem Domini, secundum fidem veritatis, in perfectione sua, & translatione gaudere.

G. NAZIANZENVS.

GREGORIVS NAZIANZENVS *in oratione consolatoria in grandinis calamitate.*

Præueniamus (inquit) iram eius in confeſsione. Velimus ipſum audire, quemadmodum prius iratum, ita nunc placatum. Quis ſcit, inquit, nunquid conuertatur & pœniteat, ac relinquat benedictionem? Atq; manifeſtè hoc ſcio. Ego diuinæ clementiæ ſum fideiuſſor. Nam iram, quæ propter naturã eius eſt, remittet, & ad miſericordiam, quæ ſecundũ naturam eius eſt, conuertetur. Ad illam enim à nobis compellitur, ad hanc verò inclinatur. Et ſi corripit compellentes, cur non exaudiret inuocantes? ac natura ſua vteretur in remittendo? Tantũ nos miſereamur noſtri, ac iuſtis patris viſceribus viam adaperiamus. Seminemus in lachrymis, quò in exultatione metamus. Fiamus Niniuitæ, et non Sodomitæ; curemus prauitatem, ne prauitate conſumamur, &c.

HILARIVS.

HILARIVS *in Matthæum.*

Quantò magis vos modicæ fidei? Fidei noſtræ inuiolabilem confidentiam exemplorum authoritate confirmat, vt tantò maioris periculi res ſit ambigere, quantò impenſiore cura omnem occaſionẽ infidelitatis abſtulerit.

Augu-

AVGVSTINVS de uerbis Domini Sermon. 28.

AVGVSTINVS.

O homo, faciem tuam non audebas ad cœlum tollere, oculos tuos in terram dirigebas, et subitò accepisti gratiam CHRISTI. Omnia tibi peccata dimissa sunt. Ex malo seruò factus es bonus filius. Ideo præsume non de operatione tua, sed de Christi gratia. Gratia enim saluati estis, ait Paulus. Non ergò hic arrogantia est, sed fides. Prædicare quod acceperis, non est superbia, sed deuotio. Ergò attolle oculos ad patrem, qui te per lauacrum genuit. ad patrem, qui per filium te redemit, & dic Pater noster. Bona præsumptio, sed moderata. Patrem dicis, quasi filius, sed noli tibi aliquid specialiter vendicare. Solius Christi specialis est pater. Nobis omnibus in cõmune est pater, qui illum solùm genuit, nos creauit. Dic ergò & tu per gratiam Pater noster, vt filius esse merearis Ecclesiæ.

Et in Ioannem tractat. 22.

Paulus dicit: Oportet nos exhiberi omnes ante tribunal Christi, & tu tibi audes promittere, quia in iudicium non venies? Absit, inquis, vt ego mihi hoc promittere audeã. Sed CREDO PROMITTENTI. Saluator loquitur, veritas pollicetur, ipse dixit mihi: Qui audit verba mea, et credit ei, qui

me misit, habet vitam æternam, & transitum fecit de morte ad vitam, & in iudicium non veniet. Ergò audiui verba Domini mei, CREDIDI. Iam infi delis cũ essem, factus sum fidelis, sicut ipse monuit. transij à morte ad vitam, ad iudicium non venio, nõ PRÆSVMPTIONE mea, sed ipsius promissione.

Et alibi scribit idem AVGVSTINVS.

AVGVSTINVS. Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio. Miror homines infirmitati suæ se malle cõmittere, quàm firmitati promissionis Dei. &c.

Et in Ioannem Homilia 52. ait.

Quantaslibet machinas aduersum nos erigat diabolus, quando non tenet locum cordis, vbi fides habitat, eiectus est foràs.

BERNARDVS *de fragmentis septem misericordiarum. Sermone 3.*

BERNARDVS. Tria considero, in quibus tota spes mea consistit: Charitatem adoptionis, Veritatem promissionis, Potestatem redditionis. Murmuret iam quantum uoluerit insipiens mea cogitatio, dicens: Quis enim es tu, aut quãta est illa gloria? quibusue meritis hanc obtinere speras? Et ego fiducialiter respondeo: Scio cui credidi, et certus sum: quia in charitate nimia adoptauit me, quia verax in promissione, quia potens in exhi-

in exhibitione. Licet enim ei facere quod voluerit: Hic est funiculus triplex, qui difficilè rumpitur &c.

Et in dedicatione Ecclesiæ. Serm. 5.

Quis poterit saluus esse, dicunt discipuli Saluatoris: Et ille. Apud homines hoc impossibile, sed non apud Deum. Hæc tota fiducia nostra, hęc unica consolatio nostra, hæc tota ratio spei nostræ. Sed de impossibilitate iam certi, de voluntate quid agimus: Quis scit, si est dignus amore, an odio: Quis nouit sensum Domini: aut quis consiliarius eius fuit: Hic iam plenè fidem nobis subuenire necesse est. hic oportet succurrere veritatem, vt quod de nobis latet in corde patris, nobis per ipsius spiritum reueletur, & spiritus eius testificans persuadeat spiritui nostro, quòd filij Dei sumus. Persuadeat autē vocando, & iustificando gratis per fidem, in quibus nimirum velut medius quidam transitus est ab æterna prædestinatione, ad futuram magnificationem &c.

Et rursus idem BERNARDVS *eodem in sermone ita scriptum reliquit.*

Dei, inquam, beneficio nonnunquam de anima cogitans, videor mihi in ea veluti duo quædam contraria inuenire. Si ipsam, prout in se est, & ex se, intucor, de ea nihil verius dicere possum, quàm ad ni- BERNARDVS.

V v hilum

hilum esse redactam. Quid modò necesse est singulas eius miserias numerare: quàm sit onerata peccatis, offusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentijs, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper ad malum, in vitium omne procliuis, postremò ignominiæ, & confusionis plena? Nimirum si ipsæ quoque iusticiæ omnes ad lumen veritatis inspectæ, velut pannus menstruatæ inueniuntur: iusticiæ deinceps quales reputabuntur? Si lumen, quod in nobis est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt? Quid igitur? sine dubio vanitati similis factus est homo: in nihilum redactus est homo. nihil est homo. Quomodo tamē penitus nihil est, quē magnificat Deus? Quomodo nihil, erga quem appositum est cor diuinum? Respiremus fratres. Et si nihil sumus in cordibus nostris: fortè in corde Dei potest aliquid latere de nobis. O pater misericordiarum, quomodo apponis erga nos cor tuum? Cor enim tuum, vbi est thesaurus tuus. Quomodo autem thesaurus tuus sumus, si nihil sumus? Omnes gentes quasi non sint, sic sunt ante te: in nihilum deputabuntur. Nimirum antè te: non intrà te. Sic in iudicio veritatis tuæ: sed non sic in affectu pietatis tuæ. Nimirum vocas ea, quæ non sunt tanquam sint. Et non sunt ergò, quia quæ non sunt, vocas: et sunt, quia vocas. Licet enim non sint, quantum ad

se, apud

ſe, apud te tamen ſunt. Iuxta illud Pauli: Non ex operibus iuſticiæ, ſed ex vocante.

Et in concluſione ſubijcit hæc uerba.

Iam ſi vtraq; conſideratione diligenter inſpexerimus nos, quid ſumus? imò in vna quàm nihil, in altera quàm magnificati, puto temperata videtur gloriatio noſtra: ſed forſan magis aucta eſt: ſolidata quidem, ut nō in nobis, ſed in Domino gloriemur. Nimirum ſi cogitamus, ſi decreuerit ſaluare nos, ſtatim liberabimur: iam in hoc reſpirare licet. Sed in altiorem ſpeculam aſcendentes quæramus ciuitatem Dei, quæramus templū, quęramus domum, quęramus ſponſam. Nō oblitus ſum, ſed cū metu et reuerētia dico: Nos, inquā, ſumus: ſed in corde dei: Nos ſumus, ſed illius dignatione, nō noſtra dignatione.

De induſtria collegimus maiorem aceruum dictorum ex Patribus, quibus perſpicuum fiat, quæ fuerit eorū perpetua ſententia de hoc articulo dubitationis Papiſticæ de remiſsione peccatorum. Atq; his dictis proprie & perſpicuè citari eandem ſententiam cernimus, quæ eſt Eccleſiarū noſtrarum. Extant & ſimilia apud Baſilium et alios, quibus error Monachorum & Sententiariorum refutatur, qui inſincerū doctrinæ genus de hoc etiam articulo pepererūt.

Conſtat igitur hos de dubitatione Papiſtica, Canones apertiſsimè pugnare, tàm cum expreſſo verbo Dei, quàm cum ſanctorum Patrum in Eccleſia conſentiente & antiquiſsima doctrina; tantumq; abeſſe ut afflictis ac proſtratis agni-

tis agnitione iræ diuinæ conſcientijs opem aliquam adfe-
rat hoc dogma nouum, ut etiam aditum ſalutis omnem intercludat, & in imbecillioribus quidem & infirmis deſperationem, in prophanis & impijs ſecuritatem carnalem & contemptum iudicij diuini alat, augeatq; magis atq; magis.

Canon Tridentinus de Purgatorio.

EIVSDEM SESSIONIS CANONE XXX. CONfirmatus eſt etiam ſuperſtitioſus error de Purgatorio igne, quem qui neget, hunc quoq; habendum pro hæretico & Anathemate.

VERBA DECRETI
ſunt hæc.

Si quis poſt acceptam iuſtificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exſoluendæ uel in hoc ſeculo, uel in futuro purgatorio, ante quàm ad regna cœlorum aditus patere poſſit, Anathema ſit.

HIC CANON QVOQVE ADVERSATVR
apertißimis Scripturæ ſanctæ teſtimonijs.
Ioan. 3.

Qui credit in filium non condemnatur, qui non credit, iam iudicatus eſt.

Marci

Marci 16.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. „

Lucæ 16. respondet Abraham epuloni diuiti.

Ingens inter nos & vos hiatus interest firmatus, „
vt hi qui velint hinc transire ad vos, non possint. „

¶ Testimonia PATRVM: *Testimonia Patrum.*

CHRYSOSTOMVS *in cap. 2. & 11. epist. ad Hebræos: Homilia 4.*

Neque enim qui in præsenti vita non abluerit peccata, postea consolationem aliquam inuenturus est. In inferno enim, ait, quis confitebitur tibi? & meritò: hoc enim curarum tempus est, & conflictuum & certaminum: illud verò coronarum, retributionum & præmiorum. CHRYSOSTOMVS.

Et alibi idem:

Nec putemus nobis, cum illuc venerimus, misericordiam esse tribuendam, qui non agimus vt veniam mereamur accipere, etsi Abraham pro nobis roget, etsi Noë, etsi Iob, etsi Daniel. Dum igitur est tempus in manibus, plurimam nobis apud Deum fiduciam præparemus.

THEOPHILACTVS *ad caput 25. Matthei.*

Pòst vitam, ait, illam, non est tempus pœnitendi & optādi. Proinde Dominus ait fatuis virginibus, nescio vos, &c. THEOPHILACTVS.

Et

Et AVGVSTINVS *contra Pelag. Hypognost. lib. 5.*

AVGVSTINVS. Primum, inquit, fides Catholicorum diuina autoritate regnum credit esse cœlorum: secundum gehennam ubi omnis apostata uel à Christi fide alienus supplicia experitur: Tertiũ planè ignoramus, imò nec esse in scripturis sanctis reperimus.

Et alibi.

Optimum esset in incerta re, de qua scripturæ nõ modò tacent, sed etiam contrarium dicunt, ne quid adsererent, secundum sapientis Senecæ: De rebus incertis non debes affirmare, sed incertum iudicium tene. &c.

HIERONYMVS *ad caput 65. Esaiæ.*

HIERONYMVS. Et sanctus precatur in Psalmo: Ignosce mihi ut refrigerer priusquam abeam, & vltra non subsistã. Qui enim dum in hoc viuit corpore, veniam peccatorũ non fuerit consecutus, & sic de vita excesserit, Deo perit, et esse desistit, licet sibi subsistat in pœnis.

POSTREMVS, QVI EST NVMERO XXXIII. eiusdem Sessionis quintæ Canon, tandem furenter omnes damnat, quotquot decreta hęc Synodalia de Iustificatione, gloriæ Dei & merito Christi derogare dicunt: Verba Decreti sunt:

Si quis dixerit: per banc doctrinam Catholicam de

Iustifica-

Iustificatione à Sancta Synodo hoc præsenti decreto expressam, aliqua ex parte gloriæ Dei & meritis Domini nostri Iesu Christi derogare, & non potius ueritatem fidei nostræ, Dei deniq; & Iesu Christi gloriam illustrare, Anathema sit.

SED NOS CONTRA HAEC SATIS MVLTIS hactenus & Scripturæ & Patrum testimonijs demonstrauimus, Tridentinos Canones falsum prorsus de Iustificatione hominis & impium dogma tradere, quod & in meritum filij Dei contumeliosum est, & admirandæ atq; ineffabili misericordiæ DEI immensa clementia genus humanum recipientis, manifesta audacia & impiè derogat: quorum repetitionem hoc in loco minimè necessariam arbitramur. Quomodo enim fieri potest vt non derogetur gloriæ soli filio Dei Domino nostro Iesu Christo debitæ, si, quemadmodum aduersarij impiè faciunt, iusticiam, qua coràm Deo consistimus, filio Dei detractam, nostris operibus & dignitati adscribamus, et in eo ipso tamen fluctuare animis & dubitare velimus, an Deum placatum habeamus, nec ne? Quomodo etiam existere vera & euidens Dei dilectio potest in eo corde, quod dubitationibus perpetuis æstuat, an recipiatur, an exaudiatur à Deo, an peccata remittere velit Deus?

Et hactenus satis de quinti consessus erroribus, quos nobis Tridentina Synodus obtrudere conabatur.

SEXTAE SESSIONIS
Tridentinæ Decreta
impia.

Error I. Canonis Sessionis sextæ de numero Sacramentorum

Primo decreto sexti consessus, inuenimus determinatum à Patribus, quot numerari in Ecclesia oporteat Sacramenta: & qui plura quàm septem Noui Testamenti Sacramenta numerari contendat, hunc pro hæretico & anathemate exterminandum esse.

VERBA CANONIS I.

Si quis dixerit, Sacramenta nouæ Legis non fuisse omnia à Domino nostro Iesu Christo instituta, aut esse plura uel pauciora quàm septem: uidelicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, extremam Vnctionem, Ordinem & Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse uerè & propriè Sacramentum, Anathema sit.

SED ET HVNC ERROREM SATIS CONFVTAuimus suprà, ostendentes duo tantum Sacramenta in Nouo Testamento à Christo instituta, si proprijssimè hoc verbo vti velimus: Hæc quia ex superioribus satis constant, non arbitramur hîc prolixius esse repetenda, quæ etiam alibi à nostris tractata & exposita sunt copiosè ac diligenter, vt verbosiore refutatione elumbis huius decreti non sit admodum opus.

OCTA-

OCTAVO EIVSDEM SESSIONIS CANONE RVRsus de Sacramentis tradunt, quòd ea ex opere operato, etiam absque fide gratiam mereantur, & Deo placeant. Ita enim habent verba Canonis.

Si quis dixerit per ipsa nouæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed fidem solam diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, Anathema sit.

CAETERVM ET HIC CANON PVGNAT CVM SCRIpturis sanctis. Cum enim per Baptismum remissio peccatorum nobis conferatur, necessariò oportet eam fide apprehendi, neq; enim aliter apprehendi potest. Nō igitur solum opus Sacramenti seu actio absq; fide, confert gratiam, sed fide præterea opus est, ut remissionem peccatorum homo consequatur & apprehendat. Hæc fuit etiam S. Patrum de Sacramentorum vero vsu sententia: Sic eleganter Augustinus lib. 2. de visitatione infirmorum cap. 2.

VIII. Canonis error de Sacramentis.

AVGVSTINVS.

Sacramentis diuinis fides plus, quàm verborum argumentatio adhibenda est.

Et ad Ioannem tractatu 80.

Iam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis: Quare non ait? Mundi estis propter Baptismum, quo loti estis: Sed ait propter uerbum, quod locutus sum vobis? nisi quia aqua in verbo mundat.

Et libro 3. aduersus Donatistas. cap. 14.

Ad sacramenti integritatem & sanctitatem nihil interest, quid credat aut quali fide imbutus sit qui accipit Sacramentum: interest quidem ad salutis uiam, id est ut accipias effectum sacramentis annexū, remissionem scilicet peccatorum &c. quæ uerba satis ostendunt remissionem peccatorum in Sacramentis fide accipi oportere.

Rursus idem super Ioann. tractatu 80.

Vnde ista tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, nisi faciente uerbo? Non quia dicitur, sed quia creditur. *Ibidem.*

Mundatio igitur nequaquam fluxo & labili elemento tribueretur, nisi adderetur in uerbo. Hoc uerbum fidei tantū ualet in Ecclesia Dei, ut per ipsum credentem offerentem, benedicentem, tingentem etiam tantillum mundet infantem, quamuis non ualentem corde credere ad iustitiam et ore confiteri ad salutem. Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait: Iam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis.

Rursus in libro quæstionum noui & ueteris testamenti. quæsti. 59.

Qui baptismum putat carnali ratione subsistere, hic

hic non est spiritualis, nec donum cœleste poterit consequi, qui se per aquam, non per fidem immutari credat. Aqua enim cernitur, sed, qui non uidetur, spiritus, operatur, vti fides in eo sit: quia sicut sordes corporeas aqua, ita spiritus animã abluit à peccatis.

Ex quibus dictis non obscurè intelligi potest & hunc Canonem discrepare à norma Sanctæ scripturę, & Patrum hac de re sententijs.

Canonem de confirmatione Papistica, eadem Sessione factum, satis confutauimus supra, ut non sit opus iterata repetitione.

SEXTAE SESSIONIS
II. Decretum, Residentiæ.

De altero hoc decreto, eiusq; Canonibus adhærentibus, superuacaneum est prolixè uerba facere, cùm constet eos reipsa nunquam uenisse in executionem, neq; etiam receptos à clericis & sacerdotibus fuisse, aut vlla ex parte obseruatos: Id quod notum est publicè, & omnium prouinciarũ, quæ Papatum adhuc agnoscunt, exemplis apertè constare potest.

Illud autem breuiter hac de re addi placuit Delectis: Cum decretum hoc de beneficijs Ecclesiasticis & de residentia, ut uocant, à quibusdam Episcopis, Hispanis præsertim, urgeretur vehementius, et res eò spectaret, ut maior Cõcilij pars approbatura uideretur Episcoporum et cæterorum antistitum, quibus populi pascendi cura cõmendata esset, residentiam; ut pręsentes essent semper ipsi, nec alios substituerent:

ac ne aduersus eam constitutionem ulla ualeret dispensatio Pontificis: neque in unam personam plura conferrentur beneficia Ecclesiastica, cui decreto plerique etiã per Galliam parebãt Francisco rege id approbante: Pontifex Paulus III. odoratus id quod agebatur in Concilio, tractationem huius decreti sex totis mensibus suspendit, & interea Episcopos ad quadraginta passim ex Apulia et Sicilia collegit, quos priuatim de hoc decreto edoctos Tridentum postea misit cum Genuensium vicario, Atque ita suffragiorum numero & clamoribus facilè per hos, quod uoluit, in Synodo obtinuit: vt decerneretur, vnum esse Episcopum re ipsa, nempe Romanum Pontificem, cuius cæteri omnes mancipia quasi sint & creaturæ: quosque is pro suo arbitrio liberè sibi adiungere possit: nec decere ut hi Pontifici modum rerum gerendarum ulla ex parte præscribant. Hac ratione exautoratum fuisse salutare illud de residentia decretum Tridentinum, legati Principum & Statuum, qui Concilio interfuerant, vbi domum rediere ad suos, publicè æditis hac de re scriptis retulerunt.

Et hæc quidem hactenus de quibusdã tantum, & crassissimis erroribus Tridentinorum decretorum: Cæteri qui restant plurimi, suo proferentur tempore; nec dissimulatione rem tantam tegi patiemur: Qua de re hic, quò melius firmiusque fieri posit modo, testatum sit publicè.

Quæ autem huc usque adductę sunt rationes & causæ graues, necessariæ, urgentes, ac plenæ pietatis, eæ haud dubiè æquis iudicibus & intelligentibus omnibus facilè probabunt, Status & Imperij ordines qui à Pontificijs secessionẽ fecerunt, & fidei confessionem quæ Augustæ exhibita est amplectũtur, nullo modo in impiam hanc Tridentinę Synodi

nodi restitutionem consentire posse, nisi aut falsa & manifestè impia dogmata contra conscientiam approbare, suosquè se iudicio hæresis reos facere velint, aut receptam & agnitam ueritatem impiè deserere. Etenim consentiendo in hanc Concilij continuationem, manifestè ostenderent se approbare neruos & fundamenta Pontificiæ idolatriæ; per regulam vulgatam, Quòd ratihabitio firmet ea, quæ ab initio inualida fuerint.

Quòd si dissimulatione hac & continuationis approbatione etiam impios Tridentinorum decretorum errores tacitè approbarent, desertionem manifestam ostenderent eius doctrinę, quam receptam hactenus tot ærumnis adseruerunt: ac suo quasi iugularentur gladio, quo nihil accidere homini potest tristius: Bis enim, quod dicitur, perit, qui suis armis perit.

Ad hæc facilè intelligunt, fore vt hoc ipso consensu qui expetitur ab ipsis, veritatem manifestam quantum in ipsis pressuri potius sint, quàm adiuturi. Etenim veritas opprimitur, cum non defenditur. Et qui non resistit erroribus, consentit in errores, quemadmodum ipse ait Innocentius in ca. error. distinct. 83.

Quin etiam hac ipsa dissimulatione veritatis falsi testimonij crimen manifestè incurrerent. Quia tam falsus est & de falso punitur testis, qui uerum supprimit et omittit dicere, quàm qui falsum adserit, vt Bartolus, Iason, Innocentius, Panormitanus, cæteriq; tàm legum quàm Canonum interpretes omnes communi sententia tradiderunt.

Vt interim omittamus, quod ex superioribus decretis impijs, quæ recensuimus, facilè & non obscurè animaduerti ac quodammodo præuideri possit, qualia futura sint ea

decreta quæ de cæteris articulis doctrinæ controuersis ab eo conciliabulo sint expectanda. Nam & in Politicis negocijs ita iudicandum suadet ratio, vt testi qui mendax & fallus in vno deprehendatur, fides etiam derogetur in reliqua testimonij dictione l. Qui falsa ff. De testib. Et ita præclarè dixit Innocentius in ca. fraternitatis de hæret. Et Bartolus in Consil. 88. cuius initium est: In quæstione inter Franciscum col. 2. n. 4. lib. 1. Bald. in l. Si ex falsis. col. fin. C. de transact. & in Consil. 286. lib. 2. & in consil. 22. lib. 3. Corneus Consil. 197. circa fin. n. 22. lib. 2. Decius consil. 105. col. 4. ad finem, secundum veterem editionem. Et Alexander in consil. 27. num. 3. lib. 2. Qui omnes decernunt pro hac sententia tanquam receptiore. Itemq; Hippolitus de Marsil. in singul. 76. & Aymo Crauetta in consil. 9. n. 10. Quanto igitur in hac omnium grauissima religionis controuersia, qua non de terrenis aut temporalibus, sed æternis & summis bonis litigatur, agendum fuerit prudentius: nec temerè quidquam deinceps huic malè iuratorum turbæ Pontificiæ credendum, aut permittendum, cum in præcipuis capitibus & articulis causæ huius tam grauiter ac fœdè impegerint hactenus, & à veritate ad errores manifestissimos discesserint.

Atq; omnia hæc satis docent, Status & Imperij Ordines non posse citra summum salutis suæ discrimen in Tridentini huius Concilij continuationem consentire. Quæ de nona recusati Concilij causa hactenus suffecerint.

DECIMO.

DECIMO. Non parum & hoc mouet Status atque Ordines Imperij, quominus se Tridentinæ & cæteris Synodis Papalibus coniungant libenter, aut admisceant: quòd multorum iam annorum historia ac reipsa compertum plus satis habeant, Pontificum Romanorum Concilia ferè plus semper incommodi attulisse orbi Christiano quàm commodi: ac non rarò magnorum malorum, motuum, turbarum, seditionum, cædium horrendarum, ac bellorum cruentissimorum occasiones et causas præbuisse: inter ipsos etiam Episcopos & Antistites magis accendisse discordias quàm diremisse. Quod non difficile foret plurimis omnium temporum exemplis docere, nisi ea commemoratio longior quàm fert instituti nostri ratio futura uideretur. *X. Causa recusandi cōcilia Pōtificia, quòd magis accendant discordias, quàm dirimant.*

Nam, ut ex multis pauca quædam referamus exempla, quibus manifestissimè conspici posit Pontificum concilia non tantùm dissidia, discordias, bella et lanienas auxisse, sed ipsos Pontifices & Episcopos hoc Conciliorum prætextu sui quidem dominatus confirmationem & amplificationē, Imperatorum autem, & Principum, omniumque politicorū gubernatorum oppressionem, perpetuamque seruitutē quæsiuisse: Vrbanus eius nominis II. Pontifex, quàm dirum incendium belli conflauit eo Concilio, quod Claremonti habitum fuit? quo Principes Christianos ad arma contra Saracenos concitauit, recuperandæ Hierosolymæ prætextu, ut ille interim grassari domi posset commodius: quod bellum à recentioribus Sacrum fuit appellatum. Ex quo tantum postea extitit mutuarum cædium inter ipsos etiam Christianos, ut scribat Vrspergensis historicus, ipsum templum Hierosolymitanum cæsorum corporibus undique fuisse repletum, & in sanguine miserorum hominum ad ge- *Vrbanus Pontifex concilio suo accendit bellū Sacrū, inde & Turbanus et turbator orbis dictus.*

nua vsq; constitisse aduersas acies. Neq; illud satis ad crudelitatem fuit impijs Pontificibus, quin & omnium nationum atq; prouinciarum populos his bellis implicarent, excitatosq; inter se committerent mutuis cædibus et lanienis, quæ inde vsq; iam annis ducentis durant, et orbem Christianum perpetuis discordiarum fluctibus agitant atque concutiunt, quomodo grauiter etiam de horum temporum motibus Auentinus lib. 5. Annalium meminit in hęc verba.

Pleriq; omnes boni, aperti, iusti, ingenui, simplices, tum imperium Antichristi cœpisse, quod ea, quæ Christus seruator noster tot annis antè nobis prædixit, euenisse eo tempore cernebant, memoriã literis prodidère. Orbis terrarum tunc à cardine bellorum procellis iactatus est. Genus humanum undiq; turbine armorum inuolutum est: Orientales, atq; occidentales inter se armis concurrerunt: Normanni, Galli, Germani, Saxones, Vngari, Itali, Britãni; Christiani Occidẽtales domesticis dissidijs, ciuilibusq; armis attriti sunt. Gręci, Armenij, Turcę, & Arabes, Hispani, & Saraceni, Asiatici, & Aphricani infestis inter se concurrere signis. Hierosolyma bis capta, bis expugnata est: prodigia apparuère, Cœlum frequenter ardere uisum: Sol atq; Luna crebro præter solitum defecère, complures stellæ de cœlo cadere visæ sunt: Igneæ acies, turmæ equitum, peditum cohortes, ciuitates, enses, arma cruenta in cœlo visa inuicem conflixère.

Quibus

Quibus etiam technis ac perfidiosissimis machinationibus undiq; paratis Gregorius VII. & hic, quem modo diximus Vrbanus, & post eum Paschalis II. rapta & occupata tyrannide in Ecclesia & imperio, fortissimum imperatorem, qui cum hoste sexagies & bis aperto Marte dimicauit, HENRICVM IIII. penè puerum ex sinu matris ereptum bellis difficilimis, tam ciuilibus quàm externis inuoluerint, committentes eum cum hostibus fortissimis, ut fortunis & imperio arte excuterent, id nimirum historiæ fide dignissimæ docent abundè, quas nemo profectò, nisi ferreus sit, sine indignatione legit. *Crudelitas pōtificū in Henricum quartū Imp.*

Qua deinde audacia eundem excommunicatum & ex Christianorum Ecclesia proscriptū imperio exuerint, Rudolpho Sueuorum duce electo, dira est tragœdia: quando Papa ostendere volens suæ potestatis esse tradere & abrogare imperia, nouo & inaudito exemplo coronam Rudolpho misit, in qua inscriptus erat versus ille:

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodolpho.

Cuius tamen donationis exitus mox admodum tristis consequutus est, Rudolpho, principe alioquin non malo, sed à Pontificibus persuaso, letaliter in pugna contra Hentra Henricum vulnerato, amissa etiam dextera: quæ cum iam exspiraturo allata fuisset, Pontificum perfidiam & scelera sero detestatus, ad adstantes Episcopos hanc extremā vocem emisit: Hæc est, inquit, illa dextera, qua fidem Imperatori promissam confirmaui, cuius uiolandæ an rectè vos mihi authores fueritis, olim reddendæ erunt vobis Deo rationes.

Quanta deniq; & quàm impia crudelitate in hunc ipsum

Imperatorem Henricum, cum tot difficilimarum aduersationum asperitates semper superasset, filium tandem eius HENRICVM V. religionis specie persuasum concitauerint, vt patri post longa certamina & exagitationes grauissimas imperium extorqueret, Moguntino episcopo iussu Pontificis ornamenta regia in conspectu filij ei insolenter detrahente, id à compluribus traditum est memoriæ, imprimis verò diligenter ab Helmoldo historico et presbytero Lubecensi, qui paulò post illa tempora vixit, annis ab hinc quadringentis, & in Sclauorum Annalibus lib. 1. cap. 32. & sequente. Ac tanta fuit filij in patrem optimum accensa à Pontificibus odij & iræ immanitas, ut non contentus crudeli exagitatione uiuentis, etiam in mortui cadauer desæuierit. Cum enim Leodienses proscripti quòd patris partes secuti fuissent, culpam apud filium deprecarentur, non prius eos in gratiam recipere uoluit, quàm cadauer patris ibi demortui effossum extra vrbem abijcerent in agrum inter cætera cadauera: quod & factum fuit, & toto quinquennio honore sepulturæ caruit, donec Spiram postea esset delatū, ut autor est Henricus Mucius lib. 17. Chronicorum.

Papa filium stringere gladium in uiscera patris iussit.

Idem Pontifex Paschalis Robertum Flandriæ comitem in Leodenses etiam, quòd sollicitati ad defectionem discedere ab Imperatore legitimo noluissent, immisit, mandans ut quemadmodum paulò antè Cameracensium Episcopatum, ita etiam Leodiensem ferro ac flammis vastaret. Et extat Leodiensis collegij ad Pontificem epistola acris, qua & fidem iurisiurandi legitimo Imperatori suo debitam excusant grauiter, & Pontificem, ut facem huius parricidialis belli accusant, vrbemq; Romanam ceu Babylonem impiam detestantur, de qua & Apostolus prædixerit fore, ut illa

Ecclesiam Dei horribilibus tempestatibus turbatura sit ac concussura: nihil etiam minus conuenire Pontifici, quàm ut is bella inter populos Christianos concitet. Verba eius epistolæ inter cætera sic habent.

Nos attenti hac nouitate rerum, quærimus vnde sit hoc nouum exemplum, vt prædicator pacis suo ore, & alterius manu inferat bellum Ecclesiæ? Contra Barbarorum & inimicorum insultus concedũt Canones etiam Clericis arma pro defensione urbis & Ecclesiæ. Bella uero indici Ecclesiæ per authoritatem Canonicam nusquã scripturarum legimus.

Leodiẽsis collegij cum pontifice expostulatio.

Et paulò pòst.

Quis Pontificum Romanorum suis decretis unquam authorizauit, quod debeat Pontifex gladio belli in peccantes uti? &c. Cur pro malis Regibus orari debere Paulus ait? scilicet, ut tranquillam uitam agamus. Esset Apostolicum imitari Apostolum: esset Propheticum imitari Prophetam. Sed peccatis nostris merentibus, Apostolicus qui etiam orare iam pro quouis peccatore, ut tranquillam & quietam uitam agamus, bellorum fax est.

Et deinde.

Nobis legem tenentibus obijciunt quòd transgrediamur eorum nouas traditiones. At illis dicit Deus: Quare uos trãsgredimini mandatũ Dei propter traditiones uestras? Iubet Deus ut quę sunt Cęsaris reddamus Cęsari, et quę sunt Dei, Deo. In hãc senten

ſententiam & Petrus & Paulus pedibus eunt &c.

Extat autem integra hæc epiſtola, pié ac grauiter ſcripta, inter volumina conciliorum orbis, tomo ſecundo, pag. 108.

Pontificum Rom. in Fridericos ſcelera.

Iam verò, quales in FRIDERICOS extiterint Pontifices Romani, quàm non niſi funditus nobiliſsima hac et laudatiſsima familia Imperatorum Germanicorum deleta & extirpata conquieuerint, id nemini ignotum eſſe poteſt, qui hiſtorias noſtræ gentis legit. Ac plenæ ſunt taliũ exemplorum hiſtoriæ noſtrorum Principum, quos vt premerent, ſibiq́ꝫ ſubiectos redderent, vetere Imperij dignitate labefactata, quid non tentarunt accenſis tot bellis ciuilibus et externis Pontifices? & quos poſſent contra Imperatores concitatis hoſtibus? Ipſe etiam Gregorius IX. nihil veritus fuit palàm & apertè dicere, potentiam Germanici imperij, nimis quàm expediret Romanis Pontificibus creſcentem, omni ratione uideri ſibi infringendam, atq́ꝫ etiam, ſi qua ratione fieri poſſet, funditus euertendam. Ita enim de eo Auentinus expreſsè refert.

Gregorius IX. Pontifex maximus, non it inficias, ſed ingenuè fatetur, uiſum eſſe flaminibus Romanenſibus imperium Germanum magis florere quàm ipſis utile foret: placuiſſe autem id contundere atq́ꝫ diſcordia non ſolum debilitare, ſed in cineres quoq́ꝫ atq́ꝫ fauillas redigere, & Fridericum à faſtigio rerum humanarũ deturbare. Hæc ille: quæ verba an Apoſtolica ſint, & digna Pontifice, &, ſi Dijs placet, vicario Chriſti, non difficile eſt iudicare atq́ꝫ intelligere.

Iiſdem

IISDEM artibus etiam LVDOVICVM IIII. è Germanica gente Imperatorem euertere & pessundare conati sunt Pontifices, Germaniam omnem, Italiam, ac uicinas prouincias discordijs accendentes, ut Regibus et Cęsaribus sublatis monarchiam quam moliebantur constituerent. Qua de re scripta extant à multis eo tempore edita. Fuitq; tantus Pontificum furor, ut Imperatore excommunicato, subditos fide iurisiurandi quo Imperatori legitimo tenebantur, soluerent, & monachorum, quos prædicatores uocant, agmina in omnes vbiq; prouincias mitterent, qui Imperatorem diffamatum etiam in plebis odium publicũ adducerent. Principes etiam aduersus Imperatorem concitarunt ad bella, quibus Cardinales & Abbates passim præficiebant capitaneos, ut plenissimè refert Marsilius in libro de defensore pacis, vbi satellites istos Pontificios nominat pugiles diaboli, & grauiter monet omnes Reges & Principes, ut hoc exemplo Ludouici Imperatoris discant cauere sibi à Pontificibus. Et in altera parte eiusdem tractatus cap. 24. scribit: Christi patrimonium à Pontificibus pessimo exemplo in militum copias effundi, cædibusq; et bellis exhauriri, omnium deniq; scelerum excusationem homines impios à Papa sumere. *Furor Pontificum aduersus Ludouicum IIII. Imp.*

Quem animum sanguinarium & cædis cupidum acriter etiam in Pontificibus notauit Baptista Mantuanus, imprimis prudens poëta, & rerum humanarum intelligens: Sic enim lib. 1. Syluarum scripsit inter cætera. *Mantuanus.*

Roma quid insanis toties? quid sanguine gaudes?
Quid geris imbelli spicula tanta manu?
Quò uesana ruis? studioq; armaris inani,
Iam senio lassas debilitante manus.

Et paulò

Et paulò pòst.

Sic furis, ut spumis ex ore cadentibus atrox,
Fulmineus quoties dente minatur aper.
Sic fremis, ut frendens, cum ferrea uincula mandit
Cerberus, & Stigias murmure turbat aquas.
Tu fratres in bella uocas, tu pignora patres
Et scelus omne audes, & paris omne nefas,
Fas & iura negas, homines & numina fallis
Et Iouis imperium, nec Phlegethonta times.

QVAE etiam & qualis CONSTANTIENSI CONCILIO sancita sit concordia, quanta ex eo tranquillitas rerũ in orbe Christiano extiterit, Hussitarum bellum & motus Boiemici abundè docere possunt, descripti ab Aenea Syluio & Olmucensi Episcopo.

Et quis deinde CONCILII BASILIENSIS exitus fuerit, notum est bello conflato, quod Armeniacum ridiculo vocabulo dictum fuit, quo etiam idem Conciliũ Pontificis Eugenij instinctu tandem fuit dissipatũ. Quantum autem motus isti varijs prouincijs & populis damni dederint, etiam hodie uestigia quæ per Alsatiam & Rheni ripam, alijsq́ in locis reliqua sunt, satis demonstrant.

Non aliter nostra ac Patrum memoria PISANVM CONCILIVM tractauit Iulius II. quod tandem propter infesta Pontificis arma, quibus Italiam, omnesq́ uicinos inuoluit, transferri Mediolanum oportuit. Fuitq́ eius Pontificis administratio adeò quieta scilicet & tranquilla, ut constet annis non integris septem, ad bis centena millia hominum eius Pontificatu bellis, quæ varia ac funesta gessit, miserrimè perijsse. Hi sunt egregij sacerdotis & successo-

ris Apostolorum fructus scilicet & disciplinę exempla, gladium Petri, quo Malcho auriculam abscidit, in Christianorum sanguine nefariè lassantis.

Rectissimè quidem de Pontificũ officio optimus et doctissimus ERASMVS, in Apologia aduersus Stunicæ blasphemias.

Romanum Pontificem, inquit, ut uerè Christi vicarium exhibeat, cupio pacificatorem esse, non bellatorem, nec huic aut illi fœderi admixtum, sed parentem omnibus communem, ex æquo consulere omnibus &c. *Et alio loco idem.*

Quam nonnulli potestatem in lucis & tenebrarum angelos plus æquo tribuunt Pontifici, ea uellem uteretur Pontifex ad orbis Christiani concordiam & pacem inter Christiani nominis proceres stabiliendam.

Sed perpauci sanè ex omni Pontificum numero inueniuntur, qui hac mente fuerint præditi: plurimi qui, vt Crinitus lib. 7. de honesta disciplina cap. 13. scripsit, sub nomine religionis nihil non licere sibi opinati sint. Cumq; ad instruendos hominum animos, pacemq; humano generi conciliandam, creati atq; instituti primum uideantur, nihil magis conantur, quàm pro libidine seditiones inter Principes excitare.

Quos deniq; his annis proximis discordiarum motus & turbas passim excitauerint in Germania nostra superiores Synodi TRIDENTINAE, habitæ ad annum XLVI. & deinde LII. quæque ex illis secutæ sint calamitates tristissimæ, rerumque omnium perturbationes ac

difficultates plurimæ, quoniã id adhuc magna ex parte in oculis hominum defixum manet, & animus quodãmodo meminisse horret luctuq; refugit, longiorem horum malorum commemorationem & non profecturas querelas hic omittimus.

Hęc igitur cum ita sint, cumq; Pontificum autoritate indicta habitaq; Concilia ad tollendas in doctrina corruptelas, dissidia, aliosq; morbos non tantum nihil profuerint hactenus, uerumetiam occasiones utplurimum prębuerint maioribus discordijs, animorum & uoluntatum distractionibus, persecutionib. bellis & lanienis: Id quod de superioribus concilijs Tridenti habitis reipsa experti iam sumus non sine vulneribus, dispendijs, & doloribus nostris, ut nõ multò meliora sperare de pręsente hoc Concilio possimus, siquidem, ut dicitur, præteriti ratio scire futura facit: & qui semel malus, semper præsumitur malus, eoq; magis, si quis non semel sed sæpissimè malus deprehendatur.

Proinde constat rectè et legitimè facere Status Augustanæ Confessionis, qui tam periculoso tamq; multis nominibus impio Concilio sese non adiungant, aut talium consortio implicent, de quibus Psalmus primus expressè ait: Beatos esse qui nec ambulent in Concilio peccatorũ, nec in via eorum consistant, aut consessu sedeant.

Ita monuit & Ludouicus Romanus egregius Iurisconsultus, & in talibus negocijs uersatissimus, qui floruit tempore Basiliensis concilij, vbi etiam diem suum obijt. Is Consilio 522. n. 9. ait: Imprimis sedulò faciendum, ut manus retineamus mundas à sanguine quem Pontifex Romanus fundit.

Quin

Quin etiam, est cur toto pectore gratias agant hi Status Deo, qui tot exemplis præmonere & erudire ipsos uoluerit de tantis rebus, et alieno exemplo reddere cautiores. Etenim fœliciter sapit, quisquis alieno exemplo sapit.

VNDECIMO. Etiam hoc considerandum fuerit in hac causa, & quidem accuratius: quòd Pontifex cum socijs suis & addictis, hos Imperij Ordines & Status, qui doctrinam fidei Augustana confessione expositã amplectũtur, neutiq; pro membris aut socijs Christianæ et Catholicæ Ecclesiæ agnoscat, sed pro hereticis excommunicationis suæ fulminibus, anathemate, & execrationibus extra Ecclesiam Christianorũ eiectos ac proscriptos iampridem & sæpius condemnarit, atq; etiamnum quotannis Bulla Cœnę, quam vocant, damnatos infestet, dira queq; ac mortem minitans: Nec tantum edicta contra nostros sanguine scripta promulget, sed multos etiam de doctrina nobiscum sentientes crudelissimè persequatur passim & interficiat. Quæ igitur causa fuerit, cur hunc, qui se pro hoste & carnifice potius quàm pro sacerdote gerit, ceu caput Ecclesiæ Christianorum agnoscant & venerentur? Etenim & Pontificum iure cautum, traditumq; scimus, frustra petere honorem debitum, qui, quem debet, non ipse etiam impendit. XI.

Causa recusati concilij: Põtificis superbia, Status Imperij præ se cõtemnentis, et pro hæreticis damnantis.

Cur ego te habeam vt Principem, cum tu me non habeas ut Senatorem? ait ca. Esto subiectus. dist. 95. in Decretis Gratiani: qui canon desumptus est ex Hieronymi lib. ad Nepotianum de vita Clericorum, num. 7. Scitũ est, inquit, Domitij illud: Cur ego te habeam ut Principem, cum tu me non habeas vt Senatorem? quod Lucio Crasso

attribuit Valerius lib. 6. capite: De liberè dictis.

Eodemq; argumento olim in pari causa Basiliensi Concilio Ludouicum Romanum vsum legimus aduersus Eugenium Pontificem in hæc verba, quæ extant in volumine responsorum eius consil. 525. num. 15:

Si ipse Papa Ecclesiam non honorat, ipsum salubriter admonentem, nec tum merebitur ab Ecclesia honorari, ita ut tolleret ipsum cum scandalo regentem atq; incorrigibilem, subijciens illud Oratoris Domitij: Cur ego te habeam, &c.

Atq; ex eo similiter, ut ex superioribus, efficitur ac patet, rectißimè facere Status & Ordines Imperij, qui seiungant sese à Papa & eius factione impia, nec iure vllo teneri, vt indebitum, & quem priuata ambitione sibi Pontifex arrogat honorem, vlla in parte deferant, sed potius pro virili sedulò eius conatib. impijs aduersentur.

XII. *Causa recusationis, conscientiæ periculum deferenda causa ueritatis.*

POSTREMO. Et hanc necessariam atque æquißimam dissentiendi ac discedendi à Pontificijs causam Status arbitrantur, quæ optimo & honestißimo cuiq; semper grauißima fuit, nimirum conscientiæ religionem, qua bonis viris nulla maior necesßitas accidere potest. Vt autem rationes hactenus expositas omnes susq; deq; facere velint, nec pro rei magnitudine singula æstimare, vitam etiam & existimationem, omniaq; quæ habeant carißima pacis publicæ causa hostium acerbißimorum & infestißimorum

morum potestati permittere, atque extrema quæque subire libenter: tamen tanta huius causæ vis est, ut, quoniam non tàm ad ipsos priuatim, quàm ad diuini nominis glorificationem pertinet, nullibi minus quàm hîc de alieno quidquam largiri aduersarijs queant.

Etenim cum intelligant Status hanc de religione controuersiam non tàm homines quàm DEVM ipsum spectare, cuius negocium hîc præcipuè agitur, & cuius immenso beneficio ad agnitionem lucis Euangelicæ clementissimè perductos sese agnoscunt: facilè cogitare possunt, se non nisi summo ingratitudinis scelere, ac conscientiæ periculo grauissimo, adeoque læsæ maiestatis diuinæ atrocissimo crimine ista Pontificum Concilia, quibus nihil aliud quàm veritatis Euangelicæ oppressio quæritur, & pacis atque tranquillitatis publicæ perturbatio tentatur, approbare vel agnoscere posse. pertinere etiam uel imprimis ad officium suum vt propter gloriam Dei & salutem suam, suorumque quibus præsunt, in agnita Euangelij veritate constanter & magno zelo perseuerent ac persistant, neque ab ea vlla ratione se abduci in omnem æternitatem patiantur. Quemadmodum Deo adiuuante nec deserere eam doctrinam vnquam in animo habent, neque etiam, si capiundos sibi inimicos scirent omnes homines, deserere eam, eiusúe confessionem defugere per conscientiam vlla ratione possunt aut debent. Vt enim præclarè Papinianus dixit, Quæ facta pietatem lædunt, existimationem, uerecundiam nostram, & generaliter, quæcunque contra bonos mores fiunt, ea nec facere nos posse credendum est l. filius 15. ff. De conditionibus institutionum.

num. Quod etiam ipsi Canonistæ, & interpretes eius iuris quo Pontificij utuntur prolixè tradunt, Contra legem conscientiæ nemini esse obediendum, ne Papæ quidem. Quia nota sit trita uox: Qui contra conscientiam agit, ad gehennam ædificat. Quippe conscientia est mens sibi ipsi conscia, & flos intellectus, & de apicibus animę ut rectè Baldus scripsit: Et ut idem: Conscientia est oculus cordis, quasi cordis scientia, quæ debet esse sicut speculum sine macula. Quinetiam conscientia est secretum secretorum, & nihil aliud nisi bonus uir, qui intra te loquitur in corde tuo: Sed non est frater aut monachus, qui habeat diabolum sub cappa, vt facetè dixit Cynus Iuriscon sultus antiquus, & placet Lanfranco in tractatu de arbit. in verbo: reductio. n. 34.

NEQVE VERO RATIONES SOLVM HVIVS RECVSATIONIS suæ Status habent necessarias atq; honestissimas, verumetiam exempla permulta sanctorum in Ecclesia Patrum, qui detrectarunt tales Synodos, quib. non veritatem quęri, sed stabiliri idolatriam & tyrannidem animaduerterunt, etiam si indictæ fuissent à summis Magistratibus, ipsisq; Cæsaribus.

Ita CONSTANTINVS Imperator cum in TYRO Concilium congregasset, quo de Ariana causa rursus cognosceretur, euocatis edicto Episcopis omnibus & Ecclesiarū Antistitibus, inter quos comparuit et Potamon martyr, & alij complures pietate & vitæ sanctimonia præstantes viri,

tes viri: Athanasius Episcopus, qui & ipse volens & non inuitus ad Concilium præstò fuit, cum animaduerteret magnam partem Episcoporum nō obscurè colludere cum Ario hæretico, nihil moratus, confestim noctu ex vrbe discessit ad Imperatorem, qui in vicinia commorabatur, seq; de abitione Imperatori grauiter id ferenti excusauit humillimè, significans certò aduertisse se, præcipuos Concilij futuri viros et iudicis et partis munere functuros, subordinatos etiā contrà se calūniatores à quib. falsò esset accusandus.

Indicta quoq; post ab eodē Imperatore ANTIOCHENA Synodo, Maximus qui fuit eius temporis Episcopus Hierosolymitanus, accedere ad eam noluit, licet vicina ei esset Antiochia. norat enim animum Constantini iam seductum atq; infectum Arrianorum fraude & imposturis.

Ac deinde SYRMIENSI Synodo Constantij autoritate congregata, contra Photinum in Hungaria renouantem blasphemum Hebionis dogma, negantis duas in Christo filio Dei naturas, cum intellexissent Episcopi Occidentis, magno adesse numero Arrianos, etsi vocati ab Imperatore essent Occidentales, non tamen venerunt ad Synodum. Atq; ex omnibus Occidentis Episcopis solus Osius Cordubensis ab Imperatore ex Hispanijs euocatus adfuit. sed sanè perquàm infeliciter, ab Arrianis uel coactus vel persuasus ut concordiæ conciliandæ causa subscriberet deprauationi Nicęni Symboli, qua ut Arrianæ controuersiæ nouo cothurno subueniretur, pro vocabulo ὁμοούσιος reponebatur ὅμοιος. Cuius tamen Episcopi, alioquin boni & in professione veritatis constantis, authoritas mox ab Arrianis obiecta fuit alijs etiam qui adsentiri noluerant, & permultas Ecclesias perturbauit, Quam ob causam grauiter

ter postea eundem Osium reprehendit Hilarius, non tantum stultitiam sed etiam inconstantiam ei obijciens. Vt multò prestitisset nunquam Osium venisse ad istam Synodum.

Ita & CYRILLVS, Hierosolymitanus Episcopus, cum Gregorio Nazianzeno consensu de doctrina inito, ea Concilia quibus vocabulum ὁμοούσιος de filio Dei fuit oppugnatum fugit, obiectis sacræ Scripturæ testimonijs, & interposita appellatione.

Similiter PAVLINVS, Treuiorum Episcopus è Mediolanensi Concilio discessit, postquam sensit Auxentium Episcopum cum suo satellitio insidiosa consilia tractare.

Recusauit & CHRYSOSTOMVS adire aduersus se indictam Synodum. Ac permulta similia exempla extant passim in Ecclesiasticis & cæteris historijs, ubi pij & docti viri etiam priuati aut fugerunt suspectas & insidiosas Synodos, aut protinus ex illis discesserunt cum impia dogmata stabiliri animaduerterent.

¶ Atque hinc est quòd etiam Pontificio iure constitutum legimus, licere impune recusare quæuis Concilia suspecta & periculosa. Et siquidem in ciuilibus ac leuioribus causis licet iudicem quemuis suspectum, inimicum, incompetentem, iniquum, iure optimo recusare, quantò magis id in grauissimo fidei & religionis Christianæ negocio licebit?

Rectè itaque Gelasius: Quero, inquit, iudicium, quod prætendunt vbinam possit agitari? an apud ipsos, qui ijdem inimici cum sint, & testes & rei & iudices erunt? Sed tali iudicio nec humana debent committi negocia. Quod si in iudicio, vbi ijdem sunt inimici qui iudices, nec humana committi debent iudicia: quantò minus diuina, id est, Ecclesiastica. Qui sapiens est intelligat.

Et paulò

Et paulò pòst.

Nam quodammodo naturale est, suspectorum iudicum insidias declinare, et inimicorum iudicium uelle refugere.

Ad hæc, & ipsi Canonistæ atque interpretes iuris Pontificij fatentur, cuilibet impunè licere recusare Concilia quibus non ipse etiã Papa præsens intersit, vt videre est apud Iacobatium Cardinalem in tractatu de Concilijs libro 5. articulo 10.

Qui tamẽ Papa etsi huic Cõcilio interesset præsens, vt ab eo procul abesse scimus, nihilòminus rectè à Statibus et Ordinib. Imperij recusari posset vt hostis apertus & capitalis, ac multis nominibus alteri partium meritò suspectissimus. Qua de re satis à nobis expositum fuit suprà.

Iam verò cum caput ipsum partis aduersæ propter multas causas Statibus sit meritò non tantum suspectum, sed haud dubiè pro illo ipso, qui prædictus fuit, Antichristo & hoste Christiani nominis execrabili habendum: consequens est & membra huic capiti adhærentia, Cardinalium, Episcoporum Prælatorumque gregem omnem ei iuratum & obstrictum vinculis arctissimis, non minus suspectum nobis esse oportere. Ac quemadmodum excluditur Papa ipse, cùm de eius agitur negocio aut facto, ita pariter excludi debere eius Cardinales & Episcopos. Cum enim caput suspectum est, etiam alij, qui caput verisimiliter sequuntur suspecti sunt meritò. Quomodo Abbas pòst Vincentium notauit in cap. 1. num. 14. Extrà: de iudicijs. Ac de adhærentibus idem quod de principali iudicatur,

vt rectè Philippus Decius contrà Concilium à IVLIO II. Romę indictum argumentabatur in sermone qui adiectus est consilio eius 151. num. 20.

Atq; hoc ius eò magis locum hîc habere & in causa hac præualere debet, quòd ad Ecclesiasticos uel imprimis pertineat, vt iudicia & censuram Ecclesiæ rectè regant, & cognitioni minimè suspectos aut alteri partium addictos pręficiant. Ecclesia enim cum sit cultrix et auctrix iusticiæ, non patitur contra iusticiam quidq; in se uel in alterum fieri, textus est in cap. 1. §. Sed diuersum, de alienatione feudi. Qua de re, & de iudicio æqualiter & absq; omni suspitione rectè ab Episcopis constituendo, copiosè differit Zasius in epitome feudalis doctrinæ parte 11. n. 12. 13. 14. 15. 16. 17.

Quinetiam licet pleriq; Episcopi qui Cõcilio huic intersunt, minus viderentur addicti Papę, cuius tamẽ planè sunt adiurata mancipia et serui omnes, nihilominus rectè id recusari posset. Cũ constet eã esse Põtificis in suos potestatẽ, ut facilè quoscunq; ex suorũ numero in ordinẽ redigere & eò adigere posit, ut ne hiscere quidẽ contrà ausint. Idq; eò magis cũ totũ collegiũ iurisiurandi fide ac vinculo arctissimè habeat sibi obstrictũ. Itaq; propter caput Synodi suspectũ, meritò tota Synodus fit suspecta, vt præclarè docet Baldus l. 1. c. Si rector prouinciæ. Præsertim quando vniuersitas ei subest. Per ea quæ notauit Ioan. Andreæ in additionibus ad Speculatorem, tit. de iudice delegato §. fin. vers. Item quod ex pluribus n. 8. Et quando illud caput adeò sit potens, ut ei non ausit contradicere vniuersitas, secundum Baldum in cap. 1. De iudicijs, quem refert Felinus n. 6. Idemq; placuit Iacobatio lib. 5. aut 10. col. 3.

TERTIA

TERTIA PARS TRACTATVS,

quæ est

DE FORMA ATQVE RAtione liberi, *Christiani, & œcumenici Concilij.*

HACTENVS IGITVR, QVA FIERI potuit breuitate ac simplicitate, rationes necessarias, graues, ac constantes exposuimus, cur Principes & Imperij Ordines qui oblatam Augustæ Confessionem fidei amplectuntur, restitutam à Pontifice PIO IIII. SYNODVM TRIDENTINAM nulla in parte agnoscendam sibi, aut etiam adeundam arbitrentur: addita simul commemoratione sacrarum literarum testimonijs confirmata, quæ sit eius Concilij & cæterorum omnium decretorum ac continuationum Pontificiarum ratio. Atque his satis, ut arbitramur, institutæ scriptionis nostræ pars altera fuit explicata.

Restat nunc, ut, secundum ea quæ ab initio proposuimus, tertium eundemque vltimum recusationis huius locum breuiter perstringamus, quale scilicet sit illud Concilium & Ecclesiæ iudicium, quod in his de religione dissidijs

Y v cognoscen-

cognoſcendis ac dijudicandis non tantum reuerenter ſe agnoſcere Status teſtati ſunt ſemper, verumetiam multis iam in Comitijs & conuentibus publicis ſæpius & ex animo apud imperium efflagitarunt, atq; etiamnum precibus ardentibus à Deo Opt. max. exoptant: cuius etiam progreſſum, quantum in ipſis eſt, ſumma voluntate & ſtudio omni iuuare ac prouehere cuperent.

Neq; enim quæ ſuperius de Concilijs dicta ſunt, ita accipi Status volunt, quaſi omnem de doctrina cognitionem, ac legitima ueraq; piorum ex verbo Dei iudicia, quibus controuerſiæ de dogmatibus neceſſariò in Eccleſia dijudicandæ ſunt, aſpernentur: aut iudicia piarum Synodorum, ac decreta verbo Dei conſentanea ferre nolint: quæ, pro eo ac debent, plurimi faciunt & venerantur reuerenter, non ignari quod etiam vetus & purior Eccleſia ad tollendas de religione controuerſias hoc veluti præcipuo vſa ſit remedio, piarum ſcilicet Synodorum indictione: & ſi naturæ rationem ſequi volumus, ad explicanda dubia, remouendos errores, tollendasq; controuerſias iudicio omninò opus ſit & cognitione, ut de re ipſa tandem definiri ac ſtatui poſsit.

Etenim non difficile fuit intelligere, nec obſcurè cernebant Status, ſi omnem ſine diſcrimine cognitionem Eccleſiaſticam, omniaq; Concilia, iudicia Orthodoxæ Eccleſiæ omnia in vniuerſum recuſaturi eſſent, quàm illud pijs & intelligentibus omnibus inſolens, odioſum, ac multis nominibus meritò ſuſpectum eſſet futurum, quaſi de cauſæ bonitate parum ſibi conſtantes effugia & diuerticula & latebras quærerent, &, quod reorum eſt, iudicium ſubterfugere conarentur. Siquidem qui iudicium refugit, is de iuſtitia cau-

cia causæ diffidere videtur, ut Canon ait, &, quemadmodum est in Mimis Publianis, fatetur quodammodo facinus, qui iudicium fugit.

Quibus suspitionibus ut tempestiuè occurrerent Status, & ut ad posteros extaret testimonium publicum voluntatis ipsorum. Visum fuit Delectis hoc in loco sententiam suam de ratione legitimi Concilij breuiter explicare, eaque colligere certis rerum capitibus, quæ conditiones & qualitates, &, vt ita dicamus, substantialia complectantur eius Synodi quæ ad illustrandam Dei gloriam, deque religione firmam concordiæ ineundæ rationem momentum habere videatur. Quam indicationem nostram bonos omnes & tranquillitatis Ecclesiæ amantes gratam habituros, & studium nostrum, pro eo ac decet, in bonam partem candide interpretaturos omninò confidimus. *Requisita iusti Concilij.*

I. *Indictio Concilij facta à Cæsare.*

PRINCIPIO igitur, & amplißimorum Imperij Ordinum ratio summa hoc exigitur, & ipsa Imperij maiestas, ut Christiani & œcumenici Concilij indictio ac gubernatio fiat ab ipso Imperatore, summo orbis terrarum monarcha & magistratu. Estque, ut supra demonstrauimus, hoc eius munus proprium, quod à nemine alio aut suscipi aut perfici potest. Ita primus ex vniuerso orbe Christiano conuentum haberi curauit Constantinus magnus, & pòst eum Theodosius Primus, qui Diuo Ambrosio, non etiam Romano Episcopo præsente, Synodum Aquileiæ habuit. Item Theodosius Secundus, Martianus, Iustinianus, laudatißimi Imperatores. Est enim hoc opus dignißimum omnibus magnis & sapientibus Imperatoribus.

Qui

Qui autem hanc curam ad solum Pontificem Romanum & Episcopos reijciant, ademptam Imperatori & magistratui politico, eos falli & errare demonstratum est supra, tam rationibus adductis, quàm exemplis. Nam & LEONEM Pontificem à Cæsare expetiuisse legimus ut is autoritate sua Episcopos Ecclesiarum passim conuocaret ad Chalcedonense Concilium. Quod & alios Imperatores similiter fecisse constat, de quibus abundè dictum est suprà.

In epistola ad Theodos. Augustum: & in epist. 40. & 41. ad Mantuanum Imp.

Aut etiam, ut saltem communi Imperatoris & Pontificis Rom. autoritate & cura Concilium indicatur. In quam sententiam decretum factum fuit, olim Spiræ in comitijs anni XXIX. Et ita Carolum Magnum cum Adriano Pontifice Concilium constituisse legimus ca. Adrianus Papa distinct. 63. Quod si fieret, Status & Imperij Ordines citra vllum præiudicium in tali Synodo liberè comparere possent, nullo ex ea comparitione Pontifici præiudicio superioritatis agnitæ generando.

Quando per Papã id fiet? Ad Calendas Græcas.

Qua ratione autem cæteri Reges & Principes, qui Iurisdictionem Imperij nostri non agnoscunt, ad vniuersalis huius Concilij societatem comiter permoueri queant, nihil hic Cæsareæ maiestati præscribere nos decet, cuius prudentiæ rem istam meritò relinquimus moderandam. Speramus tamen & hac in re pios & bonos Principes qui extra Imperij fines sunt, non defuturos officio suo, operamque daturos libenter & non grauatè, vt iusto modo & ordine cognitis, dijudicatis, & sublatis dissidijs de dogmatibus, pax & concordia tandem Orbi Christiano restituatur, & pia Ecclesiarum emendatio institui aliquando possit.

SECVN-

SECVNDO. Ad indicendam piam & oecumenicam Synodum necessarium omninò esse ducunt Status, vt non in Italia sed intra GERMANIAE limites locus Concilio oportunus designetur: quæ quidem spes sępius et multis in Comitijs hactenus expresse facta fuit Principibus nostris, etiam præsentib. Legatis Pontificijs. Cum igitur GERMANIA semel iam definita ac deputata fuerit Concilio habendo, Iure meritò ratum id manere debet quod placuit semel. Locus enim semel deputatus ad Concilium, mutari non debet, vt ex Iurisconsultis Petrus de Anchara respondit, & placuit Iacobatio Cardinali libro 3. tractatus de Concilio, articulo primo. 2. De loco concilij habendi.

Ad hæc, & ipsa iuris ratio suadet, ut eo in loco Concilij disceptatio ac dijudicatio instituatur, in quo loco initium dissensus extitit inter partes. Quemadmodum etiam in primitiua Ecclesia factitatum legimus, ut Synodi eo in loco celebrarentur potissimum, vbi aut nata primum fuerunt dogmata controuersa, aut in quo loco ea vigebant potissimum, veluti Hierosolymis, Alexandriæ, Antiochiæ, Romæ, &c.

Accedit his præterea ea GERMANIAE commoditas, quod plurimæ per eam & liberæ & Imperiales ciuitates sint, quæ vtriq; parti tutissimum de religione disputandi locum præbere possint, absq; vllius periculi metu & formidine. Quomodo & olim auorum memoria & paulò superius duo illa famosa Concilia Constantiense & Basiliense apud nos celebrata fuere, quo tempore non minus graue de religione dissidium ortum fuit publice.

Est autem hoc inter liberi Concilij conditiones vel præcipuum requisitum, vt LOCVS CONCILII HABENDI

SIT

SIT OPPORTVNVS, TVTVS, ET SINE PERICVLO accessuris omnibus, idq; propter sententias dicendas, quas omninò liberas esse oportet. Debet enim in Concilio esse ante omnia libertas votandi, ut interpretes iuris loquuntur. Alioquin si metu tyranni quis non auderet liberè votum suum dare, non teneretur vocatus ad Concilium comparere, ut tradit Innocentius in c. super ijs. De accusation. Et Martinus Laudensis in tractatu de Concilio. quæstione 5. Idemq; legitur de Concilio Agathonis in prima actione in fine epistolæ ad Constantinum, & quemadmodũ textus iuris Canonici ait, 24. q. 1. ca. alienus: non magis multitudini quàm vnitati est attendendum. Verba Agathonis ad Constantinũ Imp. sunt admodum dulcia: Concedite, inqt, liberam loquendi facultatem, vt ab omnib. cognoscatur qd nullo terrore, nulla potestate, nulla cõminatione uel auersione quisq; pro veritate loq volẽs prohibitus aut repulsus sit. Atq; hęc sententiarum libertas & securitas nisi concedatur, recusari Concilium tanquam suspectum propter maiorum potentiam iustissimè potest, vt idem Cardinalis Iacobatius testatur lib. 2. de Concilio, Articulo 1. & 5.

Quibus personis præstanda sit fides publica.

Neq; verò ipsis tantum Principalibus qui euocantur ad Concilium, sed & his qui vices eorũ gerunt, procuratorib. legatis, adiunctisq; oratoribus & comitibus tutum ac liberum Cõcilij locum esse oportet, vt ipsi testantur Canonistæ & iuris Pontificij interpretes: qui etiam hoc insuper tradũt, quod citatus ad iudicium, ex hoc solo quod citans odio habet citatum, dicatur non satis tutus, & talem citationẽ fore nullam re ipsa, etiamsi citatus neq; excipiat contra citationem, neq; etiam ab ea prouocet, per Clementin. Pastoralem § notorium vbi Doctores. De re iudicata.

Ex his

Ex his igitur intelligi poteſt, rectiſsimè & veriſsimè dici, nullum poſſe locum commodiorem, magiſue opportunum & à periculis tutiorem Concilio libero deputari vſpiam quàm in Imperiali & libera aliqua GERMANIAE ciuitate, in qua utriuſq; tàm Auguſtanæ Cõfeſsionis quàm Papiſticæ religionis libera eſt opinio publicè, inter ciues inter ſe concordantes. In tali ciuitate nihil eſſet quod quiſquam ſibi metueret, aut quod alteri parti grauamen iuſtum adferre poſſet. At quæ vni ſoli, ſeu alterutri religioni & parti addicta eſt ciuitas, exploſa religionum altera, illa non poteſt non eſſe ſuſpecta meritò alteri partium cuius ibi religio exploſa ſit, quemadmodum tradunt & Canoniſtæ, quod Gibellinus etiam cum ſaluo conductu non erit tutus ubi dominantur Guelphi, vel econtrà. ſicut dicit gloſſa in ca. ſtatutum. in Parag. cum uerò. ſuper verbo: non audens. De reſcript. lib. Sexto Decretal. & placet Cardinali Iacobatio libro ſeptimo, Articulo primo.

Ratio huius iuris euidens & breuiter hæc eſt: quòd in deliberandis rebus ſerijs, arduis, & grauibus ut utiliter cõſulatur, oporteat metum periculi omnem longè abeſſe ab ijs qui ſententiam dicunt. Metus enim infirmitas eſt voluntatis & conſilij vulnus, vt præclarè Baldus dixit in cap. 1. Qui feudum dare poſſunt. col. 7.

Proindè ex his quæ diximus, etiam hoc efficitur, neceſſariò opus eſſe vt & CONSTANTIENSIS SYNODI DECRETVM iniuſtum, de fide hæreticis non ſeruanda, ante omnia in ſpecie aboleatur, abrogetur, & irritum publicè pronuncietur. Et inuicem omnibus ad Concilium vocatis & acceſſuris liber, tutus, pleniſsimus, *Decretum Synodi Conſtantienſ. abrogandum.*

& qui

& qui nulla ex parte disputabilis sit, saluus conductus fidei publicæ literis ac diplomatibus assecuretur ac præstetur re ipsa, toto illo tempore quo uel ad Concilium ueniunt uel ab eodem recedunt. Idq; cum omnibus clausulis ac partibus solitis & necessarijs, quo id melius firmiusq; fieri possit modo, tâm pro causa principali quàm pro personis Concilio interfuturis. Quod æquissimum esse, & pro rei magnitudine imprimis necessarium prudentes omnes intelligunt facilè. Nec enim Status in hac incertitudine aliter uel de pace colenda firmiter, uel de animo integro & syncero fidem habere aduersarijs queunt.

His, quæ de loco hactenus diximus, ita constitutis primum, ac grauaminibus omnibus sublatis, si, ut in votis habent et ex animo exoptant Status, loco tuto ac libero Cõcilij indictio legitima fiat, quo sine vlla periculi suspitione ea proponi queant, quæ ad gloriam Dei illustrandam & errorum emendationem piam facere videantur, non tantum summa voluntate huic exceptioni loci non tuti renunciaturos se in posterum Status palàm testantur, verumetiam operam quàm maximam daturos, vt tale Concilium, quod ad ipsos attinet, tutum ac liberum re ipsa & esse, & hoc nomine rectè appellari ac dici possit.

3. *De personis, quæ uniuersali concilio interesse debeãt*

TERTIO. Pernecessariũ fuerit, vt ad hoc negocium rectè tractandum ex omnium prouinciarum & nationum Orbis Christiani partib. optimi & grauissimi quique deligantur ac conuocentur Ecclesiarum Antistites, sapientia & autoritate præstantes, Episcopi Ecclesiarum, nõ quidem qui nomine solo, & titulo turgeant, sed & re ipsa Episcopi sint, hoc est, Ecclesiarum & ministerij inspectores ac

res ac gubernatores docti, quibus curæ sit officium suum: tum etiam inferiorum graduum Prælati, Abbates, & monasteriorum Præsules, præpositi Collegiorum, Superintendentes, Theologi, Doctores & pastores seu ministri Ecclesiarum, et concionatores, quicq; in qualibet prouincia insignis doctrinæ & pietatis nomine celebrantur. Ex his, qui ad cognoscendum & iudicandum idonei sunt, mitti & admitti ad Synodum, ut singulorum de doctrina sententia & testimonium audiatur, & quidem ab utraq; parte, aut cuiuscunq; religionis sint, necessarium omninò existimamus. Illiterati tamen, idiotæ, & indocti, tùm etiam manifestis sceleribus contaminati absint & arceantur ab hoc iudicio. Neq; enim ex Ecclesiæ Concilijs Cercopum, vt veteres dicebant, conuentus faciendi sunt, in quibus homines Epicurei, impuri, polluti idolis, & notorijs sceleribus concurrant, vt furores & tyrannidem stabiliant: sed sint cœtus virorum eruditorum, grauium, sapientum & honestatis amantium, ac Deum timentium, qui vsum habeant negociorum Ecclesiæ, aut viderint quid alij de magnis ac dubijs rebus iudicauerint, pacis & tranquillitatis amantes: quales Apostolus Paulus ad Tit. 1. & Timoth. 3. nobis graphice descripsit:

" Irreprehensibiles, unius vxoris mari-
" ti, sobrij, modesti, temperantes, placidi, hospitales,
" ad docendum idonei, non vinolenti, non percusso-
" res, non turpis lucri cupidi, sed mansueti, alieni à cō-
" tentionibus, alieni ab omni auaritia. &c.

Cum qua descriptione congruit & IACOBI epistola cap. 3. inquiens:

" Quę è supernis est sapientia, primum quidem ca-

„ sta est, deinde pacifica, modesta, tractabilis, plena mi
„ sericordiæ & fructibus bonis, absq; dijudicatione,
„ sine simulatione, &c.

Erasmus. Quod Iacobi dictum diserta paraphrasi in hunc modum doctissimus ERASMVS declarauit: Qui præteritis ijs, quæ verè faciunt ad pietatem, fumos obijciunt perplexarum quæstionũ, qui loquuntur ad gratiam Principum, qui dicunt ad quæstum, qui doctrinam Euangelicam detorquent ad ventris sui negocium, qui venantur gloriolas humanas, qui grauem sarcinam imponunt humeris aliorum quam ipsi digitulo nolint attingere, qui pro diuinis præceptis docent ceremonias, & humanas constitutiunculas, qui pro Philosophia Euangelica tradunt nouum Iudaismũ, deniq; qui se ipsos prædicant verius quàm Christum: horum sapientia non est illa sapientia, quam pater nobis per filium demisit è sublimi, vt nos à terrenis studijs auocatos, in cœlum subueheret: sed crassa est, atque terrena, & ideo terram sapit: sed animalis est, & ideo magis illa spectat, quæ conducunt ad hanc vitam quàm ad vitam æternam: sed dæmoniaca est, quæ non est ex affectu spiritus diuini, sed ab instinctu dæmonum, qui ea suggerunt, quæ nos alienent ab Euangelica synceritate. Hæc ille.

Et idem in Paraphrasi Paulinæ ad Titum epistolæ, cap. 1. veri Episcopi qualitates similiter disertè exponens, ita scripsit: Oportet igitur eum, qui Dei vicibus quodammodo fungitur, cuiq; ille thesaurus Euangelicæ doctrinæ, veluti selecto dispensatori, concreditus est, vndiquaq; inculpatum esse, longè semotum à vitijs istorum, qui vulgò magistratus gerunt: vt qui lubentibus, ac volentibus imperet,

peret, quiq́ue præter gregis sibi commissi salutem nihil spectet: qui mederi studeat, non opprimere: docere, non cogere: ducere, non trahere: quiq́ persuadeat potius, quàm exigat, beneficijs, ac bonitate vincat magis, quàm imperio. Hæc qui spectat, eum non oportet esse præfractum, non iracundum, non linguæ procacis, quibus rebus citius alienantur homines, quàm sanantur: non turpiter auidum lucri: quæ res, cum in prophano magistratu & fœda sit & pestilens, multò magis in Episcopo erit detestanda. Nihil enim incorruptè gerit, quem morbus habet auaritiæ.

Hæc dicta satis disertè docent, quales admittere ac præficere Episcopos & cognitores oporteat in Synodorum conuentibus, quibusq́ legitimo Concilio interesse, & sententiam suam dicere concedatur.

Hinc est, quod & Constantinus Imperator Agathonem Episcopum monet, vt ad indictum à se Concilium, mittat viros placidos, intelligentes, peritos Scripturę sacrę, alienos à temerarijs iudicijs, & vitæ inculpatæ, qui de omnibus rebus rationibusq́ sine fraude & liberè decidant, &c. Quod & Canon in Decretis GRATIANI monet eleganter his verbis:

Non oportet nos, qui Episcopi sumus, indigere doctrina: sed aliorum esse doctores. Malorum Doctorum, mala est doctrina. Ecclesia de malis Doctoribus sacerdotes non recipit. ca. conuenientibus. §. Item Tharasius 1. q. 7.

DEINDE, QVOD AD HAEC, QVAE DICIMVS, iudicia rectè cōstituēda attinet, opera dāda est ut deligantur 2. *Constantia in doctrina.*

ex omnibus viri graues & cõstantes, qui non quouis vento temere ferantur: sed in quibus timor Dei sit, quiq; gloriam Dei rebus omnibus anteferant, præstantes eruditione et scientia, ac mediocri vsu rerum periti. Iuxta dictum Ambrosij in Epist. ad Simplicianum:

Sapiens semper idem est animo, non minuitur, non augetur rerum mutationibus: nec ut paruulus fluctuat, vt circumferatur omni vento doctrinę, sed manet perfectus in Christo, fundatus charitate, radicatus fide. Sapiens igitur defectus rerum ignorat, & varium animum nescit: sed fulget sicut sol iustitiæ, qui in regno patris sui fulget.

Huc pertinet & canon 1. dist. 36. Qui vult Episcopum esse prudentem, non solum peritia sacrarum literarum, verum etiam secularium negociorum dispensatione. Quo in loco notantur etiam illi, qui sub nomine simplicitatis excusant stultitiam sacerdotum.

3. *Studium veritatis & odium Sophisticeս.*

AD HAEC, QVAM MAXIME OPERA DANDA est, vt, qui ad consultationem Synodalem, & negotium tam arduum, adhibentur, sint viri imprimis amantes et studiosi veritatis, synceri, aperti, candidi: non praue instituti aut ad sophisticen assuefacti, non callidi præstigiatores & sycophantæ, qui flexiloquas & fucosas conciliationes machinentur, quibus nihil est pernitiosius Ecclesiæ, nihil veritati magis aduersum: nulla enim durabilis in Ecclesia tranquillitas, sine veritate constitui potest. Imprimis igitur opera danda est, vt his negocijs viri prudentes & periti adhibeantur

hibeantur: qui et corruptelas cauere possint, & doctrinam ex veris, certis, & non calumniose detortis testimonijs cognoscere ac dijudicare. Quomodò Consiliarum eleganter Ambrosius describit in hæc verba:

Talis debet esse Cōsiliarius, qui nihil nebulosum habeat, nihil fallax, nihil fabulosum, nihil simulatū, quod vitam eius et mores refellat, nihil improbum, aut maleuolum, quod auertat consulentes. Neque enim sapiens est, quisquis nocet. vt honestissimè dictum est à Lucio Episcopo. 6. q. 1. ca. Sapiens. *Ambrosius.*

4. *Aetas & usus rerum.*

QVINETIAM NONNVLLA ET AETATIS HABENda est ratio, vt tantò negocio non iuuenes aut neophyti imperiti rerum spiritualium sed viri annis & animo maturi, vsuq; rerum plus mediocri præstantes & ætate graues adhibeantur: Tales enim non tantum Concilium ipsum firmant, verumetiam grauitate quadam & autoritatis specie honesta exornant. Quæ haud dubiè ratio fuit, cur etiam Apostoli suis in Concilijs & grauioribus deliberationibus seniores populi, hoc est presbyteros, semper adhibuerint, atq; etiam cæteris prætulerint. Quemadmodum est cernere in actis Apostolicis, & singulorum ferè epistolis.

Ita de Sardica Synodo, in qua ducenti quinquaginta Episcopi conuenerūt, epistola Concilij ait iussu Imperatoris singulari adfuisse etiam Osium Cordubensem Episcopum valdè senem, qui propter ætatem grandem & propter constantiam in confessione veritatis magno in honore fuerit. Hinc & Syracides ait, cap. 25.

Quàm speciosum canicici iudicium: & presby-

teris cognoſcere conſiliũ: Quàm ſpecioſa ueteranis ſapientia: & glorioſus intellectus, & conſiliũ. Corona ſenum, multa peritia, & gloria illorũ timor Dei. Quin etiam vmbra ſenis plus valet, quàm gladius iuuenis, vt præclarè dictum eſt à Baldo.

5. *Vſus rerum ſpiritualium & peritia.* PRAETEREA, CVM IN LEVIORIBVS ETIAM NEgocijs præferantur qui vſu rerum & experientia mediocri valent, quantò magis in ſummo hoc & periculoſiſsimo iudicandi de doctrina munere curandum fuerit diligenter, vt non niſi quorum explorata iam, & in negocijs ſpiritualibus periclitata ſit induſtria, Concilijs & Synodis Eccleſiaſticis adhibeantur. Et hunc vſum non minus quàm ingenium aut doctrinam requirendum conſtat. Ita enim Apoſtolus iubet explorari prius qui Eccleſiæ erudiendæ præficiantur, & Timotheum nobis prædicat, non ſolum quod ſacrarum literarum ſtudijs inde uſq; à teneris innutritus ſit, ſed etiam comes interfuerit Apoſtolorum certaminibus, deliberationibus, diſputationibus & periculis. Bene & ſapienter, vt omnia idem Syracides cap. 34.

Vir eruditus nouit plurima, & qui uſu multarum rerum peritus eſt, ſapienter diſſerere poteſt: qui non eſt tentatus, qualia nouit?

6. *Eruditio ſolida et cognitio ſacrarum literarum.* HIS ACCEDAT OPORTET VT QVI AD CONCIliorum Eccleſiaſticorum deliberationem adhibentur, ſolida eruditione inſtructi ſint, & ſacrarum literarum ſcientia nulli ex populo inferiores: multa etiam lectione & ſtudio plus mediocri ſcripturæ ſacræ confirmati. Etenim ſine eruditione ſolida, ſine doctrina, ſine verbi cognitione, lectione

multis

multiplici, & meditatione asidua, imposibile est ut quis grauissimas, quæ de religione natæ sunt, controuersias uel mediocriter dijudicare uel explicare rectè posit. Quod & Augustinus fatetur lib. 4. De doctrina Christiana.

Debet, inquit, diuinarum scripturarum tractator, & Doctor, defensor verę fidei, ac debellator erroris, & bona docere, & mala dedocere, atque in hoc sermonis opere conciliare auersos, remissos erigere, nescientibus quid agitur, quid expectare debeant intimare. *Sic & Beda de templo Salomonis loquens.*

Frustra, inquit, sibi officium Doctoris usurpat, qui dilectionem Catholicæ fidei ignorat: neque sanctuarium Domino, sed ruinam sibi ædificant, qui docere alios regulam, quam ipsi non didicere, conantur.

Et præclarè D. Hieronymus in Leuitico, duo ait esse Pōtificis opera, vt & à Deo discat scripturas diuinas legendo ac sæpius meditando: & inuicem populum doceat, quę à Deo ipse didicerat, nō ex proprio corde, uel humano sensu, sed quæ spiritus sanctus docet. Quod dictum relatum fuit in ca. fin. dist. 36. Decretorum Gratiani.

VITAE ETIAM INTEGRITAS SINGVLARIS ET 7. morū sanctimonia, atque in omni officio fides elucere cum priuatim, tùm publicè ex omni parte in ijs debet, quib. hic honos habēdus sit ut de doctrina iudicēt. Etenim doctrina quantumuis egregia, nisi morū castimonia et vitę modestia condiatur ferè sine fructu est, et facile gratiā amittit omnem. *Vitæ sanctimonia & integritas.*

Nemo (inquit Ambrosius lib. de officijs secundo) fon-

Ambrosius. tium limpidissimorum scaturigines in lacunis quę-rit, nemo ex impura ac turbida aqua haustum sua-uem sperat. Itaq; vbi luxuria est, vbi intemperãtia, vbi vitiorum confusio, quis inde sibi aliquid hauri-endum existimet? quis non despiciat morum collu-uionem? quis vtilem alienæ causæ iudicet, quem vi-det inutilem suæ? *Et iterum.*

Quomodò eum potes iudicare consilio superio-rem, quem vides moribus inferiorem? Supra me de-bet esse cui me committere paro: An verò idoneúm putabo qui mihi det consilium, qui non dat sibi? & mihi eum vacare credam, qui non vacat sibi?

Ac deinde.

In acquirendis consilijs plurimum authoritatis adiungit uitę probitas, uirtutũ prærogatiua, bene-uolentiæ usus, frugalitatis gratia.

Et idem in Commentario explicationis Psalmi: Beati immaculati.

Ante vita quàm doctrina quærenda est. Vita bo na sine doctrina gratiam nõ habet: vt nec doctrina sine uita integritatem suam habet.

Sic & Augustinus ad Ioannem.

Augustinus. Doctrina per malos, palmes est in sepibus, botrus inter spinas: Cautè hæc lege, ne, dum quæris fructũ, laceres manum. et cum audis bona dicentem, ne imi-teris mala facientem.

In eandem

In eandem sententiam multa etiam eleganter Chrysostomus: ut in libro de compunctione cordis.

Docere & non facere, non solum lucri nihil, sed damni plurimum adfert. Grandis enim condemnatio est componenti quidem sermonem suum, vitam verò suam atque opera negligenti. *Chrysostomus.*

Et ad illud Matthaei: Quaecunq; dixerint uobis, facite.

Doctrinam, inquit, accipiamus, non mores: apibus herbę non sunt necessariae. Sic & vos flores doctrinae colligite & conuersationes relinquite.

Et ad Acta Apostol. homilia 30.

Doctrina optima, vita docere: Et delicatus magister est, qui pleno ore de ieiunijs disputat.

Praeclarè etiam Beda. *Beda.*

Clausum habeas os peccator. Qui seipsum docere non potuit, is nec alios doceat.

Permulta sunt in hanc sententiam grauissimè dicta & scripta omnibus aetatibus à viris doctis, quae docent, quantum momenti sit in vita, moribus, & exemplis eorum qui, ut alios ad pietatem erudiant, doctrinae praesunt publicè: quales sunt Episcopi & Ecclesiarum Antistites, à quibus facilimè manant exempla vitiorũ in auditores & vulgus. Ideoque & in his constituendis pernecessariò delectus quidam adhibendus fuerit.

ATQVE INTER CAETERAS VIRTVTES QVIBVS 8. praeditos esse oportet hos Aganothetas & in Concilio pu- *Zelus pietatis*

blico collocutores, vel præcipuè opus est pio quodam atque ardentiore zelo iuuandæ ac defendendæ gloriæ diuini nominis, præsertim inter tot infestissimos veritatis hostes, quorum minis non paucos frangi constat. Huius heroici affectus præclarum exemplum nob. proponitur in Dauide, Psal. 68. Zelus, inquit, domus tuæ comedit me, & opprobria malignantiū ceciderunt in me sine causa. Itemque in latrone, qui contra supplicij socium semiuiuus ac laceratus tamen gloriam Dei in cruce tuetur.

9. Timor Dei.

ET, QVOD ANTE OMNIA NECESSARIVM IMprimis fuerit, quodque primum ac præcipuum esse sani omnes intelligere possunt facilè: deligi ac definiri huic negocio non nisi viros DEVM timentes oportet, ac præcipua quadam pietate præditos. Siquidem initium
„ sapientiæ omnis est timor Domini, vt scriptura ait.

Et rursus.

„ Quo respiciam? nisi ad humiliatum et contritum corde, ac trementem sermones meos. Stulti autem, hoc est, homines profani & impij, timorem Domini contemnunt, nec est timor Dei ante oculos eorū. Psal. 13. Et hos negat in Concilio locum habere Liberius Episcopus epistola sua ad Athanasium: Fieri, inquit, non potest, ut locum in Concilio habeant hi, qui sic de impij sunt. Et paulò antè: In Synodo solus timor
10. Domini ad omnia sufficit.

Priuati affectus remouendi intercollocutores.

POSTREMO. OMNIS ANIMORVM ACERBITAS, odia & offensæ omnes vtrinque deponi debent inter partes, ut nihil

vt nihil hic aliud quàm gloria Dei, & pax atque tranquillitas quæsita videatur. Ita rectè Gregorius:

A Concilio procul absint odia, facinorum nutrimenta, & interna inuidia tabescat.

Et idem de eo qui primus aut superior sit habendus in Concilijs, epistola 72. cap. 72. sic ait:

Concilium Catholicorum Episcoporum admoneri pręcipite, ut primatem nō ex ordine loci, postpositis uitę meritis faciat: quoniam apud Deum nō gradus elegantior, sed vitę melioris actio comprobatur. Quæ etiā hac de re Baldi fuit sentētia in c.1.n.13. de iud.

Et ut breuiter omnia complectamur: Ad Concilium venire debent PATRES SANCTI ex omni orbe terrarum, ut ait ca. Canones in p. distinct. 15. Et ut Baldus: Concilium est congregatio multorum et maximorum virorum.

Nimis autem verum est quod his verbis adiecit Petrus à Monte, in tractatu suo de Monarchia Cōciliorum 3.q. in p. Secundum hoc, inquit, hodie non potest celebrari Concilium, cum nullos habeamus Sanctos patres, adeò deprauata est religio Christiana.

Quæ autem hactenus à nobis enumeratæ fuerunt personarum qualitates, conditiones, & requisita, ea magna ex parte etiam ipsis Canonibus Ecclesiasticis sancita sunt, & tradita ab interpretibus eorum, vt patet ex ca. oportet, & ca. illiteratos, & per totam distinct. 36. & ex ca. si rector distinct. 43. Itemque Gregorio in cap. 15. Pastoralis, & in Registro lib. 1, cap. 24. & ca. oportet 8. q. 1. Pleraque etiam ex

Iacobatio

Iacobatio Cardinale lib. 5. de Concilio. 1. articulo. Quod ideo monemus lectorem, ne quis existimet nos nouis legibus aduersarios nostros onerare, quorum & iura propria & scriptores atque interpretes Canonum omnes hæc ipsa aut etiam plura grauiter ab eis exigunt atque requirunt.

IIII. *Quod etiam Laici in conciliis oecumenicis locum habeant & ius decernendi.*

QVARTO. Non tantum, ut iam dictum est, Episcopi & Clerici ad habendum Concilij vniuersalis conuentum pertinent, sed & Laici homines ac politici ex Christianis omnibus omnium Ordinum, veluti sunt Imperatores, Reges, Principes, Comites, Barones, ciuitatum & oppidorum municipes, & in vniuersum qui in quaque prouincia insignis alicuius doctrinæ, intelligentiæ, & sanctitatis nomine celebrantur, siue ij Laici sint, siue Clerici. Quib. etiam omnibus nō solum vox deliberationis & consilij, sed & iudicij ac definiendi potestas in Concilio communis cum Clericis esse debet.

Quod enim citant ex Ambrosio: Laicos esse docendos ab Episcopis & Clericis, id etsi de officio sacerdotum verè & rectè dictum sit in genere, quibus ministerium docendi Euangelij & administrandi Sacramenta commendatū est, quo nomine etiam in Synodis & Concilijs (si modò re ipsa tales sint, ut munus suum rectè obire posśint) inter primos habentur: tamen ubi de ijs rebus, quæ principaliter ad vniuersalem Ecclesiam pertinent, deliberatio pia instituitur: quale est imprimis negocium fidei Christianę quę vniuersalis est, quæ omnium communis, quæ non solum ad Clericos, verumetiam ad Laicos & omnes omninò pertinet: iniquisśimum foret omnes omninò Laicos & politicos viros idoneos ab huiusmodi deliberatione submoueri & excludi. Etenim Ecclesia Christiana tàm latè per orbem

orbem Christianum diffusa, non ex solis Clericis constat, ceu ministris doctrinæ diuinæ, sed cœtus est omnium fidelium ac Christianorum, inter quos etiam Laici sunt, quib. isti seruire & ministrare debent. Communi igitur tàm Laicorum quàm Clericorum consilio ista tractanda, deliberanda ac definienda sunt, iuxta regulā æquissimam: Quod omnes tangit id etiam ab omnibus tractari & comprobari debere.

Idq; ita obseruatum fuisse etiam ab Apostolis in Ecclesia primitiua, Actuum Apostolicorum historia testatur cap. 15. vbi describitur Apostolorum Synodus Hierosolymis habita: & inter cætera hæc leguntur verba; Placuit hoc Apostolis & Seniorib. cum tota Ecclesia. Quis autem negabit isti Ecclesiæ interfuisse etiam Laicos? *Exempla antiquißimorū Conciliorum.* *Conciliū Apostolicum.*

Eadem etiam fuit CARTHAGINENSIS Synodi ratio, eius cui D. Cyprianus præfuit: Expresse enim in actis eius fit mentio plebis, quod nimirum Laicorum nomen est: Verba Synodi inter cætera sic habent: *Conciliū Carthaginense.*

Cum in unum Carthagini conuenissent Calendis Septembrib. Episcopi plurimi ex prouincia Aphrica, Numidia, Mauritania, cum presbyteris & Diaconis, præsente etiam plebis maxima parte, & lectæ essent literæ Iubaiani &c.

De NICENA Synodo relatum hoc extat in historia Ecclesiastica; in tanto Episcoporum numero, qui trecenti decem & octo conuenerant, & cum ijs Laici multi viri docti & pij, senem quendam Laicum non ita peritum admodum logices & Philosophiæ, plus præstitisse aduersus Philosophos eo in Concilio, quàm cæteri Episcopi omnes, *Nicenum concilium.*

mnes, quod est apud Ruffinum lib. 1. cap. 4. historiæ.

Testimonia scripturæ. Et huc referendum etiam est præceptum illud Christi: DIC ECCLESIAE: quo nomine non minus contineri Laicos quàm Clericos iam suprà demonstratum est. Sic, quod ad Thessalonicensem Ecclesiam scribens Paulus præcipit: ne cuiuis spiritui fidem habeant, sed spiritus probent an ex Deo sint: Verba sine omni distinctione concepta, certò demonstrant, iudicium hoc & δοκιμασίαν qua spiritus explorantur, tàm ad laicos quàm ad Clericos pertinere.

Testimonia patrum. Hæc quæ de Laicis etiam admittendis ad Concilij vniuersalis conuentum disseruimus, Patrum quoque testimonijs atque exemplis laudatissimorum Regum et Principum non difficulter confirmare possumus, quos non tantum adfuisse Synodis & Concilijs sed præfuisse etiam legimus.

Ambrosius. Tradit enim D. AMBROSIVS in epistolam Pauli ad Timoth. 1. cap. 5. priscis temporibus & in primitiua Ecclesia obseruatum, ut certus esset numerus virorum ætate et rerum prudentia grauium ex populo cōstitutus, sine quorum consilio nihil fieret in Ecclesia, quod arduum esset & diligentiore aliqua deliberatione indigeret. Quod præclarum institutum tamen postea conciderit & exoleuerit paulatim, non sine incommodo Ecclesiæ.

Augustinus. Apud AVGVSTINVM multis in locis, & nominatim in epistola 48. & 162. & 166. scriptum extat, Reges & politicos magistratus, de rebus diuinis & dogmatibus in Ecclesia controuersias cognouisse & dijudicasse.

Theodoretus de Constantino Imp. Sic & apud THEODORETVM lib. 1. cap. 10. Constantinus Imperator subscribit ipse Symbolum Nicęna Synodo conditum: et in principio Epistolæ eius hæc sunt verba: Plurimis, inquit, collectis Episcopis, me quoque, tanquam

e numero

è numero vestro, præsente, de omnibus conueniente inquisitione tractatum fuit. Minimè enim negauerim, quo maximè gaudeo, esse me in societate ministerij vestri.

Eodemq́ prorsus modò autor historiæ Tripartitæ Eusebius lib. 2. cap. 11. epistola sua ad Palæstinos de Concilio Niceno et fide Constantini Imp. sententiam eodem in Cōcilio dictam refert his verbis: Sed et ipse Primus Deo amabilis Imperator noster Constantinus eam rectissimè habere testatus est, & sic etiam se sentire professus: in quam sententiam omnes consentire & subscribere, & in his dogmatibus concordare præcepit. *Eusebius.*

Eundem etiam Imperatorem laudatissimum, & omnib. heroicis virtutib. præstantem, legimus Donatistarū sectam impiā (quę Romana & pòst Arelatensi Synodo damnata appellationē ad Imperatorē interposuerat) causa cognita et errore dogmatis impij intellecto damnasse per sententiam legitimam: quæ sanè nullius autoritatis fuisset, nisi hoc ius quod dicimus de doctrinæ dogmatib. definiendi etiam ad Laicos pertinere concedamus. Quemadmodū & D. Augustinus hoc exemplum allegat aduersus Crescent. Grammaticum lib. 3. cap. 17. sic inquiens: Insero adhuc et verba Constantini ex literis eius ad alium vicarium vbi se inter partes cognouisse, & innocentem Cælianum comperisse testatur. *Exempla ueterum Imp.*

Est & apud Sozomenū de Cōstantino Imp. quod Episcopis mandauerit ut de cōtrouersis articulis eius temporis inter se placidè deliberent, & communi deliberatione vnam aliquam constantem & certam sententiam concipiant, in quā cōsentientes, capita eius perscripta ad ipsum per decē fidedignos viros ex occidentalib, cōmuni cōsensu delectos, *Sozomenus.*

mittant:

mittant: vt quid de ipsorum dogmate & sententia statuendum sibi sit secundum Scripturæ sanctæ consensum, eò facilius arbitrari queat.

Honorius. Sic & HONORIVS Imp. grassantibus in Aphrica Donatistis Carthagini Synodum indixit, cui Marcellinum Tribunum præfecit præsidem et cognitorem, qui, audita quantum satis erat vtraq; parte, sententiam postea tulit hanc: Donatistas veris Catholicorum & firmißimis rationibus conuictos videri & esse. Quemadmodum Augustinus in opere breuiculi collat. tertiæ diei annotauit in fine, qui & ipse huic Synodo iam sexagenarius interfuit cũ alijs Episcopis ducentis & sedecim.

Theodosius. Eodem pertinet & exemplum THEODOSII, Optimi Imperatoris, cuius gubernatio multum etiam Ecclesiæ profuit. Is in ea ad Cyrillum epistola præclarè ait: Imperatoris boni officium esse vtrumq; curare ac prouidere diligenter, ut & tranquillè degant & ut piè: Verba eius hæc sunt:

In regnum itaq; à Deo constituti, et connexio pietatis ac prosperitatis subditorum existentes, custodimus societatẽ horum perpetuò indiuulsam, prouidentia nostra pacem inter homines procurantes, hactenus quidem Reipub. augendæ ministramus: per omnia verò subditis, ut ita dicimus seruiemus, vt piè uiuant & conuersentur, sicut pios decet adornamus, vtriusq; ut conuenit, curam gerentes &c.

Iustinianus. Quinetiam legimus IVSTINIANVM Imp. edicto statuisse, quod etiam Concilio Constantinopolitano per Menam præfectum eius publicè fuit propositum: nihil decernen-

decernendum aut statuendum in Synodo de quo non sit ante ad Imperatorem relatum. Eò quod minimè conueniat præter Imperatoris iussum quidquam in Ecclesia Catholica fieri. Quod edictum præsides eius Concilij ad pietatem & zelum Principis rectè retulerunt, ac placuit patribus cæteris eo Concilio congregatis, quemadmodum annotatum est in voluminibus Conciliorum, tomo primo, Act. 4. Concilij Constantinopolitani II.

Pari fide & pietate MARTIANVS Imperator qui Theodosio Secundo in imperio Orientis succeßit, vt Ecclesiæ discordias sedaret, cognitionem controuersiarum Chalcedonensi Concilio ipse suscepit, & decreta eius conscribi adhibitis consiliarijs suis politicis curauit: Extantq́ Orationis eius hæc verba: *Martianus.*

Nos, inquit, ad confirmandam fidem, non ad ostentandam virtutem, exemplo Imperatoris Constantini adesse Synodo cogitauimus, ne in posterū multitudo populi institutionibus prauis attracta, inueniatur dissentiens. et quæ sequuntur deinde, Tomo 1. Conciliorum orbis, inter acta Chalcedonensis Concilij. quę etiã relata leguntur in distinct. 96. Gratiani.

Postremò, cum etiam intelligamus, in Vetere Testamento & politia diuinitus constituta, Reges ipsos Dauidem, Salomonem, Ezechiam, Iosiam & cæteros Concilijs & congregationibus in populo habitis interfuisse & præfuisse semper: quæ diuersitatis ratio fuerit, cur hoc tempore Principes & alios viros eruditos ac pios à talibus nego-

eijs relegemus? quos, si vnquam aliàs, maximè hoc sęculo euerso & deplorato adhiberi opus esset, quo Episcopatus & sacerdotia indoctissimis quibusq; & à religione alienissimis conferri ferè solent: quod tamen priscis temporibus parcius fiebat.

Neq; verò valde opus est hac de re disputatione subtiliore inquirere, præsertim cum ipsi Canones iuris Pontificij expresse non vno in loco affirment Principes, debere adesse & præesse Concilijs, ut traditum est nominatim in ca. Principes. 23. q. 5. vbi glossa interpretis addit, hoc tum uel pręcipuè locum habere, cum Clerici fidem Christianam oppugnare & euertere nituntur, & in eam sententiam allegat multos Canones. Quod & Petrus de monte, Venetus scriptor accuratè exeqtur in tract. suo de cō. quęst. 3. n. 3. 4. 5.

Atq; is, quem modo diximus, Canon hoc etiam addit: nisi hoc fiat, Principes Deo reddituros rationem propter Ecclesiam neglectam hac in parte.

Reges autem & Imperatores non tantum interfuisse sed & præfuisse Cōcilijs, multis in locis eiusdem iuris legimus, ca. Adrianus 2. dist. 63. ca. nos ad fidem dist. 96. ca. vbinam ead. dist. ca. futuram. 12. q. 1. c. Si quis ingenuus 29. q. 2. Nec Principes tātū sed et Laicos. ca. Ad sedē 35. dist. et alibi.

Ac Platina qui vitas Pontificum studiosè conscripsit, in Nicolao Primo Pontifice annotauit, eum hoc nouum ius primò omnium impetrasse apud Imperatorem Ludouicum, ne ullus Princeps secularis aut etiam Imperator Concilijs Clericorum interesse audeat, nisi quando de fide agitur, tum enim licere & par esse. Ita ille.

Sed prolixiorem huius quæstionis tractationem omittimus, satis enim constat de Principibus, non modo suffra-

giorum, &

giorum, &, ut vocant, consultandi vocem, sed & definiendi ac determinandi ius ipsis competere in Concilio. quod etiam is, de quo sæpe iam meminimus, Marsilius Patauinus lib 2. cap. 21. ex vetustis Concilijs copiosè demonstrat.

QVOD AVTEM ATTINET ad cæteros Laicos, qui dignitatis gradu inferiores sunt Regibus & Principib. de his ita sentimus, neq; hos rectè ab huiusmodi deliberationibus summoueri posse, si modo idonei deprehendantur eruditione & vitæ integritate, vt dictum est. Atq; hæc fuit etiam Chrysostomi sententia, vt est intelligere ex homilia 18. ad alteram ad Corinth. epist. vbi in hæc verba scribit: *De cæteris laicis qui Principibus dignitate inferiores sunt.*

Hæc sanè à nobis dicta sunt, vt omnes qui reguntur sobrij sint, vt discamus, quod vnum corpus sumus omnes, & tantum inter nos habentes discrimen, quantum membra à membris: et ne totum in Sacerdotes iaciamus, sed & ipsi tanq; pro communi corpore, sic Ecclesię vniuersę curā geramus. Hoc enim et nobis, et vobis maiorē prębstat securitatē, magisq; ad virtutes præparat: vnde audi et de Apostolis quomodo sæpè subditos sententiæ suæ socios acceperunt. Etenim cum septem elegerunt, prius populo consilium communicarunt, & quando Matthiam Petrus, egit præsentibus omnib. tunc, & viris, & mulieribus. Etenim Ecclesiam sicut domum vnam oportet inhabitare, & sicut corpus vnum affici. *Et paulò pòst ait,*

Ne despiciamus eos, qui vtilia consulunt, licet subditi sint & uiles, neq; illa, quæ nos introduxerimus, vim habere ac robur omnia putemus: sed ea, quæ apparent conducibilia, hæc ab omnibus confirmentur. Sæpe enim fit, ut hallucinantes pleraq; uideant, quæ non cernant acutè videntes, eò quod diligentiores sint, et circumspectiores. Ita Chrysost.

Et in hanc sententiam similiter NICOLAVS de Lyra, interpres vetus Scripturæ sacræ ad caput 16. Matthæi super illo. Et portæ inferorum non præualebunt, &c.

N. Lyra. A vera fide: scilicet subuertendo. Ex quo patet, quòd Ecclesia non consistit in omnibus ratione potestatis vel dignitatis Ecclesiasticæ, vel secularis: quia multi Principes, summi Põtifices, & alij inferiores inuenti sunt apostatasse à fide: propterea quòd Ecclesia cõsistit in illis personis, in quibus est noticia vera, & confessio fidei & ueritatis. Hæc Lyra.

Huc pertinet quod à Gersone parte 1. de examinatione doctrinarum traditum est, in hæc verba:

Gerson. Prima, inquit, veritas hæc stat, quòd scilicet aliquis simplex, non authorisatus, possit tam excellenter in sacris literis esse eruditus, ut eius assertioni plus sit credendum in casu doctrinali quàm Papæ declarationi. Quia constat plus esse credendum Euangelio quàm Papæ. Si doceat igitur talis eruditus veritatem aliquam in Euangelio contineri, ubi

vel Pa-

vel Papa nesciret, vel ultrò erraret, patet vtrius præferendum sit iudicium.

In eandem sententiam idem & alibi disputat, ita concludens: Plus esse credendum homini munito Canonica authoritate, id est scriptura, quàm Papæ & vniuersali Concilio: quia & Papa & vniuersale Concilium errare possint. Idq; & ex Augustino multis probat.

Atq; ita etiam celeberrimi iuris Pontificij autores senserunt, inter quos est & Abbas Panormitanus, cùm alibi, tùm in c. significasti De Elect. ita concludens: Quòd in concernentibus fidem, dictum vnius priuati, melioribus autoritatib. noui aut veteris Testamenti subnixum, quàm Papæ dictum, præferendum etiam sit Papæ dicto. Hoc amplius, Laicos idoneos etiam debere interesse Ecclesiasticis Concilijs idem expressè defendit in quæst. 1. num. 26. citans ad hoc ca. vbinam, distinct. 96. & Petrus de monte Venetus in tractatu de Concilijs quæst. 3. num. 7. Itemq; Marsilius Patauinus in defensione Pacis, parte 2. cap. 20. & alibi sæpe. Panormitanus. Marsilius.

Est & apud PICVM MIRANDVLAM de quæstione, An Papa sit supra Concilium, hæc definitio: Picus Mirandula.

Quod simplici rustico, & infanti & aniculæ plus credendum sit, quàm Pontifici maximo & mille eius Episcopis, si hi contra Euangelium, isti autem pro Euangelio verba facerent.

Et hactenus quidem de personis quæ interesse Synodo œcumenicæ debeant: de quibus plerisq; etsi magna decretorum Pontificiorum varietas esse videatur, tamen ex his quę diximus constare satis potest, etiam Laicos quoscunq;,

modo rerum diuinarum ſcientia Clericis inferiores non ſint, & vitæ integritate præſtent, audiendos & admittendos non minus quàm Clericos. quidquid ſentiat Iacobatius Cardinalis de hac quæſtione, qui hoc Pontificis voluntati & arbitrio adſcribit, an largiri is hanc dignitatis prærogatiuam Laicis velit. Quod etiam ante eum ita Petrus de Monte tradidit, ſed falsò: Quæ enim ratio eſſe poteſt cur hoc in Pontificis arbitrium conferamus, quod natura & per ſe æquiſsimum eſt & liberum?

V. *Requiſitum Concilij, ut ſit uniuerſale.*

QVINTO. Cum Synodorum & Conciliorum plura ſint genera, imprimis placeret (quod etiam decretis imperij publicis fuit comprobatum) in grauiſsimis his & maximi momenti diſsidijs ex omnium nationum & prouinciarum orbis Chriſtiani partibus Concilium, quod œcumenicum & vniuerſale dicitur, congregari. Ac ſpes bona Status tenet, fore ut, tanta iam diuinæ veritatis et doctrinarum omnium luce vbiq; patefacta, pleræq; etiam exteræ nationes pietatem ſuam erga Eccleſiam afflictam, ſtudiumq; fidele hac in parte declaraturę ſint, non grauatè operam dantes vt ritè dijudicatis dogmatibus veritas ab errorum deprauationibus & abuſibus idolatricis vindicata atq; illuſtrata extet: & conſenſus firmus, ſtabilis, ac perpetuus Prophetarum, Apoſtolorum, & omnis Eccleſiæ conſequuturæ ad poſteritatem piè conſtitui & firmari poſsit. Quo quidem beneficio & officio, ſi Eccleſiæ tranquillitas reſtituatur ita munita ut diuturna eſſe poſsit, nihil profectò Deo gratius, nihil humano generi conducibilius, nihil ad omnem poſteritatis memoriam glorioſius ſuſcipi poſſe certum eſt.

Etenim

Etenim ea est solennium & œcumenicorum Conciliorum quę pro publicis Ecclesiæ vtilitatibus suscipiuntur ratio, ut non tantum ex vnius aut alterius prouinciæ nationisue Episcopis ac Prælatis, sed maxima populi Christiani parte adeoq; tertijs duabus totius orbis Christiani constare debeat, quemadmodum Canonistæ tradiderunt, & imprimis Ioannes Andreæ, cuius sententiam ut receptiorem reliqui probant omnes, tum etiam is quem sæpe iam diximus, Petrus à Monte, Venetus in tractatu de Concilijs, quæst. 6. in princ. Nec negat id Iacobatius Cardinalis, eodem in tractatu lib. 5. artic. 7. etsi multa in vtramq; sententiam prolixè disputet.

Ac si qua vnquam fuerunt aut esse possunt tempora, quibus hisce remedijs opus fuit, sunt certè nostra hæc, quibus extremæ rerum confusiones & opinionum distractiones infinitę impendere videntur cum grauissima totius orbis Christiani iactura, nisi ex omnibus nationibus magno studio deligantur eruditissimi quiq;, intelligentes doctrinam, & amantes veritatis, ac pij viri, qui de rebus tantis placidè sine præiudicijs, sine animorum acerbitate, sine crudelitate in Cõcilio deliberent. Et profectò hæc cura ad magistratus atq; gubernatores imprimis pertinebit. Facilius plurium industria ac collatione pia erui & illustrari veritas potest, facilius errores etiam conuinci ac refutari: quomodo & Canon ait: facilius inueniri quod à pluribus quæritur. Verus etiam repromissor Dominus ita ait: Si duo vel tres ex vobis super terram conuenniant in nomine meo, quacunq; de re patrem petieritis in nomine meo, fiet illis à patre meo; Textus est in Canone, de quibus

in fin. distinct. 20. & veritas per plures melius inuenitur, ut notat Dominicus cap. per hoc. §. Verum. De hæreticis lib. 6. decretal. Et Decius in cap. prudentiam. in 3. notabili. De offic. delegati: Itē. Vbi multa sunt cōsilia, vbi multa salus: verba sunt Petri Anchorani in cōsilio 157. in princ.

Ad hæc accedit, quod maior etiam apud omnes nationes futura videatur autoritas eius doctrinæ, quam vniuersalis Concilij orbis Christiani & piorum omnium consensus approbauit. Nec enim leue pondus habent bonorum virorum consentientes sententiæ, &, ut textus Canonici iuris ait: rectius est iudicium quod plurimorum sententia roboratur. d. cap. prudentiam & in ca. Extra conscientiam. distinct. 64. Et Cardinalis Iacobatius lib. 1. de Concilio, artic. 9. Et lib. 6. artic. 2.

Insuper etiam spes non obscurè proposita videtur, si, quale dicimus, Concilium ex omnib. omnium nationum doctissimis ac pijs quibusq; congregaretur, non sine vberrimo Ecclesiæ fructu & augmento insigni id futurum. Vnicuiq; datur in Ecclesia manifestatio spiritus ad bonum ait Apostolus: Et huic quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij verò scientiæ secundum eundem spiritum, alij verò fides per eundem spiritum.

Atq; hactenus quidem quæ fuerit ratio constare potest, cur inter Imperatorem, Electores, cæterosq; Imperij Ordines iam olim ita constitutum publicè fuerit, ut ad dissidium de religione tollendum & tranquillitatem pacemq; orbi Christiano restituendam vniuersali & œcumenico Concilio potius, quàm particulari conuentu, qualis is est, quem nunc in TRIDENTINIS rupibus Episcopi Papales agitant, inclinatæ Reipub. orbis Christiani succurratur.

SEXTO.

SEXTO. Et hoc necessarium fuerit eiusmodi Concilio œcumenico, quale dicimus, habendo, ut Pontifex Romanus Episcopos, Prælatos, antistites Ecclesiarum, quotquot fide data & iurisiurandi vinculis obstrictos et deuinctos sibi habet, primò omnium ijs vinculis solutos planè liberet & iuramenti gratiam omnibus plenissimè faciat. Nec enim aliter liberè & sine periculi metu sententiam dicere, aut veritati testimonium perhibere poterunt, semper timore hoc animos eorum sollicitante, ne, si quid aduersus Pontificem liberius decernerent, id aliquando eis fidei non seruatæ & violati iurisiurandi ignominiam apud eundem adferret. Nam & PIVS II. Pontifex, sua ad Moguntinum Capitulum epistola in hanc sententiam apertè scripsit: Eam esse vim iurisiurandi quo Clerum Pontifex sibi obstringit, ut per id ne quidem in causa iusta & veritatis defensione Clericis liceat Papæ aduersari.

VI. *Relaxatio iurisiurãdi quo Episcopi & Clerici obstricti sunt Papæ.*

Neque verò mirum videri cuiquam debet, quod dicimus, Episcopos & cæteros Pontifici iuratos Clericos (sunt autẽ de consuetudine hodiè ferè omnes Pontifici iuramento obstricti quotquot dicuntur Generales seu Prouinciales religiosorum Ordinum, qui ad dignitates promouentur, ut docet Cardinalis Iacobatius lib. 2. art. 2. tractatus de Concilio) per iurisiurandi quo obstricti tenentur fidem nõ posse liberè in Concilijs dicere sententiam suam. Nullum enim iureiurando grauius vinculum vllo uel diuino uel humano iure vnquam inuentum fuit. Etenim & diuino, & humano iure omni, tàm ciuili quàm etiam pagano, iuramenti vinculum quo ad obseruantiam promissorum adigimur, arctissimum meritò habetur, nec quidquam est quod homini non profligatissimo maiorem necessitatem adferat.

Vt præclarè in libris Officiorum docet Cicero, Reguli Consulis Romani exemplum honestissimum proponens, quem nec Patriæ nec suorum charitas retinere potuit, quominus fide hosti data rediret etiam ad crudelissima Pœnorum supplicia, ne iurisiurandi religionem violasse turpiter videretur. Nulla, inquit, res efficacior excogitata est à maioribus nostris quàm iurisiurandi religio: nullum præterea vinculum ad adstringendam fidem iureiurando maiores nostri arctius esse voluerunt. Id indicant duodecim tabularum fœdera, quib. etiam cum hoste deuincitur fides. Qua de re cum alij ex iuris interpretibus tractarunt, tum imprimis copiosè Hieronymus Cagnolus in l. Si quis maior viginti quinque. num. 6. & sequent. C. de transaction.

Cum autem hanc iurisiurandi religionem adeò sanctè seruarint etiam Ethnici homines, quantò magis existimandum fuerit, viros pietatis & doctrinæ studijs deditos, ac professione Clericos, iurisiurandi eius quo superiori suo, ac veluti capiti deuincti tenentur, rationem summam habituros.

Tantisper igitur dum hi Pontificio iureiurando tenebuntur, semper in Concilio sententiæ eorum seruæ existimandæ sunt, & nulla ex parte, quomodo oportebat, liberæ. Enimuerò & iuris autores atque interpretes omnes magno consensu tradiderunt, quidquid ob iuramenti religionem uel fiat uel omissum sit, id non sponte sed iusto metu factũ omissumue videri, & coactè. Atque inde fieri ut si quis per metum cum iuramento contraxerit, etsi posteà per plura tempora & ex interuallo satis longo impleat promissa, nõ tamen censeri purgatum metum ex tali impletione, sed præsumi quòd tale implementum secutum sit coactè, videlicet

licet periurij euitandi causa. Quod egregiè præ cæteris Aretinus Consilio 14. demonstrauit in quarto eius responsi dubio. Quin imò iuramentum censetur habere vim quandam torturæ spiritualis quemadmodum consulendo respondit Barth. Socinus in consil. 253. in 1. col. circa fin. lib. 2. Quod autem torturæ & tormentorum metu fit id non sponte sed coactè fieri & inuoluntarium esse nemo nō intelligit: quomodo etiam rectè argumentatur Aymo Crauetta in consil. 6. num. 84.

Omninò igitur & ante omnia necessarium erit ad hanc, quam requirimus, sententiarum libertatem, ut Pontifex Archiepiscopos suos, Episcopos, Prælatos, cæterosq́ sibi iuratos & obstrictos absoluat à iuramenti vinculo.

Ita enim et in ciuilibus ac politicis negocijs fieri consueuit, quando Electores, cæteriq́ Imperij Principes secundum formulas receptorum iudiciorum actori petenti iudicia & iudices dant consiliarios suos, quos constitutio primum iubet soluere, quod ad præsentem causam attinet, ab omnibus vinculis quibus domino suo deuincti sint, quatenus ea cognitionem legitimam in causa de qua iudicandum sit impedire videantur. Quæ si de pecuniarijs &, vt ita dicamus, prophanis negocijs in quib. temporalia tantum versantur, salubriter constituta existimamus, quantò magis idem in his longè grauioribus negocijs, quæ salutem æternam spectant, attendendum fuerit?

Enimuero nihil magis aduersum est libertati Cōcilij, quā sententiarum seruitus, quàm vox metu hærens, & periculi formidine exterrita, minisue fracta ad veritatem adserendam obmutescens. & inuicem nihil magis secundū naturā liberi Concilij quàm sententiarū proponendarū libertas: quam

quam & CYPRIANVS in suo illo, de quo suprà iam sæpe attigimus, Concilio imprimis requirebat:

Liberæ esse debent, inquit, Episcoporum sententiæ, nec quisquam diuersum sentientem cōdemnet. Nec enim quisquam nostrum Episcopum se Episcoporum esse constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatē collegas suos adigit. Quilibet enim habet potestatem & arbitrium liberum.

Atq; hæc est antiquissima piorum in Ecclesia Conciliorum ratio, multis annis ita etiam olim illa sapientiore & modestiore ætate obseruata, qua nusquam legimus eos qui Concilio interfuturi & dicturi sententiam essent, Episcopis Romanis vlla ratione fuisse obstrictos. A qua consuetudine vt discedatur, quæ potest esse legitima ratio? præsertim cum et ipse Cardinalis Iacobatius lib. 2. tractatus sui de Cōcilio, articulo 5. circa finem apertè fateatur, nullo iure teneri quem ut in Synodo compareat, cui sententiam in ea liberè dicere non liceat, seu ut ipse loquitur, qui non audet dare votum liberum. Et deinceps lib. 6. eiusdem tractatus, artic. 2. deliberationibus Conciliorum & Synodorum publicis ritè & cum fructu peragendis necessarios esse homines liberos, & quòd ad Concilij negocia attinet, nulli obstrictos, quiq; in neutram partem deliberationis priuato aliquo affectu sint propensiores.

Quamobrem, constare ex his satis arbitramur, valde necessarium esse libero Concilio habendo, vt ante omnia hi quos Pontifex fide & iureiurando sibi deuinctos habet, ea necessitate prius liberentur, q̄ liberius id quod apud animū sentiunt apertè & sine dissimulatione in medium proferre ausint.

HOC VINCVLO IVRISIVRANDI ITA, quemadmodum iam diximus, ante omnia relaxato, non inutiliter initio totius disputationis ab his personis omnibus quæ ad deliberationem & iudicium adhibendæ sunt, calumniæ iuramentum exigi posse videretur: quod quidē Statibus & parti nostræ minimè molestum fuerit, ut data per iusiurandum fide, pars vtraq;, & in vniuersum omnes qui cognitione facta decisuri postea sint, sanctissimè recipiant, se, vtraq; parte quantùm satis fuerit audita & causa cognita, de ijs articulis omnibus qui in controuersiam venturi sint, fide optima iuxta verbi diuini præscriptum eiusq; sincerum & incorruptum sensum iudicaturos: neq; in eo facturos quidquam contra conscientiam dolo malo: nullius deniq; rei præterquam gloriæ Dei et veritatis rationem in eo iudicio sese habituros. Cum enim hæc ita in politicis negocijs & de stillicidio aut aqua pluuia litibus ac iudicijs rectè obseruentur, quantò magis hac diligentia & iudiciorum seueritate opus erit in grauissimo Catholicæ Ecclesiæ, vbi res omnium maximæ aguntur, iudicio. *Iuramentum calumniæ exigendum.*

Nec desunt exempla & rationes. Enimuero vbi iustius Deum testem vocari possumus, quàm in ea causa quæ de gloria & vera eius agnitione principaliter est suscepta? Quomodo & Prophetæ Deum testificatorem perpetuò adhibent in adseranda doctrina, cum dicunt: Os Domini locutum est: &, Hæc dicit Dominus.

In ciuilibus controuersijs hæc diligentia et fides est iudiciorum, vt, si vel Imperator vel alius quispiam Princeps delegatum vel commissarium in causa aliqua det, qui inter litigatores causam bona fide secundum conscientiam decidat, eius sententia non aliter effectum habere censeatur,

quàm

quàm si delegatus iureiurando affirmet, se fide bona secundum conscientiæ suæ religionem pronunciasse. Quæ est consentiens omnium Iurisconsultorum doctrina, atque imprimis Angeli, Pauli Castrensis & Alexandri.

Eadem est & in testimonij dictione iudiciorum ciuilium ratio: Nam testi iniurato, adeò nulla fides adhibetur, ut nequidem utraque parte ei gratiam iuramenti faciente, aut etiã Papa dispensante audiatur: ut prolixè & eruditè multis autoritatibus probat Hippolitus de Marsilijs, Singul. 214. Ad validitatem.

Quæ igitur ratio vetet, cur non etiam in Concilijs publicis, vbi alioquin veritas etiam sub æternæ salutis periculo adserenda est, iuramenti vinculum hoc adstringendæ fidei causa adhibere liceat? In quo tamen nihil quidquam præiudicatum cuiusque opinioni volunt Status, suam hac de re sententiam, commonefaciendi cæteros causa, breuiter ita in medium proponentes.

VII. *Tollenda & abroganda priora decreta omnia Synodorum Tridentinarum de hac causa.*

SEPTIMO. Personis ita, quemadmodum hactenus diximus, constitutis ac legitimatis, proximum est ut processus omnes in hac religionis causa hactenus facti, omnesque censuræ, aggrauationes, excommunicationes editæ per Bullam cœnæ, & cætera præiudicia Pontificum omnia pro irritis et de iure nullis, rescindantur. ut quæ contra absentes & non citatos, causa indicta, et ab eo qui iudicandi munus temerè nulloque iure sibi sumpsit, nulliter sint instituta & peracta.

Atque imprimis ipsa flagitabit necessitas rerum, ut Decreta Tridentina, partim palàm falsa, partim ambigua & Sophistica, prorsus tollantur è medio & abrogẽtur: De quibus etiam olim legitimè testati sunt Status, recusatione iustissima

stissima & solẽni interposita, nõ assentiri se iniustis decretis, sed flagitare ut ijsdẽ de reb. & nostri audiantur, & errores cõfirmati emẽdentur. Cũ igitur illegitimè & de facto hactenus processerint decreta omnia, æquũ est eadẽ ut de facto etiam tollantur, aboleantur, et irrita publicè denuncientur.

Idq; ut fiat necessaria hæc subest ratio, q̃d aliter neq; audiri Status per aduersarios in Concilio, neq; defensionẽ vllam, aut causam dicere queant, sed laqueis quasi irretiti ab ipso statim limine conuentus, causa indicta, sua quodammodo sententia damnarentur: quodq; frustra susceptus labor omnis adeundi ad Concilium & comparẽdi videretur, et quasi actũ agi, toties iam pręcipuis articulis doctrinę nostræ, ut suprà ostensum est, pro hæresi impia condemnatis.

Quandò igitur, qui Decretis istis et Cõcilijs præfuère Episcopi et præsides, in propria causa ius sibi dixerunt, simul et iudicis et partis personã sumentes (quod cõtra omnia et diuina et humana iura fieri, cùm alij tùm etiã M. Mantua in tract. de Concilio prolixè num. 41. et seq. docet) consequens est, quidquid hactenus ita decretum illegitimè & nulliter publicatum fuit, id omne meritò rescindi & aboleri atq; infectum fieri debere: quò tandem ex omni parte sublatis præiudicijs ad legitimam causę cognitionem & determinationem perueniatur.

Atq; hæc abolitio iniustorum decretorũ, et errorũ emẽdatio eo minus molesta aduersarijs esse debet aut grauis, q̃d constet nõ prorsus nouũ aut inauditũ hoc in Ecclesia accidere, imò sępius factitatũ antè, ut decreta prioris Synodi posteriore retractata rescinderẽtur, reuocarẽtur, et cassarentur.

Ita legimus SARDICA Synodo in Illyrico, ad annũ Dñi CCCLI, confirmata fuisse Nicænæ Synodi decreta, & inui-

& inuicem emendatos errores aliquot Antisynodorum, Syrmiensis in Vngaria habitæ, & Ariminensis in Italia, Mediolanensis, Seleucianæ, & Antiochenæ quibus Arrianæ hæresis dogmata fuerant confirmata.

EPHESINA Synodo, quam Theodosius posterior ad annum Domini 404. conuocauit, damnatus per Cyrillum fuit Nestorius hæreticus: Cyrillum verò pòst ab Episcopatu Alexandrino reiectum, damnauit Ioannes Antiochensis Ecclesiæ Episcopus, quem tamen Theodosius Imperator audita eius purgatione restituit.

Altera Synodus Ephesina Eutychis dogmata impia approbauit, Dioscoro Cyrilli successore Episcopo. Eademq; Synodo Flauianus, Episcopus pius, qui se Eutychi grauiter opposuerat, condemnatus, & tumultu exorto ita collisus fuit, vt triduò pòst vitam cum morte commutaret: quo Concilio multi docti viri & pij Episcopi iniustè damnati fuerunt, quorum condemnationes cum cæteris Decretis postea sustulit Martianus Imp. Chalcedonensi Concilio anno Domini D. L I I I I. cui sexcenti triginta sex Patres & Episcopi interfuêre, qui Nestorium, Eutychen, & Dioscorum damnauerunt, ut est apud Nicephorum & in Euagrij historia libro 2. cap. 4.

CONSTANTINOPOLITANA Synodo, quæ habita fuit anno D C C. L I I I I. Imaginum & Statuarum vsus sublatus fuit è templis: quem postea restituit Irenice cum filio Cōstantino Imp. Nicęna Synodo, Anno D C C. X C. vt autor est Sabellicus Enneade 8. lib. 8. Et B. Myrandes Hispanus in summa Conciliorum.

Quoties autem Pontifices Romani inter se funestis discordes odijs antecessorum suorum decreta & Canones sustu-

ſuſtulerunt ipſi contrarijs decretis & conſtitutionibus; Id quod hiſtoria ipſorum non vno in loco docet. Quæ cum ita ſint, cur non idem etiam in præſente negocio fieri liceret? vt quę ante edidit Synodus decreta, ea infirmari & publicè irrita pronunciari poſsint & debeant.

VIII. *Præſes ſeu iudex ſupremus in Concilio Chriſtiano & libero: ipſe Chriſtus.*

OCTAVO. Sublatis igitur his impedimentis et præiudicijs omnibus, proximum eſt ut de præſide ſupremo Chriſtiani Concilij quæratur. quam quidem curam præcipuam eſſe & maximè neceſſariam, facilè intelligere poſſumus omnes. Neq; verò alium hîc iudicem aut præſidem conſtituere fas eſt, quàm ipſum Eccleſiæ caput, CHRISTVM & verbum CHRISTI. Vt quicunq; claro verbi Dei teſtimonio ſententiam ſuam in Concilio fundet ac demonſtret, is & audiatur & vincat. Solus igitur CHRISTVS & verbum eius Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis traditum præſideat, & norma ſit ſecundum quam in Concilio iudicetur.

Eſt enim hoc æternum & immutabile Decretum maieſtatis diuinæ, & mandatum ſupremum quod pater æternus, è cœlo voce clara humanum genus affatus, promulgauit ipſe de filio dicens: HIC EST FILIVS MEVS DILE- „
CTVS IN QVO BENE COMPLICITVM EST MIHI, „
HVNC AVDITE. Matthæi 17. Et 2. Petri 1. Item: Qui „
non audierit, ego vltor ero. Et filius ſimiliter de ſuo offi- „
cio aſſeuerans inquit: EGO SVM VIA, VITA, ET VE- „
RITAS. Item: Oues meæ vocem MEAM audiunt, & „
ego cognoſco eas, ac ſequuntur me, & ego vitam æternam „
do illis. Et Apoſtolus: Si quis aliud Euangelium doceat, „
licet ſit Angelus de cœlo, Anathema ſit.

Teſtimonia Patrum.

Huic ſententiæ & Patres omnibus temporib. in Eccleſia

magno consensu subscripserunt: Nã ex antiquissimis CY-PRIANVS expresse & diserte idem docet lib. 2. epistolarum ad Cælium, epist. 3. Vtiq; id nos audire & facere oportet quod Christus fecit, quodq́ faciendum esse mandauit. Cum ipse in Euangelio suo dicat: Si feceritis quæ mando vobis, iam non dicam vos seruos, sed amicos: Et quod Christus debeat solus audiri, pater de cœlo testatur, dicens: Hic est filius meus dilectus in quo benè sensi, ipsum audite. Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum esse putauerit, sed quid qui ante omnes est, Christus, prior fecerit. Neq; enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem, cum per Esaiam Prophetam Deus loquatur & dicat: Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes.

Cyprianus.

Et circa finem epistolæ subijcit:

Nam si sacerdotes Dei & Christi sumus, non inuenio quem magis sequi, quàm Deum & Christum debeamus, cum ipse in Euangelio maximè dicat: Ego sum lumen mundi: qui me sequutus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Ne ergo in tenebris ambulemus, Christum sequi & præcepta eius seruare debemus, &c.

Et alio in loco idem de lapsis

Quomodo audent, inquit, quidquam statuere sine Chri-

ne Christo: quorum & spes, & fides, & virtus, & gloria omnis est in Christo.

Quæ quidem Cypriani sententia etiam in Canones relata extat in ca. si solus. Distinctione 8. his verbis: Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere qd aliquis ante nos faciendum putauerit: Sed quid primus, qui ante omnes est, Christus prior fecerit. Concordat c. si frustra. ead. distinct.

Breuiter supremus Pręses piorum Conciliorũ & omnis de dogmatibus iudicij in Synodo est ipse Christus: neque alium iudicem vllum Ecclesia agnoscit, quemadmodũ Augustinus etiam loquitur in libro de vnitate Ecclesiæ cap. 4. Totus, inquit Christus caput & corpus est. Caput vnigenitus Dei filius, et corpus eius Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in carne vna. Quicunq; de ipso capite à Scripturis sanctis dissentiunt, etiamsi in omnibus locis inueniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. *Augustinus.*

Ita & Basilius in lib. de spiritu Sancto cap. 5.

Quod Christus Ecclesiæ caput sit, didicimus ab Apost. dicẽte: Et ipsũ dedit caput sup omnia Ecclesię. *Basilius.*

Intellexit et hoc ex iuris interpretibus Marsilius Patauinus, multis testimonijs idem docens in Defensorio pacis.

Pertinet huc quod ipse Dominus ait: Ioannis 14. Ego sum via, veritas, & vita. quod dictum explicans Basilius in d. libro de spiritu Sancto capite octauo: Re vera, inquit, est bona via, exorbitationis errorisq; nescia,

Dominus noster IESVS, ad patrem, qui verè bonus est, perducens. Nemo, inquit, venit ad patrem, nisi per ME.

Et Augustinus lib. 7. Confeßionum cap. 18.

Solus Christus via ad cognitionem salutis.

Atq; hęc haud dubiè est ratio cur toties in Scriptura filius Dei dicatur lux mundi. Ioan. 1. 3. & 8. cap. Ego sum lux mundi: lux sanè inexhausta, quæ sola mentis nostrę caliginem ac tenebras discutit, vt mentem æterni patris cernamus propius, quemadmodum loquitur Basilius lib. 1. contrà Eunomium.

Hinc item est quod Scriptura Christum appellat Solem Iusticiæ: quod quidem eleganter Augustinus explicat lib. 1. de sermone Domini in monte, circa fin.

Hinc & sapientia patris dicitur, qua mysteria DEI cognoscimus. ad Colos. 2. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi: quod copiosè & piè explicat idē Augustinus lib. 13. de Trinitate cap. 19. in fin.

Quæ quidem omnia satis demonstrant, neminem rectius dici aut constitui posse præsidem conuentus Christiani quam ipsum CHRISTVM, cui hic honos meritò relinquendus est saluus & integer. Cum enim is solus sit lux mūdi, via, veritas, Sol iusticiæ, Sol occasum nesciens, & sapientia æterna, cōsequens est, extra hūc nihil nisi tenebras esse, nihil nisi cæcitatē merā, errores, stultitiā et mendacium.

Impiè igitur faciunt Canonistæ & Pontifici Scriptores, quotquot hunc titulum præsidentiæ, Christo & verbo eius detractum, Pontifici adfingunt immoderatis præconijs. inter quos nō postremas tenent Iacobatius Cardinalis in tra-

ctatu

ctatu de Concilio lib. 6. artic. 2. Et H. Albanus in libro de poteſtate Papæ, in 2. parte nu. 108. & ſeq. qui Papam etiam multis modis flagitioſum, nihilominus ſupra totam congregationem piorum euehunt ceu numen aliquod, cum tamen is plerumq; & literarum ſcientia ac pietate cuiuis ex plebis fece infima longè inferior ſit. Quod etiam grauiter Bernardus ſuo ſeculo taxauit: Quæ maior, inquit, ſuperbia eſt quàm ut vnus homo toti congregationi iudicium ſuum præferat? tanquam ipſe ſolus habeat iudicium Dei. Idolatriæ ſcelus eſt, nolle acquieſcere, & quaſi peccatum idolatrandi. Quam vocē D. Bernardi laudat & probat etiā Picus Mirandula in quæſt. An Papa ſit ſupra Conciliū, Vt ſanè digniſsima eſt laude. *Bernardus.*

NONO. Cum conſtet ſupremum caput & iudicem atq; præſidem Concilij Chriſtiani eſſe Chriſtum, conſequens eſt, normam ſecundum quam dijudicanda & examinãda ſint dogmata & amuſsim iudicij omnis eſſe ſolam SCRIPTVRAM SACRAM Propheticis & Apoſtolicis libris comprehenſam, quę ipſa ſupremi iudicis vox eſt viua, &, ut ait Apoſtolus Actorum 10. de Chriſto abundè teſtificatur. Etenim Prophetæ omnes & Apoſtoli magno conſenſu nos deducunt ad hunc velut fontem omnis lucis & intelligentiæ. Quemadmodum piè ſcripſit ex Patribus CHRYSOSTOMVS Homilia 10. ad Marcum: Ego, inquit, quando lego Euangelium, & uideo ibi teſtimonia de lege, teſtimonia de Prophetis, ſolum Chriſtum conſidero. Sic vidi Moyſen, ſic vidi Prophetas, vt de Chriſto intelligerē loquentes. Deniq; *IX. Norma ſeu regula iudicij de dogmatibus.* *Chryſoſtomus.*

quando venero ad ſplendorẽ Chriſti, et quaſi ſplendidiſsimum lumen clari Solis aſpexero, lucernæ lumen non poſſum videre. Nunquid lucernam ſi accendas in die, lucere poteſt? Si Sol luxerit, lucernæ ſplendor non apparet. Sic & Chriſto præſente, cõparata lex et Prophetæ penitus non apparent. Non detraho legi & Prophetis, quin potius laudo, quia Chriſtum prædicant. Sed ſic lego legem et Prophetas, ut non permaneam in lege & Prophetis, ſed per legem & Prophetas ad Chriſtum perueniam.

Et hoc eſt quod Apoſtolus 1. Corinth. 3. ait.

„ Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter
„ hoc quod poſitum eſt, quod eſt IESVS CHRI-
„ STVS. De quo dicto piè etiam D. Hieronymus
„ monet in Epiſtolam Pauli ad Titum c. 1.

Pſalm. 118.

„ Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine,
„ & lux in via mea.

Remittit & nos ipſe filius Dei ad Scripturam. Ioan. 5. ubi ait:

„ Scrutamini ſcripturas, illæ ſunt quæ teſtimoni-
„ um de me perhibent.

Sic de Theſſalonicenſium Eccleſia et primorib. legimus Actor 17. quòd Paulo ibi docente, ſcrutati ſint ſcripturam quotidiè perſtudioſè, an hæc ſe ita haberent.

„ Omnis enim ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis

eſt

est ad doctrinam, ad redarguendum, ad correctio- ,,
nem, ad institutionem quæ est in iusticia, ad hoc vt ,,
homo integer sit Dei, ad omne opus bonum para- ,,
tus, ait Paulus 2. ad Timoth. 3. *Et 2. Pet. 1.* ,,

Firmum sermonem habemus traditum à Pro- ,,
phetis, cui, quòd attenditis tanquam lucernæ in ob- ,,
scuro loco lucenti, rectè facitis, donec dies illuce- ,,
scat & lux exoriatur in cordibus vestris. Scriptura ,,
enim prælucet mentibus nostris in huius mundi te- ,,
nebris tanquam lucerna in loco caliginoso, quoad ,,
dies illucescat in cordibus nostris, quemadmodum ,,
piè explicat hoc dictum Erasmus ad Psalmum 22. ,,

His & similibus testimonijs scripturæ perpetuò deducimur ad vocem uerbi diuini per spiritum sanctum traditam. Non igitur norma vlla aut regula alia iudicij & dijudicationis de dogmatibus esse potest, quàm hæc arcana sapientia Dei ignota creaturis omnibus, & in verbo diuinitus reuelata. Quamobrẽ hæc sola sequenda erit in iudicando, nõ traditiones, nõ constitutiones humanæ, aut Pontificum decreta, nõ consuetudines quoquo modo aut inscitia hominũ aut superstitione receptæ & obseruatæ: quarum pleræque Prophetarũ & Apostolorũ doctrinæ apertissime repugnãt, & falsissimo titulo vniuersalis consensus ornantur, cum re vera Pontificiæ Ecclesiæ recens & impius consensus sint, nõ ita pridẽ ex errorib. & abusib. varijs cõflatus & auctus.

Huic regulæ de autoritate suprema verbi diuini, scriptorumq; Propheticorum & Apostolicorum in Ecclesia accedunt & Patres omnes, omnisq; antiquitas purior. *Testimonia Patrum.*

Et multa paſsim extant in hanc ſententiam pulcherrimã Patrum dicta. Ita Ambroſius ait in Lucam:

Ambroſius. Sequere ſcripturas, ut errare non poſsis.

Et AVGVSTINVS copioſè lib. 2. de Baptiſmo aduerſus Donatiſtas cap. 3. cuius dicta pleraq; etiam relata ſunt in Decretis: vt in ca. Quis neſciat. Diſtinctione IX.

Auguſtinus. Quis neſciat ſacram Scripturam Canonicam, tàm veteris quàm noui Teſtamenti, certis terminis ſuis contineri? eamq; poſterioribus omnibus Epiſcoporum literis ita præponi, ut de illa omninò dubitari & diſceptari non poſsit vtrum verũ vel vtrum rectum ſit quidquid in ea ſcriptum ſit: Epiſcoporũ autem literas quæ poſt confirmatũ Canonem ſcriptæ ſunt uel ſcribuntur, licere per Concilia reprehẽdi, ſi quid in eis fortè à veritate deuiatum ſit?

Idem lib. 11. Aduerſus Fauſtum Manichæum. cap. 5.

In illa Canonica eminentia ſacrarum literarum, etiamſi vnus tantum Propheta, aut Apoſtolus, aut Euangeliſta aliquid in ſuis literis poſuiſſe ipſa Canonis confirmatione declaratur, nõ tamen licet dubitare an verũ ſit: alioqui nulla erit pagina qua humanæ imperitiæ regatur infirmitas, ſi librorum ſaluberrima autoritas aut contempta penitus aboleretur, aut interminata confunditur.

Et in lib. de unitate Eccleſiæ. 3. cap.

Sed, ut dicere cœperam, non audiamus hæc dico, hæc di-

hæc dicis: ſed audiamus hæc dicit Dominus. Sunt libri Dominici, quorum autoritati vtrinq; conſentimus, vtrinq; credimus, vtrinq; ſeruimus. Ibi quæramus Eccleſiam, ibi diſcutiamus cauſam noſtram.

Et paulò pòſt:

Quia nolo humanis documentis, ſed diuinis oraculis ſanctam Eccleſiam demonſtrari.

Et rurſus:

Si autem Chriſti Eccleſia Canonicarum ſcripturarũ diuinis & certiſsimis teſtimonijs in omnibus gentibus deſignata eſt, quidquid attulerint, & vndecunq; recitauerint, qui dicunt: Ecce hîc Chriſtus, ecce illîc: audiamus potius, ſi oues eius ſumus, vocem paſtoris noſtri, dicentis: Nolite credere. Illæ quippe ſingulæ in multis gentibus vbi iſta eſt, non inueniuntur, hæc autem quæ vbiq; eſt, etiam vbi illæ ſunt, inuenitur. Ergò in ſcripturis ſanctis Canonicis eam requiramus.

Hæc dicta manifeſtè docent, Eccleſiam eiuſq; cenſuram ac iudicia ſuprema, cuiuſmodi ſunt Concilia et Synodi piç, nuſquam alibi quærenda quàm vbi ſacra Prophetarum & Apoſtolorum ſcripta purè & incorruptè tractantur, alijſq; doctrinis omnib. præferuntur, quemadmodum idem Auguſtinus ſcribit: Quæſtio eſt vbi ſit Eccleſia: Quid ergò facturi ſumus? in verbis noſtris eam quæſituri ſumus, an in verbis Domini? Et puto quòd in verbis illius *Auguſtinus.*

ge loquebatur & Prophetis: ita si quid præter Euangelium sub titulo spiritus obtrudebatur, ne credamus. Quia Christus legis & Prophetarum impletio est, & ita spiritus Euangelij.

Hoc dictum diserte negat Concilium vllum recte de spiritu sancto gloriari posse, quo verbo Dei contraria statuuntur, aut quidquam aliter, quàm in Prophetarũ & Apostolorum scripturis sacris traditum est, ordinetur.

Atq; huc non incommode referri potest quod de Constantino THEODORETVS Episcopus refert in Nicænæ Synodi historia: qua grauitate optimus & religionis amantissimus Imp. Episcopos, qui ad Synodum conuenerant, admonuerit inter cætera, vt deposita animorum acerbitate, qua se mutuò lacerassent & risum præbuissent hostibus, hoc imprimis cogitarent, quomodo Deus ob impietatem & facinora tàm antistitum quàm populi passus fuisset grassari in eos sæuitiam superiorum Imperatorum, et nunc à se rem Ecclesiasticam maximis laboribus vix restitutam, ut in pace & ocio degere posse videantur: Decere igitur & officij eorum esse, ut in tãta Ecclesiarum distractione principio charitatem inter se redintegrari patiantur, & mutua odia deponant: tum in disputationibus de dogmatibus controuersis Euangelicorum & Apostolicorum librorum præscriptam doctrinam accurate sequantur. Hæc enim sunt verba eius: Tũ Cõstãtinus nihil, inqt, indignius, quàm hostibus fidei domitis, cum nemo inueniatur amplius q rebellare ausit, ipsos inter sese sacerdotes committi, iurgiis et conuicijs se mutuò proscindentes, atq; ea re risum præbere & voluptatẽ hostibus *Theodoretus*

doctrinæ:

doctrinæ: præcipuè in disputationibus rerum diuinarum ac fidei, in quibus tamen habent sanctissimi spiritus doctrinam præscriptam. Euangelici enim & Apostolici libri, nec non & antiquissimorum Prophetarum oracula planè instruunt nos quid de voluntate Dei sentiendum nobis sit. Proinde hostili posita discordia, sumamus ex dictis diuini spiritus explicationes quæstionũ omniũ, &c. Hæc ille.

Vtinam verò & in hac rerum perturbatione atq; opinionum de religione fluctibus, quibus totius orbis Christiani Ecclesia periclitatur, summorum Ordinum gubernatores, quiq; & Ecclesiarum antistites illustrè hoc & laudatissimum exemplum requirerent atq; intuerentur, considerantes quid ijs temporibus rectè et præclarè factum videretur, quibus aliquando non minus quàm nunc dissensionibus & opinionibus Ecclesiæ turbatæ, & harum quasi concussione Respublica etiam exagitata fuisse reperitur. Quod si fieret, ratio non difficulter ab intelligentibus iniri posset, quando iam multarum superstitionum vanitas nota est publicè, quomodo per Concilium Christianum inclinatæ religioni consuli ac pia Ecclesiarum emendatio tandem perfici queat.

Aduersus calumnias Papistarum de ambiguitate & obscuritate

NEQVE VERO mouere nos debet, quòd homines prophani & hostès tranquillitatis clamitant, multa esse in sacrarum literarum libris ambigua, atq; ideo vix fieri posse, ut certa aliqua & immota iudicij regula inde constituatur.

Manifesta hæc est peruersitas aduersariorum, qui etiam conuicti

conuicti non desinunt quærere calumnias. Quasi verò, qui immensa bonitate se generi humano per verbum patefecit DEVS, ludere ambiguis sermonibus nos voluerit ceu Sphingis ænigmate & Sybillæ folijs, aut Eridis pomũ obijcere, cum traderet verbum suum de voluntate æterni patris, quomodo is agnosci, coli, & inuocari vellet à genere humano, de quo Psalmus expressè ait: Lucerna pedibus meis verbum tuum. ,,

Et Propheta:

Ad legem & ad testimonium: Quod si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis lux matutina. ,,

Ipse etiam titulus Scripturæ sacræ hoc refellit, quæ ob id Canonica, hoc est regularis dicitur, quod certam, firmam, & immotam regulam doctrinæ verbis minimè dubijs aut ambiguis tradat de rebus ijs, in quibus omnis ratio salutis nostræ consistit. Quomodo & AVGVSTINVS lib. 19. De ciuitate Dei cap. 18. ait:

Ciuitas Dei credit scripturis sanctis & veteribus & nouis, quas Canonicas appellamus: Vnde fides ipsa concessa est ex qua iustus viuit, per quam sine dubitatione ambulamus, quamdiu peregrinamur à Domino.

Atque hanc obscuritatis calumniam apertè etiam refutarunt Patres: Ita enim est apud Clementem Alexandrinum in protreptico: Nullis, inquit, cælatum est verbum, lux est communis omnibus, illucescit hominibus. Nullus est in verbo cimmerius, tenebræ nullæ. *Testimonia Patrum.*

Et paulò

Et paulò pòst:

Verbum Sol est animæ, qui si exortus in profundo mentis sit, ipsius quoq; mētis illustratur oculis.

Ita Clemens, qui alibi etiam in hanc sententiam de certitudine verbi multa præclara habet, & in lib. 1. Pædagogi cap. 3. ait: Dux optimus est Dei verbum.

Etsi enim alia dicta alijs sint explicatiora, tamen si quorum fortè sententia obscurior legenti videatur, collatio sine pręiudicijs & affectibus piè facta facilè ostendit sententiam certam & minimè ambiguam: Et hanc diligentiam exercitijs meditationum, inuocationis, & scrutandi Scripturas spiritus Sanctus exacuere in nobis isto modo voluit, ut ait Augustinus libro 2. de doctrina Christiana capite sexto:

Augustinus. Quædam, inquit, sunt in Scripturis obscura & difficilia, nec tamen aliud, quàm quod alibi planissimis verbis proponitur. Magnificè igitur & salubriter spiritus Sanctus ita scripturas sanctas modificauit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. Nihil enim ferè de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperiatur.

Et libro 3. eiusdem operis cap. 28.

Per scripturas diuinas multò tutius ambulatur, quas verbis translatis occupatas cum scrutari volumus, aut hoc inde exeat quod nō habet controuersiam, aut si habet, ex eadem scriptura vbicunque inuen-

inuentis atque adhibitis eius testibus terminetur.

Sic & D. Hilarius. lib. 1. De Trinitate:

Optimus lector est qui dictorum intelligentiam expectat ex dictis potius, quàm imponat: & intulerit magis quàm attulerit: neque cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præsumpserit intelligendum. *Hilarius.*

Rursus idem Augustinus lib. Confessionum 13. cap. 23.

Spirituales ergò qui præsunt vel obtemperant, spiritualiter iudicant, non de cognitionib. spiritualibus quæ lucent in firmamento: Non enim oportet de tam sublimi autoritate iudicare, neque de ipso libro tuo, etiamsi quid ibi non lucet. Quoniam submittimus ei nostrũ intellectum, certumque habemus quod clausum est, etiam oculis nostris rectè veraciterque dictũ est. Sic enim homo, licet iam spiritualis & renouatus in agnitionem Dei, secundum imaginem eius qui creauit eum, factor tamen legis debet esse, non iudex. Multa sunt prętereà in hanc sententiam ab eodem disertè tradita lib. 6. cap. 4. & seq. *Augustinus.*

Ac de vero Scripturarum sensu eruendo imprimis multa tradidit is, quem modò diximus, Clemens Alexandrinus libro septimo στρωμάτων, ita scribens inter cætera:

Qui ex errore reuersus, obedit scripturis, & vitam suam veritati permisit, Deus quodammodo ex homine efficitur. *Clemens.*

Hactenus

Hactenus igitur constat, quod proposuimus, Verbum DEI solum, ut Propheticis & Apostolicis libris comprehensum est, supremi in Ecclesia iudicis vocem esse viuam, et ceu Lydium lapidem ac normam iudicij Conciliorumque Ecclesiasticorum omnium. Quod cum ijs in locis quos è patribus adduximus traditur, tum verò apud eundem Augustinum copiosè epistola 48. Et de vnitate Ecclesiæ aduersus Maximinum hæreticum lib. 3. cap. 3. Et in enarratione Psalmi 57. Rursus apud Clementem lib. 1. Pædagogi cap. 2. & cap. 8. Quod solum Dei verbum sit iudex controuersiarum de dogmatibus Ecclesiæ.

X. DECIMO ET VLTIMO.

Quæ Patrũ & Conciliorum antiquorum autoritas esse debeat.

Cum Scripturæ Propheticæ & Apostolicæ summus, qui meritò ei debetur, locus ita, quemadmodum modò diximus, fuerit relictus, & iudicij autoritas suprema attributa: non displicet nostris, suum etiam, sed inferiorem, relinqui locum scriptis Patrum, & consensui piorum doctorum primitiuæ ac purioris Ecclesiæ. Ita tamen, ut nullo modo hi cum sacris libris in comparationem veniant, sed solum consulantur velut interpretes & testes in obscuris & controuersis articulis, & quatenus cum summi iudicis, hoc est, Scripturæ voce congruant, adhibeantur.

Idque inter cætera cautum meminimus ab vniuerso Imperij Senatu decretis Augustanorum Comitiorum publicis: quibus placuit ut tota tractatio horum negociorum & conclusio Concilij fieret depositis præiudicijs & affectibus priuatis omnibus, piè ac ritè, secundum Scripturas sanctas Prophetarum atque Apostolorum, & perpetuum consensum Sanctorum in Ecclesia Patrum.

Nec enim

Nec enim Patrum et vetustorum in Ecclesia scriptorum autoritatem aspernantur Status, sed, ut decet, faciunt plurimi et suo loco venerantur omnes, illos præsertim qui primitiuæ Ecclesiæ & Apostolorum temporibus viciniores fuere. iuxta regulam traditam à Tertulliano: Rectum esse quodcunque primum sit: adulterinum verò quodcunque recens. Quam regulam in lib. aduersus Praxeam commendat imprimis, ac tenendam monet. Et quidem nominare se ait primum, quod Prophetæ & Apostoli tradiderunt, hanc enim esse antiquissimam Ecclesiæ doctrinam. *Tertullianus.*

Sic & ipsi Patres sæpe allegant partim Apostolos, partim proximos ætati Apostolorum. Sic Irenæus Florino opponit testimonium Patrum qui ipsum antecesserunt & imprimis Polycarpi, qui auditor fuerat Apostolorum & discipulus Ioannis Euangelistæ, quem etiam ait, si Florini dogma impium audiuisset, execraturum id fuisse, & locum ipsum in quo id sparsisset ut pollutum deuitaturum. *Irenæus.*

Sic Basilius nutricem suam allegat, cuius matronæ pietatem ait imprimis fuisse laudatam, & addit eam accepisse doctrinam à Gregorio Neocæsariensi, qui eruditione summa & miraculis eo tempore quo Samosateni impietas damnata fuit, claruit in Ecclesia. Estque huius Gregorij antiquissimum quod post Apostolorum scripta in Ecclesia extet testimonium de Trinitate et fidei confessio. Apud scriptores Ecclesiasticæ historiæ lib. 7. *Basilius.*

Origenes in quæstione de Baptismo infantium allegat Apostolos. Et ad caput 6. Epistolæ ad Romanos scribit Ecclesiam per manus ab Apostolis accepisse hanc consuetudinem baptizandi paruulos. *Origenes.*

Omittimus multos alios, qui longo satis ordine singuli

audiuerunt à maioribus suis, & quasi per manus traditam ab Apostolis et horum auditoribus acceperunt doctrinam & iudicia de dogmatibus. Magna itaq; autoritas meritò attribuitur Patribus, & imprimis illis qui propius ab ortu & Apostolorum temporibus absuerunt. Prima enim Ecclesia velut testis est Apostolicæ doctrinæ, & custos cuius fidei oracula sua concredidit DEVS, quæ in Ecclesia perpetuò sonare & exaudiri vult, vt testimonia illustria ad omnẽ posteritatem de doctrina extent.

Cumq; excellens fuerit diligentia ac fides primorum in Ecclesia Patrum & doctorum, quibus cum tot subinde hæreticis & fanaticis hominibus conflictandum fuit, ut ad posteros doctrinam incorruptam propagarent, decet nos de tantis viris, tam præclarè de omni posteritate meritis reuerenter sentire, et testimonia ipsorum facere plurimi. Semper autem tenenda est Apostoli regula 1. Thessalon. 5. dicentis:

„ Omnia probate, & tenete quod bonum est.

Itaq; delectus quidam adhibendus est necessariò, &, quoniam non omnium ætatum eadem fuit scriptorum puritas, ac ne quidem vnius, prudenter considerandũ an cum fontibus sacrarum literarum consentiant: Super quo consensu, ut idem Paulus ait, extructa est Ecclesia. Et siquidem cũ Propheticis & Apostolicis congruant, meritò recipiendũ est eorum testimoniũ: sin aduersentur, improbandũ.

Ita Augustinus epistola 3. ad Fortunatianum.

Neq; enim, inquit, quorumlibet disputationes, quamuis Catholicorum et laudatorum hominum, velut scripturas Canonicas habere debemus, ut nobis non

bis non liceat salua honorificentia, quæ ipsis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atq; respuere: Si forte inuenerimus, quòd aliter senserint quàm veritas habet diuino adiutorio uel ab alijs intellecta uel à nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum.

Et, quæ sequitur, epistola 112. ad Paulinam de uidendo DEO.

Nolo autoritatem meam sequaris, ut ideo putes tibi aliquid necesse esse credere quoniam à me dicitur: Sed aut scripturis Canonicis credas, si quid nõdum quod verũ sit vides, aut interius demonstranti veritati. *Ac paulò inferius.*

Si diuinarum scripturarum, earum scilicet quæ Canonicæ in Ecclesia nominantur, perspicua firmatur autoritate, sine vlla dubitatione credendum est. Alijs verò testibus vel testimonijs, quibus aliquid credendum esse suadetur, tibi credere uel non credere liceat, quantum meriti ea admonentem ad fidem faciendam, uel habere uel non habere perpenderis.

Prudenter itaq; & accuratè animaduertendum, ne autoritatem Patrum verbo diuinitus tradito præferamus, ac perpetuò in conspectu sit regula ista: Si quis aliud Euangelium doceat, etsi uel Angelus de cœlo sit, Anathema esto. Galat. 1. quam & Cyprianus libro 2.

 epist.

epist. 3. allegat, et recitatur etiam in ca. Si quis praeest. 11. q. 3.

In hanc sententiam ipsi etiam Canones Ecclesiastici, qui dicuntur, & Patres passim loquuntur, disertè & expressis verbis tradentes, eatenus accedendum Patribus, quatenus doctrinae suae fidem ex verbo Dei faciant. Sic enim ex epist. Augustini 19. ad Hierony. habet ca. Ego solis. distinct. IX.

Ego enim fateor charitati tuae, solis eis scripturarum libris, qui iam Canonici appellantur didici hunc timorē honoremq́ deferre, ut nullum eorum autorem scribendo aliquid errasse firmissimè credã. Ac si quid in eis offendero literis quod videatur cōtrarium veritati, nihil aliud quàm mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse quod dictū est, uel me minimè intellexisse non ambigam. Alios autē ita lego, ut quantalibet sanctitate, quantaúe doctrina polleant non ideò verum putem, quia ipsi ita senserunt: sed quia mihi uel per illos autores, uel Canonicas, uel probabili ratione, quod à vero non abhorreret, persuadere potuerunt. Nec te mi frater sentire aliquid aliter existimo: prorsus, inquam, non te arbitror sic legi tuos libros velle, tanquam Prophetarū vel Apostolorū, de quorum scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefariū est.

Et ex eiusdem Augustini Epistola ad Vincentium 48. quod relatum est in Canonem: noli frater. Distinctione 9.

Noli ergò frater contra Diuina tàm multa, tàm clara, tàm indubitata testimonia colligere velle calumnias.

calumnias ex Episcoporum scriptis, siue nostrorum, siue Hilarij, siue antequam pars Donati separaretur ipsius vnitatis, sicut Cypriani & Agrippini. Primò quia hoc genus literarum ab autoritate Canonis distinguendum est: nō enim sic leguntur, tanquam ita ex eis testimonium proferatur, ut contrà sentire non liceat, sicubi forte aliter sapuerint quàm veritas postulat. In eo quippe numero sumus, ut non dedignemur etiam nobis dictum ab Apostolo accipere: Et si quid aliter sapitis, id quoq; Deus vobis reuelauit. Veruntamen in id quod peruenimus ambulemus, in illa via scilicet quae Christus est.

Et rursus:

Audi dicit Dominus, non dicit Donatus, aut Rogatus, aut Vincentius, aut Hilarius, aut Ambrosius, aut Augustinus, sed dicit Dominus, cum legitur: Benedicētur in te omnes tribus terrę, omnes gentes magnificabunt eum, &c. et tu contradicis diuinis testimonijs, tanta firmitate roboratis, tanta luce manifestatis?

Et idem in Prologo lib. 3. de Trinitate.

Noli meis literis quasi Canonicis inseruire, sed in illis quodcunq; non credebas, cum inueneris incunctanter crede: in istis autem quod non certum habebas, nisi certum intellexeris noli firmè credere.

In Commentario super Matthæum.

Quod neq; contra fidem Catholicam, neq; contra bonos mores esse conuincitur, indifferenter est habendum, & pro eorum, inter quos viuitur, societate seruandum.

Idem lib. 2. de nuptijs & concupiscentia, Ad Valerium cap. 29.

Quid autem dicā de ipsis diuinarum scripturarum tractatoribus qui in Catholica Ecclesia floruerunt? Quomodo hæc non in alios sensus conati sunt vertere, quoniam stabiles erant in antiquissima & robustissima fide, nec nouitio mouebantur errore. Quos si colligere, & eorum testimonijs vti velint, & nimis longum erit, & Canonicis autoritatibus, à quibus non debemus auerti, minus fortasse videbor præsumpsisse, quàm debui.

Deniq; in enarratione Psalmi 57.

Nec tu mihi quos ex Euangelio nominas legis, nec ego quos nomino ex Euangelio lego. Auferantur de medio chartæ nostræ, procedat in medium Codex Dei: audi Christum dicentem, audi veritatem loquentem.

Consultò et de industria collegimus maiorem aceruum sententiarum Augustini, summi in Ecclesia doctoris et qui cœlestem illum thesaurum Propheticæ & Apostolicæ doctrinæ præcipua diligentia & fide nobis conseruauit: &

idem

idem quod nos de interpretum et doctorum in Ecclesia autoritate disertè multis in locis adseruit: in disputationibus de dogmatibus religionis præcipuè & ante omnia consulendam esse scripturam veteris & noui Testamenti, & huius fundamento soli innitendũ: cætera, ut humana omnia, obnoxia facilè fieri errorib. Quomodo & de seipso & scriptis suis monet lib.5.de Baptismo cõtra Donatistas cap.17:

Nullo modo meas literas ab omni errato liberas audeo uel putare uel dicere.

Et lib. 4. de anima cap. 1.

Necq; enim negare debeo, sicut in ipsis moribus ita multa esse in tam multis opusculis meis quę possint iusto iudicio & nulla temeritate culpari.

Eadem fuit hac de re & HIERONYMI sententia cùm alibi, tùm in epistola ad Minerium et Alexandrum:

Necq;, inquit, iuxta Pithagoræ discipulos præiudicata doctoris opinio, sed doctrinæ ratio põderanda est. Si quis autem contrariæ factionis immurmurat quare eorum explanationes legam, quorũ dogmatibus nõ acquiesco, sciat me illud Apostoli libenter audire: Omnia probate, quod bonum est tenete. Et saluatoris verba, dicentis: Estote probi numularij, vt si quis numus adulter est, & figuram Cæsaris nõ habet, nec signatus est moneta publica, reprobetur. qui autem Christi faciem claro præfert lumine, in cordis nostri marsupium recondatur. *Hieronymus.*

Et paulò infra:

Meum propositum est, inquit, antiquos legere, probare singula, retinere quę sint bona, & à fide Ecclesiæ non recedere.

Alio in loco eleganter idem:

Quod scripturæ sacræ autoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur qua recipitur.

Non alia fuit & CHRYSOSTOMI de Patrum autoritate sententia, Homilia 49. in Matthæi caput 24.

Chrysostomus. Nullis omninò credendum, nisi dicant uel faciant quæ conuenientia sint scripturis sanctis.

Et ad Psalmum 95.

Et quis est qui ista promittit? Paulus: neq; enim oportet quidquam adseuerare sine testibus sola animi cogitatione. Nam si quid absq; scriptura dicitur, auditorum cognitio claudicat, nunc annuens, nunc hæsitans, & interdum sermonem vt friuolum auersans, interdum ut probabilem recipiens. Verum vbi est scriptura; ibi diuinæ vocis prodijt testimonium, & loquentis sermonem, & auditoris animum confirmans.

Proinde, quæ Patrum scriptis autoritas sit in dijudicandis Ecclesiæ controuersijs, satis hactenus arbitramur explicatum. Eadem autem ratio est & iudiciorum in Synodis.

Nam

Nam regula quam ſupra retulimus ex Paulo: Omnia eſſe probanda, non tantum ad Patrum ſcripta & Doctorum in Eccleſia interpretationes pertinet, ſed etiam extendi & accommodari debet ad Concilia Eccleſiaſtica & Synodos. Etenim nec horum Decreta aliter recipienda fuerint aut approbanda, niſi quatenus Scripturis ſacris conſentanea ſint. Quo nomine Nicænæ Synodi decreta tantopere prædicat ATHANASIVS, quòd decreta eius ſecundum præſcriptum ſacrarũ literarũ fideliſsimè ſint confecta. Sic enim dixiſſe fertur Magnus Athanaſius ad Epictetum:

Quæ in Synodo Nycæna à Patribus ſecundum diuinas ſcripturas expoſita ſit fides, eam ſufficere ad omnem omnis impietatis deſtructionem, & ad cõfirmationem pię in Chriſto fidei. *Athanaſius.*

Verba hæc, ſecundum ſanctas ſcripturas expoſita, ſatis arguunt vnde ſit ſua autoritas Concilijs & Synodis, à ſcripturis Prophetarum nimirum & Apoſtolorum.

Eadem fuit & Auguſtini ſententia hac de re expoſita, cap. 13. libri 3. contra Maximinum Arianum, his verbis:

Sed nunc nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminenſe tanq̃ præiudicaturus proferre Concilium. Nec ego huius autoritate, nec tu illius detineberis: Scripturarum autoritatibus, non quorumcunque proprijs, ſed vtriſq; communibus teſtibus, res cum re, cauſa cum cauſa, ratio cum ratione concertet & vtriq; tanti ponderis molibus cedamus. *Auguſtinus.*

Atq; huius ſententię teſtimonia diſertè perſcripta extant etiam inter Canones Decretorum Gratiani, quib. expreſsè

Cc v vetitum

vetitum fuit parere vllo modo ijs quæ cõtra scripturam sint constituta. Ita inquit text. Canonis: Si is qui præest 11. q. 3.

Etiamsi nos, aut Angelus de cœlo Euangelizauerit vobis, præterquam quod vobis euangelizauimus, Anathema sit.

Item.

Si quis prohibet vobis quod à Domino præceptum est, & rursus imperat fieri quod Dominus prohibet, execrabilis sit ab omnibus qui diligunt Deum.

Item.

Is qui præest, si præter voluntatem, vel præter id quod in sanctis scripturis euidenter præcipitur vel dicit aliquid vel imperat, is tanquã falsus testis Dei & sacrilegus habeatur. Concordat ca. Non semper. Et ca. Si Dominus. ead. causa & quæst. vbi plura ex dictis Augustini & Hieronymi referuntur.

Et hactenus quidem de autoritate Patrum & Conciliorum Ecclesiæ, quid quantumque eorum sententijs, decretis, & decisionibus rectè & piè sit tribuendum.

IAM VERO, Si, quale hactenus descripsimus Concilium liberum & pium, ordine recteque ad instaurandam religionem & errores repurgandos indiceretur, Omnium rerum nihil facturos se libentius Status & Imperij Ordines, qui Augustanæ Confessionis sunt, testantur, quàm ut eiusmodi congregationi & deliberationibus piè institutis sese cõiungant, atque, ut decet, submittãt reuerenter,

compa-

compareant legitimè, decretis & decisionibus eius sanctè et religiosè obtemperent. Qua de re ut sępenumero hactenus voluntatem et studium suum in Comitijs et deliberationib. publicis declararunt, ita etiamnum hoc ipso declaratam ac testatam publicè volunt.

Etsi autem Episcoporum conuentus sua habeant incommoda, & de melioribus etiam temporibus dixerit Nazianzenus: nullum se vidisse conuentum Episcoporum aut Synodum vllam, quæ nō magis accenderit discordias, quàm diremerit: tamen si, quale delineauimus Concilium, ope diuina, ac studio diligētiaq; religiosa summorum ordinum & procerum orbis Christiani congregaretur ac procederet, dubium nobis non est, permultum id ad illustrandam Dei gloriam & errores multos ac magnos qui in Ecclesia hærent extirpandos momenti esse allaturū. Siquidē hoc Conciliorum & Synodorum remedio semper in grauissimis motibus & dissidijs dogmatum Ecclesiam vsam intelligimus etiam ex historijs & antiquissimis quæ de religione mota fuerunt certaminibus, & idem etiam Patrum sententijs traditum accepimus: *Nazianzenus ad Procopium Epist. cap. 11.*

Ad extirpationem errorum, & ut fides vnica ac vera luceat in toto grege Dominico: denique ad reformationē Ecclesię in capite et membris cōmodiora non sunt remedia vlla quam vniuersalia Cōcilia.

Vt in Canone 1. Distinct. 15. Et in Ca. Sicut relatum extat, & prolixè expositum à Panormitano in tract. de Concilio Basiliensi in princ. à Iasone in consil. 95. col. 6. vers. transeo ad tertium. in 4. volumine. Cataldinus item in tractatu de translatione Basiliensis Synodi num. 4.

Enimuerò

Enimuero multi oculi acutius rem implicitam cernunt quàm vnus, ac plus possunt plures manus quàm vna. vt ait Antonius de Rosellis in tractatu de Cõcilijs §. nunc vtilem. num. 12. Neq; omnia vnus vir cernit vt est in Prouerbio.

Est & hæc apud Canonistas piorum Conciliorum vtilitas annotata & commendata imprimis, quod per ea Põtificum Simoniæ, tyrannidi, cæterisq; vitijs commodissime obuiam iri queat & resisti, vt ex antiquioribus interpretibus testantur Ioannes de Turre cremata, & Cardinalis Iacobatius lib. 1. de Concilio.

SIN autem huiusmodi Concilij œcumenici seu generalis, quale diximus, nos fallat expectatio, ut id congregari vndiq; ex omnibus Christiani orbis prouincijs in tanta pacis & rerum omnium incertitudine non posit, quod colligi tamen propter multas causas exoptãdum foret maximè: Superest ut Status sese offerant ad particulare seu Nationale Concilium liberum atq; Christianum, quod intra Germaniæ nostræ limites ijsdem rationibus & conditionibus, quomodo iam antea de vniuersali Cõcilio expositũ fuit, peragatur. Ac sperant illud ipsum Concilium prouinciale (quod etiam plerisq; in comitijs placuit Senatui Imperij publicè) doctis & pijs maiore frequentia inter se candidè, placidè, sine odijs, sine animorum acerbitate & præstigijs colloquentibus ad fructuosum Ecclesiæ vsum, & cõcordiam stabiliendam plurimum momenti habiturum, iuxta promissiones diuinas: Vbicunq; duo vel tres cõgregati fuerint in nomine meo, in medio corũ sum.

Fieri

Fieri autem nequit, ut, ipso præsente et cœpta dirigente, non etiam exitus negocij piè suscepti salutaris sit generi humano futurus. Quem quidem euentum, ut cætera nostra omnia, ipse filius Dei Dominus noster Iesus Christus solus moderari potest, & certò moderabitur, sicut ait ipse:

"Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Matth. 11.

Et Ioan. 15.

"Sine me nihil potestis facere.

Et Ioan. 1.

"Omnia per ipsum facta sunt.

Matth. 28.

"Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

Vnde & Chrysostomus Homilia 49. in Matth.

Vbi Christus est ibi Angeli, ibi Cœlum, ibi Lux & bona omnia adsunt.

Et de tertio, codemq; vltimo institutæ huius scriptionis loco hactenus satis.

EPILOGVS.

SVMMAM IGITVR CONTROVERSIAE OMNIS de Synodis Pontificum & in vniuersum de doctrina, quâ fieri breuitate potuit, huc vsq; complexi, id operam dedimus, ut quæ ad causam hanc pertinerent, quod in nobis esset, distinctè atq; ordine ad rerum ipsarum explicationem quàm simplicissimè exponeremus.

Iam,

Iam, vt, quæ hactenus pro rerum necessitate prolixius dicta sunt, in pauca conferamus omnia, summa rerum capita breuiter perstringemus:

Calumniæ aduersariorum.

AC PRINCIPIO, velut in proœmio & ante quàm ipsam arcem causæ aggrederemur, necessariò responsum fuit plerisq; aduersariorum & maleuolorum calumnijs, quibus præter meritum & iniquissimè prægrauantur in hac causa Status: quasi censuram omnem, omnemq; cognitionem iudiciorum Ecclesiæ Catholicæ superbè aspernentur: Cæterasq; orbis Christiani nationes, quarum præclara hucusq; semper pro defensione religionis merita fuerint, præ se contemnant: lucem etiam & conspectum intelligentium perosi, Conciliorum ac Synodorum autoritatem grauissimam subterfugere nitantur: deniq; quasi per eos stet quominus concordiæ & pacis publicæ ratio vlla tandem iniri inter partes dissidentes possit.

Quibus calumnijs ita in hac parte & initio scripti responsum fuit à Delectis, ut pijs & intelligentibus omnibus constare inde facilè possit, Status & Imperij Ordines qui à Pontificibus secessionem necessariò fecerunt, nihil rerum omnium magis semper in votis habuisse, aut etiamnum cupere impensius, quàm ut omnis controuersia hæc piorum, eruditorum, & intelligentium, omnium nationum atq; prouinciarum & vbicunq; sint, iudicio cognosceretur: & ad talium virorum colloquia, congressus, & censuras prouocasse semper, qui intelligunt cõtrouersias, nec amant Sophismatum præstigias, nec in alterutram partem addicti sint

cti sint magis, sed doctrina confirmati Deum timentes, & amantes veritatis sine maleuolentia iudicent candore doctis & bonis conueniente.

Quod si impetrare vnquam potuissent Status, aut etiamnum impetrare liceret, res ipsa facilè ostensura esset, vtra pars lucem Euangelij reformidet, vtra etiam noua atque impia dogmata, pugnantia cum perpetuo Prophetarum & Apostolorum consensu in Ecclesiam inuexerit, & tanta pertinacia atque crudelitate defenderit hactenus. Denique vtra schismatum & dissidiorum autor sit, eáne quæ errores & dogmata manifestè falsa defendit & propugnat, an verò quæ Euangelij & veritatis agnitæ lucem deserere contra conscientiam nec vult nec potest, grauissimam ac seuerissimam comminationem diuinam considerans ac præ oculis habens, qua ipse Dominus ait:]

Qui confitebitur me coràm hominibus, confitebor & ego illum coràm Patre meo qui est in cœlis: Et inuicem qui me negauerit coràm hominibus, negabo eum & ego coràm Patre meo qui est in cœlis.

DEINDE, quæ altera institutæ scriptionis pars fuit, causis & rationibus ordine, distinctim ac planissimè demonstratum fuit, cur Principes & Imperij Ordines, qui Confessionis Augustanæ sint, indictum aut restitutum à Pontifice Concilium Tridentinum neque agnoscendum sibi neque adeundum arbitrentur.

PRIMO

PRIMO QVIDEM: quia illegitimè & contra ius manifestum indicta sit hæc Synodus, à Pontifice Romano, rapiente & arrogante priuatim sibi ius illud, quod solius Imperatoriæ Maiestatis constat esse proprium: quemadmodum exemplis laudatissimorum Principũ veteris Testamenti, tùm etiam primitiuæ Christianorum Ecclesiæ, & tot Romanorum Cæsarum, Constantini, Theodosij vtriusq;, Martiani, Arcadij, Honorij, Iustiniani, Fridericorum, Otthonum, Henrici, Sigismundi, ex fide dignissimis historijs fuit demonstratum.

Item, quia nullam Romano Pontifici iurisdictionem aut superioritatem, aut deniq; primatum vllum in hos Ordines aut eorum Ecclesias Status concedant: Et ea, quam sibi priuatim sumpsit Papa in Ecclesias omnes potestas, ex diametro contraria sit expresso verbo Dei,
Matth. 20. quo dictum est: Reges gentium dominantur, vos
„ autem non sic: Tum etiam antiquissimis primitiuæ Ecclesiæ & Patrum institutis, ac Canonibus Ecclesiasticis sincerioribus. Cum is qui se vniuersalem Episcopum ab alijs omnibus haberi velit, inq; omnes imperium sibi sumat, ipsius Antichristi præcursor videatur, quemadmodum grauiter ipse Gregorius Magnus, Episcopus Romanus, olim scripsit.

Quodq; nec titulum eius iuris possessionisue iustum, nec fidem bonam allegare vllo modo Pontifices Romani possint, adeoq; nullo vnquam tempore ius illud rectè præscribere. Multa etiam passim in omnibus prouincijs Concilia fuisse constet congregata sub Imperatoribus Christianis sine autoritate & præsentia Romani Episcopi, alijs pijs viris & Ecclesiarum Episcopis præsidentibus.

Quæ

Quæ licet deessent rationes, nihilominus tamen conuocandæ Synodi ius hoc tempore Pontifici Romano non competiturum, propterea quod is cum suis Cardinalibus & Monachis adhærentibus de erroribus grauissimis, idolatria manifesta, de falsa doctrina, superstitione ethnica, de Simoniaca hæresi & alijs compluribus vitijs publicè sit postulandus: & ob id nulla iuris ratione eum, qui futurus sit in hoc iudicio pars rea, etiam iudicis personam eodem in iudicio sustinere, ac ius constituendi iudicij sibi sumere posse.

DEINDE. Ob locum Concilio celebrando minimè omnium opportunum, & extra Germaniæ fines situm, contra quàm pluribus in Comitijs publicè decretum fuit de libero & Christiano Concilio in Germania congregando. Neq; enim Tridentum liberam aut Imperij ciuitatem esse, sed Italiæ oppidum, Pontificijs Cardinalibus perpetuò seruum, & in insidiosis illis rupibus ob Italicas machinationes multis nominibus meritò suspectum nostris: plerisq; etiam omnibus Imperij Ordinibus, & illis uel præcipuè qui Confessionis Augustanæ sunt, admodum remoto situm loco, atq; omnino tale ut nec causæ ipsi quæ agenda esset, nec Principibus, aut ipsorum Legatis, Theologis, Oratoribus, & cæteris qui mittendi sint, tutum receptum præstare posse videatur.

TERTIO. Quoniam ijsdem Imperij decretis disertè & expressè cautum sit de Concilio œcumenico seu vniuersali habendo, quo religionis dissidium graue iudicetur:

Huius autem Tridentini Concilij longè aliam esse causam, quod ex vnius aut alterius nationis populo, aliâs Pontifici magna ex parte in temporalibus subiecto, collectum sit, laicis omnibus contra antiquissimam Ecclesiæ & uetustorum Canonum consuetudinem exclusis, ac Pontifice cum Cardinalibus & mancipijs suis summam præsidendi ac decidendi potestatem sibi sumente.

QVARTO. Quia nec liberum sit Concilium quod à Pontifice indicitur, sed multis modis seruum, coactum, & durissimis uinculis obstrictum Papę, qui iudicij et definiendi potestatem his solis, quos arctissimis & horrendis iuramentorum vinculis deuinctos habet, largitur: cæteros autem, & pios ac doctos omnes, longissimè ab eo arcet: Tum etiam fulminibus damnationum & excōmunicationum, bullis cœnæ suæ, ac similibus censuris iniuriosissimis Status sine ulla cognitione legitima & indicta causa iampridem condemnarit, multosque nobiscum sentientes crudeliter interfecerit hactenus: Quæ præiudicia grauissima nequedum, ut fieri debebat, sublata sunt aut cassata, sed uigēt, cursumque suum obtinent: Vt Statibus eo in Concilio nihil nisi extrema quæque expectanda certò sint, si quid pro defensione veritatis aduersus grauissimos errores & facinora aduersariorum necessariò dicendum foret liberius.

QVINTO. Quòd Synodus hæc nullo, non modo liberi, sed nec Christiani Concilij nomine rectè censeri possit. Quoniam Pontifices Christo & verbo eius soli, uelut summo iudici, debitam autoritatem uocis decisiuæ iudicijque supremi

premi adimunt, & homini humanisq; traditionibus & decretis adscribunt: de quibus constat, nisi uocem Christi obseruent, multipliciter ea falli, grauiter errare, labi, & in omnem partem à ueritate discedere posse: qualia permulta etiam ueterum Conciliorum exempla extant, ex quorum numero relata sunt Syrmiense, Seleucianum, Ariminense, Ephesinum, Laodicenum, Toletanum, Mileuitanum, Lateranense & alia complura.

Sexto. Propter corruptissimum Papatus, & regni Pontificij Statum, manifesta ac notoria turpitudine, luxu, auaricia, superbia, tyrannide, nefarijsq; libidinibus adeò detestabilem, ut multis iam annis grauiter eo offensos constet permultos passim bonos, & intelligentes quorum querelæ hac de re extant publicè: D. Bernhardum, Eberhardum Salisburgicum, Petrarcham, Mirandulam, Ferrariensem, Albericum, ac plerosq; etiam Imperatores. Quo casu etiam ipsi Canones, & iura quibus Pontifices utuntur, expressè adimunt eis iudicandi munus, et fugiendos procul ac deserendos præcipiunt.

Septimo. Tùm verò uel imprimis ob nocentissimum ambitus Simoniaci crimen, ita peruulgatum in Papali curia, uti nullius sceleris maior vspiam sit licẽtia aut impunitas. Vnde tam variæ extiterint Annatarum expilationes, tot ex omnibus negotijs & causis taxæ pœnitentiariæ, indulgentiæ, reseruationes, dispensationes, relaxationes: tã varij rapinarum tituli de pallijs, de bullis cõmissionis, bullis ad capitulum, bullis ad clerũ, ad populum, Cancellarię taxę. breuiter, tot nundinationũ et monopoliorum formulę, ut sacra et prophana omnia venalia facta sint pontificib. impijs,

& maior quàm pro cuiusquam opinione auri argentiq; uis ex orbis Christiani prouincijs paſsim exportata quotãnis, & etiamnũ cum dedecore atq; turpitudine per lamias iſtas æruſcatur. Vt iure optimo recuſare iſtos nundinatores Simoniacos uideantur Status, quominus in publico orbis Chriſtiani Concilio iudicium de dogmatibus illis committatur, quorum hæreſin & ſocietatem impiam procul fugere boni omnes debeant.

OCTAVO. Ad hæc, copioſè ſatis demonſtratum fuit; quod ad neruos controuerſiæ huius vel imprimis pertinebat, Pontifices & Monachos nõ tantum denſiſsimis errorũ & ſuperſtitionum tenebris inuoluiſſe doctrinam Eccleſiæ, ſed nouum prorſus religionis genus à Prophetica & Apoſtolica ſcriptura diuerſiſsimum in Eccleſiam inuexiſſe, ac nouum, ſi Dijs placet, Chriſtianiſmũm nobis peperiſſe: perinde ut Iudæi ſuo Thalmud, quod vocãt, & Turcæ Alcorano, maiorum ſuorum religionẽ transformarunt olim. Ex eo genere ſunt quæ ex libris ipſorum retulimus qui extant, & iam inde uſq; à trecentis annis in manib. omnium ſunt: De hominum mortuorum inuocatione: de Statuarũ adoratione: de ſanctis interceſſoribus conſtituendis apud Deum: Quod fingunt homines mereri remiſsionem peccatorum proprijs operibus bonis, & iuſtos eſſe impletione legis: Quòd Sacramenta omnia multipliciter prophanant: Quòd cœnam Domini horribili audacia ad vſus impios extra verbum Dei transformant in ſpectaculũ & oblationes pro viuis & mortuis. Quod humanæ naturæ triſtiſsimam deprauationẽ & prauam concupiſcentiam, quæ nominatur peccatum originale, extenuant quaſi nihil ſit mali quod cum lege Dei pugnet inuicem falſiſſimis præconijs.

coniis exornantes commentitia supererogationum opera: Quod tam immodicis exaggerationibus amplificant uires liberi arbitrij: quod impiè deprauant doctrinam salutarem de iustificatione per fidem in filium Dei, quam manifesta Dei contumelia operibus nostris adscribunt. Quòd iubent homines perpetuò dubitare an sint in gratia credentes in filium Dei, et an Deo placeant. Itē tam pertinax septē Sacramentorum adsertio, atq; etiam nouum extremæ vnctionis Sacramentum: et ignis purgatorij commentum uanißimum: Tot insuper traditiones in immensum cumulatæ, & conscientiarum laquei inexplicabiles: auricularis confeßionis carnificina multiplex, omniumq; delictorum vanißimæ enumerationes, fidem & inuocationem omnem extinguentes: tot confictæ satisfactiones: tot religiosorum, nihil aliud quàm impiè mißificantium, ordines; vita monastica plena falsarum opinionum et superstitionum, et in reliqua Ecclesia opiniones & labyrinthi inextricabiles: Tam impius legitimi coniugij contemptus, & de cœlibatu leges turpißimæ. Ministerij autem Ecclesiastici tam ingens neglectus & prædicationis desertio, qua multis in locis aut silent conciones toto anno, aut si quæ fiant nænias tradunt superstitiosißimas.

Præterea tot cultus noui in Ecclesiam inuecti sine vllo Dei mandato, maxima ex parte prorsus Ethnici et idolatrici, nec dißimiles incantationum & magicarum superstitionum: tot obiurationes: tot consecrationes olei, salis, herbarum, campanarum etiam & esculentorū, tum aquę lustralis aspersiones Ethnicæ pro abluendis peccatis, tot funebria sacrificia, missæ tot in omnibus omnium sacellorum angulis, &, ut Propheta ait, aræ omnes plenæ vomitus.

Atq; hęc de erroribus doctrinę et cultuum. Deinde verò quàm superbus sit & præpotens Rom. Episcopi dominatus supra Reges & Principes omnes longè se extollentis, et primatū contra expressum Christi verbum, contra primitiuę Ecclesię et S.S. patrū, Ignatij, Cypriani, Augustini, Chrysostomi, Irenæi, Gregorij I. et Pelagij Episcoporū, tum etiā contra antiquissimorum Conciliorum autoritatem prætextu impio ministerij Euangelici constituentis, tyrannidéq; infinitam exercentis ubiq; in Ecclesia, dum pro conficta ac uanissima plenitudine potestatis quoduis audet, quiduis licere sibi putat, bella gerere, dissoluere fœdera, ab obedientia absoluere, iuramenta soluere, regna & imperia dare & eripere quib. uelit, Reges et Principes infestis armis cōmittere, bellis funestis implicare, vrbes diripere, spoliare, regiones ferro igniq; uastare, potestatem sanguinis politico magistratui ereptam exercere, ac iactare quasi Imperator hāc & ius suum omne à Pontifice Roma. habeat, Regib. tanq; uasallis imperare, spoliare prouincias omnes suis thesauris omnib. & expilare quidquid uspiam argenti reliquum sit. Babylonem nouam (quomodo Tertullianus, Hieronymus & alij Romam appellarunt) constituere, cuius inexhaustę uoragini omnium regnorū opes infundantur, quęque sentina sit profligatissimorū hominum omniū. Quib. etiam emētita illa Cōstantini donatio debeatur: Quiq; iura omnia in scrinio pectoris se gestare iactitent, nec errare ullo modo queant: breuiter, quib. incertum est an uita alia restet post hanc uitam, & an animæ hominum sint immortales: quosq; non puduit Euangelium de Christo dicere fabulam, quomodo de Leone X. relatum est supra.

NONO loco etiam hoc plenè demonstratum à nobis fuit,

fuit, Tridentinam hanc congregationem aliud nihil quàm continuationē quandam & confirmationem fore decretorum, quae antea & hactenus partim falsa, partim ambigua & sophistica in conuentib. Papisticis edita fuerunt. Quale primò fuit tertiæ Sessionis decretum manifestè impium, de traditionib. humanis pari autoritate cum diuinis præceptis eodemq; affectu pietatis suscipiēdis: quod manifestissimis scripturæ sanctæ testimonijs, tum etiam S.S. Patrum Cypriani, Hilarij, Origenis, et antiquissimorum Conciliorum autoritate refutatum fuit.

Tum, quod de uulgata sacrorum librorum interpretatione latina eadem sessione statutum fuit, nihil in ea quidquā desiderari aut ullo prætextu reprehēdere licere. Id similiter ostensum fuit aliter se habere, & pleraq; multa in Hebraicis ac Græcis fontib. aliter inueniri: multisq; in locis hanc ipsam uersionē à Patrib. olim, & alijs uiris doctis correctā fuisse atq; emendatam. Plerosq; etiam veteris & noui testamenti libros haberi ab ipsis inter Canonicos, quos D. Hieronymus & alij plures doctores in Ecclesia apocryphos & extra Canonem esse publicè testati sint.

Deinde Sessionis IIII. decretum de praua concupiscētia, non intelligi eam peccatū Deo displicens, grauissimis et multis scripturæ sententijs, ac Patrum, imprimis verò Augustini & Hieronymi expressis testimonijs confutatū fuit. Tum quòd eadē sessione tanta vanitate Papam supra Conciliorum authoritatem omnē euehunt, quod tamen plerisq; etiā Scholasticis doctorib. & Canonistis iamolim displicuisse ostendimus.

Similiter & quintæ Sessionis Canon septimus refutatus fuit, quo de iustificationis articulo manifesto errore statutū

fuit, quòd opera quæ ante iustificationem fiunt, etiam sine fide Deo placeant: cum contra expreßè dicat Paulus de iustificatione: Sine fide impoßibile est Deo placere. Et idem etiam traditum sit consentiente omnium Patrum voce & sententijs antiquißimis.

Item Canon vndecimus & duodecimus de eodem iustificationis articulo, damnantes doctrinam Ecclesiarum nostrarum, ut in exhibita confeßione comprehensa est. Quæ censura itidem manifestè pugnat cum Paulinis disputationibus in Roman. & alibi. & cũ sententia Petri Actor. 13. & perpetuo consensu antiquißimorũ doctorum in Ecclesia, Cyrillo, Chrysostomo, Ambrosio, Augustino, Bernardo, Erasmo etiam & alijs.

Ac deinde 13. & 14. Canonis decreta quę iubent semper dubitare an simus in gratia: errore penitus impio et blasphemo, quem & Paulus manifestè refutat, & S. Patrum sententiæ consentientes, Cypriani, Gregorij, Nazianzeni, Hilarij, Augustini, Bernhardi.

Item 30. Canon eiusdem seßionis, qui Purgatorij commentum fabulosum & inferias ethnicas confirmat, contra expreßißima scripturę testimonia, quibus opinio de media uia reijcitur: tum etiam Patrum sententiam et ueterum scriptorum, tam Græcorum quàm Latinorum, qui Apostolorum temporibus vicini fuerunt.

Ad hæc sextę Seßionis decreta, de numero Sacramentorum Ecclesię: et quòd Sacramenta ex opere operato etiam sine fide gratiã cõferant. Quę, ut superiora omnia, similiter cũ scripturis et patrũ sententijs pugnare ostendimus, atq; ob eã causam Status, qui Augustanę confeßionis sinceriorem doctrinam amplexi sunt & sequuntur, rectè & iure Tridentinarum.

duarum Synodorum continuationes recuſaſſe hactenus.

DECIMO. breuiter etiam monuimus, de Concilijs Põtificijs, quàm ea ſint & eſſe debeant ſuſpecta meritò omnibus amantibus tranquillitatis & pacis publicę. Quãdo iam multis ætatibus tantum in orbe Chriſtiano turbarũ, tumultuũ, diſcordiarũ, bellorũ cruentiſsimorũ et lanienarum inter Principes varie accẽderint, et grauiſsimas calamitates inde ſecutas, multorumq; regnorũ et ſtatus publici concuſsionẽ, ruinã ac vaſtitatẽ omnes anni conſequentes excipiãt. Quorum malorũ etiã noſtra ætas nõ minimã partẽ ſenſerit duriter, à Boiemicis et Huſsitarũ motibus, quos Cõſtãtienſis Synodi crudelitas cõflauit, ac deinde auxit Baſilienſis, uſq; ad ea incendia, quæ è ſuperiorib. Tridẽtinis Synodis duab. in Germania noſtra extiterunt. Nõ mirandum igitur, neq; ſuccenſendum ſi Status Imperij tot exemplis iam edocti tandem Pontificum Concilia inſidioſa ac paci inimica auerſentur, & recuſent.

VNDECIMO. Et hoc eò magis, quòd Pontifex et eius addicti palàm negẽt, Status & Imperij Ordines q Cõfeſsionis Auguſtanæ ſunt, eſſe membra Chriſtianæ ſocietatis & Eccleſię Catholicę. Cur igitur Pontificẽ, pro hoſte et carnifice gerentẽ ſe potius quã Epiſcopo, ſuperiorẽ agnoſcerent?

AC TANDEM vltimo loco exemplis ſanctorũ in Eccleſia Patrum, qui omnib. temporib. floruerunt, oſtenſum fuit, nihil nouum aut inſolens à Statib. hac ſuſpecti & impij Concilij recuſatione admitti: Siquidẽ & olim conſimiliter fecerunt Athanaſius qui Tyriam Synodum recuſauit, & Maximus Hieroſolymitanus qui Antiochenam; Cyrillus qui Syrmienſem, Paulinus qui Mediolanenſem Synodum

recusauit, & Chrysostomus, qui aduersus se iniustè conspirantem Synodum reliquit, ac propterea etiam à Gelasio laudatur in Canonibus Ecclesiasticis.

TERTIA PARTE tandem indicatū breuiter fuit, quale sit illud Concilium, quod toties iam Status expetiuerunt atq; etiamnū efflagitant: quæq; in vniuersum ratiō sit & forma liberi, Christiani, & œcumenici Concilij, ac piarum Synodorum quibus controuersiæ de doctrina dijudicandæ sint. Ac primum quidem, quod ad hoc attinet, pro rei magnitudine ac dignitate Ordinis Politici, indicēdū esse Cōcilium ab ipso Imperatore & summis quibusq; magistratib. orbis Christiani: Locumq; ei definiendum intra Germaniæ limites in libera aliqua & imperiali ciuitate, cuius accessus opportunus et tutus sit vocatis, accessuris, et recessuris omnibus, fide publica & solennib. cautionib. plenissimi salui conductus interpositis: Aduocandos autem et admittendos ad dicendam sententiam & cognoscendū antistites Ecclesiarum, Episcopos, Prælatos & idoneos quosq; ex Pontificijs, soluto tamen prius iurisiurandi vinculo, quo Pontifici deuincti sunt: et ab altera parte superintendentes, Parrochos, Concionatores, Theologos, & verbi ministros idoneos omnes: vtrinq; autem laicos etiam & politicos viros cuiuscunq; ordinis, Reges, Principes, ciuitatū et oppidorū municipes, & qui in qualibet prouincia insignis alicuius doctrinæ, pietatis & intelligentiæ nomine celebrantur: vtq; iudicij ac definiendi potestas communis sit vtrisq; tàm Laicis quàm Clericis: Iudicem autem supremūq; Cōcilij præsidē ac normā iudicij secundū quā dijudicentur dogmata controuersa, esse debere Christum solum, et verbum Christi traditum in Propheticis & Apostolicis scriptis, tum ut quisq;

ut quisq; Sanctorum Patrum in Ecclesia cū verbo expresso maxime congruit. Vt sic verè Christianum sit, liberum et pium Cōcilium, secundū Imperij decreta et spē toties factā: eiusq; decisionibus pijs summa voluntate ac libenter parituros esse Status.

HAEC CVM ita sint, cumq; res ipsa ostendat multos ac magnos errores fuisse et esse in doctrina ac ritib. Papisticis, tetros etiam abusus et impietatem manifestam adhuc mordicus à Pontificibus defendi ac stabiliri: Speramus intelligentes & bonos omnes facilè intellecturos, Status non errore opinionis aut praua cupiditate, sed necessariò sinceriorem hanc doctrinam amplexos esse & tueri.

Quando igitur mandatū Christi, grauissimè præcipiat, vt caueamus falsam doctrinam & pseudodoctores Matth. 7. "Attendite à falsis Prophetis, & deinceps cap. 10. Cauete vobis ab hominib. quoniam tradent vos in conciliabulis suis, flagris cædent vos in Synagogis. Et Psalm. 26. similiter scriptum extet de pio Christiani hominis officio: Non cōsedi in Concilio vanitatis, & cū iniqua gerentibus nō introibo. Odi Ecclesiam malignantium, & cum impijs non sedebo: Quę etiā causa fuit, cur nec Apostolus ex Prouincia ad suspectum Cōcilium proficisci vellet à Iudæis congregatum Hierosolymis, multū etiā vrgente & pollicente Festo præside. Actor. 23. & 25. Tū quia & ipsi Canones Ecclesiastici præcipiunt ut fugiamus malos doctores & pseudoepiscopos: ca. nō omnes Episcopi sunt Episcopi 2.q.7. vbi ex autoritate Hieron. ita text. habet: Nō est facilè stare loco Petri, & tenere gradū Pauli iā cū Christo regnantium. Infatuatū sal ad nihil prodest, nisi ut projciatur foras et à porcis cōculcetur. Et ibid. in ca. admonendi: ubi hæc Gregorij Magni oratio refertur: Admonendi, inqt, sunt subditi ne plus quā

expedit sint subiecti,ne cum student plus,quàm necesse est, hominib.subijci,compellantur vitia eorum venerari.Quib. concordat Leonis I.ca.manet 24.q.1. Et ibid. Ambrosij ca. quæ dignior:quorum utroq; iubemur deserere antistitem q fidem respuat: Et expresius apud ipsum Apost. 2. Cor. 2. Et 2. Thessal. vlt. ad Gal. 5. Et rursus 2. Tim. 3. vbi iubemur discedere ab his q formã pietatis prætexentes, abnegãt virtutẽ eius: qui sacra professi,ea cauponãtur et quæstui habẽt.

Has ob causas reuerenter oramus omnes omnium Ordinum Principes viros & intelligentes, ne aduersariorum iniustis,quib.Ecclesias nostras dãnant,iudicijs, calumnijs, & falsis criminationib.cõmoueri se patiantur,vt odium aduersum hos Imperij Ordines & Status cõcipiant, neq; persuaderi sibi vllo modo sinant quasi legitima iudicia ac censurã grauissimã Ecclesiæ Dei Catholicæ oderint fugiantúe Status, aut diffidia ament, aut deniq; errore vel petulantia dogmata, quæ noua dicũtur,amplexi temerè à cõmuni cõsensu discessionem fecerint:Sed ita existiment ac certò statuant, necessarijs & grauissimis rationib. ijs, quas hactenus cõmemorauimus, ac verbo Dei coactos atq; adductos discessisse à Põtificijs, & puriorem hãc doctrinã amplexos. quã,vt gloria Dei illustrior fieret,et pijs mentib. in Ecclesia consuleretur,tantis laborib. & periculis hactenus aduersus acerbissimorũ hostiũ impetus defenderunt et ad posteritatẽ transmittere pro officio suo integrã etiã atq; etiã cuperent.

Piè etiã omnes & singulos obtestantur, ut iustissimæ huic & manifestę veritatis causæ ęquo adsint animo:nec iuuent furorẽ aduersariorũ, crudelitate & iniustis decretis veritatem suis Cõcilijs,et machinationib. varijs opprimere tentãtium: neq; ministri fiant alienæ crudelitatis: suspecta etiam

& insidi-

& insidiosa ipsorum Concilia ut deserant, nec confirmare reliqua decreta tot modis impia & tyrannica, Sed propter gloriam Dei & salutē humani generis operam dare quisq; suo loco uelit sedulò, ut tandem legitima, pia, & Christiana emendatione repurgentur errores & abusus multiplices, quibus deformata est Ecclesia: atq; populo Christiano Prophetarum atq; Apostolorum doctrina redeat: & antiquissimæ Ecclesiæ, Patrum, atq; Conciliorum decreta sinceriora restituantur. Sunt hæc summorum ordinum, Regum, Principum & gubernatorum munera propria in Ecclesiam: abolere idolatriam, aduigilare ut Euangelium Dei floreat, inquirere ueram doctrinā, et curare ut ea illustrata ad posteritatem propagetur, concordiam Ecclesiæ rectè constituere ac stabilire, & ad salutem generis humani consilia omnia dirigere. Quomodo de Ecclesia præclarè meritus fuit is, de quo sæpe meminimus Constantinus Imperator, & Theodosius, Carolus Magnus, Ludouicus Pius, Otthones, Henrici & alij pij Principes. Estq; hic maximus apud Prophetam honos gubernatorum, cum ait eos esse nutricios & tutores Ecclesiæ: Neq; pietas ulla maior existere potest, quàm qua senescenti Ecclesiæ succurritur.

Nec uerò dubium est, quin officiū hoc imprimis gratum futurum sit Deo, & magnum orbi Christiano incrementum allaturum. Præcludetur enim occasio maioribus & periculosissimis distractionibus & confusionibus opinionum: animi uulnerati & exacerbati utrinq; lenientur: coibunt rursum uoluntatibus qui magno Reipublicæ malo hactenus dissenserunt: Neq; huic tantum, cum qua nunc uiuitur, ætati seruietur, sed pertinebit beneficium hoc ad omnem, quæcunq; futura sit, posteritatem: ea omnis pieta-

tem

tem hanc agnoſcet libenter, & in memoria maximorum beneficiorum perpetuò celebratura eſt. Ipſi etiam Status & Ordines qui doctrinæ huius defenſionem ſuſceperunt, pro ſe quiſq; operam quàm maximam daturi ſunt, ut quacunq; ratione poſſint gratitudinem ſuam, officia, atq; beneuolentiam omnibus & ſingulis qui harum rerum cura aliqua afficiuntur, declarent.

His igitur de cauſis futurum confidunt Status, ut illegitimum hoc & incompetens, multisq; nominibus ſuſpectũ Concilium, deinceps cum decretis ſuis omnibus, proceſſibus, & cenſuris ſiſtatur, atq; aboleatur: & inuicem controuerſia omnis libero, Chriſtiano atq; œcumenico, aut ſaltẽ in euentum nationali ſeu particulari Concilio ſine præiudicijs relinquatur diſceptanda atq; cognoſcenda.

Grauamina etiam, ab aduerſarijs illata & tentata hactenus, in totum interea ceſſatura uſq; ad legitimi Concilij deciſionem: ac quidquid hactenus actitatum, ſuſceptum aut decretum fuit, omne pro nihilo & irritum futurum: neq; ad uerſus interpoſitam hanc recuſationem atq; prouocationẽ neceſſariam quidquam ultra facturos aduerſarios, quod præiudicio eſſe poſſit, donec controuerſia omnis legitimo Concilij iudicio definiatur, cuius quidem progreſſus pro uiribus ſummo ſtudio & fide bona & ipſis adiuuandus ſit.

Quæ ſi locum apud Pontificem habitura non ſit oratio, isq; aduerſus iuſtiſſimam hanc Statuum & Ordinum Imperij proteſtationem atq; prouocationem more ſuo cum præſumpto Concilio progredi uelit, & de facto progrediatur decretis cenſuriſue quibuſcunq; faciundis: palàm teſtãtur Status de nullitate, iniquitate & iniuſto grauamine iudicij temerè et illegitimè ſuſcepti: quodq; omnia ea quęcunq;

ita

ita gerentur, habituri sint, pro iniustis (qualia etiã reuera fu erint) irritis & de iure nullis, neq; ob id magis abiecturi ueritatem, etsi talium hominũ iudicio fuerit condemnata. Ius etiam proponendarum exceptionum omniũ & necessariç defensionis, quã ratio naturalis prçstat omnib. ac quorumcũq; remediorũ & beneficiorũ tã iuris quàm facti, hoc ipso integrũ sibi esse quandocunq; & quotiescũq; necessitas postulet, omninò uolunt, nullaq; in parte circũscriptũ: sed, quo id melius firmiusq; fieri possit, modo, saluũ atq; reseruatũ.

Hoc amplius: si quid pòst interpositam hanc necessariã & iustissimam recusationẽ Statibus quacunq; in parte grauaminum iniustorum illatum à Pontifice & eius socijs fuerit, aut per Pontificios steterit, quo minus Concilium liberum atq; Christianum coire possit, aut id quacunq; ratione (ut hactenus sæpè) impedierint, ut inde maiora dissidia, turbæ, motus, tumultus, bella, cædes aut quæcunq; alia incommoda in Republica existant: eorum incõmodorum omnium causam deinceps Pontifici eiusq; adhærentibus & exautorato Conciliabulo, imputandam, nullo ex his præiudicio, quod Statibus ulla ex parte incommodet, neq; apud Deum neq; apud homines generando.

Vota autem ad æternum patrem Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi toto pectore facimus, ut is spiritu suo sancto regat Ecclesiam, quam uoce Euangelij sui æternam sibi collig?: neq; in ea sinat extingui lucem uerbi sui propter multiplicia peccata hominũ, sed omniũ mentes ad pietatẽ, moderationẽ & concordiam amandã flectat atq; dirigat.

ATQVE HAEC QVIDEM DELECTI AD CAVsam hanc uiri pro officio & mandato de re pia & honestissima suscepto, Amplissimorum Ordinum nomine

Concilium

Concilium cæterosq; omnes, summa orbis Christiani necessitate id flagitante, monere uoluerunt, ut quæ Statuum esset in uniuersum de Synodis Pontificijs sententia, hac ipsa oratione constaret, seq; in omnem euentum excusarent publice: de cæteris beneficijs, remedijs, & legitimis auxilijs iuris nihil hoc ipso remittentes, de quo solenniter iterum atq; iterum testatum uolunt.

Atq; imprimis etiam de eo, quod ad leges de pace publica pertinet: si (quod absit) neq; Concilijs ullis controuersia hæc rite componi quandoq; posset, certa aliqua, & quę scripturæ sacræ per omnia consentiens esset, determinatione: nihilominus tamen se pacem de Religione iam ante sancitam publice, & firmissimis Imperij decretis cõfirmatam, ex omni parte sanctam semper & inuiolatam seruaturos. ideóq; sperare sine ulla dubitatione de aduersarijs, eos nihil aduersus constitutam æternúmq; sancitam de Religione pacem & pacta Passauiensis transactionis toties iam communi omnium Ordinum cõsensu stabilita tentaturos, pręsumpturos, aut etiam admissuros: quomodo id publicis Imperij Comitijs ad annum Domini M. D. L V. Augustæ à Senatu & Ordinibus Imperij omnibus, decretum fuit ac postea Ratisbonẽsibus comitijs ad annum M. D. L VII. iterumq; Augustanis Anno M. D. L IX. confirmatũ: Quarum legum saluberrima placita & clausulæ grauissimæ quoniam inter publica imperij decreta extant, longiorem commemorationem hic omittimus.

TAXA

TAXA SACRAE POENITENTIARIAE.

Huius quæsturæ Pontificiæ suppràmĉtio est facta, pagina 74.

De Causis Matrimonialibus.

IN CAVSIS MATRIMONIALIBVS, PRO contractu quarti gradus, taxa est turonen. septem, ducatus vnus, Karlini sex.

Si qui gradus huius impedimentum scientes carnaliter commixti sunt, taxantur turonensib. 16. duc. 4.

Pro legitimatione prolis suscipiendę in dicto gradu, specialis taxa est turon. 9. duc. 1. Karl. 10.

Qui ignorantes hoc impedimentum carnaliter copulati sunt, soluunt turon. 9. duc. 1. Karl. 10.

Qui ignoranter contraxerunt, & scienter consummarunt, pendunt tur. 7. duc. 1. Karl. 6.

Qui scienter contraxerunt, & non consummarunt, taxantur tur. 9. duc. 1. Karl. 10. Verùm quando matrimonium scienter contractum, & consummatum est, tunc cõponendum est cum datario.

Ee Si per

Si per ordinariam authoritatem diuortiati prolis ante diuortium susceptæ legitimationem petierint, dabunt tur. 9. duc. 1. Karl. 10.

De contracto Matrimonio in tertio consanguinitatis, vel affinitatis gradu, taxa est tur. 14. duc. 3. Karl. 4. Et præterea componendum semper est cum Datario.

In secundo consanguinitatis, uel affinitatis gradu, dispensatur tantum per Signoriam Papæ, aut sede vacante, per summum Pœnitentiarium: & taxa est turonen. 50. duc. 12. Karl. 6.

In primo gradu affinitatis dispensatur in foro conscientiæ tantum, & taxa est tur. 30. duc. 7. Karl. 6.

Diuortium simplex taxatur tur. 7. duc. 1. Karl. 6.

Qui contraxerunt in cognatione spirituali, taxantur tur. 17. duc. 3. Karl. 9. Si cognatio huiusmodi fuerit duplex, taxa est tur. 30. duc. 7. Karl. 2.

In Compaternitate dispensatur tantum per Signoriam Papæ, vel sede vacante, per Signoriam summi Pœnitentiarij: & taxa est turon. 50. duc. 12. Karl. 3.

Quando adulter, vel is qui fidem de contrahendo dedit, vel de facto contraxit, machinatus fuerit mortem alterius coniugi cum effectu, nunquam cum illo dispensatur, ut cum altero contrahat, sed in iam contracto tantum dispensatur (dummodo negocium sit penitus occultum) in foro conscientiæ tantum, & taxa est tur. 36. duc. 9.

Si quis

Si quis mortem coniugi suæ machinatus est, effectu non sequuto, nec fide alteri data, dispensatur vt mortua coniuge, cum altera contrahat, & taxatur turonen. 9. ducat. 2. Karl. 9.

Si quis in matrimonio constitutus viuente adhuc vxore sua, contraxerit cum altera, ignorante ipsum esse coniugatum, post obitum vxoris suæ tenetur istam habere coniugem, nouo tamen consensu interueniente, nec potest fieri diuortium, nisi ad instantiam alterius ignorantis: & taxa est tur. 9. duc. 2. Karl. 9.

Si quis coniugem suam plures annos absentem obijsse credens, aliam duxerit, in eo matrimonio maneat, & durante hac credulitate debitum coniugale exactus reddat, non autem exigat. Si prior coniunx redierit, secunda relicta, priori adhærebit: & taxa est turon. 9. duc. 2. Karl. 9.

Cum eo, qui fouit perpetuam castitatem, dispensatur in foro conscientiæ tantum, & taxa est turon. 16. duc. 3. Karlin. 6.

Cum eo, qui vouit, quòd religionem intrare velit, non tamen solenniter, dispensatur ut contrahat matrimonium, in foro conscientiæ tantum: & taxa est turon. 15. duc. 4.

Si clausula accesserit, quòd mortua coniuge, votum suum omninò adimplere teneatur, dispensatur tamen, & taxa est tur. 7. duc. 2. Karl. 3.

Si quis in sacris Ordinibus constitutus (modo id sit oc-

cultum) vxorem duxerit, dispensatur cum illo, vt possit in coniugio manere, donec vxor vixerit, postea abstineat à matrimonio, & in illo constitutus, officium beatæ Mariæ virginis saltem diebus festis dicat per modum satisfactionis, & taxatur tur. 15. duc. 4.

De Ebræis.

Vt Ebræus possit habere Synagogam in domo propria, taxatur tur. 30. duc. 7. Karl. 6.

Pro licentia erigendi de nouo publicam Synagogam, taxa est tur. 60. duc. 15.

Pro licentia medendi cum assistentia, taxatur Ebræus turon. 60.

De promotis, & promouendis super defectu ætatis.

In sexto anno, uel cùm primùm sextum attigerit, pro prima tonsura tenetur soluere tur. 9. duc. 2. Karl. 9.

In decimosexto, vel cùm primùm decimumsextum attigerit, ad Subdiaconatum taxatur tur. 12. duc. 3. Karl. 8.

In decimoseptimo taxatur tur. 6. duc. 2.

In decimo octauo ad Diaconatum, tur. 12.

In decimonono, turon. 6.

In vigesimosecundo ad Presbyteratum, tur. 12. duc. 2. Karl. 10.

In vi-

In vigesimoquarto. turon. 6.

Licentia suscipiendi Ordines.

Qui suscipit primam tonsuram, & quatuor minores Ordines non ab Ordinario suo, taxatur turon. 4. duc. 1. Karl. 9.

A quocunque accipiantur, ad omnes sacros Ordines, vel duos, vel vnum tantum, tur. 12. duc. 2. Karl. 10.

Extra tempora ad omnes sacros Ordines, vel ad duos, vel ad vnum tantum, tur. 10. duc. 2.

A quocunque recipiente munus benedictionis pro Abbate, tur. 24. duc. 6. Et pro Episcopo, tur. 24.

De corpore uitiatis.

Super defectu alicuius membri, dispensatio ad Clericalem characterem, & quatuor minores Ordines, taxatur tur. 6. duc. 2.

Super defectu alicuius membri dispensatio ad Ordines, vel ad exequutiuum Ordinem, tur. 16. duc. 4.

Si super defectu digitorum, ad quæcunque simplicia beneficia, tur. 12. duc. 3. Karl. 6.

Super defectu visus oculi dextri, taxa. tur. 16. duc. 4.

Super defectu oculi sinistri, dummodo chartam teneat in medio altaris, & non sit magna deformitas, taxatur tur. 30. duc. 7. Karl. 6.

Super defectu vtriusq;, vel alterius genitalius, turon. 6. duc. 2.

Pro illo qui sibijpsi membrum virile abscidit, turon. 12. duc. 3. Karl. 6.

De malè promotis.

Qui minorennis promotus est, tur. 7. duc. 2. Karl. 3.

Sine dimissorialibus literis pro irregularitate, turon. 7. duc. 2. Karl 3.

Si cum retentione beneficij, tur. 13. duc. 3. Karl. 8.

Qui extra tempora promotus est, tur. 7. duc. 2. Karl. 3.

Et pro retentione beneficij, tur. 13. duc. 3. Karl. 8.

Qui ficto titulo promotus est in veteri forma, hoc est, qui non iurauit, nec testes induxit, tur. 7. duc. 2. Karl. 3.

Qui prætermisśis quatuor Ordinibus per saltum promotus est, tur. 6. duc. 2. Karl. 2.

Si prætermisso subdiaconatu, vel diaconatu de expresso, tur. 12. duc. 3. Karl. 7.

Si prætermisśis ambobus, tur. 18. duc. 4. Karl. 9.

Qui eodem die ad duos vel plures Ordines promotus est, tur. 6. duc. 2.

De his qui ministrant non promoti.

Si in subdiaconatus, vel diaconatus Ordine hoc fecerint, taxa est tur. 12. duc. 3. Karl. 6.

Si cum retentione beneficij, tur. 18. duc. 4. Karl. 9.

Si ministerium altaris exercuerint, & Sacramenta administrauerint, cùm Presbyteri non sint, taxa est, tur. 36. duc. 9.

De Illegitimis.

In prima forma, hoc est, ad omnes Ordines & vnum beneficium etiam curatum, tur. 5. duc. 1. Karl. 7.

Et cum clausula permutandi, si petatur, semel tantum, tur. 7. duc. Karl. 3.

Si illegitimus tacito defectu huiusmodi se fecerit ad aliquos Ordines promoueri, taxatur tur. 7. duc. 7. Karl. 3.

Vt illegitimus posit vnum beneficium permutare, turon. 6. duc. 2.

Vt duo, tur. 12. duc. 3. Karl. 6.

Vt tria, tur. 18. duc. 4. Karl. 9.

Vt posit deseruire beneficio patris illo præsente, vel absente, tur. 6. duc. 2.

Pro exposito, tur. 6. duc. 2.

De regularibus Illegitimis.

Pro religioſis mendicantibus taxa eſt, turon. 6. duc. 1. Karl. 8.

Cum ijſdem mendicantibus ad miniſtrum prouincialem, vel prioratum, vel ad alias quaſcunque dignitates, & cum non mendicantibus ad Abbatialem dignitatem diſpenſatur, tur. 15. duc. 4.

De coniugatis cum unica & uirgine.

Vt illi poſsint poſt obitum vxoris promoueri ad Ordines, taxa eſt, tur. 6. duc. 2.

Si volunt gaudere priuilegijs, taxantur turon. 9. duc. 2. Karl. 9.

De bigamis.

Vt gaudeant clericali charactere, & quatuor minoribus Ordinibus antea ritè ſuſceptis, taxantur tur. 12. duc. 3. Karlin. 4.

Si verò addatur clauſula, ſi contingat cum alia contrahere, taxa eſt tur. 18. duc. 4. Karl. 9.

Si addatur diſpenſatio ad beneficia ſimplicia pro bigamo non habente vxorem, adduntur turones 12. & taxa eſt tur. 24. duc. 6.

Qui tacita bigamia, cum eſſet coniunx, fecit ſe clericali

charactere insigniri, taxatur tur. 21. duc. 5. Karl. 6.

Pro milite bigamo contrà statuta sacræ militiæ, vel Ordinis dispensatur, vt gaudeat priuilegijs militiæ, & maneat in matrimonio, tur. 18. duc. 4. Karl. 9.

Pro bigamo non habente vxorem, vt posit ad quatuor Ordines minores promoueri, taxa est tur. 12. duc. 3. Karl. 6.

Pro bigamo, qui eo tacito suscepit Ordinem, dispensatur ad altaris ministerium, in foro conscientiæ tantùm, & cum clausula, Nullis, &c. tur. 35. duc. 9.

Pro bigamo, cum quo fuit dispensatum per Papam ad Ordines sacros, & Canonicatum, dispensatur ad duo beneficia simplicia compatibilia, tur. 24. duc. 6.

De absolutionibus, & dispensationibus.

Pro eo qui interfuit bellis, neminem tamen occidit, vel mutilauit, neque ad id auxilium contulit, turon. 36. ducator. 9.

Qui iudicarunt, uel scripserunt in caussis criminalibus.

Taxantur pro quolibet, tur. 37. duc. 9.

Qui uiolentam manum iecit in Clericum, uel Presbyterum.

Taxatur turonen. 6. duc. 2.

Qui in Abbatem, vel Prǫlatum generalem alicuius Ordinis, turonen. 12. ducat. 3. Karl. 6.

Qui in Episcopum, vel superiorem Prælatum, tur. 24. duc. 6.

De mutilatione.

Pro Clero cum suis limitationibus consuetis, tur. 18. duc. 4. Karl. 9.

Si petatur simplex absolutio absq; dispensatione aliqua, tur 6. duc. 2.

Si quis mutilauit Abbatem, vel generalem, adduntur turones 6.

Si Episcopum, adduntur turones 12.

Si Laicus Laicum, datur in foro conscientiæ, & taxatur tur. 6. duc. 2.

De homicidio uoluntario.

Cum homicida voluntario in minoribus Ordinibus constituto,

constituto, dispensatur ad vnum beneficium simplex, si id non suffecerit ad secundum: si nec secundum quidem, ad tertium, & vna cum absolutione taxatur, turonen. 12. ducat. 3. Karl. 6.

Et ut gaudeat priuilegijs Clericalibus, turon. 18. duc. 4. Karl. 9.

Et cum inhibitione taxa. tur. 30. duc. 7. Karl. 6.

Et ad tria beneficia, si petat, tur. 18. duc. 4. Karl. 9.

Si petatur vsque ad congruam sustentationem, turon. 24. duc. 6.

Et cum inhibitione, tur. 36. duc. 9.

Si defunctus non est mortuus ex vulnere, sed alio quodam casu, nec percutiens animum habuit occidendi, dispensatur etiam ad altaris ministerium, & quaecunque beneficia Ecclesiastica, tur. 36. duc. 9.

Absolutio ab homicidio pro Episcopo, vel Abbate, vel generali alicuius Ordinis, vel militiae Sancti Ioannis, tax. tur. 50. duc. 12. Karl 6.

Pro Priore monasterij, vel Prothonotario Apostolico, tur. 40. duc. 10.

Cum homicida voluntario occulto constituto in sacris dispensatur ad altaris ministerium, & quaecunque beneficia Ecclesiastica, in foro conscientiae tantum, & cum clausula, Nullis, tur. 36. duc. 9.

Si plures in eodem homicidio conuenerint, pro duobus tax. tur. 50. duc. 12. Karl. 6.

Si vnus

Si vnus in pluribus homicidijs interuenerit, eodem tempore, & eodem conflictu, taxatur tur. 36. duc. 9.

Si verò diuersis conflictibus, pro duobus taxatur, turon. 50. duc. 12. Karl. 6.

Si petatur absolutio ab homicidio pro communitate aliqua, taxa est arbitraria, pro ratione loci, prout dominis, correctori, & officialibus pro tempore visum fuerit.

De homicidio casuali.

Pro Clerico taxatur tur. 6. duc. 2.

Si datur assistentia, fit de speciali, & taxatur turon. 12. duc. 4.

Si petitur absolutio ad cautelam, taxatur tur. 18. duc. 4. Karl. 9.

Et si addatur assistentia, tur. 30. duc. 7. Karl. 6.

Si qui occidit, diligentiam quam debuit, non adhibuit, taxatur turon. 24. duc. 6.

Et si addatur assistentia, taxatur tur. 36. duc. 9.

Et si dabat operam rei illicitæ, vtpote venando, vel ludendo, & baculum, vel lapidem iaciendo, & similibus, taxatur tur. 36. duc. 9.

De homicidio necessario.

Si Clericus hoc admisit, sese necessariò defendendo, tur. 6. duc. 2.

Si addatur

Si addatur aſſiſtentia, tur. 12. duc. 4.

Si petierit abſolutionem ad cautelam. tur. 21. duc. 5. Karlini 6.

Si cum inhibitione, tur. 36. duc. 9.

Prô homicidio pro defenſione alterius admiſſo, qui aliâs euadere non potuit, diſpenſatur ad alterius miniſterium, tur. 30. duc. 7. Kar. 6.

Pro Epiſcopo, vel Abbate, &c. abſolutio ab homicidio, ſiue voluntario, ſiue caſuali, ſiue neceſſario, taxatur tur. 50. duc. 12. Karl. 6.

Pro Priore monaſterij, &c. tur. 4. duc. 10.

De Presbytericidio.

Pro Laico, cum forma, in pœnitentia publica, pro vna perſona tantùm, taxatur turon. 6. duc. 2.

Pro Clerico ſimplici, vel Presbytero in ſacris conſtituto, executione ſuorum ordinum ſibi penitus interdicta, tur. 6. duc. 2.

Si plures fuerint, dummodo in vno, & eodem negocio, pro primo taxatur integraliter, & quolibet aliorum pro medietate.

Si vnus plura presbytericidia commiſit eodem tempore, & in eodem conflictu, non taxatur vltra 6.

Si verò diuerſis temporibus, pro primo taxatur integraliter, & pro quolibet aliorum pro medietate tantum.

Si presby-

Si Presbytericida petierit commutationem pœnitentię publicæ in occultam ſimul cum abſolutione, tur 18, duc. 4. Karl. 9.

Si hoc petat is qui plura admiſit Presbytericidia, turonen. 18.

Qui Epiſcopum uel alium ſuperiorem prælatum occidit, turon. 36. ducat. 9.

Qui Abbatem, vel alium Prælatum generalem, turonen. 24.

Diſpenſatio pro Presbytericida, vt poſsit obtinere beneficia Eccleſiaſtica, tur. 2. duc. 2.

De Laicidio.

Laicidium in forma pro vno Laico tantum tur. 3. ducat. 1. Karl. 4.

Si vnus plures in vno conflictu occidit, taxatur pro vno tantum.

De Parricidio.

Parricidium, matricidium, fratricidium, ſororicidium, taxatur pro vno tantum tur. 4. duc. 1. Karl. 8.

De Vxoricidio.

Taxatur perinde atq; parricidium.

Si occiſor petierit licentiam contrahendi cum alia, tur. 8. duc. 2. Karl. 9.

Et pro

Et pro alijs qui marito in eo negocio auxilium præstiterunt, augetur taxa duobus turonensibus, pro quolibet.

De Infanticidio.

Pro vno tantum, tur. 4. duc. 1. Karl. 8. si pater, uel mater, aut consanguineus infantem oppresserit, si verò extraneus, taxatur tanquam de Laicidio.

Pro viro & vxore simul, tur. 6. duc. 2.

De Abortu.

Pro muliere, quæ cœpit potum ad necandum fœtum, vel patre qui dedit potum matri, tur. 4. duc. 1. Karl. 8.

Pro extraneo, qui procurauit abortum alterius, tur. 4. duc. 1. Karl. 5.

De Veneficijs & Incantationibus.

Pro muliere venefica vel incantatrice, postquam superstitiones abiurauit, in quolibet supradictorum casuum taxatur tur. 6. duc. 2.

De Hæreticis.

Absolutio ab hæresi priusquam abiurauit, cum rehabilitate, in ampla forma, & cum inhibitione, datur pro turonen. 36. duc. 9.

Pro

Pro Laico, cum abſolutione infamiæ, tur. 12. duc. 3. Karlin. 6.

Et cum inhibitione, adduntur turones duodecim, turon. 24. ducat. 6.

De ſacrilegio, furto, incendio, rapina, periurio, & ſimilibus.

Abſolutio cum rehabilitate in ampla forma, cum inhibitione, in quolibet dictorum criminum, tur. 36. duc. 9.

De Simonia.

Abſolutio ſimplex pro Simoniaco, ſeu mediatore Laico, vel Clerico, turon. 36. duc. 9.

Et cum diſpenſatione ſuper irregularitate quo ad ordines ſacros, & illorum exercitium, turon. 6. ducat. 2.

Si cum diſpenſatione ad obtinenda alia beneficia, præter illud ſupra quo fuit facta Simonia, materia erit componenda cum Datario Papæ.

Si petatur abſolutio, tantum in foro conſcientiæ datur, etiam cum retentione beneficij ſuper quo facta fuit Simonia, ſiue ex eo fructus perceperit, ſiue non, cum clauſula, Nullus, &c. Et tunc non eſt componendum cum Datario, ſed taxatur tur. 30. duc. 7. Karl. 6.

De lapſu Carnis.

Abſolutio à lapſu carnis ſuper quocunque actu libidinoſo com-

ſo commiſſo per Clericum, etiam cum Monialibus intra & extra ſepta monaſterij, aut cum conſanguineis vel affinibus, aut filia ſpirituali, aut quibuſuis alijs, ſiue ab vnoquoq; de per ſe, ſiue ſimul ab omnibus abſolutio petatur, cum diſpenſatione ad Ordines, & beneficia, cum inhibitione, tur. 36. duc. 3.

De Beſtialitate.

Si verò cum illis petatur abſolutio, etiam à crimine commiſſo contra naturam, vel cum brutis, cum diſpenſatione, vt ſuprà, & cum inhibitione, turon. 90. duc. 12. Karl. 6.

Si verò petatur tantum abſolutio, à crimine contra naturam vel cum brutis cum diſpenſatione, & cum inhibitione, turon. 36. duc. 9.

Abſolutio pro Moniali, quæ ſe permiſit plures cognoſci intra & extra ſepta monaſterij, cum rehabilitate ad dignitates illius Ordinis, etiam Abbatialem, tur. 36. duc. 9.

Abſolutio pro Concubinario, cum diſpenſatione ad Ordines, & beneficia, tur. 21. duc. 5. Karl. 6.

Et cum inhibitione, tur. 36. duc. 9.

Pro Laico à lapſu carnis ſuper quocunq; actu libidinoſo, in foro conſcientiæ, tur. 6. duc. 2.

Ab inceſtu pro Laico, in foro conſcientiæ tantum, turon. 4.

Si petatur pro vtroq;, videlicet pro viro & muliere, in vtroq; foro, turon. 18. duc. 4. Karl. 9.

Ff Si cum

Si cum inhibitione pro vno tantum tur. 24. duc. 6.

Si pro vtroq; cum inhibitione, tur. 36. duc. 9.

Absolutio ab Adulterio pro Laico in foro conscientiæ, turon. 4.

Ab Adulterio cum incestu pro vna persona tantum, turon. 6.

Pro adultero & adultera simul, tur. 6. duc. 2.

De uarijs excessibus.

Absolutio pro eo qui corpora excommunicatorum Ecclesiasticæ tradidit sepulturæ, turon. 6. duc. 2.

Si cum dispensatione super irregularitate, & ad beneficia obtinenda, tur. 9. duc. 2. Karl. 9.

Si etiam cum retentione obtentorum, turon. 12. duc. 3. Karl. 6.

Absolutio pro illo qui celauit cadauer defuncti, vt beneficia impetraret, tur. 6. duc. 2.

Si cum dispensatione super irregularitate ad obtinenda beneficia, tur. 9. duc. 2. Karl. 9.

Si etiam cum retentione beneficij obtenti, turon. 12. ducat. 3. Karl. 6.

Absolutio pro Presbytero, qui celebrauit in loco interdicto ignoranter, tur. 6. duc. 2.

Si verò scienter, non tamen in contemptum clauium, si

interdi-

interdictum erat authoritate ordinaria positum, absolutio simplex, turon. 6. duc. 2.

Si verò à Papa, turon. 12. duc. 3. Karl. 6.

Absolutio pro Presbytero qui coniuges in secundo matrimonio benedixit, qui iam in primo benedicti fuerant, turon. 6. duc. 2.

Si cum dispensatione super irregularitate, turonen. 9. duc. 2. Karl. 9.

Si cum retentione beneficij obtenti, turon. 12. ducat. 3. Karl. 6.

Si Presbyter aliquos clandestinè matrimonio copulauit, & missam coram eis celebrauit, absolutio pro ipsis coniugibus, turon. 6. duc. 2. Karl. 3. Et pro Laicis qui interfuerunt augetur taxa, turon. 3. pro quolibet.

Absolutio pro illo, qui obstitit ne literæ Apostolicæ executioni demandarentur, si Clericus est, cum dispens. ad obtentum, & ad obtinendum & absolutione infamiæ, & assistentia, tur. 36. duc. 9.

Pro Clerico absolutio simplex, turon. 12. duc. 3. Karl. 6.

Absolutio pro Mercatore, qui transportauit hastas ad partes infidelium, & nullum lucrum reportauit, tur. 12. ducat. 3. Karl. 6.

Si lucrum reportauit, taxatur similiter, & componendum est cum Datario Papæ.

Absolutio pro eo, qui bona defuncti pro mercede ser-

uitiorum defuncto impensorum retinet, et admonitus non restituit, dummodo non excedant debitam mercedem, in foro conscientiæ tantum, turon. 6. duc. 2.

Absolutio pro Episcopo, qui certis annis & terminis præfixis iurauit limina Apostolorum visitare, & adhuc nõ visitauit, cum iniunctione quòd de cætero promissionem hanc seruare velit, tur. 12. duc. 3. Karl. 6.

Absolutio à spirituali excommunicationis sententia, authoritate ordinaria lata, tur. 6. duc. 2.

Si verò authoritate Apostolica, tur. 12. duc. 3. Karl. 6.

De Irregularitate.

Absolutio & dispensatio generalis ab irregularitate, turon. 50. duc. 13.

Si verò etiam cum absolutione generali à quibuscunque dictis, tur. 80. duc. 20.

Si super irregularitate incursa ab eo qui iudicauit in criminalibus vel in similibus sine absolutione, pro præterito, etiam cum absolutione infamiæ, & cum inhibitione, uel secus, tur. 30. duc. 7. Karl. 6.

Et cum absolutione pro præterito, quando ea indiget, tur. 36. duc. 9.

Si verò petatur simul cum dispensatione de præterito, etiam quod in futurum posit iudicare, vel aduocare, tur. 45.

Si verò petatur cum vtroque dispensatio, scilicet de præ-

terito &

terito & futuro, etiam abſolutio de præterito, quando non indiget. tur. 50. duc. 12. Karl. 6.

Pro eo, qui medendo incurrit irregularitatem, turon. 36. duc. 9.

Si verò petatur etiam licentia in futurum, tur. 50. duc. 12. Karl. 6.

De Sepulturis.

Abſolutio ad inſtantiam cognatorum defuncti excommunicati, ſiue violenter mortui, vt eius cadauer in terra benedicta ſepeliatur, tur. 6. duc. 2.

Pro Abbate vel Epiſcopo, tur. 12. duc. 3. Karl. 6.

Abſolutio pro altero coniugum viuente, altero defuncto, qui clandeſtinè contraxerant, tur. 4. duc. 2. Karl. 9.

De commutationibus, ſeu relaxationibus pœnarum.

Relaxatio exilij ſiue carceris perpetui ſimplex, tur. 40. duc. 10.

Si petatur diſpenſatio ſuper irregularitate, etiam cum retentione beneficij obtenti, & abſolutione à delicto, tur. 60; duc. 15.

Relaxatio exilij ſiue carceris à 10. annis uſq; ad 15. turonen. 36. duc. 9.

Cum diſpenſatione ſuper irregularitate, & in retentione

 benefi-

beneficiorum, turon. 50. duc. 12. Karl. 6.

Relaxatio exilij, siue carceris à 5. vsq; ad 10. annos simplex & cum absolutione simplici à delicto sine dispensatione taxatur turon. 23. & duc. 6. Et pro assistentia adduntur tur. 6.

Ad quinquennium relaxatio simplex, &c. turonen. 12. duc. 3. Karl. 6.

Relaxatio suspensionis pro Presbytero qui morbo caduco laborauit, & propterea per ordinarium suspensus fuit, & iam per biennium eo morbo non laborauit, turon. 6. duc. 2. Et mandatur Episcopo, vt eum celebrare permittat, alio Presbytero assistente.

De Relaxatione Iuramenti.

Relaxatio iuramenti ad effectum agendi, pro vna persona in vno contractu, tur. 7. duc. 2. Karl. 3.

Et cum inhibitione & absolutione infamiæ turonen. 36. duc. 9.

Si sint plures in eodem negocio, pro quolibet adduntur tur. 3.

Si sint diuersi contractus in eodẽ negocio inter easdem personas, pro quolibet contractu vltra primum augentur, tur. 3.

Relaxatio iuramenti pro illo qui iurauit in vna vniuersitate sumere gradum, quem possit sumere in alia, turon. 6. duc. 2.

Relaxatio iuramenti quod absq; salutis æternæ interitu seruari non potest, puta in malis promissis, vel turpi voto, tur. 6. duc. 2.

Et aliter,

Et aliter taxatur Episcopus, aliter Abbas, vel Prælatus generalis.

De commutatione Voti.

Commutatio voti religionis non solennis, in foro conscientiæ tantum, tur. 15. duc. 4.

Consimiliter commutatio voti castitatis non solennis, in foro conscientiæ tantum, tur. 15. duc. 4.

Absolutio à transgressione dicti, voti Religionis, ut valeat remanere in matrimonio, cum adiecta clausula: Quòd si cōiugi superuixerit, votum omninò adimplere teneatur, similiter in foro conscientiæ tantum, tur. 15. duc. 4.

Consimilis est absolutio, & taxa voti castitatis.

Prorogatio voti sepulchri Dominici, vel Sancti Iacobi in Compostella, aut liminum Apostoli Petri & Pauli, propter aliquas legitimas causas, tur. 9. duc. 2. Karl. 9.

Si verò ad biennium tantum, turon. 4.

Commutatio voti sepulchri Dominici, turon. 12. duc. 3. Karl. 6.

Et componitur cum Datario Papæ.

Commutatio voti Sancti Iacobi in Compostella, turonen. 12. duc. 3. Karl. 6.

Et componitur cum Datario Papæ.

Commutatio voti S. Petri, & Pauli de vrbe, turon. 12. duc. 3. Karl. 6.

Et componitur cum Datario Papæ.

Commutatio voti alterius cuiuſq;, tur. 6. duc. 2.

Commutatio ieiuniorum, & aliarum abſtinentiarum, vel alicuius habitus, tur. 6. duc. 2.

Si petatur pluribus perſonis, habentibus connexionem inter ſe, taxatur pro primo integrè, & pro alijs pro medietate pro quolibet. Si verò ſunt perſonæ penitus diuerſæ, taxatur pro vnoquoq; integrè. Si verò petatur pro capitulo, vel conuentu, aut collegio inſigni, tax. ad turonenſes centum, ſi commutatio ſit perpetua.

De commutatione orationum.

Commutatio orationum pro militibus religionum, turon. 10. duc. 3. Karl. 6.

Commutatio, ſiue reductio diuini officij pro patiente defectum viſus, vel propter aliquod aliud impedimentum, turon. 12.

Si verò mutatur de ritu vnius Eccleſiæ ad ritum alterum, turon. 9. duc. 2. Karl. 9.

Commutatio officij pro conuentu, vel capitulo, tur. 60. duc. 15.

Et ſi cum facultate anteponendi, uel poſtponendi, turonen. 100. duc. 25.

De

De commutatione ultimæ uoluntatis.

Taxatur turon. 12. duc. 3. Karl. 6.

Si petatur poteſtas transferendi oſſa, vel miſſas, vel Eccleſiam, & ſimilia, vltra adduntur tur. 6.

De reductione Miſſarum.

Reductio Miſſarum propter tenuitatem fructuum, turon. 12. duc. 12. Karl. 6.

Et cum aſsiſtentia, turon. 18. duc. 5.

Si ad petitionem Rectoris pro ſe, & ſucceſſoribus cum aſsiſtentia, tur. 30. duc. 7. Karl. 6.

Si petatur à collegio, vel capitulo, aut vniuerſitate, turonen. 40. duc. 10.

Si cum commutatione vltimæ voluntatis teſtatoris, taxæ reductionis adduntur, turon. 6.

De Confirmatione.

Confirmatio concordiæ pro priuatis perſonis, licitæ tamen, & iuxta Canonicas ſanctiones factæ, turon. 12. duc. 3. Karl. 6.

Si pro confraternitate, vel vniuerſitate, vel monaſterio, tur. 24. duc. 6.

Confirmatio concordiæ super rebus Ecclesiasticis, si fiat in forma, si in euidentem taxatur iuxta valorem, &c.

Si verò non fiat in forma, si in euidentem, turon. 12. ducat. 3. Karl. 6.

Confirmatio alienationis rerum Ecclesiasticarum taxatur iuxta formam, Si in euidentem.

Confirmatio statutorum super certo numero beneficiorum seu beneficiatorum, cum, uel sine asśistentia, tur. 40. duc. 10.

Confirmatio statutorum pró Ecclesia cathedrali, turon. 80. duc. 20.

Si verò pro collegiata, turon. 60. duc. 15.

Si petatur confirmatio ynius statuti tantum expreśsi, si sit alicuius momenti, & Ecclesiæ Cathedralis, tur. 40. ducat. 10.
Si verò non videtur magni momenti, taxatur ex arbitrio Officialium.

Confirmationes erectionum, uel reseruationum iuris patronatus, taxantur prout ipsæ erectiones, uel reseruationes. Et sic de similibus.

Confirmatio vnionis perpetuæ factæ per ordinarium ex causa in qua à iure permittitur, tur. 50.

De beneficijs pro pauperibus.

Alternatiuum beneficium, uel ceśsionis bonorum, vel

termini

termini quinquennalis ad electionem maioris part. turonen. 5. duc. 1. Karl. 6.

Si cum derogatione statuti induentis certam formam reddendi, tur. 8. 2. 5.

Capitulum Odoardus pro Clerico, tur. 5. 1. 6.

Si cum absolutione à cen. tur. 6. 1. 9.

Si cum dispensatione ab irregularitate, tur. 9. 2. 9.

Capitulum peruenit, pro Clerico, & beneficiato, turonen. 6. 1. 9.

Si pro Episcopo, duplicatur taxa.

De declaratorijs.

De declaratoria iuris, siue Religionis, siue homicidij, siue alterius cuiuscunque tax. tur. 6. 21.

Exceptis matrimonialibus quæ taxantur tur. 7. 2. 1.

Perinde ualere.

Pro eo, qui perdidit literas testimoniales aliquorum ordinum, tur. 6. 2.

Pro eo, qui omisit in literis aliquid narrare, quòd si narrasset, illas nihilominus obtinuisset, nec aliquid in taxa alterasset. tur. 6. 2.

Si verò id quod est omissum, non tam facile fuisset concessum, non tamen alterasset taxam, taxatur tur. 6. 2.

Si autem

Si autem alteraſſet taxam, ſi quidem in minus quàm ſex, turon. 6.

Si in plus, taxabitur vltra 6. ad totum illud plus in quo prior taxa alterata fuiſſet.

De Licentijs, & Indultis.

Licentia transferendi parochialem Eccleſiam, vel collegiatam cum omnibus ſuis iuribus in monaſterium, turonen. 24. 6.

Et ſi cum prophanatione prioris loci, tur. 40. duc. 10.

Licentia erigendi fontes Baptiſmales, tur. 24. 6.

Licentia erigendi collegiatam, uel commutandi parochialem Eccleſiam, turon. 100.

Licentia erigendi parochialem Eccleſiam, vel monaſterium, turon. 24.

Licentia erigendi, ſeu transferendi cœmiterium, uel oratorium, uel capellam, turon. 12. 3. 6.

Cum prophanatione prioris loci, turon. 24. 6.

Et ſi petatur ad inſtantiam vniuerſitatis, duplicatur taxa.

Licentia transferendi reliquias de loco ad locum, de cōſenſu quorum intereſt, non tamen ab vrbe, turon. 9. 2. 9.

Licentia pro annexa filiali dependente à parochiali Eccleſia, vt in illa Miſſę & alia diuina officia celebrari poſsint

in per-

in perpetuum, &corpora defunctorum sepeliri, & Sacramentum Euchar. administrari, dempto festo Paschali, turon. 40. 10.

Si verò ut & fontes bapt. inibi erigantur, turonen. 50. 12. 6.

Licentia celebrandi in capella non consecrata, turon. 12. 3. 6.

Etiam cum licentia transferendi vel erigendi vnam capellam, turon. 18. 4. 6.

Reseruatio iuris patronatus pro se & hæredibus, turon. 40. 10.

Licentia erigendi Apothecas in porticu Ecclesiæ, tur. 12. 3. 6.

Licentia erigendi confraternitatem cum confessionali pro vtriusq; sexus confratribus, altari portatili, & Licentia in locis interdictis sepeliendi, & Euchar. Sacramentum recipiendi, festo Paschali excepto, turon. 120. 30.

Mutatio dedicationis, seu inuocationis sancti, &c. tur. 12. 3. 6.

Licentia celebrandi vbiq;, tur. 9.

Licentia celebrandi bis in die, ad vitam vnius tantum, tur. 12. 3. 6.

Si ad petitionem collegij, vel capituli aut vniuersitatis, siue congregationis Presbyterorum secularium, tur. 100. 25.

Licentia pro consulibus vnius oppidi, tempore interdicti, quod possint in eorum capella facere celebrari, d. officia, & inibi sepeliri, cum clausulis consuetis, turon. 100.

Altare portatile, turon. 8. 2. 6.

Si pro

Si pro viro, & vxore, turon. 9. 2. 9.

Si etiam pro liberis, pro qualibet persona augetur taxa, tur. 4.

Licentia celebrandi ante diem, tur. 12. 3. 6.

Licentia publicandi indulgentias cardinalium absq; ordinarij licentia, tur. 6. 2.

Licentia recitandi horas canonicas secundum ritum alterius diocesis quàm suæ, tur. 6. 2.

Secundum vsum Romanæ Ecclesiæ, tur. 6. 2.

Eadem licentia pro regulari, turon. 9. 2. 9.

Licentia anteponendi & postponendi horas canonicas, tur. 9. 2. 9.

Etsi petatur simul etiam secundum vsum Romanæ Ecclesiæ uel alterius, turon. 12. 3. 6.

Etsi licentia anteponendi & postponendi tantum, petatur pro conuentu uel capitulo, tur. 60. 15.

Licentia testandi & disponendi de bonis, pro Clerico seculari, turon. 13. 3. 6.

Pro regulari, dummodo non de acquisitis ex bonis monasterij, turon. 24. 6.

Pro Episcopo titulari, turon. 36. 9.

Pro alio Episcopo, tur. 50. 12. Pro Abbate vel commen. totidem.

Pro Priore, turon. 36. 9.

Pro Prothonotario Apostolico, turon. 18. 5.

Licentia eligendi confessorem in forma, pro vna persona tantum, turon. 6. 2.

Pro viro, & vxore, tur. 7. 2. 3.

Pro liberis, & alijs coniunctis pro qualibet persona augetur taxa, turon. 1. Si non exprimitur illorum numerus, augetur turon. 4.

Pro confraternitate, capitulo, vel vniuersitate in perpetuum, taxa est arbitraria, & habenda est ratio qualitatis illorum.

Pro regulari de licentia sui superioris, tur. 6. 2.

Sine licentia superioris, turon. 12. 3. 6.

Vt posit stare extra, turon. 6.

Licentia vtendi lacticinijs temporibus prohibitis, pro vna persona tantum, tur. 6. 2.

Pro tota familia, turon. 12. 3. 6.

Pro pluribus coniunctis, tur. 12. 3. 6.

Pro capitulo, collegio, congregatione, vel vniuersitate, in perpetuum taxa est arbitraria.

Pro oppido, & illius districtu, etiam pro Clericis, fratribus, & Monialibus cuiuscunque Ordinis, turon. 200. 50. Habenda est tamen ratio oppidorum.

Si pro communitate ratione loci frigidi, & ob penuriam piscium, & olei oliuarum, quae quidem communitas talibus lacticinijs vti consueuit à iuuenili tempore, tur. 100. 25.

Licentia

Licentia percipiendi fructus in absentia, residendo in altero beneficiorum, vel in Romana Curia, uel studendo in loco, vbi studium viget generale, turon. 9. 2. 9.

Licentia transferendi ossa vnius cadaueris, turon. 6. 2.

Si verò plurimorum cadauerum eiusdem familiæ, pro quolibet taxatur integrè.

Licentia visitandi per alium in Archidiaconatu, turon. 36. 9.

Derogatio fundationis alicuius beneficij, in qua cauetur, quod nullus posit obtinere beneficium, nisi sit actu Presbyter, vel quod illud obtinens non posit obtinere aliud, turon. 12. 3. 6.

Licentia deferendi corpus Christi, si semel tantum in anno, turon. 12. 3. 6.

Si bis, turon. 20. 5. 3. Si ter, turon. 30. 7. 6. Si quater, turon. 40. 11. Si quinquies, turon. 59. 12. 6. Si sexies, turon. 60. 15.

Et sic vlterius, pro qualibet vice addendo decem.

Licentia deferendi merces semel, vel plureis ad partes infidelium, vel alias exercendi mercaturam etiam locorum ordinariorum, & quorumcunq; dominorum temporalium, etiam Regum. Imperatoris, seu quorumuis aliorum licentia minimè requisita, cum derogationibus amplissimis, turon. 24. 6.

Licentia portandi frumentum ad partes infidelium, videlicet per totam Barbariam, vsq; ad tria millia grossarum

saluiarum,

ſaluiarum, iuxta tenorem priuilegij, & literarum Apoſto-licarum, tur. 50. 12. 6.

Licentia pro Vicario, quod in abſentia Epiſcopi poſsit quæcunq; ornamenta Eccleſiaſtica, citra tamen corporale, calices, & patenas, benedicere, turon. 50. 12. 6.

Pro Abbate, pro vſu tamen ſui monaſterij ad eius vitam, turon. 40. 10.

In perpetuum verò, taxatur, tur. 200. 50.

Licentia medendi tàm pro Clerico ſeculari quàm regulari, turon. 30. 7. 6.

Si cum abſolutione de præterito, tur. 36. 9.

Si pro Epiſcopo, tur. 50. 12. 6.

Licentia pro Presbytero, quòd poſsit ſtudere medicinæ & mederi cum abſolutione de præterito, ſi artem huiuſmodi exercendo in aliquo exceſsit, tur. 40. 10.

Licentia audiendi leges pro Clerico ſeculari, turonen. 9. 2. 9.

Pro regulari in conuentu, tur. 12. 3. 6.

Extra conuentum, tur. 12. 3. 6.

Si ſine licentia ſuperioris, extra conuentum ad ſeptennium, tur. 18. 4. 9.

Si cum facultate deſeruiendi beneficio Eccleſiaſtico, & prædicandi, turon. 21. 66.

Licentia procurandi,ſeu aduocandi pro clerico ſeculari, turon.30.7.6.

Si cum abſolutione de præterito,turon.36.9.

Licentia exercendi officium notariatus,tur.12.3.6.

Licentia exercendi officium iudicis ſecularis in ciuilibus tantum,turon.24.6.

Si uerò etiam in criminalibus, cum limitationibus conſuetis,tur.37.

Licentia mutandi nomen proprium,tur.9.2.9.

Licentia mutandi cognomen vel ſignum,tur.6.2.

Licentia reconciliandi Eccleſiam,ſeu cœmiterium, tur. 12.3.6.

Licentia obtinendi Canonicatum,in cathedrali,pro conſtituto in duodecimo ſuæ ætatis anno,non obſtantibus regulis in contrarium editis,turon.12.3.6. Pro conſtituto in tredecimo.tur.6.2.

Licentia celebrandi inter Græcos Græcè,& Latinos Latinè,tur.9.2.9.

Licentia viſitandi ſepulchrum Dominicum.turon. 4.1.6.

Pro epiſcopo de non promouendo nec ſuſcipiendo munus conſecrationis ad annum,tur.30.7.6.

De non promouendo ad ſeptennium,tur.9.2.9.

Licentia celebrandi capite cooperto tur,12.3.6.

Si pro

Si pro Episcopo vel Abbate,turon.24.6.

Licentia de non residendo pro episcopo titulari, turon. 18.4.9.

Licentia obtinendi duo beneficia dissimilia sub vno & eodem tecto,turon.12.3.9.

Licentia, quod episcopus titularis non teneatur visitare limina Apostolorum Petri & Pauli, propter locorum distantiam,& non perpetuo,turonen.24.6.

Si perpetuo,turonen.50.12.6.

Licentia pro spurio, quòd possit recipere à patre laico vel clerico seculari vsque ad summam ducentorum ducatorum ex legato vel donatione,tur.12.3.6.

Idem à patre regulari,habente aliàs facultatem disponendi, à patre verò regulari non habente disponendi facultatē, turon.24.duc.6.

Licentia piscandi Dominicis vel alijs festis diebus, pro redemptione captiuorum ad quinquennium,tur.12.3.6.

Si pro conuentu,confraternitate, vel communitate, tur. 50.10.6.

Licentia pro capitulo cathredalis Ecclesiæ, quod possit aliquas pecunias pro reparatione & manutentione ciuitatis contribuere,tur.24.6.

Licentia adoptandi,ut possit in omnibus bonis succedere,sine tamen præiudicio cognatorum,tur.12.3.6.

Licentia uescendi carnibus à Saracenis interfectis, pro

quodam Domino temporali, & sua familia, tur. 30. 7. 6.

Licentia pro muliere honesta cum tribus vel quatuor matronis ingredi monasterium monialium quater in anno, insolita forma, tur. 12. 3. 6.

Licentia quòd pater possit filiam introducere in monast. vt bonis imbuatur moribus, turon. 12. 3. 6.

Licentia recipiendi habitum militiæ S. Iacobi de Spata, à quocunque prælato, tur. 60. 15.

Licentia recipiendi habitum militiæ Iesu Christi, vel alterius, turon. 30. 7. 6.

Et pro muliere, etiam S. Iacobi, turon. 40. 10.

Licentia recipiendi habitum tertij ordinis S. Francisci de pœnitentia nuncupati, à quocunque antistite, seu persona in dignitate Ecclesiastica constituta, pro coniugato, turon. 12. 3. 6.

Indultum, quod miles S. Iacobi possit matrimonium contrahere cum vidua, quod per statuta militiæ est prohibitum, tur. 12. 3. 6.

Licentia pro religioso, vt possit esse confessor monialium, etiam alterius ordinis, tur. 15. 42.

Licentia prædicandi pro prædicatore egregio tur. 36. 9.

Et ut concioni eius interessentes certas dies indulgentiarum consequantur, tur. 40. 10.

Licentia doctorandi pro Clerico seculari, vel regulari,

tur.

tur 12. 3. 6. Si cum licentia superioris ipsius: sin minus, turon. 18. 4. 9.

Licentia pro Abbatissa visitandi domos & terras Monasterij sui, vnà cum tribus aut quatuor Monialibus, turon. 24. 6.

Licentia pro fratre ordinis Minorum de obseruantia, quòd possit habere Procuratorem, qui pecunias quas ipse sua industria acquisiuit, exigere, & recipere, ac in vnius ipsius fratris filium conuertere possit, turon. 12. 3. 6.

Licentia vtendi camisijs lineis, & dormiendi in linteaminibus pro Regulari, tur. 12. 3. 6.

Licentia pro Moniali, quòd non possit reduci ad strictiorem ordinem, quàm professa fuit, turonen. 12. 3. 6.

Licentia pro toto Monasterio petente reduci ad strictiorem obseruantiam, quàm professi fuerint, non mutando superiorem, tur. 40. 10.

Licentia transferendi de ordine ad ordinem parem, turon. 15. 4. Si ad arctiorem, tur. 12. 3. 6.

Si totum monasterium petit transferri ad alium ordinē, turon. 50. 12. 6.

Si de ordine ad ordinem longiorem, tur. 24. 6.

De monasterio ad monasterium eiusdem ord. professionis, habitus, & obseruantiæ regularis eiusdem Prouinciæ, tur. 4. 1. 8.

Si alterius Prouinciæ, tur. 12. 3. 6.

Si cum vſu fructu, dote, & ſuppellectilibus, adduntur tur. 6.

Licentia ducendi vitam heremiticam, tur. 12. 3. 6.

Abſolutio ab Apoſtaſia pro vagabundo volente redire ad ouile.tur.12.3.6.

Licentia deferendi habitum ſubtus,tur. 12.3.6.

De Marrania.

Marrania in ampliſſima forma componitur, Pro Clerico,tur.60.15.Pro Laico,tur.40. 10. Et in vtroq; caſu componendum eſt cum Datario Papæ,niſi ſedes vacet, tunc datur pro Clerico turon.80.& pro Laico,tur.60.

Verùm quando non datur in ampla forma,ſed ad exercendum aliquod officium,unde viuat, cuius ipſe peritiam habet,vel pro Presbytero ad effectum celebrandi,turonen. 12. 3. 6.

Niſi ſit ad effectum aduocandi, vel medendi, tunc taxatur,turon. 24.

INDEX

INDEX RERVM

MEMORABILIVM, QVAE IN TOTO OPERE CONTINENTVR.

A.

Cam-

Con-

Conscientiæ

D.

Epistola

Germania

de Imagini-

Laici

L.

M.

Ponti-

S.

CATA-

CATALOGVS

AVTHORVM, QVI IN hoc opere citantur.

A.

Aymarus

Fortunius

Sigismun-

FINIS.

EPISTOLA
Ioannis Sturmij de Refutatione Tridentini Concilij & diſsidijs Religionis.

AD

ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM & Dominum, Dominum Nicolaum Radziuilum, Ducem Olicæ & Nieſuuiſij, Palatinum Vilnenſem, Magni ducatus Lituaniæ Archimarſchalcum & Cancellarium.

&c.

BIS HISCE PROXIMIS MENSIBVS dolorem magnum accepimus, et vix conſolabilem: ex ijs quæ de diſsidio religionis & de Moſcouitico periculo audiuimus: quorum vtrumq; Poloniam, Lituaniam, Liuoniam, vicinoſq; populos neceſſe eſt acerbè percellere: cum nos etiam qui remoti à vobis ſumus, illius doloris moleſtiam & cruciatum ſentiamus. Eſt tamen conſolabilis: propter virtutem & fortitudinem populorũ: pro-

pter Reges & Principes viros, quos hæc cura proximè attingit: in quorum conſilijs & ſapientia eſt et animorum cõſtantia: ex quibus duabus virtutibus præclara ſolent exiſtere remedia: non ſolum ad dolorem mali leniendum, ſed etiam ad depellendum malum: quod accidere poſſe uidetur religioni & ſaluti maximorum populorum.

In componendis religionis diſsidijs properandũ quidem eſt, ut è veſtigio animorum flammę reſtinguãtur: ſed in cauſa cognoſcenda, ſi dubia ſit, ἐπέχειν placet magis, quàm temerè ad condemnationẽ decurrere: quam animi moderationem in literis illuſtriſsimæ Celſitudinis veſtræ animaduertimus.

Trinitatis veritatem Deus Patribus indicauit: Chriſtus ſuis diſcipulis comprobauit: D. Ioannes Euangeliſta & Apoſtoli explicauerunt: patres defenderũt, imprimis Græci, apud quos amabilis breuitas eſt & perſpicua propugnatio. Si ego rectè quod agitur intelligo, & ſi collegæ mei verè iudicãt, componi poterit negocium: modo vtraq; pars moneri ſe atq; doceri patiatur. Patres ita trinitatis controuerſiam explicarunt, ut de illorum veritate non ſit dubitandum. Non enim quia cæremonijs nimium indulſerunt, et multa in Pontificibus Romanis diſsimularunt, et monachatui et cœlibatui nimium tribuerunt, idcirco in hac etiam quæſtione illos er-

rare potuisse statuendum est. nam video hac cogitatione multos ad audaciam excitari. Sed quia in cęteris fuerint indulgentiores, in hac disputatione grauitatem & constantiam retinuerunt, eò causa hæc illorũ verior haberi debet, quò maior apparet consensio atq; constantia: & cæterorum hominum crudelia consilia, & exitus vitę, et diuinę mulctæ ostendunt, quam illi causam susceperint, & quomodo defenderint. Sed de hac controuersia nostri respondebunt: hæc præmittere uisum est: & ostendere Celsitudini vestræ nostris hanc causam curę esse, & laudare vestræ Celsitudinis diligentiam, curam, solicitudinem, æquitatem, prudentiam.

Ac sanè est necessarium in hoc communi periculo dissidiorum, officium facere magni & præclari Principis: quorum alterum æquitatem requirit, religionis dissidium: alterum fortitudinem, uis inimicorum: Vtrumq; sapientiam atq; constantiam flagitat.

Ac de religione satis multa cognouimus: de Mosco autẽ pauca sunt allata ad nos, sed plena periculis. Nam tametsi gratum & iucundum nobis est, audire Furstenbergium, Teutonicę familię magistrum, adhuc viuere, & crudele illud effugisse supplicium: tamen quid nos iuuat? illum cum exercitu MVSCOVICO reduci: aut quid ille præ-

ter vitæ usuram lucri habet? & quò blandior nunc hostis est, eò plus est metuendus & magis nocere potest. Nos qui longinqua à vobis regione uiuimus, multa in fortuna Celsitudinis vestræ videmus, quæ nos maximoperè recreant, & spem dant bonæ conuersionis contra hos humani generis & vestrorum populorum aduersos & horribiles casus: quorum vnum est, decus & antiquitas familiæ Radziuuilanæ, cuius maiores sæpè fortiter & laudabiliter aduersus Turcarum, & Tartarorum, & Rhutenorum vim militarunt & secunda fecerunt prælia: Alterum fortunata ista uirtus vestræ Celsitudinis, ornata Regis SIGISMVNDI amicitia & necessitudine, amplificata ab Imperij Cæsaribus, et Ducis appellatione atq; dignitate honorata: quem ego amplissimum gradum gloriæ esse statuo. Magnum in C. Iulio fuit Cæsarum familia & antiquitas, magnum in Octauio Augusto Octauiorum vetustum cognomentum, sed illa communis totius gentis Cæsarum atq; Octauiorum fuit laus atq; dignitas: quòd verò vterq; Imperij maiestatem & summam potentiam adeptus est, & alter nostris Imperatoribus Cæsarum, alter Augustorum cognomentũm hæreditarium tradidit, hoc proprium horum duorum est, & vtriq; suis anteponendi sunt maioribus. Veruntamen hi duo in summa dignitate fili-

te filium, cui hanc hæreditatem relinquerent, non habuerunt: Vestræ verò Celsitudini Deus liberos dedit, qui acceptam à patre ducum dignitatem hæreditariam poterunt tradere nepotibus, & in his liberis Illustrissimæ spei est Nicolaus Christophorus Radziuuilus, vera paternarum virtutum imago, prudentiæ, gratiæ, diligentię, sobrietatis, liberalitatis & heroicæ cuiusdam magnificentiæ. cuius virtutes ita amamus in hac ætate, vt etiam reuereamur: propter grauitatem in humanitate, et propter humanitatem in seueritate: propter magnos etiam progressus quos facit in hoc cursu suorum studiorum atq; exercitationum.

Atq; hæc filij virtus & liberorum fœlicitas, tertium erat quod consolatur nos hoc nostro ueстroq; necessario tempore. Accedit ad ista tria patruelis optimus Trocensis Palatinus, et illius militaris uirtus & belli fortuna, & prælia secunda cum Moscis facta: non enim dubium est, quin ex ea gente atq; familia, magna sint atq; salutaria expectanda auxilia: in qua auita nobilitas, pater virtute maximus, patruelis virtute fortissimus, filius is quo pater meliorem optare non possit. In historijs uidere est eos Imperatores magnum nomen in re militari & gloriam consecutos esse, qui ad vsum militarem doctrinam adiecerunt literarum, ut C. Cęsarem, ut Octa-

uium Augustum, vt Carolum Magnum: Et prudentiæ documentum est, Celsitudinem vestram filium velle bonis disciplinis atque artibus erudiri. Ab his enim instructus & armis tueri patriam poterit: & domi religionem contra hæreticos defendere: & pacis militiæq; temporibus cum summa authoritate versari in Regum consilijs, quæ facultas in eo sese iam ostentat, & iam multorum in se doctorum hominum aures oculosq; & animos conuertit.

Doctor noster Laurentius Tuppius latinam fecit refutationē Concilij Tridentini, qua sese Euangelici principes aduersus inimicorum potentiam defendunt: in hac appellat Principem filium Celsitudinis uestræ: Valdè laudo & laborem Doctoris Tuppij & factum, quod ipse suo testimonio & hac appellatione & quasi dedicatione nostram de Principe spem atq; expectationem confirmat, & quòd librum pro vestitu Germanico toga Romana induerit, & togatum ad exteras gentes atq; nationes mittat: & ad eas terrarum oras mittat Principis filij vestri nomen, ad quas aliquando illius arma & lacerti militares, virtusq;, & victoria, & belli gloria perueniet. Et credo apud exteros plus poterit huius voluminis authoritas, quàm apud illos, quos in uiam reuocare conatur. Occalluerunt enim Romani

mani ad has argumentationes, aut non legũt neq; audiunt, aut irascuntur & exacerbantur magis. Læti sunt quòd huius Concilij congestione defuncti sunt: nihil causæ est quamobrem aliud ab illis expectemus. De Episcopis nostris mirandum est, cũ inter ipsos sint Principum filij & cognati, cùm eruditi, cùm prudentes, tùm etiam boni, quos noui: cũ videant Romanos nolle, neq; posse componi concordiam nisi vel legitimo Concilio œcumenico, uel gentis nostræ & nationis deliberatione: non Cæsari authores esse, & Cæsarem iuuare, vt tandem de Religione iusta ratio ineatur: & quam vniuersus orbis deberet Religionem recipere, eam in Germania constituere: cùm nulla alia quàm hac ratione queant facultates suas retinere, dignitatem confirmare, authoritatem stabilire, conscientiæ suæ consulere, & grati atq; accepti esse omnibus omnium Ordinum in Imperio hominibus. Istud assequentur, si, quod Romæ obtinere à Pontifice non possumus, id Augustæ & in Comitiorum aliqua vrbe à Cæsare postuletur.

Ac quod Imperio nostro necessarium est, illud certè etiam Poloniæ regno magno, et magnę Lituaniæ erit gloriosum, huiusmodi fieri Concilium, quale hic liber postulat: cuius iam patrociniũ Radziuuilana domus suscipit: pater, filius, frater patrulis:

lis: & ad veteres laudes hanc nouam adijcit, vt hospitium & portus esse religionis atq; virtutis videatur. & literati homines in vna familia tres patronos inuenerint, in quorum nomine, authoritate, fide & beneuolentia queant acquiescere. Argentorati Idibus Martij.

BERN-

Bernhardus Botzhey-
MIVS IVRECONSVLTVS
& Aduocatus Reipub. Argentoratensium

D. Laurentio Tuppio Iureconsulto, collegæ & compatri suo.

S.P.

LAVDO TE MI DOMINE COMPAter, qui defensionem nostrarum partium, oppositã nuper Synodo Tridentinæ, latinam facis: & operam hanc tuam, studiumque fidele quod in causam honestissimam collocasti, Principibus in Repub. viris probatum iri non dubito. Nam & amplissimorum Ordinum dignitati, & grauitati causæ, quemadmodum oportebat, seruijsti rectè, & innocentiam nostrorum, iusq; in hac causa nostrũ èxteris nationibus, quę Germanicè nesciunt, perspicuè patefacis: vt uelut in tabella intueri hic possint, qua de re multis iam annis variè certatum sit: contra quod hominum genus suscepta atq; instituta contentio: deniq; per quos stet, quo minus etiamnũ de tam diuturnis dissidijs ratio certa iniri possit.

Quo ego nomine scriptum illud quod interpretatus es, & ipsam interpretationem tuam de Ecclesia & Republica benè mereri affirmo libenter. Etsi autem multis rationibus merito prædicanda sit fides hęc & constantia Illustriss. Principum et Imperij Ordinum, qui doctrinam, vt initio oblata et exposita fuit Cęsareæ Maiestati, constantissimè retinent atque defendunt: tamen et hoc nomine ijdē laudem verā merentur, quòd exemplū hoc constantiæ atque consensus etiam posteritati ad imitationem uirtutis profuturum uideatur: & testimonium perhibiturum, nos piè atque religiosè sensisse, qualiscunque tandem rerum secutura sit conuersio.

Placet igitur cum ob ipsum argumentum, te facere quod facis: tum quòd in hac translatione tua, instituisti προσφώνησιν ad optimum illustrissimumque principem Nicolaum Christophorum Radziuuilium, qui filioli mei Ioannis Christophori Botzheymij anno superiore tecum ad Baptismi sacrum fontem testis religiosus adfuit in Ecclesia nostra: In quo Principe heroicæ indolis vim admirabilem & omnium maximarū virtutum præclara argumenta summa cum voluptate sæpius cognouimus.

Ac mihi quidem ita uidere videor, singulari quodam fato Principem hunc iuuenem ad res in Republica maximas, ad amplificandam doctrinam veræ religio-

religionis ſalutemq́ multorum populorum deſti-natum. Neq; dubito quin doctrinæ ſtudijs confir-matus, magnum ampliſsimæ familiæ Radziuuili-orum decus ſit futurus: cuius laudibus vt impensè faueam ac cupiam pręter cęteras cauſas & hæc ſub-eſt æquiſsima ratio, quòd aui mei materni Georgij Hoſij piæ memoriæ, qui Marchionib. Badenſibus à conſilijs fuit, germanum fratrem Vdalricum Hoſium, in ditionem iſtius Principis olim commigraſ-ſe, et Vilnæ hoſpitem hominem conſediſſe, à matre amantiſsima acceperim: multiſq́ ibi & magnis Re-gum Poloniæ beneficijs ornatum, & ab illuſtriſsi-ma Radziuuiliorum familia benigniſsimè defen-ſum atq; adiutum: pleroſque etiam ex poſteris eius Regum & Principum virorum Conſilijs atq; gu-bernaculis adhibitos.

Hęc igitur familiæ illuſtriſsimæ in meos pietas, tum etiam charitas matris, facit ut mihi benefactū eſſe putem, quidquid in auunculum meum magnū eiuſq́ poſteritatem prolixè et liberaliſsimè fuit col-latum. De Stanislao Cardinale delecto doleo, non tantam inter nos de Religione conſenſionem eſſe, quanta ſanguinis inter nos coniunctio interce-dit. Optarim autem mentem eius nobiſcū coniun-ctam eſſe vnanimi conſenſu eius doctrinæ, cuius in hoc volumine explicata eſt ratio omnis. De quo ne

planè

planè deſperem, multę ſunt cauſę, ac pręcipuè quòd ſciam nulli hominum conſtare poſſe mirabilia Dei iudicia, quibus nunc hos nunc illos ad agnitionē ſui clementer perducit, atq; etiam ex hoſtib. ſuis ſępius ſalutaria organa & uaſa miſericordię ſibi deligit.

Accedit ad hæc omnia etiam recens beneficium, et quod me propius attingit, Illuſtriſsimi Principis Nicolai Chriſtophori Radziuuilij liberalitas & propenſus fauor in Ioannem Vilhelmum & Ioannem Bernhardum filios meos, quibus difficili rerū ſtatu et peſtilentię metu quo exercebamur, clementer in Tubingenſi Academia idem perfugium prębuit, & multa benigniſsimè fecit. Gratiſsimum igitur mihi accidit & iucundiſsimum, quidquid ad Inclytæ familię Radziuuiliorum dignitatem & laudem à noſtris ſuſcipitur. Et quanquam virtus egregia per ſe luceat, nec magnoperè indigeat noſtris uel preconijs, uel uotis, uel congratulationib. aut etiam gaudijs, gratū tamen nobis accidit, ſi quibus fœlicitatem, decus et gloriam exoptamus, quos propter virtutem amamus, quibus ex animo volumus & cupimus, ijs vltrò quæ optabamus, quæq; voluimus, ab intelligentibus deferantur. Quo nomine in Schola et vrbe noſtra imprimis beatum fuiſſe & eſſe Principem hunc tute mihi teſtis potes eſſe optimus.

Oro

Oro autem Deum Opt. Max. et dominum nostrum Christum, vt studia actionesq́ omnes huius præclaræ indolis & spei eximiæ Principis spiritu suo sancto clementer gubernet, peregrinationes studiorum, virtutis, & religionis causa susceptas, cum viro nobilitate generis & rerum prudentia prę̄stanti Balthasaro à Leeuualdt, amico nostro coniunctissimo, prosperas esse uelit, vt in patriam Musis comitātibus reuersus magno patris Illustrissimi principis, patriæ & populorum gaudio excipiatur:

Inq́ patris crescat munera magna sui.

Benè vale. Argentorati die æquinoctij verni. Anno M. D. LXV.

ERRATA SIC COR-
rigantur.

Fol. 6. uersu 5. pro M. D. LXXXIX. *reponatur* M. CCCC. LXXXIX. *Fol. 22 linea 20. pro legemus reponatur legimus. Fol. 29. lin. 19. Ratisbonensibus. Fol. 42. lin. 2. pro circumsionem legatur circumcisionem. Fol. 44. uersu 17 reponatur comma post uerbum populo. Ibidem uersu 18. temporalibus. Fol. 46. lin. 11. pro tam legatur iam. Fol. 47. uersu 1. legatur decisiuam. Fol. 50. lin. fin. lege: praesumpserunt. Fol. 51. uersu fin. legatur ita: doctrinae emineat ac defendatur constanter. Fol. 62. uersu 25. intemperie. Fol. 80. linea 13. subducatur. Fol. 82. uersu 22. ubi ad tria millia Episcoporum numerantur. Fol. 85. uersu antepenult. rediguntur. Fol. 100. uersu 18.* DE STATVIS ET IMAGINIBVS. *Fol. 131. uersu 17. imò temerarium uideri docent. Fol. 138. uersu 23. reponatur sic: propter nostra bona opera esse factam. Fol. 149. uersu 14. consecrati. Fol. 153. lin. 16. psalmum. Fol. 155. lin. penult. lege quadragenae, septenae & carenae. Fol. 165. lin. 1. comparatas. Fol. 162. uersu 3. permittatur. Fol. 165. Stentorea. Fol. 170. uersu 1. consultius fore & utilius. Fol. 180. lin. 23. exhibitam. Fol. 188. lin. 19. portentosos. Fol. 195. uersu 16. inferorum. Fol. 259. uersu 12. regni. Fol. 261. linea 24. cognomen. Fol. 278. uersu 25.* SYRACH. *Fol. 279. uersu 25. lege: Apocryphi sunt et authoritate carent in* Ecclesia. *De quibus &c. Fol. 296. uersu 15. apostolicorum. Fol. 297. linea 7. conciliatorem. Fol. 308 linea 5. peculiariter. Fol. 323. uersu fin. ita reponatur: residentiam (cuius decreti ea sententia fuit, ut Episcopi praesentes essent semper. &c. Francisco rege id approbante.) Folio 333. uersu 19 pro scribit reponatur conqueritur. Folio 334 uersu 17 lege sic: ridiculo uocabulo quasi dicas pauperum fatuorum. Folio 341 uersu 8. lege subornatos. Folio 343 linea 7 interest: Ibidem linea 12 capitalis inimicus. Fol. 344 uersu 18. pro ordinem legatur angustum. Folio 357. uersu 3. consiliarium. Folio 366. δοκιμασίαι. Folio 368 linea 17. degant subditi. Folio 375. linea penult. petierint. Folio 381. uersu 21. uocari. Ibidem linea 24. adserenda. Folio 384. linea penult. Quoties etiam.*

Reliqua Lector aequus & intelligens festinationi benignè ignoscet, & per se emendabit.

FINIS.